bell hooks

DEĞİŞME İSTEĞİ

ERKEKLER, ERKEKLİK VE SEVGİ

bgst YAYINLARI

DEĞİŞME İSTEĞİ

Erkekler, Erkeklik ve Sevgi

bell hooks

bgst **Yayınları**

bgst Yayınları-80
Toplumsal Cinsiyet-7
Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi
bell hooks
"The Will to Change: Men, Masculinity and Love"
© Atria Books, New York, 2004
Türkçesi: Zeynep Kutluata

Birinci Basım: İstanbul, Mart 2018
© bgst Yayınları

Yayına Hazırlayanlar: Esra Aşan, Ayten Sönmez
Redaksiyon: Sezin Gündoğan
Türkçe Düzelti: Burcu Yankın
Kapak Tasarımı: Salih Gürkan Çakar
Kapak Fotoğrafı: Lisa F. Young
Mizanpaj: Esra Aşan

Baskı: Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. San. A.Ş.
Atatürk Bulvarı, Deposite İş Merkezi
A5 Blok, 4.Kat No:407
İkitelli OSB / Başakşehir / İstanbul Sert. No: 32211
0212 671 91 00

ISBN: 978-975-6165-83-6
Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu
Tomtom Mah. Kaymakam Reşat Bey Sok. 9/3
Beyoğlu / İstanbul Sert. No: 11193
Tel: +90 212 251 19 21
www.bgst.org
bgstyayinlari@bgst.org

DEĞİŞME İSTEĞİ

Erkekler, Erkeklik ve Sevgi

bell hooks

Türkçesi: Zeynep Kutluata

bgst Yayınları

bell hooks: Siyah bir kadın olan bell hooks Amerika'daki ırkçı, cinsiyetçi ve sınıfçı sömürülere dair pek çok çalışma yapmış bir aktivist ve akademisyendir. Çalışmalarında kullandığı bell hooks ismini hem büyükannesinin ismi olduğu için hem de okurlarıyla kişi dışı bir ilişki kurmayı hedeflediği için tercih eder. Çalışmalarının temel konusunu siyah kadınların sömürülmesi ve ezilmesi oluşturur. Otuzun üzerinde kitap ve çok sayıda makale yayımlayan bell hooks bu çalışmalarda toplumun hiyerarşik düzenini vurgularken toplumsal cinsiyetle ilgili sorunları sınıf ve ırk eşitsizlikleriyle birlikte analiz eder ve feminizme yaklaşımını bu çerçeveden belirler.

Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika kitabı bgst Yayınları'ndan Türkçeye çevrilen bell hooks'un başlıca eserleri şunlardır: *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism* (1981), *Feminist Theory: From Margin to Center* (1984), *Talking Back: Thinking Feminist, Thinking Black* (1989), *Yearning: Race, Gender, and Cultural Politics* (1990), *Killing Rage: Ending Racism* (1995), *Sisters of the Yam: Black Women and Self-Recovery* (2005).

"Kurşunu simya yoluyla altına dönüştüren erkeklere; tutuşma, yüreklerinde yanan ateşi hissetme, anlamlı bir hayat sürme ve tamamıyla değişme olanağı sunulmuştur."

Bu kitap büyükbabam Gus Oldham'ın anısına ithaf edilmiştir: Ateşe düşmüş, tutuşan bir yürek; sevgisi ölümden daha güçlü, ışıl ışıl parlıyor.

Hızla değişen toplumumuzda yalnızca iki şeyin asla değişmeyeceğinden emin olabiliriz: Asla değişmeyecek olan değişme isteği ve değişme korkusu. Bizi yardım arayışına teşvik eden şey, değişme isteğidir. Aradığımız yardıma direnmemize neden olan şey ise değişme korkusu.

Harriet Lerner, *The Dance of Intimacy*

İÇİNDEKİLER

9 ***Önsöz***
Erkekler Hakkında

16 ***1. Bölüm: Seven Erkek Aranıyor!***

32 ***2. Bölüm: Ataerkiyi Anlamak***

48 ***3. Bölüm: Oğlan Çocuk Olmak***

68 ***4. Bölüm: Eril Şiddeti Durdurmak***

87 ***5. Bölüm: Eril Cinsel Varlık***

102 ***6. Bölüm: İş: Sevginin Bununla Ne İlgisi Var?***

116 ***7. Bölüm: Feminist Erkeklik***

134 ***8. Bölüm: Popüler Kültür: Medya Erkekliği***

144 ***9. Bölüm: Erkek Ruhunu İyileştirmek***

161 ***10. Bölüm: Erkeklerin Bütünlüğünü Geri Kazanmak***

176 ***11. Bölüm: Seven Erkekler***

ÖNSÖZ

Erkekler Hakkında

On yıldan uzun bir süre önce, Phyllis Chesler'in *About Men* [Erkekler Hakkında] adlı kitabı ilk yayımlandığında heyecanlanmıştım. Nihayet feminist bir düşünürün bu gizemi, yani erkekleri, aydınlatacağını düşünmüştüm. O zamanlar erkeklerle ilgili görüşlerimi kimseyle paylaşmamıştım. Erkekleri anlamadığımı, hatta onlardan korktuğumu itiraf edememiştim. Chesler her zamanki "tavizsiz" cüretkârlığıyla bu korkunun adını koymaktan, bu korkuyu aydınlatmaktan çok daha fazlasını yapacaktı, emindim: Erkekleri benim için gerçek kılacaktı. Erkekler konuşabileceğim, birlikte çalışabileceğim, âşık olabileceğim insanlara dönüşeceklerdi. Ancak Chesler'in kitabı beni hayal kırıklığına uğrattı. Kitap, çeşitli kaynaklardan alıntılarla, eril şiddetle ilgili gazete kupürleriyle doldurulmuştu ve önemsiz bilgiler veriyordu. Açıklama ve yorum ya çok sınırlı düzeydeydi ya da hiç yoktu. O dönemden sonra kadınlar olarak erkekler hakkında alenen konuşmaktan; erkeklerle kurduğumuz bağı ve erkeklerle kız çocuk, kız kardeş, büyükanne, anne, teyze, âşık, ara sıra birlikte olunan seks objesi olarak yaşadıklarımızı derinlemesine keşfetmekten ve hatta cahilliğimizi, erkekler hakkında ne kadar az şey bildiğimizi kabullenmekten korktuğumuzu düşünmeye başladım. Bilmediğimiz her şey, hissettiğimiz korku ve tehdidi artırıyor. Ayrıca, erkekleri yalnızca eril şiddet, kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddet üzerinden tanımak elbette kısmi bir tanımadır ve yeterli değildir.

Feminist politikayı savunan kadınların erkekler ve erkeklik hakkında söyleyecek çok az sözlerinin olmasını artık hayretle karşılıyorum. Radikal feminizmin ilk dönem yazılarında erkeklere dönük kızgınlık, öfke ve hatta nefret dile getiriliyordu. Ancak bu duyguları ortadan kaldırmaya, kadınların ve erkeklerin buluşabildikleri ve ortak zemin kurabildikleri bir uzlaşma kültürü tahayyül etmeye yönelik anlamlı bir girişim yoktu. Militan feminizm kadınların erkeklere dönük hiddetlerini, nefretlerini dışa vurmalarına izin veriyordu, ancak ataerkil bir kültürde erkekleri sevmenin ne anlama geldiği hakkında konuşmamıza, bu sevgiyi sömürü ve baskı korkusu olmaksızın nasıl açığa vurabileceğimizi öğrenmemize müsaade etmiyordu.

Barbara Deming hayatta olduğu dönemde, kadınların erkeklerle ilgili düşünceleri hakkında alenen konuşabilecekleri bir alan oluşturmak isteyen, az bulunur açık sözlü feminist düşünürden biriydi. Deming'e göre, kadınların erkeklere duyduğu öfke güçlendikçe, "erkeklerin ümitsiz vaka" olduğu dışında herhangi bir görüşün ifade edilmesi imkânsızlaşıyordu. Deming bu kaygısını açık bir şekilde dile getirirken şunları söylüyordu: "Gittikçe daha fazla kadının bu şekilde hissetmeye başlaması, bir cins olarak erkeklerin tamamını ümitsiz vaka olarak görmesi beni ürkütüyor." Deming, erkeklerin değişemeyeceklerini ve eril tahakkümden kurtulamayacaklarını düşünmüyordu. Ancak biz kadınların erkekler hakkında gerçekte ne düşündüğümüzü dile getirmemiz gerektiği görüşündeydi: "Bizi ulaşmamız gereken yere götürecek tek yolun, duygularımızın hakikatiyle olduğu gibi yüzleşmekten, gerçek olmamasını dilediğimiz durumlarda bile bu hakikati asla reddetmemekten geçtiğine inanıyorum. Dolayısıyla bazen babalarımızın, oğullarımızın, erkek kardeşlerimizin, sevgililerimizin var olmamalarını dilediğimiz hakikatini kabul etmemiz gerekiyor. Ancak bu hakikate, başka bir hakikat

daha eşlik ediyor: Bu dileğin bize ıstırap verdiği hakikati." Feminist harekette etkin olan kadınların bir kısmı, feministler olarak pek çok erkeğin feminist düşünceye inanmasını sağlayamadığımız için ıstırap içindeyken, bazıları ise feminizmin kendilerine erkekleri umursamama, erkeklerin ihtiyaçlarına yüz çevirme izni verdiğini düşünüyordu.

Çağdaş feminizmin en aktif olduğu dönemde pek çok kadın ısrarla, erkeklerle uğraşmaktan yorgun düştüğünü, tüm feminist tartışmaların merkezine kadınları yerleştirmek istediğini belirtmişti. Erkekleri tartışmaya dahil etmek isteyen benim gibi feminist düşünürler çoğunlukla, erkeklikle özdeşleşen kadın olarak yaftalanıp uzaklaştırıldı. Bizler "düşmanla yatıyorduk". Bizler güvenilemeyecek feministlerdik, çünkü erkeklerin kaderini önemsiyorduk. Bizler, erkek üstünlüğüne inandığı kadar kadın üstünlüğe inanmayan feministlerdik. Feminist hareket ilerledikçe, feminist direnişe erkekler de içtenlikle dahil olmadığı sürece cinsiyetçiliğin, cinsiyetçi sömürü ve baskının değişmeyeceği gerçeği açığa çıktı. Yine de çoğu kadın erillikle ilgili tartışmaları aydınlatmaya içten bir şekilde ilgi göstermiyordu.

Erkeklere daha fazla feminist ilgi gösterilmesi gerektiğini kabul etmek, kadınların erkekleri konu edinen bir yazın alanı oluşturmasını sağlamadı. Böyle bir yazın alanının eksikliği şu sezgimi kuvvetlendiriyor: Kadınlar olarak erkekler hakkında şöyle enine boyuna konuşamıyoruz. Çünkü ataerkil kültürde erkekler konusunda sessiz kalmak hatta sessiz kalmanın da ötesinde, tehlikeli ve önemli sırların muhafızları olmak üzere toplumsallaştırılmışız. Özellikle de eril iktidarın gündelik stratejilerinin özel hayatlarımızda nasıl işlediğini ve varlığını nasıl sürdürdüğünü açığa çıkarabilecek büyük sırların muhafızları olarak toplumsallaştırılmışız. Aslında radikal feminizmin tüm erkekleri baskıcı ve tüm kadınları kurban olarak

tanımlaması bile, dikkati erkeklerin gerçekliğinden ve onlarla ilgili cehaletimizden saptırmanın bir yoluydu. Hiç uğraşmadan erkekleri baskıcı olarak yaftalamak ve ciddiye almamak, zihnimizdeki boşlukları dillendirmek ya da erillik hakkında derinlemesine konuşmak zorunda kalmamamız anlamına geliyordu. Erkeklerden korkmamızın bakış açımızı nasıl çarpıttığı ve zihnimizi nasıl kapattığı hakkında konuşmak zorunda değildik. Erkeklerden nefret etmek, erkekleri ve erkekliği ciddiye almamanın bir diğer yoluydu. Feminist kadınlar için ataerkiye meydan okuma ya da ataerkiyi değiştirmeyle ilgili konuşmak, erkekler hakkında konuşmaktan, erkeklerin ne yönde değişmesini istediğimize dair bildiklerimiz ve bilmediklerimiz hakkında konuşmaktan bariz bir şekilde daha kolaydı. Erkeklerin yok olmalarını, ölüp gitmelerini arzuladığımızı dile getirmek daha iyiydi.

Barbara Deming babasının ölümüyle ilgili yazılarında bu arzuyu çarpıcı bir şekilde dile getirir: "Yıllar oldu. Bir hafta sonu şehir dışındaydık. Babam dışarıda kazma ve kürekle çalışıyor, bahçeyi yeniden düzenliyordu. Kalp krizi geçirdi ve oracıkta, altı üstüne gelmiş toprağa düştü. Ambulans çağırdık, babamı hayata döndürmeye çalıştılar ama başaramadılar. Yere, babamın yanına yarı uzanmıştım, kollarım vücudunu sarıyordu. O an hayatımda ilk kez babamın vücuduna gerçekten dokunabildiğimi fark ettim. Vücuduna sevgi ve kederle sıkıca tutunuyordum. Kederimin sebebi kısmen, sevdiğim babamın ölüyor olmasıydı. Ama kısmen de babamın ölümünün daha özgür hissetmemi sağlayacağını halihazırda biliyor olmamdı. Bu böyle olmak zorunda olduğu için yas tutuyordum. Bu keder hakkında konuşmak benim için zor. Babamın iktidarının tehdidi altında hissetmediğim, ona rahatlıkla dokunabildiğim tek anın, yerde ölü olarak uzandığı an olması, benim için dayanılmaz. Buna benzer bir acıyı yaşamamış kadın azdır diye düşünüyorum.

Bu nedenle erkeklerin bazen ölmüş olmasını dilediğimiz gerçeğini konuşmak, (kendimize ait kadınlar olabilmek adına kendi gücümüzü bulmaya çalıştığımız sırada) yüzleşmesi bizler için belki çok daha zor olan başka bir gerçeğe, yani bu dileğin bizler için dayanılmaz olduğu gerçeğine dair konuşmadığımızda, konuyu fazlaca basitleştiririz. Bu bizi parçalıyor." Yirmilerimde henüz kendi gücünü bulamamış genç bir kadınken, sıklıkla hayatımdaki erkeklerin ölmesini dilerdim. Babamın ölümünü istemeye çocukken başladım. Onun öfkesine, şiddetine bu şekilde karşılık veriyordum. Babamın gitmiş olduğunu hayal ederdim, ölmüş ve gitmiş.

Ölüm, "baban eve gelince görürsün" sözünün neden olduğu korkudan kaçış yoluydu. Cezalandırma tehdidi çok yoğundu, babamın üzerimizde çok ciddi bir iktidarı vardı. Yatağımda uzanıp sesindeki haşin kızgınlığı, emirlerindeki istilacı tınıyı duymayı beklerken "yaşayabilmemizin tek koşulu onun ölmesi" diye düşünürdüm. İleriki yıllarda yetişkin bir kadın olarak, bazen şiddet eğilimli öfke krizleriyle patlayan ama çoğunlukla şefkatli bir eş olan hayatımdaki erkeğin eve gelmesini beklerken şöyle düşünürdüm: "Belki bir kaza geçirir ve ölür, belki eve gelmez ve ben özgür olup yaşamaya devam edebilirim." Dünyanın her yerinde kadınlar ve çocuklar yaşayabilmek için erkeklerin ölmesini isterler. Bu, eril hâkimiyetin en acı verici hakikatidir. Erkekler ataerkil iktidarı gündelik hayatta o kadar ölümcül biçimlerde kullanırlar ki, kadınlar ve çocuklar korkuyla ve güçsüzlüğün biçimlendirdiği her türlü hal içinde sinerler ve çektikleri ıstıraptan kurtulmanın tek yolunun, tek umudun erkeklerin ölmesi, ataerkil babanın eve gelmemesi olduğuna inanırlar. Erkeklerin hükmettiği kadınlar, kız ve oğlan çocuklar, bu erkeklerin ölmesini isterler, çünkü onların değişmek istemediklerine inanırlar. Hâkimiyet kurmayan erkeklerin onları korumayacağına inanırlar. Erkeklerin ümitsiz vaka olduğuna inanırlar.

Evden ayrılıp üniversiteye gittiğim dönemde, evi aradığımda telefonu babam açarsa kapatırdım. Ona söyleyecek hiçbir şeyim yoktu. Dinlemeyen, alakadar görünmeyen, şefkat ve sevgi sözcükleri söylemeyen bir babaya söyleyecek sözüm yoktu. Ataerkil bir babaya ihtiyacım yoktu. Zaten, feminizm bana onu unutabileceğimi, ondan yüz çevirebileceğimi öğretmişti. Babama sırtımı dönerken, kendime ait bir parçaya da yüz çevirdim. Biz kadınların gücümüzü erkeklerin olmadığı, erkeklerle bağımızı inkâr ettiğimiz bir dünyada bulacağımız kurgusu, yanlış bir feminizm kurgusudur. Hayatımızda erkeklere ihtiyaç duyduğumuzu, istesek de istemesek de erkeklerin hayatımızda olduğunu, erkeklerin ataerkiye karşı çıkmasına ihtiyaç duyduğumuzu, erkeklerin değişmesine ihtiyaç duyduğumuzu konuşabildiğimiz zaman gücümüzü tam anlamıyla elde etmiş oluruz.

Feminist düşünce, ataerkinin koyduğu sınırların ötesine geçmemi sağlarken, tam olmak için, kendimi iyileştirmek için sürdürdüğüm arayış beni babama geri götürdü. Onun sevgisini istediğimi ve bu sevgiye ihtiyacım olduğunu kabul ettiğimde babamla barışmaya başladım. Sevgisine sahip olamasam bile, en azından gösterdiği şiddetin kalbimde açtığı yarayı iyileştirmem gerekiyordu. Onunla konuşmaya, ona gerçeği anlatmaya, ona yaklaşmaya ve benim için önemli olduğunu söylemeye ihtiyacım vardı. Şimdilerde evi aradığımda, babamın sesinin tınısıyla, tanıdık ve olması gerektiği gibi kırık güneyli aksanıyla mest oluyorum. Sonsuza kadar sesini duymak istiyorum. Kollarımda tutabildiğim, sevgimi alan ve beni seven bu babanın ölmesini istemiyorum. Onu anlayarak kendimi daha iyi anlıyorum. Bir kadın olarak gücüme sahip çıkmak için babama da sahip çıkmam gerekiyor. Biz birbirimize aitiz.

Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi kadınların ve erkeklerin birbirine ait olabildiği bir dünyada yaşama ihtiyacımız üzerine. Bu kitapta, ataerkinin erkekler ve erkeklerin hayatları üzerindeki

iktidarını sürdürmesinin sebeplerine odaklanarak erkekliğin bugün içinde bulunduğu krizi gerçek anlamda tarif edebilmek için feminist düşünce ve feminist pratiğin neden tek yol olduğunu göstermeye çalışıyorum ve bizleri, erkekler için de feminizm talep etmeye çağırıyorum. Kitabın bölümlerinde birçok noktayı tekrar ediyorum, böylece her bölüm bütünün içindeki en önemli fikirleri aktarıyor. Ortada değişim için haritalar olmadığı sürece, erkekler değişemezler. Erkeklere sevme sanatı öğretilmezse, sevemezler.

Erkeklerin değişmeyi istemedikleri doğru değil; ama değişmekten korktukları doğru. Pek çok erkeğin, ataerkinin onları kendilerini tanımaktan, duygularıyla iletişim halinde olmaktan, sevmekten nasıl alıkoyduğunu gözden geçirmeye bile başlamadığı doğru. Sevmeyi öğrenmek için, erkeklerin hükmetme isteğinden vazgeçebilmeleri gerekiyor. Ölüm yerine yaşamı seçebilmeleri gerekiyor. Değişmeyi istemeleri gerekiyor.

1

SEVEN ERKEK ARANIYOR!

Her kadın bir erkek tarafından sevilmek ister. Her kadın sevmek ve hayatındaki erkekler tarafından sevilmek ister. Eşcinsel de olsa heteroseksüel de olsa, biseksüel de olsa cinsel ilişkiden uzak duran bir kişi de olsa, her kadın babasının, büyükbabasının, amcasının, erkek kardeşinin ya da erkek bir arkadaşının sevgisini hissetmek ister. Eğer heteroseksüelse, erkek partnerinin sevgisini ister. Duygusal açlık çeken, mahrumiyet içindeki kadınların ümitsizce erkek sevgisi aradığı bir kültürde yaşıyoruz. Bu müşterek açlığımız bizi parçalayacak denli yoğun. Ancak yine de alay konusu olma, acınma ve utanma korkusuyla, konuşmaya cesaret edemiyoruz. Erkek sevgisine olan açlığımız hakkında konuşmak, kendi yoksunluğumuzun ve kaybımızın yoğunluğunun adını koymamızı gerektirecek. Otuz yıldan uzun zaman önce çağdaş feminizm ilk ortaya çıktığında çok güçlü olan erkek düşmanlığı, kısmen, kadınların duyduğu utancın öfke dolu bir şekilde örtbas edilmesiydi. Bu utanç, erkeklerin ellerindeki gücü paylaşmayı reddetmesinden değil, onları baştan çıkarıp, tavlayıp veya ayartıp duygularını paylaşmalarını, bizi sevmelerini sağlayamamamızdan kaynaklanıyordu.

Erkek düşmanı feministler (ki katiyen çoğunluğu oluşturmuyorlardı) erkeklerin sahip olduğu iktidarı istediklerini iddia ediyorlardı. Aslında bu iddiayla erkekler gibi duygularından habersiz oldukla-

rını ve sevemedikleri için ödüllendirilmeyi arzuladıklarını üstü kapalı olarak beyan ediyorlardı. Ataerkil kültür içindeki erkekler iş hayatında ve cinsel hayatta daha fazla eşitliğe dayanan feminist talebe alan açarak, iktidar alanlarını paylaşarak yanıt verdiler. Çoğu erkeğin değişmeyi reddettiği -değişemeyeceğine inandığı- taraf duygusal hayatlarındaydı. Erkekler, özgürleşmiş kadınların aşkını ve saygısını kazanmak uğruna bile, aşkın tadını birlikte çıkaracak eşit partnerler olarak bir araya gelmeye istekli değillerdi.

Hiç kimse, haklı olarak Baba* sevgisine ihtiyaç duyan, bu sevgiyi arayan küçük bir kız ya da oğlan çocuk kadar eril sevgiye aç değildir. Baba mevcut olmayabilir, ölmüş olabilir, bedensel olarak var olsa da duygusal olarak orada bulunmayabilir. Ama kız ya da oğlan çocuk kabul görmeye, tanınmaya, saygı ve ilgi görmeye hasrettir. Ülkenin her köşesindeki reklam panoları âdeta şu mesajı taşıyor: "Her gece milyonlarca çocuk açlık içinde uykuya dalıyor: Babalarının ilgisine açlar." Ataerkil kültür kız ve oğlan çocuklara halihazırda Baba sevgisinin anne sevgisinden daha değerli olduğunu öğrettiği için, annelerin ilgisinin baba sevgisinden yoksunluğa şifa olması mümkün görünmüyor. O halde bu kız ve oğlan çocukların kendilerini bütünlüklü, değerli ve kabul görmüş hissetmelerini sağlayacak sevgiden mahrum bırakıldıkları için erkeklere kızgın bir şekilde büyümelerine şaşmamak gerek. Heteroseksüel genç kadınlar ve eşcinsel genç erkekler, romantik eril sevgiyi bulmak ve tanımak üzere arayışta oldukları taraflarıyla romantik bağlar kuran kadınlar ve erkeklere dönüşebilirler ve dönüşüyorlar. Ancak bu arayış nadiren karşılık buluyor. Süregiden hayal kırıklıkları, hissettikleri öfke ve keder nedeniyle kadınlar ve erkekler, eril sevginin dokunmasını ve iyileştirmesini umdukları yönlerinin üstünü çoğunlukla

* Kelimelerdeki büyük harf kullanımında yazarın yazım tercihleri dikkate alınmıştır. -y.h.n.

kıpatıyorlar. Sonrasında erkekler ne kadar ilgi gösteriyorlarsa o kadarına razı olmayı öğreniyorlar. Bu ilgiye gereğinden fazla değer atfetmeyi öğreniyorlar. Sevgi buymuş gibi davranmayı öğreniyorlar. Erkekler ve sevgiyle ilgili hakikati dillendirmemeyi öğreniyorlar. Yalanı yaşamayı öğreniyorlar.

Çocukken babamın sevgisine açtım. Babamın beni fark etmesini, bana ilgi ve şefkat göstermesini isterdim. İyi ve itaatkâr bir çocuk olarak beni fark etmesini sağlayamadığımda, bakışını yakalayacak, sabitleyecek ve elinin ağırlığını tartmaya yetecek kadar kötü olup cezalandırılma riskini almaya istekli olurdum. O ellerin beni tutmasının ve korumasının, bana sığınak olmasının, şefkatle ve itinayla dokunmasının hasreti içindeydim ama bunun asla gerçekleşmeyeceğini kabullendim. Beş yaşımdayken o ellerin beni görmesinin tek yolunun acı vermek olduğunu, ancak bu acıya razı gelirsem ve yakın durursam Babasının kızı olabileceğimi, onu gururlandırabileceğimi öğrendim. Yalnız değilim. Birçoğumuz acıya katlanmaya hazır olduğumuzu ve erilliğin, bizim arzuladığımız erilliği alıkoyduğu, uzak tuttuğu, reddettiği sürece tam anlamıyla erkeksi kabul edileceğini onaylayarak yaşamaya hazır olduğumuzu gösterdiğimizde erkeklerin sevgisini kazanabileceğimizi hissettik. Erkekleri daha çok sevmeyi öğreniyoruz, çünkü onlar bizi sevmeyecek. Eğer bizi sevmeye cesaret ederlerse, ataerkil kültürde gerçek "erkek" olmayı ıskalayacaklar.

Jan Waldron *In the Country of Men* [Erkeklerin Ülkesinde] isimli dokunaklı anı kitabında benzer bir özlemi tarif eder. Şu itirafta bulunur: "Hasretini çektiğim gibi bir babayı umutlu hayallerle süslediğim küçük anlar dışında hiç görmedim." Hasretini çektiğimiz seven babaları, sahip olduğumuz babalarla kıyaslayarak bu açlığı şöyle ifade eder:

> Baba. Tam aksi sayısız örneğin huzurunda, tüm imkânsızlıklara rağmen edilmiş bir yemin. Baba. Anne ya da Ananın işe yarar etkisine sahip değil. Hâlâ bir şarkının nakaratı gibi bahsedilir ondan. Bu, kalpten doğan ve tersi yöndeki inatçı ve gün gibi aşikâr geçmişi ile acı verecek ölçüde sınırlı olan devamının kıyımı ortasında yaşam savaşı veren bir vaattir. Anne sevgisi bereketli ve aşikârdır: Çok fazla maruz kaldığımız için şikâyet ederiz. Baba sevgisi ele geçirilmesi, parlatılması ve saklanması gereken, ender bulunan değerli bir mücevherdir. Nadir bulunduğu için değeri artar.

Kültürümüzde baba sevgisine duyulan hasretten pek bahsedilmez.

Reformcu feminizmin eril iktidara odaklanması, erkeklerin ve sevginin doğası hakkında derinlikli bilgi sunmak yerine, erkeklerin bir şekilde güçlü olduğu ve her şeye sahip olduğu düşüncesini pekiştirdi. Feminist yazın bize erkeklerin derinlerdeki ıstıraplarından bahsetmedi. Sevemediğinde insanın ruhunu kemirmeye başlayan korkunç azabı anlatmadı. Erkeklerin taş kalpliliğine imrenen kadınlar, bize erkeklerin çektiği acının derinliğini anlatmayacaklardı. Dolayısıyla dünyaya erkekler ve sevgi hakkındaki gerçekleri anlatan vizyon sahibi feministlerin sesinin duyulması otuz yıldan fazla sürdü. Barbara Deming bu gerçekleri şöyle ima eder:

> Bence erkeklerin şiddete bu kadar meyilli olmalarının sebebi içten içe bir yalanı oynadıklarını bilmeleridir. Kendilerini bu yalana kaptırdıkları için çok hiddetliler. Ancak bu yalanı nasıl bozacaklarını bilmiyorlar... Öfke içindeler, çünkü bir yalanı oynuyorlar. Bu aynı zamanda, içten içe bu durumdan kurtulmak istedikleri ve hakikate hasret oldukları anlamına geliyor.

Dillendirmediğimiz hakikat ise erkeklerin sevgiye özlem duyması. Feminist düşünürlerin araştırmaya, keşfetmeye ve hakkında konuşmaya cüret etmeleri gereken tam da bu özlemdir. Günümüzde artık tamamı kadın olmayan az sayıdaki vizyon sahibi feminist kâhin, erkekler, erkeklik ve sevgi konularını açıkça ele almaktan çekin-

miyor. Seven, ataerkil kültürde erkeklerin sevme sanatını icra etmesinin ne kadar zor olduğunu bilen, zihni açık ve kalbi büyük erkekler de kadınlara katıldı.

Sevgi hakkında kitaplar yazmaya, kısmen, eski erkek arkadaşım Anthony ile aramızdaki sürekli kavga halinden dolayı başladım. Biz birbirimizin (bunları yazarken de hâlâ öyleyiz) birincil bağı idik. Sevgi yaratmak ümidiyle bir araya geldik ve kendimizi çatışma yaratırken bulduk. Ayrılmaya karar verdik ama bu bile çatışmaya son vermedi. Kavga ettiğimiz konuların çoğu sevginin nasıl hayata geçirileceğiyle ilgiliydi. Hayatlarındaki kadınların ilan-ı aşk duymak istediğini bilen birçok erkek gibi, Anthony de aşkını ilan ederdi. "Seni seviyorum" sözlerinin tanım ve pratikle bağlantısını kurmasını istediğimde, aslında söyleyecek sözünün olmadığını, temel olarak duygular hakkında konuşmasının istenmesinden rahatsızlık duyduğunu fark etti.

Birçok erkek gibi, seçtiği ilişkilerin çoğunda mutlu olmamıştı. Erkeklerin ilişkilerdeki mutsuzluğu, aşktaki başarısızlıktan dolayı hissettikleri üzüntü toplumumuzda çoğunlukla fark edilmez, çünkü ataerkil kültür aslında erkeklerin mutsuz olmalarını hiç umursamaz. Biz kadınlar duygusal acı içindeysek, duyguların kadınlar için önemli olabileceği ve olması gerektiğini söyleyen cinsiyetçi düşünce sayesinde çoğumuz en azından kalbimize ses verebilir, kalbimizdekileri yakın bir arkadaşa, bir terapiste ya da uçakta veya otobüste yanımıza oturan bir yabancıya anlatabiliriz. Ataerkil gelenekler erkeklere bir tür duygusal Stoacılık* öğretir. Buna göre, erkekler duygularını hissetmezlerse daha erkek gibi olurlar ve eğer kazara hissetmeleri gerekirse ve bu his canlarını yakarsa, verilecek erkek

* İnsanın zevkleri, arzuları veya korkuları tarafından değil, akıl tarafından yönlendirilmesi gerektiğini belirten bir Helenistik felsefe akımıdır. -y.h.n.

tepkisi bu duyguları bastırmak, unutmak ve bu duyguların ortadan kaybolmasını ummak olacaktır. George Weinberg *Why Men Won't Commit* [Erkekler Neden Bağlanmak İstemez?] adlı kitabında şöyle bir açıklama yapar: "Çoğu erkek hazır mükemmel kadın arayışındadır. Çünkü bir ilişkideki sorunların aslında çözülemeyeceğini düşünür. Ufacık bir şey ters gittiğinde, sıvışmak konuşmaktan daha kolay görünür." Erkeklik yalanına göre gerçek erkekler acı hissetmez.

Gerçekte erkeklerin canları yanar ve toplumun tamamı "lütfen bize ne hissettiğini söyleme" diyerek karşılık verir. Şu *Sylvia* karikatürünün her zaman hayranı olmuşumdur: İki kadın oturmaktadır, kadınlardan biri "O, duygularından hiç bahsetmez." derken diğeri kristal küreye bakmaktadır. Geleceği görebilen kadın "Öğleden sonra saat ikide bütün dünyada erkekler duygularından bahsetmeye başlayacak ve tüm kadınlar pişman olacak." diye yanıt verir.

Hissedemediğimiz şeyi iyileştiremeyiz, dolayısıyla erkekleri duygularını reddedecek şekilde toplumsallaştıran ataerkil kültürü desteklediğimizde, onları duygularını hissetmedikleri bir yaşama mahkûm ederiz. Eril acının sesinin duyulmadığı, eril yaralanmanın adının konamadığı ya da iyileştirilemediği bir kültür inşa ederiz. Erkeklerin acılarını ciddiye almayanlar yalnızca erkekler değildir. Kadınların çoğu, eril acı dişil arzunun tatminini engelliyorsa bu acıyla uğraşmak istemez. Feminist hareket, "duyguların" erkekler tarafından keşfedilmesini de kapsayacak şekilde erkeklerin özgürleşmesine olanak sağladığında bazı kadınlar, tıpkı cinsiyetçi erkekler gibi tiksinti içinde ve aşağılayarak, erkeklerin duygularını ifade etmesiyle dalga geçtiler. Duygu sahibi erkeklere duyulan feminist özlem ne kadar dillendirilmiş olsa da, erkekler duygularıyla ilişki kurmaya çalıştığında kimse onları ödüllendirmek istemedi. Feminist çevrelerde, değişmek isteyen erkekler çoğunlukla narsist ya da âciz olarak damgalandılar. Duygularını ifade eden bazı erkekler, kişisel

dramlarıyla sahne çalmaya çalışan, ilgi isteyen ataerkil manipülatörler olarak görüldüler.

Yirmilerimdeyken çift terapisine giderdim. On yıldan fazla süredir partnerim olan kişi ondan duyguları hakkında konuşmasını istediğimi ve konuştuğunda da çılgına döndüğümü anlatırdı. Haklıydı. Duyguları ıstırap dolu veya olumsuz olduğunda onu dinlemek istemiyordum; zayıflıklarını ve hassasiyetlerini öğrenerek bendeki güçlü erkek imgesine açıkça meydan okunmasını istemiyordum ve bunlarla yüzleşmem kolay değildi. İşte ben buydum, duygusal zayıflığını açığa çıkardığı için erkeğinin acısından bahsettiğini duymak istemeyen aydın bir feminist kadın. O halde, duygularını ifade eden erkeklerin zayıf olduğunu iddia eden cinsiyetçi ilkeyi benimsemiş pek çok kadının, özellikle de yara aldıklarını, sevilmediklerini hissettiklerini söylediklerinde erkeklerin anlattıklarını duymak istememesi makul görünüyor. Birçok kadın, erkeklerin sevgiyle alakalı olarak hissettikleri acıyı işitemez, çünkü bu acı, kadınları başarısızlıkla itham eden bir ses gibi yankılanır. Cinsiyetçi normlar, ister anne ister sevgili ya da arkadaş rolünde olalım sevmenin bizim işimiz olduğunu öğretir; bu nedenle erkekler sevilmediğini söylüyorsa hata bizdedir, sorumlusu bizizdir.

Ataerkinin erkekler tarafından dışa vurulmasına önem verdiği tek bir duygu vardır; bu duygu da öfkedir. Gerçek erkek deliye döner. Ne kadar hiddetli ya da yıkıcı olursa olsun, delilikleri doğal görülür, delilikleri ataerkil erkekliğin pozitif bir ifadesidir. Öfke, acısını ya da ruhunun ıstırabını gizlemek isteyen birinin saklanacağı en iyi yerdir. Babam öfkeli bir adamdı. Seksenini geçmesine rağmen bazen hâlâ öyledir. Yakın zamanda evi aradığımda, beni ve kız kardeşimi kastederek "İkinizi de çok seviyorum." dedi. Babamın sevgiden bahsettiğini duymanın şaşkınlığıyla konuşmak istedim ama kelime bulamadım. Korku dilimi bağladı. Baba, patriark, sessiz kızgın adam

karşısındaki o eski korku ile şefkat içeren bu kırılgan bağın kopmasından duyulan yeni korku. Dolayısıyla "Beni çok sevdiğini söylerken ne demek istedin Baba?" diyemedim. *Communion: The Female Search for Love* [Duygu Yoldaşlığı: Kadınların Sevgi Arayışı] adlı kitabımda, seven erkek arayışımız üzerinde duran bölümde şu gözlemim yer alır: "Kadınların birçoğu erkeklerden korkar. Korku ise küçümsemenin ve nefretin temelini oluşturabilir; bastırılmış, kuvvetli öfkeyi gizleyebilir." Korku bizi sevgiden uzaklaştırır. Yine de kadınlar erkeklere onlardan ne kadar korktuklarını pek söylemezler.

Ben ve kardeşlerim, bizi tutsak ettiği, ataerkil terörizminin duvarları arasına hapsettiği yıllar hakkında, Babamla hiç konuşmadık. Yetişkin halimizle bile hâlâ "Niye Babacığım? Niye her zaman çok öfkeliydin? Niye bizi sevmedin?" diye sormaya korkuyoruz.

Barbara Deming, babasının ölümünü anlattığı bu etkileyici bölümde bu korkuyu dile getirir. Ölüm, babasını kendisinin ulaşamayacağı yerlere doğru süratle götürürken, başından beri babasını ondan uzak tutan şeyin korku olduğunu anlar: Babanın, kızının yakınlığından korkması ve kızın babasına yakın olmaya çalışmaktan korkması. Korku bizi hayatlarımızdaki erkeklere yakın olmaktan alıkoyar; bizi sevgiden alıkoyar.

Bir zamanlar erkeklerden korkmanın kadınca bir şey olduğunu düşünürdüm. Erkeklerle sevgi hakkında konuşmaya başladığımda ise, erkeklerin diğer erkeklerden korktuğuna dair anlatıları sıklıkla duyar oldum. Aslında hisseden, seven erkekler duygusal farkındalıklarını saldırıya uğrama ve utanma korkusuyla çoğunlukla diğer erkeklerden saklıyorlar. Hepimizin sakladığı büyük sır bu: Ataerkil erillikten duyulan korku. Bu korku toplumumuzdaki herkesi ilgilendiriyor. Korktuğumuz şeyi sevemeyiz. Bu nedenle birçok dini gelenek bize sevgide korkuya yer olmadığını öğretir.

Ataerkil kültürde hepimiz erkekleri sevmek için mücadele ediyoruz. Erkeklere son derece önem verebiliriz. Hayatımızdaki erkeklerle bağımızı el üstünde tutabiliriz. Onların varlığı, arkadaşlığı olmadan yaşayamayacağımızı iliklerimize kadar hissedebiliriz. Erilliğe rağmen bu tutkuyu içimizde barındırabiliriz, ancak yine de ataerkinin yarattığı mesafeyi olduğu gibi koruyarak, aşmamamız söylenen sınırları kabul ederek uzakta dururuz. Öğrencilerin sevgi hakkında yazdığım üçlemeyi okuduğu bir sınıfta, sevgi hakkında konuşan kırk erkekle birlikte babalardan bahsettik. Babası evde olan, otuzlu yaşlarının sonunda çalışkan siyah bir erkek, kendisinin son dönemdeki ebeveynlik deneyiminden, seven bir baba olma kararlılığından ve başarısız olma korkusundan söz etti. Seven bir rol modele sahip olmadığı için başarısızlıktan korkuyordu. Babası, çalışmak veya gezmek için neredeyse hep evden uzakta olurmuş. Evde olduğu vakitlerde ise en çok tercih ettiği ilişki kurma biçimi, iğneleme ve küçümseme dolu sert bir sesle oğluna acımasızca sataşmak ve onunla alay etmekmiş. Bu ses yalnızca bir sözcükle bile küçük düşürebilirmiş. Kendi hikâyesini dillendirirken birçoğumuzun deneyimini yansıtan bu kişi, bu zor adamın sevgisini istediği halde istememeyi ve kalbini susturmayı öğrendiğini, bunu önemsiz bir mesele haline getirdiğini anlattı. Ona ve orada olan diğer erkeklere "Kalbinizi kapattıysanız, duygusal farkındalığınızın üstünü örttüyseniz, oğullarınızı nasıl seveceğinizi biliyor musunuz? Sevgiyi hayata geçirmeyi yaşamınızın hangi aşamasında, nerede ve ne zaman öğrendiniz?" diye sordum.

Aynı öğrenci, bana ve sevgi çemberimizde oturan erkeklere "Sadece babam ne yapardı diye düşünüyorum ve aksini yapıyorum." diyor. Herkes gülüyor. Bu pratiği onaylıyorum, ama tepki alanında kalmanın yeterli olmadığını, yalnızca tepkisel olmanın her zaman geçmişin gölgesinin şimdiyi ele geçirme tehlikesi taşıdığını ekliyo-

rum. Babaları gibi olmaktan kaçan kaç oğul, büyükbabalarının kopyalarına dönüşen, büyükbabalarıyla hiç tanışmamış olsalar bile aynen onlar gibi davranan oğlan çocuklar yetiştiriyor? Oysa geçmişteki ya da bugünkü koşulları, yaşı ya da deneyimi ne olursa olsun her erkek, tepkinin ötesine geçerek sevmeyi öğrenebilir.

Geçtiğimiz dört yılda, seyahat ederken ya da ders verirken tanıştığım erkeklerden öğrendiğim su götürmez tek doğru, erkeklerin sevginin ayırdına varmak ve nasıl sevileceğini öğrenmek istedikleri oldu. Doğrudan, samimi bir şekilde bu ihtiyaca hitap eden yeterli kaynak yok. Önce sevgi üzerine genel bir kitap, sonra özel olarak siyah insanlar ve sevgi üzerine bir kitap, daha sonra da kadınların sevgi arayışı üzerine bir kitap yazdıktan sonra, daha ileri gitmek ve erkekler ve sevgi üzerine söz söylemek istedim.

Bizim kültürümüzde kadınlar da erkekler de sevmeyi öğrenme konusunda erkekleri cesaretlendirmeye pek zaman harcamazlar. Erkeklere çok kızgın olan kadınlar bile -ki bu kadınların çoğu feminist değildir ve belki de hiçbir zaman olmayacaktır- kızgınlıklarını, her yaştan erkeğin sevgiyi idrak edebileceği bir dünya kurmaya katkı sunacak şekilde çalışmaktan kaçınmak için kullanırlar. Geriye, vermek istediği her şeyi erkeklere verdiğine yürekten inanan birkaç feminist düşünür kalır. Bu feministler yalnızca, kadınların kolektif refahını artırmakla uğraşırlar. Ancak hayat bana, sevmek uğruna ataerkil sınırları aşmaya cesaret eden tek bir erkekle bile kadınların, erkeklerin ve çocukların hayatının kökten iyileştiğini gösterdi.

Ekranlarda ve gazetelerde her gün memleketimizde ve dünyanın her yerinde süregiden erkek şiddeti hakkında haberler yer alıyor. Ergen erkeklerin silahlandıklarını ve ebeveynlerini, akranlarını ya da yabancıları öldürdüklerini duyduğumuzda, toplumumuzu telaş duygusu kaplıyor. İnsanlar yanıt almak istiyorlar. Bunun neden

gerçekleştiğini öğrenmek istiyorlar. Neden şimdi, tarihin bu anında, oğlan çocuklar bu kadar öldürme eylemi gerçekleştiriyor? Yine de hiç kimse erkeklikle ilgili ataerkil düşüncelerin oynadığı rolden bahsetmiyor. Bu düşünceler oğlan çocuklara, öldürmenin doğalarında olduğunu, doğalarını değiştirmek için yapabilecekleri, yani erkekliklerini koruyarak yapabilecekleri hiçbir şey olmadığını öğretiyor. Kültürümüz, erkekleri savaşı kucaklamaya hazırlarken öldürmenin ve öldürmeyi sevmenin erkeklerin doğalarında olduğunu söyleyen ataerkil düşüncenin de daha fazla aşılanması gerekir. Eril şiddet haberleri bombardımanı altındayken erkekler ve sevgi hakkında hiç haber duymayız.

Sadece toplumumuzda oluşacak bir değerler devrimi eril şiddeti sona erdirecektir ve bu devrim zorunlu olarak sevgi etiğine dayanacaktır. Seven erkekleri ortaya çıkarmak için, erkekleri sevmeliyiz. Eril olanı sevmek, erkekleri eril kimliğin cinsiyetçilikle tanımlanmış kavramlarına uygun yaşadıkları için övmek ya da ödüllendirmekten farklıdır. Bizim için yaptıklarından dolayı erkekleri önemsemek, sadece var oldukları için erkekleri sevmekle aynı şey değildir. Eril olanı sevdiğimizde, erkekler erkekliklerini icra etsinler ya da etmesinler sevgimizi sunarız. İcra etmek, basit bir şekilde var olmaktan farklıdır. Ataerkil kültürde erkeklerin oldukları kişi olmalarına, kendilerine has kimlikleriyle gurur duymalarına izin verilmez. Değerleri her zaman yaptıklarıyla belirlenir. Ataerki karşıtı bir kültürde erkeklerin değerlerini ve meziyetlerini kanıtlamaları gerekmez. Doğdukları andan itibaren sadece var olmanın onları değerli kıldığını, onlara el üstünde tutulma ve sevilme hakkı verdiğini bilirler.

Birlikte sevgiye emek harcadığımız hayatımdaki erkeklere duyduğum derin minneti ifade etmek amacıyla erkekler ve sevgi hakkında yazıyorum. Erkeklik hakkındaki fikirlerim çocukluğumda, erkek

kardeşime ve bana yapılan muameledeki farklılıklara şahit olduğumda şekillenmeye başladı. Onun davranışlarını değerlendirmek için kullanılan ölçütler çok daha sertti. Hiçbir erkek, kendine sürekli olarak ihanet etmeden ataerkil ölçütlere tam anlamıyla uyamaz. Erkek kardeşim çocukken, diğer birçok oğlan çocuk gibi, sadece kendini ifade etme arzusu duyuyordu. Münasip erkekliğin katı senaryosuna uymak istemiyordu. Bu nedenle ataerkil babamız onu aşağıladı ve alaya aldı. Erkek kardeşimiz küçükken evde sevgi dolu bir varlıktı; şaşkınlık ve sevinç gibi duygularını ifade edebiliyordu. Ergenlik döneminde ataerkil düşünce ve eylem kardeşimizi ele geçirdikçe, kardeşim müşfik duygularını gizlemeyi öğrendi. Ergen oğlan çocuklar için "doğal" görülen yabancılaşma ve antisosyal davranış alanına girdi. Altı kız kardeşi olarak ondaki değişime şahit olduk ve onunla bağımızı kaybetmenin yasını tuttuk. Kendi kendisini mi belirleyeceği yoksa ataerkil ölçütlerce belirlenmeyi mi kabul edeceği meselesiyle hâlâ boğuşmasından anlaşılacağı üzere, kardeşim çocukluğunda haysiyetine verilen zarardan hayatı boyunca kurtulamadı.

Bizden keyif almasının onu daha az erkek yapacağı korkusundan hareketle kız kardeşlerinin arkadaşlığını reddeden erkek kardeşim, "bizim oğlanlardan biri" olarak kabul edilmek için duygusal farkındalığından ve duygusal bağ kurma yeteneğinden vazgeçti. Aynı dönemde annemin babası Gus Baba, ileri yaşında ataerkiye sadık kalmamanın daha kolay olduğunu fark etmişti. Çocukluğumda sevgi sanatını icra eden bir erkekti. Duygusal olarak bilinçliydi ve duygusal olarak mevcuttu, ancak o da ataerkil ilişki kapanına sıkışmıştı. Dedemin altmış yıldan fazla süre eşi olmuş büyükannemiz, tahakkümcü ilişki modeline her zaman içtenlikle bağlı olmuştu. Maço erkeklere göre, Annemin babası Gus Baba erkeksi olmaktan uzaktı. Kılıbık biri olarak görülüyordu. Ataerkil babamızın Gus

Baba'yı aşağıladığını, ona zayıf dediğini hatırlayabiliyorum. Böylece kurduğu hâkimiyet aracılığıyla Anneme bir kadın tarafından yönetilmeyeceğini söylemiş oluyordu. Annem babasına, babasının sevebilme yeteneğine hayranlık duyardı. Babam bu hayranlığı onun elinden aldı ve annem için kıymetli olan şeyin aslında değersizmiş gibi görünmesine neden oldu.

O zamanlar Annem müşfik bir babaya sahip olduğu için ne kadar şanslı olduğunu bilmiyordu. Birçok kadın gibi annemin de romantik aşk mitleriyle aklı çelinmişti; güçlü, baskıcı, dizginleri elinde tutan, atılgan ve cesur bir erkeği uygun eş olarak hayal ediyordu. İdealindeki bu adamla evlendi ve kendini, cezalandırıcı, acımasız, sevgisiz ataerkil bir erkekle bağ kurmuş, kapana sıkışmış bir halde buldu. Annem, kontrolü elinde tutması gerekenin kocası olduğunu, kendisinin de ona boyun eğmesi ve itaat etmesi gerektiğini söyleyen ataerkil toplumsal cinsiyet rollerine inanarak kırk yıldan fazla süren bir evlilik geçirdi. Zalim olmayan ataerkil erkeklerin hayatlarındaki kadınlar, ihtiyaçlarını karşılayan ve kendilerini koruyan gerçek bir erkeğe, yüce gönüllü bir patriarka sahip olmanın şans olarak görüldüğü ayartıcı mite tutunabilirler. Bu gerçek erkek sürekli zalimce davranıyorsa, şefkat ve nezakete aşağılamayla ve gaddarca bir saygısızlıkla karşılık veriyorsa, hayatındaki kadın onu farklı bir şekilde görmeye başlar. Bu kadın ataerkil düşünceye duyduğu bağlılığı sorgulamaya başlayabilir. Uyanabilir ve kendini bir suistimale vakfettiğini, sevilmediğini fark edebilir. Uyanış anı kalp kırıklığı anıdır. Uzun süreli evlilik ya da birlikteliklerde kalbi kırık kadınlar, erkeklerini nadiren terk ederler. Bu kadınlar çektikleri acılardan, şikâyetlerinden, hoşnutsuzluklarından bir kimlik oluşturmayı öğrenirler.

Çocukluğumuz boyunca Annem Babamın en büyük savunucusuydu. Babam onun parlak zırhlı şövalyesi, sevdiğiydi. Onu görmeye baş-

bulduğunda, görmeyi arzuladığı gibi değil, gerçekten olduğu gibi görmeye başladığında dahi bize onu takdir etmeyi; varlığı için, maddi olanaklar sunduğu ve disiplini sağladığı için minnet duymayı öğretmeye devam etti. Her gün ataerkil tahakkümle yüzleşirken bile bir 50'ler kadını olarak, ataerkil ideal fantezisine tutunmaya mazıydı. Çocukları evden ayrılarak onu kocasıyla yalnız bıraktığında, kocasıyla birlikte sevmenin bir yolunu bulabileceklerine dair umudu kısa sürede kırıldı. Duygusal olarak kapalı, soğuk bir patriarkla evlenmişti ve şimdi onunla baş başa kalmıştı. Elli yıllık evliliğin ardından kocasını terk etmeyecekti ama artık sevgiye de inanmayacaktı. Sadece hoşnutsuzluğu dile gelmişti; artık sevginin yokluğundan, hayat boyu süren kalp kırıklığından bahsediyordu. Annem yalnız değil. Tüm dünyada kadınlar erkeklerle birlikte sevgisizlik içinde yaşıyorlar. Yaşıyorlar ve yas tutuyorlar.

Annem ve babam, sevgi ve arzu kalıplarımı şekillendiren esas kişilerdi. Yirmi ile kırk yaşlarım arasındaki dönemin çoğunu, entelektüel açıdan parlak ancak duygusal açıdan aymaz olan, sahip olmadığı için veremeyen, bilmediği için öğretemeyen, sevmeyi bilmeyen erkeklerle sevmeyi idrak etmeye çalışarak harcadım. Kırklı yaşlarımda, feminist düşüncenin tezgâhından geçmiş, çok daha genç bir erkekle ilişkiye başladım. Parçalanmış bir ruha sahip olduğunu teslim edebiliyordu. Çocukken ataerkil tiranlığın kurbanı olmuştu. Neyin eksik olduğunu açık bir şekilde ifade edecek bir dil bulamamış olsa da, kendinde bir yanlışlık olduğunu biliyordu.

Sevgi hakkında konuşmak üzere ülkeyi dolaşırken birçok erkeğin kendini "içimde bir şey eksik" diyerek tarif ettiğini işittim. Çocukluğunun ilk yıllarında duygusal coşkuya, bastırılmamış neşeye, hayata ve diğer insanlara duyduğu bağlılık hissine sahip olduğunu, sonrasında ise kırılmanın, kopmanın gerçekleştiğini, sevilme, sahiplenilme hissinin kaybolduğunu anlatan birçok erkek vardı.

Erkeklerin anlattığına göre erkeklik testi, bu kaybı kabullenmeye, bunun gizlice yasını bile tutmamaya razı olmaktan ibaretti. Ne yazık ki, sayıları çok olan bu erkekler trajik biçimde, kalplerinin kırıldığı, yüreklerinin sızladığı o ilk anı hatırlıyorlardı: Ataerkil erkekler olarak toplumdaki yerlerini alabilmek için hissetme, sevme haklarından feragat etmeye mecbur bırakıldıkları an.

Duygusal açıdan aymaz bir partnerle birlikte sevgi yaratmaya çabalayan herkes acı çeker. Pek çok kişisel gelişim kitabı başkasını değiştiremeyeceğimizi, kendimizi değiştirmemiz gerektiğini anlatır. Tabii ki bu kitaplar ataerkil bir kültür içinde yetişen ve sevmenin erilliklerini zayıflattığını öğrenen erkeklerin değişmeye, sevgiyi seçmeye nasıl teşvik edileceklerini asla yanıtlamaz. Ayrıca söz konusu seçim, ataerkiye, yani erkeklere tanıdık olan bir tiranlığa karşı çıkmak anlamına gelir. Erkekleri değiştiremeyiz ama değişmeyi istemelerini teşvik edebilir, bunu dileyebilir, olumlayabiliriz. İçsel varoluşlarının gerçekliğine, belki de hakkında konuşamadıkları bu gerçekliğe, saygı gösterebiliriz: Erkekler bağ kurmayı, sevmeyi, sevilmeyi arzularlar.

Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi toplumumuzda her yaştan erkek tarafından sorulan sorulara yanıt vermektedir. Bu kitabı çok yakından tanıdığım erkeklerin bana sevgi hakkında sordukları sorulara karşılık olarak yazıyorum. Bu erkekler hâlâ, arzularını susturmaları ve kalplerini kapatmaları söylenmeden önceki açık kalpli, duygularını ifade edebilen hallerine dönmenin yolunu bulmaya çalışıyor.

Değişme İsteği erkeklerin benliklerini, sevme ve sevilmeye dair duygusal haklarını geri istemesi ve bunların iyileştirilmesi şölenine yaptığım katkıdır. Kadınlar olarak, sevgi vererek hayatlarımızdaki erkekleri koruyabileceğimizi düşündük. Bu sevginin, erkeklerin

duygusal sistemlerini hedef almış zehirli saldırılarla, her gün yaşadıkları duygusal kalp krizleriyle oluşmuş tüm yaraları iyileştirecek ilaç olacağını düşündük. Kadınlar bu iyileşme sürecinde yer alabilirler. Bizler yol gösterebiliriz, yönlendirebiliriz, inceleyebiliriz, bilgi ve yeteneklerimizi paylaşabiliriz; ancak oğlan çocukların ve erkeklerin kendileri için yapmaları gereken şeyi onlar adına yapamayız. Sevgimiz yardım eder ama tek başına onları kurtaramaz. Sonuçta oğlan çocuklar ve erkekler, sevme sanatını öğrendiklerinde kendilerini kurtarır.

2

ATAERKİYİ ANLAMAK

Toplumumuzda erkek bedenine ve ruhuna saldıran, yaşamı en fazla tehdit eden toplumsal hastalık ataerkidir. Yine de çoğu erkek gündelik hayatta "ataerki" kelimesini kullanmaz; ataerkinin ne anlama geldiği, nasıl oluşturulduğu ve devamlılığının nasıl sağlandığı üzerine kesinlikle düşünmez. Toplumumuzdaki birçok erkek bu kelimeyi doğru bir şekilde yazamayacak ya da okuyamayacaktır. "Ataerki" kelimesi erkeklerin sıradan gündelik düşünce ya da konuşmalarının bir parçası değildir. Kelimeyi duyan ve bilen erkekler bunu çoğunlukla kadınların kurtuluşuyla ve feminizmle ilişkilendirirler, dolayısıyla kendi deneyimleriyle alakalı görmez ve umursamazlar. Otuz yıldan fazla bir süredir kürsülerde ataerki hakkında konuşuyorum. Her gün kullandığım bir kelime ve bu kelimeyi kullandığımı duyan erkekler genellikle ne kastettiğimi soruyorlar.

Erkeklerin mutlak güce sahip olduğunu söyleyen feminizm karşıtı eski tasavvurun değerini en çok düşüren şey, erkeklerin, eril kimliği ve kişinin kendisine yönelik algısını doğumdan ölüme şekillendiren politik sistemin temel yönüne dair cehaletleridir. Toplumumuzun siyasetinin temelini oluşturan iç içe geçmiş siyasi sistemleri tanımlamak için çoğunlukla "emperyalist beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerki" ifadesini kullanırım. Bu sistemler arasında, büyürken hakkında en çok şey öğrendiğimiz sistem, kelimeyi hiçbir zaman bilmesek bile, ataerkil sistemdir. Çünkü ataerkil toplumsal cinsiyet

rolleri bize çocukken dağıtılır ve bu rolleri en iyi şekilde icra edebilme yolları hakkında sürekli rehberlik sunulur.

Ataerki, erkeklerin kalıtsal olarak hükmeden olduklarını; zayıf olarak algılanan her şeyden ve herkesten, özellikle de kadınlardan üstün olduklarını; zayıf olana hükmetme, onları yönetme ve bu hâkimiyeti çeşitli biçimlerdeki psikolojik terörizm ve şiddet yoluyla sürdürme hakkının erkeklere bahşedilmiş olduğunu iddia eden politik-toplumsal bir sistemdir. Erkek kardeşim ve ben bir yıl arayla dünyaya geldik ve doğumumuzdan itibaren ataerki anne ve babamın bize dair algısını belirledi. Hem annemiz hem babamız ataerkiye inanıyordu, ataerkil düşünce onlara din aracılığıyla öğretilmişti.

Anne ve babam kilisede Tanrı'nın dünyayı ve dünya üzerindeki her şeyi yönetmek üzere erkeği yarattığını, kadınların işinin bu görevleri yerine getiren erkeklere yardım etmek, itaat etmek ve güçlü bir erkek karşısında her zaman ast bir rol üstlenmek olduğunu öğrenmişlerdi. Onlara Tanrı'nın erkek olduğu öğretilmişti. Bu öğretiler kiliselerin yanı sıra okullar, mahkeme salonları, kulüpler ve spor sahaları gibi karşılarına çıkan her kurumda pekiştirildi. Çevrelerindeki herkes gibi ataerkil düşünceyi sahiplenerek çocuklarına öğrettiler, çünkü bu, hayatı düzenlemenin "doğal" yolu gibi görünüyordu.

Kızları olarak bana, rolümün hizmet etmek, güçsüz olmak, düşünme yükünden muaf olmak, başkalarının bakımını üstlenmek ve onları yetiştirmek olduğu öğretilmişti. Erkek kardeşime ise rolünün hizmet beklemek, ihtiyaçları karşılamak, güçlü olmak, düşünmek, strateji geliştirmek ve planlamak, başkalarının bakımını üstlenmeyi ve onları yetiştirmeyi reddetmek olduğu öğretilmişti. Bana bir kadının şiddete meyletmesinin yakışık almadığı, "doğal olmadığı" öğretildi.

Kardeşime, değerinin (sadece uygun koşullarda) şiddet uygulama iradesiyle belirleneceği öğretildi. Ona, oğlan çocuğun (sadece uygun koşullarda) şiddetten hoşlanmasının iyi bir şey olduğu öğretildi. Ona oğlan çocuğun duygularını ifade etmemesi gerektiği öğretildi. Bana, kız çocukların duygularını, en azından bazılarını, ifade edebilecekleri ve etmeleri gerektiği öğretildi. İstediğim bir oyuncağı alamayıp hiddetlendiğimde, ataerkil bir hanedeki kız çocuk olarak hiddetin kadınlara uygun bir duygu olmadığı, bu duygunun ifade edilmemesi, hatta ortadan kaldırılması gerektiği öğretildi. Erkek kardeşim istediği bir oyuncağı alamayıp hiddetlendiğinde, ataerkil bir hanedeki oğlan çocuk olarak hiddetini ifade edebilmesinin iyi olduğu ancak kinini salmak için en uygun ortamı öğrenmesi gerektiği öğretildi. Hiddetini ebeveyninin isteklerine karşı gelmek üzere kullanması iyi bir şey değildi. Ama daha sonra, büyüdüğünde, hiddete izin verildiği ve hiddetin kendisini şiddete yönelmek üzere kışkırtmasına müsaade etmenin, evini ve ülkesini korumasına yardımcı olacağı öğretildi.

Diğer insanlardan yalıtılmış biçimde taşrada bir çiftlikte yaşıyorduk. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algımız, ebeveynlerimizden, onlardan gördüğümüz davranışlardan öğrendiklerimizle şekilleniyordu. Kardeşimle toplumsal cinsiyet meselesinin kafamızı karıştırdığını hatırlıyoruz. Gerçekte ben kardeşimden daha güçlüydüm ve şiddete daha meyilliydim. Ancak kısa sürede bunun kötü bir şey olduğunu öğrendik. Kardeşim nazik, uysal bir çocuktu. Bunun da çok kötü bir şey olduğunu öğrendik. Her ne kadar sıklıkla kafamız karışsa da bir konuda şüphemiz yoktu: İstediğimiz gibi olamaz, davranamaz ve canımızın istediğini yapamazdık. Davranışımızın önceden belirlenmiş, cinsiyete dayalı bir senaryoya uyması gerektiğini anlıyorduk. İkimiz de yetişkin yaşlarımızda, ne olmamız gerektiğini ve oluşturmamız gereken kimlikleri belirleyen senaryo-

nun, toplumsal cinsiyetle ilgili ataerkil değerlere ve inanışlara dayandığını öğrendiğimizde, "ataerki" kelimesini öğrendik.

Ataerkiye meydan okumaya her zaman kardeşimden daha meraklıydım; çünkü beni hep parçası olmak istediğim şeylerin dışında bırakan sistemdi ataerki. 50'li yıllardaki aile yaşantımızda bilyeler erkek oyunuydu. Kardeşime bilyeleri ailedeki erkeklerden miras kalmıştı; onları içinde sakladığı teneke bir kutusu vardı. Her boyutta ve şekilde, fevkalade renklerdeki bilyeler bana dünyanın en güzel nesneleri gibi görünüyordu. Kardeşimle birlikte bilyelerle oynardık, ben çoğunlukla paylaşmayı reddederek en beğendiğime saldırgan bir şekilde yapışırdım. Ev kadını olan annemiz Babamız işteyken bizim birlikte bilyelerle oynadığımızı görmekten gayet memnundu. Ancak Babam, oyunumuza ataerkil gözle bakarak, gördüğünden rahatsız olurdu. Agresif ve rekabetçi kızı, oğlundan daha iyi bir oyuncuydu. Oğlu pasifti, çocuk kimin yendiğiyle pek ilgilenmiyor gibiydi ve talep gelirse bilyelerinden vazgeçmeye razıydı. Babam bu oyunun sona ermesi gerektiğine, erkek kardeşim ve benim uygun toplumsal cinsiyet rolleri hakkında bir derse ihtiyacımız olduğuna karar verdi.

Bir akşam Babam kardeşimin teneke bilye kutusunu çıkarmasına izin verdi. Ben de oynamak istediğimi söyledim ama erkek kardeşim "kızlar bilyelerle oynamaz" diyerek bunun bir erkek oyunu olduğunu belirtti. Bu benim dört ya da beş yaş aklıma bir şey ifade etmedi ve bilyeleri toplayıp, birbirlerine vurarak oynama hakkımda direttim. Babam bana durmamı söylemek üzere araya girdi. Dinlemedim. Sesi gittikçe yükseldi ve birden beni kaptığı gibi, sineklikten koparttığı tahta parçasıyla dövmeye başladı. Bir yandan da "Sen sadece küçük bir kızsın. Sana bir şey yapmanı söylediğimde, o şeyi gerçekten yapacaksın." diyordu. Ne yapmış olduğumun farkına varmam için beni dövdü de dövdü. Hiddeti ve şiddeti her-

kesin dikkatini çekti. Ailemiz ataerkil şiddetin pornografisi karşısında büyülenmiş, kendinden geçmiş bir şekilde oturdu. Bu dayaktan sonra odadan kovuldum, karanlıkta yalnız oturmaya mahkûm edildim. Annem acımı yatıştırmak üzere yatak odasına geldi, yumuşak güneyli sesiyle "Seni uyarmaya çalıştım. Sadece küçük bir kız olduğunu ve kızların oğlanların yaptığı şeyleri yapamayacağını kabul etmen gerekiyor." dedi. Annemin ataerkil hizmetindeki rolü, Babamın bana yerimi hatırlatarak, doğal toplumsal düzeni sağlayarak doğru olanı yapmış olduğu fikrini pekiştirmekti.

Bu travmatik olayı çok iyi hatırlıyorum çünkü aile içinde tekrar tekrar anlatılan bir hikâyeydi. Hiç kimse bu hikâyeyi yeniden anlatmanın bendeki travma sonrası stresi tetikleyip tetiklemeyeceğini umursamadı; yeniden anlatma hem mesajı hem de hatırlanan mutlak güçsüzlük halini pekiştirmek için gerekliydi. Küçük bir kız çocuğun büyük güçlü bir adam tarafından vahşice kamçılanmasına dair bu anının, bana cinsiyetimin yerini hatırlatmaktan öte bir anlamı vardı: İzleyen herkese, oğlan ya da kız tüm kardeşlerime ve yetişkin bir kadın olan annemize hanemizin hâkiminin ataerkil babamız olduğunu hatırlatıyordu. Onun kurallarına uymazsak cezalandırılacağımızı, hatta ölümüne cezalandırılacağımızı hatırlamamız gerekiyordu. Ataerkil sanatının eğitimini işte böyle tecrübe ederek aldık.

Bu deneyim tekil değil, hatta istisna bile değil. Ataerkil evlerde yaralı bir şekilde büyümüş çocukların seslerine kulak verin. Altta yatan aynı temayı farklı şekillerde duyacaksınız: Ataerkinin endoktrinasyonunun ve kabullenilmesinin pekiştirilmesi için şiddetin kullanılması. Aile terapisti Terrence Real *How Can I Get Through to You* [Sana Nasıl Ulaşırım?] adlı kitabında, ebeveyn olarak ataerki karşıtı değerlerin hâkim olduğu sevgi dolu bir ev kurmaya çalıştıklarında bile oğullarının ataerkil düşünceye nasıl itildiklerini

anlatır. Küçük oğlu Alexander, Barbie gibi giyinmekten hoşlanmaktadır. Bu durum, büyük oğlu ile oynayan oğlan çocuklar Alexander'ın Barbie kişiliğine şahit olup, bakışlarıyla şaşkınlıklarını ve kınadıklarını belli eden sessizlikleriyle bu davranışın kabul edilemez olduğunu ifade edene dek sürer:

> Oğluma ulaşan bakışlar, kötü niyet nüvesi barındırmasa da bir mesaj iletti. "Bunu yapmaman gerekiyor." Bu mesaj çok güçlü bir duygu aracılığıyla veriliyordu: Utanç. Alexander üç yaşında kuralları öğreniyordu. On saniyelik sözsüz muamele, o andan itibaren sevdiği bir meşgaleden vazgeçmesine yetecek kadar güçlüydü. Topluluğa böyle dahil edilme anlarına oğlan çocukların "normal travmatizasyonu" adını veriyorum.

Oğlan çocuklara ataerkinin kurallarını aşılamak için, onları acılarını hissetmeye ve hislerini reddetmeye zorluyoruz.

Benim hikâyelerim 50'lerde geçiyordu, Real'in anlattığı hikâyeler ise yakın döneme ait. Her biri, bizi tutsak alan ataerkil kültürün gücünü, ataerkil düşüncenin tiranlığını vurguluyor. Ataerkil erkeklik konusunda ülkenin en aydın düşünürlerinden biri olmasına rağmen Real oğullarını ataerkiden uzak tutamadığını okuyucuyla paylaşır. Oğulları, her kız ve oğlan çocuk gibi ataerkinin saldırılarına az veya çok maruz kalırlar. Şüphesiz Real, ataerkil olmayan, sevgi dolu bir ev kurarak en azından oğullarına bir seçenek sunar: Kendileri olmayı seçebilirler ya da ataerkil rollere uyum sağlamayı tercih edebilirler. Real, kadınlar ve erkeklerin alışık olduğu ataerkil düşünceyi tarif etmek için "psikolojik ataerki" ifadesini kullanır. Ataerkil bir düşünürün illa ki erkek olması gerekmediğini açığa kavuşturan vizyon sahibi çağdaş feminist düşünceye rağmen, çoğu kişi ataerkinin sorunu olarak erkekleri görmeye devam eder. Oysa bu doğru değil. Kadınlar da erkekler kadar ataerkil düşünce ve eyleme bağlı olabilir.

Psikoterapist John Bradshaw'ın *Creating Love* [Sevgiyi Yaratmak] kitabında yaptığı ataerki tanımı açık ve derinlikli bir tanımdır, bu nedenle kullanışlıdır: "Sözlük 'ataerkiyi', 'klan ya da ailede, hem hane içi hem de dini işlerde babanın üstünlüğünün belirleyici olduğu toplumsal örgütlenme...' olarak tanımlar. Eril hâkimiyet ve iktidar ataerkinin belirleyici özellikleridir." Bradshaw ayrıca "ataerkil kuralların hâlâ dünyanın dini sistemlerini, eğitim sistemlerini ve aile sistemlerini yönettiğini" söyler. Bu kurallardan en zarar verici olanlarını şu şekilde sıralar: "Körü körüne itaat -ki bu, ataerkinin temel dayanağıdır-; korku hariç tüm duyguların bastırılması; bireysel irade gücünün yok edilmesi; düşünme biçimi otorite figürünün düşünme biçiminden ayrıştığı an, düşüncenin bastırılması." Ataerkil düşünce, kültürümüzün değerlerini biçimlendirir. Erkekler kadar biz kadınlar da bu sisteme dahil olmak üzere sosyalleştirildik. Çoğumuz büyüdüğümüz ailelerde ataerkil tavırları öğrendik; bunlar bizlere çoğunlukla annelerimiz tarafından öğretildi ve bu tavırlar okullarda ve dini kurumlarda pekiştirildi.

Günümüzde, kadınların idare ettiği hanelerin varlığı, ortada erkek olmadığı için birçok insanın, bu hanelerdeki çocukların ataerkil değerleri öğrenmediklerini varsaymalarına yol açıyor. Bu insanlar, ataerkil düşünceyi öğretenlerin sadece erkekler olduğunu varsayıyor. Ancak kadınların yönettiği haneler, ataerkil düşünceyi iki kişinin ebeveynlik yaptığı hanelerden çok daha büyük bir tutkuyla destekliyor ve teşvik ediyor. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yanlış fantezilere meydan okuyacak, deneyime dayalı gerçeklikleri yok. Bu hanelerdeki kadınlar, her gün ataerkil erkeklerle birlikte yaşayan kadınlardan farklı olarak, ataerkil eril rolleri ve ataerkil erkekleri idealleştirmeye çok daha meyillidirler. Kadınların, ataerkil kültürün kalıcı hale getirilmesi ve sürdürülmesinde oynadığı rolü açığa çıkarmamız gerekiyor. Böyletikle ataerkinin, erkek-

ler bu sistemde daha fazla ödüllendirilseler bile, kadınların ve erkeklerin eşit bir şekilde desteklediği bir sistem olduğunu anlayacağız. Ataerkil kültürü parçalamak ve değiştirmek erkeklerin ve kadınların birlikte yapması gereken bir iştir.

Elbette bir sistemin hayatlarımız üzerindeki etkisini hep birlikte inkâr ettiğimiz sürece bu sistemi parçalayamayız. Ataerki her türlü yolu kullanarak eril hâkimiyet talep eder, bu nedenle cinsiyetçi şiddeti destekler, teşvik ve tasvip eder. Kamusal söylemlerde, cinsiyetçi şiddeti en çok ev içindeki partner tarafından gerçekleştirilen tecavüz ve taciz vakalarıyla duyarız. Ancak ataerkil şiddetin en yaygın biçimi ataerkil ebeveynlerle çocuklar arasında gerçekleşendir. Bu tür şiddetin amacı çoğunlukla tahakkümcü modeli güçlendirmektir. Bu modelde, otorite figürünün güçsüz olanlara hükmettiği farz edilir ve zaptetme, tabi kılma ve boyun eğdirme yoluyla otorite figürüne bu hâkimiyeti devam ettirme hakkı verilir.

Erkeklerin ve kadınların aile içinde başlarına gerçekten ne geldiğini anlatmalarını engellemek, ataerkil kültürün devamlılığını sağlayan yollardan biridir. Bireylerin büyük bir çoğunluğu, babanın iktidarını korumak üzere ataerkinin sırlarını tutmamızı talep eden, tüm kültürü kaplayan dillendirilmeyen kurallar dayatır. Bu sessizlik kuralı, kültürün "ataerki" kelimesine dahi herkesin kolayca ulaşmasını reddetmesiyle desteklenir. Çoğu çocuk, bu kurumsallaşmış toplumsal cinsiyet rolleri sistemine ne ad verildiğini öğrenmez. Dolayısıyla gündelik hayatta nadiren bunun adını koyarız. Sessizlik inkârı teşvik eder. Peki adı konulamayan bir sisteme nasıl meydan okuyabilir, bu sistemi nasıl değiştirebiliriz?

Feministlerin daha sık kullanılan "erkek şovenizmi" ve "cinsiyetçilik" ifadeleri yerine "ataerki" kelimesini kullanmaya başlaması tesadüf değildir. Bu cesur sesler, hem erkeklerin hem kadınların

ataerkinin hepimizi nasıl etkilediğini daha iyi idrak etmesini istediler. Çağdaş feminizmin en parlak dönemlerinde kelimenin kendisi popüler kültürde pek kullanılmıyordu. Erkek karşıtı aktivistler, ataerkil sistemi ve bu sistemin nasıl işlediğini vurgulamak konusunda cinsiyetçi erkek emsallerinden daha istekli değillerdi. Çünkü bunu yapmak, erkeklerin mutlak güce sahip olduğu ve kadınların güçsüz olduğu, tüm erkeklerin baskıcı ve kadınların her zaman ve sadece kurban oldukları görüşünü otomatik olarak ifşa edecekti. Bu kadınlar, cinsiyetçiliğin süregelmesinden sadece erkekleri sorumlu tutarak, ataerkiye sadakatlerini, kendi iktidar arzularını koruyabiliyorlardı. Hâkimiyet kurma isteklerini mağduriyet perdesinin ardına gizliyorlardı.

Vizyon sahibi birçok radikal feminist gibi ben de eril sömürü ve baskıdan bıkmış kadınların ileri sürdüğü, erkeklerin "düşman" olduğunu belirten yanlış fikre meydan okudum. Henüz 1984 yılındayken *Feminist Theory: From Margins to Center* [Feminist Teori: Çeperden Merkeze] adlı kitabıma "Men: Comrades in Struggle" [Erkekler: Mücadeledeki Yoldaşlar] başlıklı bir bölüm ekledim. Burada feminist politikanın savunucularını, ataerkinin ve eril hâkimiyetin sürdürülmesinin suçunu yalnızca erkeklere yükleyen her tür retoriğe meydan okumaya teşvik ettim:

> Ayrılıkçı ideoloji, cinsiyetçiliğin eril şahsiyet üzerindeki negatif etkisini göz ardı etmemizi teşvik eder. Cinsler arasında kutuplaşmaya vurgu yapar. Joy Justice'e göre, ayrılıkçılar cinsiyetçiliğin kurbanlarını adlandırma konusunda "iki temel bakış açısı" olduğuna inanır: "Bakış açısından birine göre erkekler kadınları ezmektedir. Diğerine göre ise insan insandır, katı cinsiyet rollerinden hepimiz zarar görmekteyiz." ... Her iki bakış açısı da açmazımızı doğru bir şekilde tarif eder. Erkekler kadınları ezer. İnsanlar katı cinsiyetçi rol kalıplarından zarar görür. Bu iki gerçeklik birlikte var olur. Erkeklerin katı cinsiyetçi roller nedeniyle çeşitli

> şekillerde zarar gördüğünü kabul etmek, erkeklerin kadınları baskı altına almasını mazur göstermez. Feminist aktivistlerin bu zararı kabul etmeleri ve değiştirmek için çalışmaları gerekir; bu zarar mevcuttur. Bu durum erkeklerin, kadınları sömürmek ve ezmek üzere ataerkinin kendilerine verdiği iktidarı desteklemelerindeki ve sürdürmelerindeki sorumluluklarını ortadan kaldırmaz ya da azaltmaz. Kadınlar, katı cinsiyetçi rol kalıplarına uyum sağlayan erkeklerin yaşadığı ağır düzeyde psikolojik baskı ve duygusal acıdan çok daha ağır bir biçimde sömürülür ve ezilir.

Bu makalede, feminizm savunucularının yanlış bir şekilde, erkekleri her zaman ve yalnızca "muktedirler", ataerkiye kör itaatlerinden dolayı her zaman ve yalnızca "ayrıcalık kazananlar" olarak resmettiklerinde, ataerkiden yara alan erkeklerin acılarına katkı sunduklarını vurguladım. Ataerkil ideolojinin, kadınları hâkimiyet altına almanın, aslında öyle olmadığı halde erkeklere yarar sağladığına inanacak şekilde erkeklerin beyinlerini yıkaması üzerinde durdum:

> Bu tür davranışları her daim, sapkın iktidar ilişkilerinin ifade bulmuş hali, bir kişinin eylemleri üzerinde kontrolünün olmaması, duygusal iktidarsızlık, aşırı irrasyonellik ve çoğu durumda tamamıyla delilik olarak adlandırmamız gerekirken, feminist aktivistler bu mantığı çoğunlukla tasdik eder. Cinsiyetçi ideolojiyi pasif bir şekilde özümseyen erkekler bu nedenle bu bozuk davranışı yanlış bir şekilde olumlu yorumlar. Erkeklerin beyinleri, şiddet içeren tahakkümü ve kadınları istismar etmeyi ayrıcalık saymak üzere yıkandığı sürece, erkekler kendilerine ya da diğerlerine verilen zararı kavrayamayacaklar ve değişim yönünde bir motivasyona sahip olamayacaklar.

Ataerki, erkeklerden duygusal açıdan kusurlu insanlara dönüşüp öyle kalmalarını talep eder. Ataerki, erkeklerin özgür iradelerine tam anlamıyla sahip olmalarını engelleyen bir sistem olduğu için, herhangi bir sınıftan herhangi bir erkeğin ataerkiye isyan etmesi, kadın ya da erkek olsun ataerkil ebeveynine sadakatten vazgeçmesi zordur.

On iki yıldan uzun bir zaman boyunca hayatımdaki en yakın kişi olan erkek, büyüdüğü ailedeki ataerkil dinamikler nedeniyle travma yaşamıştı. Tanıştığımızda yirmili yaşlarındaydı. Gelişme çağını şiddet eğilimli, alkolik bir babanın yanında geçirmişti. On iki yaşındayken koşulları değişmiş ve annesiyle tek başına yaşamaya başlamıştı. İlişkimizin ilk yıllarında istismarcı babasına dönük husumeti ve öfkesi hakkında açıkça konuşurdu. Babasını affetme ya da çocukluğunda veya asker olarak sürdürdüğü mesleki yaşamında babasının hayatını şekillendiren ve etkileyen koşulları anlama gibi bir derdi yoktu.

İlişkimizin ilk yıllarında kadınlar ve çocuklar üzerinde kurulan eril hâkimiyeti fazlasıyla eleştirirdi. Her ne kadar "ataerki" kelimesini kullanmasa da anlamını kavrıyordu ve ataerkiye karşı çıkıyordu. Nazik ve sessiz tavrı, zayıf ve güçsüz addedilmesine, insanların çoğunlukla onu görmezden gelmesine yol açıyordu. Otuz yaşına geldiğinde, bir zamanlar eleştirdiği tahakkümcü modele sarılarak daha maço bir kişiliğe büründü. Patriark kostümü giyerek daha fazla saygı ve görünürlük kazandı. Daha çok kadına çekici gelmeye başladı. Kamusal alanlarda daha fazla fark edilir hale geldi. Erkek tahakkümüne dönük eleştirileri sona erdi. Eskiden olsa onu dehşete düşürecek türde cinsiyetçi söylemlerle, gerçekten de ataerkil retoriği kullanmaya başladı.

Düşünce ve davranışındaki bu değişiklikleri tetikleyen, ataerkil işyeri tarafından kabul edilme ve onaylanma arzusuydu; iş hayatında ilerleme arzusu da bahanesi olmuştu. Bu kişinin hikâyesi sıra dışı bir hikâye değil. Ataerkinin gaddarca davrandığı ve zulmettiği oğlan çocuklar çoğu kez, bir zamanlar düpedüz şeytani olarak gördükleri istismarcı ataerkil erkekliği içselleştirerek ataerkil hale gelirler. Çocukken ataerkil erkeklik adına gaddarca istismar edilen erkeklerin çok azı, beyinlerinin yıkanmasına cesur bir şekilde karşı

çıkar ve kendilerine karşı dürüst olur. Çoğu erkek öyle ya da böyle ataerkiye uyum sağlar.

Aslında ataerkinin radikal feminist eleştirisi toplumumuzda büyük oranda bastırıldı. Sadece iyi eğitim almış elitlere açık olan altkültürel bir söyleme dönüştürüldü. Bu çevrelerde bile "ataerki" kelimesini kullanmak demode görülüyor. Verdiğim derslerde ülkenin siyasi sistemini tanımlamak için "emperyalist beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerki" ifadesini kullandığımda dinleyenler sıklıkla gülüyor. Şimdiye kadar hiç kimse bu sistemi doğru şekilde adlandırmanın niye komik olduğunu açıklamadı. Gülmenin kendisi ataerkil terörizmin silahıdır. Bu durum, adı konan şeyin önemini azaltarak onu inkâr etmeye hizmet eder. Bu şekilde, kelimelerin tanımladığı sistemin değil, kelimelerin kendisinin sorunlu olduğu ileri sürülür. Bu gülüşmeleri dinleyicilerin, ataerki karşıtı, itaatkâr olmayan eleştiriyle ittifak kurmalarının istenmesinden rahatsız olduklarını gösterme biçimleri olarak yorumluyorum. Dinleyicilerin bu gülüşmeleri bana, ataerkiye açık bir şekilde meydan okumaya kalkarsam, ciddiye alınmama tehlikesiyle karşı karşıya olduğumu hatırlatıyor.

Bu ülkedeki vatandaşlar, korktuklarının alenen farkında olmasalar da ataerkiye meydan okumaya korkuyor. Ataerkinin kuralları kolektif bilinçaltımıza çok derin bir şekilde işlemiş durumda. Dinleyicilere sıklıkla şunu anlatıyorum: Kapı kapı dolaşsak ve kadınlara yönelik erkek şiddetini durdurmalı mıyız diye sorsak, çoğu insan bize koşulsuz destek verecektir. Sonrasında, kadınlara yönelik erkek şiddetini yalnızca erkek tahakkümüne son vererek, ataerkiyi toptan yok ederek durdurabileceğimizi söylesek, tereddüt etmeye, fikirlerini değiştirmeye başlayacaklardır. Çağdaş feminist hareketin getirdiği birçok kazanıma rağmen -işyerinde kadınlara daha fazla eşitlik, katı cinsiyet rollerinden vazgeçilmesine daha

fazla müsamaha gösterilmesi gibi- bir sistem olarak ataerkiye dokunulmuyor ve birçok kişi, insanların bir tür olarak varlığını sürdürmesi için ataerkinin gerekli olduğuna inanmaya devam ediyor. Toplumların örgütlenmesinde kullanılan ataerkil yöntemlerin, özellikle de toplumsal kontrolün aracı olarak şiddette ısrarcı olmanın, gezegen üzerindeki milyonlarca insanın kıyımına bilfiil katkıda bulunduğu dikkate alınırsa, bu inanç ironik görünüyor.

Ataerkinin yol açtığı zararı ve oluşturduğu ıstırabı kolektif olarak kabul edene kadar, eril acı hakkında konuşamayız. Erkeklerin bütün olma, hayat veren ve hayat sürdüren olma haklarını talep edemeyiz. Elbette bazı ataerkil erkekler güvenilir insanlardır; hatta iyi kalpli, bakım işleri yapan ve ihtiyaç karşılayan insanlardır, ama yine de akıl sağlıklarını önemsemeyen bir sistem tarafından tutsak edilmişlerdir.

Ataerki deliliği teşvik eder. Toplumumuzda erkekleri sıkıntıya sokan psikolojik rahatsızlıkların temelinde ataerki vardır. Buna rağmen erkeklerin içinde bulunduğu bu kötü duruma dair toplu bir kaygı söz konusu değil. *Stiffed: The Betrayal of the American Man* [Katılaşmış: Amerikan Erkeğinin İhaneti] adlı kitabında Susan Faludi ataerkiyle ilgili çok küçük bir tartışmaya yer verir:

> Feministlerden erkeklerin sorunlarını tanımlamalarını isterseniz çoğunlukla çok net bir açıklama duyarsınız: Erkekler kriz içinde, çünkü kadınlar eril iktidara olması gerektiği gibi meydan okuyor. Kadınlar erkeklerden ellerindeki kamusal kontrolü paylaşmalarını istiyor ve erkekler buna tahammül edemiyor. Aynı soruyu feminizm karşıtlarına sorun, bir yönüyle benzer bir açıklama duyarsınız. Birçok muhafazakâr uzman, kadınlar eşit muamele taleplerinin ötesine geçtiği ve erkeklerden iktidarı ve kontrolü almaya çalıştığı için erkeklerin dertli olduğunu söylüyor... Altta yatan mesaj şu: Erkekler kontrol ellerinde olmadığında erkek olamazlar, sadece hadım olabilirler. Hem feministlerin hem de

> feminizm karşıtlarının görüşleri, erkek olmanın kontrolü elinde tutmak ve kendini her zaman kontrol sahibi görmek olduğunu söyleyen tuhaf modern Amerikan anlayışına dayanır.

Faludi hiçbir zaman kontrol kavramını sorgulamaz. Erkeklerin çağdaş feminizmden önce kontrolü ve iktidarı bir şekilde ellerinde tuttukları ve hayatlarından memnun oldukları fikrinin yanlış olduğunu hiç dikkate almaz.

Bir sistem olarak ataerki, erkeklerin duygusal esenliğe ulaşmasına izin vermez. Duygusal esenlik, başkaları üzerinde kontrol iddia edebildiği için kendini ödüllendirilmiş, başarılı ya da güçlü hissetmekle aynı şey değildir. Erkeklerin acısını ve içinde bulundukları krizi doğru bir şekilde ele alabilmek için toplum olarak şu acı gerçeği ortaya çıkarmaya istekli olmamız gerekiyor: Ataerki erkeklere geçmişte zarar vermiştir ve bugün de zarar vermeye devam etmektedir. Ataerki gerçekten erkekleri ödüllendiriyor olsaydı aile hayatındaki şiddet ve bağımlılık böyle her yeri kuşatmış şekilde var olmazdı. Bu şiddeti feminizm yaratmadı. Eğer ataerki ödüllendirici olsaydı, çoğu erkeğin iş hayatında yoğun bir şekilde yaşadığı, Studs Terkel'in çalışmasında kapsamlı olarak belgelenen ve Faludi'nin eserinde yansıtılan tatminsizlik var olmazdı.

Stiffed kitabı birçok açıdan Amerikan erkeklerinin uğradığı ihanetlerden biriydi. Çünkü Faludi ataerkiye meydan okumamakla o kadar meşguldür ki, erkekleri özgürleştirmek istiyorsak ataerkinin sona ermesi gerekliliğini vurgulamayı ıskalar. Bilakis şöyle yazar:

> Erkeklerin, daha özgür ve sağlıklı bir yaşam için kadınların verdiği mücadeleye neden direndiklerini merak etmek yerine, erkeklerin neden kendi mücadeleleriyle uğraşmaktan kaçındıklarını merak etmeye başladım. Gelişigüzel öfke nöbetlerindeki artışa rağmen neden kendi açmazlarına metodolojik, mantıklı bir yanıt üretmiyorlar? Kültürümüzde kendilerini kanıtlamaları için erkeklerden

> beklenen taleplerin savunulamaz ve aşağılayıcı doğası düşünüldüğünde, erkekler neden isyan etmezler?... Neden erkekler hayatlarındaki ihanetler serisine -babalarının verdikleri sözleri tutmamalarına- feminizme denk düşen bir şeyle tepki göstermezler?

Burada Faludi erkeklerin kurtuluşu feminist harekette bulabileceklerini söyleyip feminist kadınların öfkesiyle karşılaşma riskini almıyor. Ayrıca feminist hareketle haşır neşir oldukları takdirde erkeklerin birtakım kazanımları olacağını söyleyip katı şekilde feminizm karşıtı olan potansiyel erkek okuyucular tarafından reddedilme riskini de almıyor.

Şimdiye kadar ülkede adalet mücadelesi verenler arasında ataerkiyi sona erdirme ihtiyacını vurgulayan yalnızca vizyon sahibi feminist hareket oldu. Kadınlardan oluşan bir kitle ataerkiye meydan okumadı ya da bir grup erkek mücadeleye öncülük yapmak üzere bir araya gelmedi. Erkeklerin karşı karşıya kaldığı, erkeklik krizi değil, ataerkil erkekliğin krizi. Biz bu ayrımı açıklığa kavuşturana kadar erkekler, ataerkiye dönük her eleştirinin bir tehditle sonuçlanmasından korkmaya devam edecekler. Siyasi ataerkiyi büyük ölçüde cinsiyetçiliği sona erdirmeye bağlı gören terapist Terrence Real, bu nedenle siyasi ataerkiyi ayırarak, hepimize zarar veren ataerkinin ruhumuza yerleşmiş olduğunu anlatır:

> Psikolojik ataerki "eril" ve "dişil" olarak varsayılan özelliklerin arasındaki dinamiktir. Bu dinamik içinde insani özelliklerimizin yarısı yüceltilirken, diğer yarısı değersizleştirilir. Hem erkekler hem de kadınlar bu eziyetli değerler sistemine iştirak eder. Psikolojik ataerki bir "aşağılama oyunudur"; gerçek samimiyetin yerine hâkimiyet ile teslimiyetin, danışıklı dövüş ile manipülasyonun karmaşık, örtülü katmanlarını koyan sapkın bir ilişki biçimidir. Psikolojik ataerki, Batı medeniyetinde kuşaktan kuşağa yayılan, her iki cinsiyeti de bozan, aralarındaki tutkulu bağa zarar veren adı konmamış ilişkiler paradigmasıdır.

Psikolojik ataerkiye dikkat çekince herkesin kapsandığını görürüz ve erkeklerin düşman olduğu yanılgısından kurtuluruz. Ataerkiyi sona erdirmek için ataerkinin hem psikolojik hem de gündelik hayattaki somut tezahürlerine meydan okumak zorundayız. Ataerkiyi eleştirebilen ama ataerki karşıtı davranışları uygulayamayan kişiler var.

Erkeklerin acısına son vermek, eril krize etkili bir şekilde karşılık vermek için sorunun adını koymamız gerekiyor. Hem sorunun ataerki olduğunu teslim etmek hem de ataerkiyi sona erdirmek için çalışmak zorundayız. Terrence Real şöyle kıymetli bir kavrayış sunuyor: "Bütünlük talebinde bulunmak genellikle erkekler için, kadınlara kıyasla çok daha kaygılı bir süreçtir, çok daha zordur ve kültür açısından son derece tehditkardır." Eğer erkekler eril varoluşun asıl erdemini yeniden talep edeceklerse, esenliğin temeli olan açık kalplilik ve duyguları ifade edebilme alanını geri alacaklarsa, ataerkil erkekliğin alternatiflerini tahayyül etmemiz şart. Hepimizin değişmesi şart.

3

OĞLAN ÇOCUK OLMAK

Ataerkil kültürde oğlan çocuklar sevilebilir görülmez. Cinsiyetçilik her daim oğlan çocukların statülerinin kız çocuklarınkinden daha yüksek olduğunu buyursa da, statü ve hatta ayrıcalığın getirdiği ödüller, sevilmekle aynı şey değildir. Oğlan çocukların duygusal hayatına dönük ataerkil saldırı doğumdan itibaren başlar. Cinsiyetçi mitolojinin aksine, oğlan ve kız bebeklerin gerçek dünyasında, oğlan bebekler kendilerini daha çok ifade eder. Oğlan bebekler daha uzun süre ve daha yüksek sesle ağlar. Görülmek ve duyulmak isteyerek dünyaya gelir. En kötü haliyle cinsiyetçi düşünce, birçok ebeveyni oğlan bebekleri rahatlatıcı bir dokunuştan mahrum şekilde ağlamaya bırakmaya yönlendirir. Çünkü ebeveynler oğlan çocuklara çok fazla sarılmanın, onları fazlaca rahatlatmanın çıtkırıldım yetişmelerine yol açmasından korkar. Neyse ki katı cinsiyet rolleri, bilinçli ebeveynlerin bu yanlış mantığı reddetmelerini ve kız bebekleri rahatlattıkları gibi oğlan çocukları da rahatlatmalarını sağlayacak kadar kırıldı.

Son yıllarda, oğlan çocukların duygusal hayatlarının geliştirilmesi üzerine çalışan araştırmacılar arasında ataerkil kültürün, ebeveynleri oğlan çocukların duygusal gelişimine değer vermeme yönünde etkilediği görüşü belirginleşiyor. Bu önemsizleştirme, doğal olarak oğlan çocukların sevme ve sevilme kabiliyetini etkiliyor. *Raising Cain: Protecting the Emotional Life of Boys* [Kabil'i Yetiştirmek:

Oğlan Çocukların Duygusal Hayatını Korumak] kitabının yazarları Dan Kindlon ve Michael Thompson araştırmalarında oğlan çocukların, küçüklüklerinde daha duygusal olabildiklerini vurgularlar. Çünkü, oğlan çocuklar bu dönemde bağımlılığı açığa vurmaktan korkmayı ya da bağımlılığı aşağılamayı henüz öğrenmemişlerdir: "Oğlan çocuklar da dahil olmak üzere her çocuk, bu dünyaya ebeveynini sevmek ve onlar tarafından sevilmek isteyerek gelir. Kırk yıl süresince duygusal bağlanma üzerine yapılan araştırma, duygusal bağlanmanın yokluğunda çocukların öldüğünü ya da duygusal açıdan çok zarar gördüğünü gösteriyor." Bu güçlü değerlendirmelere rağmen yazarlar ataerkinin etkisi üzerine konuşmuyorlar. Okuyucularına, oğlan çocukların duygusal hayatlarını tam anlamıyla korumak için ataerkinin gücüyle ilgili gerçeği anlatmak zorunda olduğumuzu söylemiyorlar. Ataerkil düşüncenin herkesi nasıl kör ettiğiyle yüzleşmeye cesaret etmek zorundayız. Bu körlükten ötürü, ataerkil erkekliğin kavramları hâkim olduğu sürece oğlan çocukların duygusal hayatlarına tam anlamıyla saygı gösterilemeyeceğini göremiyoruz. Oğlan çocuklara "gerçek erkeklerin" hissetmediğini ya da hislerini ifade etmediğini öğretip sonra da onlardan duygularına rahatça başvurmalarını bekleyemeyiz.

Oğlan çocukların duygusal hayatları üzerine yapılan geleneksel araştırmaların çoğu, eril hâkimiyetle ilgili kavramlar ve erkeklerin çocukluk döneminde duygusal olarak kapanması arasında bağlantı kurduğu halde, araştırmacılar ataerkil değerlerin olduğu gibi korunmasında bir sakınca yokmuş gibi davranır. *Raising Cain* ve James Garbarino'nun *Lost Boys: Why Our Sons Turn Violent and How We Can Save Them* [Kayıp Oğlan Çocuklar: Oğullarımızın Şiddete Eğilimli Olmasının Sebebi ve Onları Kurtarabilmemizin Yolları] gibi çok satan popüler kitaplar, erkeklerin duygusal olarak nasıl zarar gördüklerini genel hatlarıyla ortaya koyar ancak, ata-

erkil erkekliğe kökten meydan okuyacak cesur ve alternatif bir vizyon sunamaz. Bunun yerine bu kitaplar, mevcut ataerkil sistem içinde oğlan çocukluk çağının ataerkil taleplerden arındırılması gerektiğini ima eder. Ataerkinin öneminden hiç bahsedilmez. *Raising Cain*'in yazarları kitabı şu iddiayla sonlandırırlar: "Oğlan çocukların en önemli ihtiyacı, kendilerine geleneğin buyurduğundan farklı bir mercekten bakılması. Birey ve de toplum olarak, oğlan çocukların duygusal yetilerini göz ardı ya da inkâr eden çarpık görüşü reddetmek zorundayız. Bu görüş, oğlan çocukların kendilerine dönük algılarını, kendilerini duygularla kaplı bir dünyanın üstünde ya da dışında konumlandırmalarına neden olacak şekilde olumsuz yönde etkiler." Kindlon ve Thompson dikkatli bir şekilde dillerini siyasetten arındırırlar. "Gelenek" kelimesini kullanış biçimleri, ülkedeki hemen herkesi oğlan çocukların duygusal hayatını göz ardı etmek üzere toplumsallaştırmış olan ataerkil kültürün, köklü toplumsal ve siyasi bir sistem olduğu gerçeğiyle çelişir. Bu kendiliğinden gelişen bir durum da değil. Christina Hoff Sommers gibi feminizm karşıtı kadınlar, Sommers'in *The War Against Boys* [Oğlan Çocuklara Karşı Savaş] kitabında öne sürdüğü "feminizm genç erkeklerimize zarar veriyor" fikrini yayarak erkeklerin ataerkil beğenisini kazanmaya çalışırlar. Sommers, oğlan çocukları ataerki karşıtı olmaları yönünde eğitmenin "oğlan çocukları kadınsı bir çizgide yeniden toplumsallaştırmak" olduğunu yanlış bir şekilde varsaymaktadır. Ayrıca, feminist düşünürlerin erkeklikle ilgili ataerkil kavramlarla beraber kadınlıkla ilgili cinsiyetçi kavramları da eleştirdiğini görmezden gelir. Oğlan çocukların duygusal hayatını tehdit eden feminist düşünce değil, insanlıklarını olduğu gibi reddeden ataerkidir. Ataerkil "gelenekleri" değiştirmek için ataerkiyi sona erdirmek zorundayız; bunu yapmanın yollarından biri, sadece oğlan çocuklar hakkında değil, erkeklik hakkında da alternatif düşünce biçimleri kurgulamaktır.

Psikolog James Garbarino *Lost Boys* kitabında "ataerki" kelimesini hiç kullanmadan (yerine "geleneksel erkeklik" ifadesini kullanır) androjen, yani erkeksi ve kadınsı olarak adlandırılan özellikleri birleştiren bir benlik geliştirmenin, oğlan çocukların duygusal olma hakkını onaylayacağını öne sürer. "Oğlan Çocukların İhtiyacı" başlıklı bölümde Garbarino şöyle yazar:

> Oğlan çocuklar erkek olmanın ne demek olduğunu nerede ve nasıl öğrenirler? Bunu genellikle kitle medyasından ve bulundukları topluluğun içinde en fazla dikkat çeken erkeklerden, özellikle akranlarından öğrenirler. Erkeksi olan ile kadınsı olanın yargıcı oğlan çocukların arkadaşlarıdır. Dolayısıyla bir toplulukta oğlan çocuklar arasındaki esneklik, akran erkek grupları arasında maço tavırların değişmesine ve bu grupların gerçek bir erkeğin ne olduğu ve ne yaptığıyla ilgili mefhumlarının genişletilmesine bağlıdır.

Garbarino'nun çalışması etkili bir çalışma; duygularını reddetme talebinin oğlan çocuklarda yarattığı her tür travma hakkında ileri sürdüğü tanım ve bilgiler doğru bir çizgi izliyor. Ancak bu çalışma bir taraftan da rahatsız edici; çünkü yazar, oğlan çocuklara verilen zararla ilgili tespitler ile ataerkil düşünce ve pratiğin eleştirisi arasında ilişki kurmaya isteksiz görünüyor. Sanki yazar, oğlan çocukların duygularının en azından büyüyünceye kadar desteklenebilmesi için ataerkil değerlerin yeniden düzenlenmesinin, tüm sorunu ortadan kaldıracağına inanıyor gibi görünüyor.

Açıkçası, ataerkil düşüncenin oğlan çocuklara nasıl zarar verdiği hakkında bu kadar çok şey bilen bu erkeklerin, sorunu neden doğru şekilde adlandıramadıklarını ve böylece oğlan çocukların hislerinin gerçekten önemli olabileceği bir dünya tasavvur etme özgürlüğüne kavuşmadıklarını anlamak zor. Sessiz kalmalarının muhtemel sebebi, ataerkiyi hedef alan herhangi bir eleştirinin, ister istemez, çözümün feminist düşünce ve feminist pratiğe geçmekle ilgili bir

tartışmayı doğurması olabilir. Oğlan çocukların duygusal hayatlarına yoğunlaşan birçok erkek düşünüre feminizmi yardımcı bir teori olarak görmek zor geldi. Çünkü büyük ölçüde, bazı feministler arasındaki erkek karşıtı görüşler, feminist hareketin oğlan çocukların gelişimine çok az ilgi göstermesine yol açıyordu.

Feminist teori ve pratiğin muazzam başarısızlıklarından biri erkeklerin çocukluk çağına yoğunlaşan, alternatif erkeklik için yol haritaları ve stratejiler ile erillik hakkında düşünme yolları öneren bir çalışmanın eksikliğiydi. Aslında erkekleri düşman olarak tanımlamakta ısrar eden feminist retorik, oğlan çocukların dikkate alınabilecekleri, muadilleri olan kız çocuklar gibi ataerkil sömürüden ve baskıdan kurtarılmaya değer görülebilecekleri alanı çoğu kez kapattı. Oğlan çocukların duygusal hayatları üzerine feminist olmayan bir perspektiften yazan araştırmacılar gibi, feminist araştırmacılar da ataerkil düşünceyi hedef almaya istekli veya gönüllü değillerdi. Aile terapisti Olga Silverstein, *The Courage to Raise Good Men* [İyi Erkekler Yetiştirme Cesareti] adlı kitabında oğlan çocuk yetiştirmek için alternatif stratejiler önerirken dahi ataerki hakkında pek bir şey söylemez. Araştırmacıları ataerkiyi hedef almaktan alıkoyan iki temel engel var. Araştırmacılar bir taraftan açık bir şekilde yapılan politik çözümlemenin okuyucuları yabancılaştıracağından korkarlar, diğer taraftan ise gayet basit bir şekilde, sunacakları hiçbir alternatif vizyonları olmayabilir.

Feminist teori bize ataerkiyi hedef alan aydınlatıcı eleştiriler sundu ancak, alternatif erkeklik hakkında, özellikle de oğlan çocuklarla ilgili olarak kavrayışımızı zenginleştirecek çok az fikir öne sürdü. Oğlan çocuk doğuran birçok feminist kadın, oğulları bu değerleri sahiplenmek istediğinde, ataerkil erkekliğin geleneksel yönlerine meydan okumaya pek gönüllü olmadı. Oğullarının oyuncak silahlara erişmesini yasaklamayı ya da parkta başka bir oğlan çocuğun

saldırısına uğrayan oğullarına sadece pasif kalmasını söylemeyi istemediklerini fark ettiler. Çünkü sınırlı ekonomik kaynağa sahip, aydın ve tek başına ebeveynlik yapan birçok feminist anneye göre, oğulları için sürekli olarak ataerkil erkekliğe alternatif plan yapma çabası içinde olmak çok fazla zaman alıyordu.

En yakın arkadaşlarımdan birinin iki çocuğu var; büyük olan kız, küçük olan oğlan. Kendisi tek başına ebeveynlik yapan bir anne. Oğlu doğduğunda ona Ruby ismini vermesini önerdim. Çocuğun biyolojik babası esprili bir şekilde benim kendi oğlumu doğurmam ve adını Ruby koymam gerektiğini söyledi. Yine de çocuğun ikinci ismi Ruby oldu. Çocuk yaklaşık beş yaşına geldiğinde Ruby adını kullanmak istediğine karar verdi. Okuldaki oğlan çocuklar, dalga geçerek bunun kız ismi olduğunu onun bilmesini sağladılar. Çocuk ve annesi, tarih boyunca Ruby adını almış tüm erkeklerin resmini okula götürerek bu duruma müdahalede bulundular. Daha sonra, oğlu tırnaklarına oje sürmek ve okula bu şekilde gitmek istedi. Yine oğlan çocuklar, erkeklerin tırnaklarını boyamadıklarını bilmesini sağladılar. Annesi ve kız kardeşi tanıdıkları tüm "havalı" yetişkin erkekleri okula toplayarak erkeklerin tırnaklarını boyayabileceklerini gösterdiler. Bu dönem arkadaşımın doktora öğrencisi olduğu yıllara denk geliyordu. Tam gün çalışmaya başladığında bu teyakkuz halini sürdürmek zorlaştı. Çok yakın bir zamanda oğlu arkadaşıma parfümünü ne kadar sevdiğini söyledi. Arkadaşım kendisinin de aynı şekilde kokabileceğini belirtti. Oğlu, okula tatlı tatlı kokarak gitmesinin mümkün olmadığını söyledi. "Erkekler güzel kokmaz" mesajını almıştı. Bu son meydan okumaya aynı şekilde karşılık vermeye zorlamak yerine, arkadaşım şimdi oğlunun seçim yapmasına izin veriyor ve yaptığı seçimi yargılamıyor. Yine de oğlu için üzülüyor; ataerkil standartlara uyum sağlamak oğlunun isteklerini engellediği için üzülüyor.

Ataerki karşıtı birçok ebeveyn, kendi oğullarında teşvik ettikleri alternatif erkekliklerin büyükler tarafından değil, cinsiyetçi erkek akranları tarafından yıkıldığını görür. Oğlan çocukların erişebildiği kitle medyası karşısında uyanık olmaya çalışan ilerici ebeveynler, "normal" sayılan ataerkil pedagojiye karşı gelmek için sürekli müdahale etmek ve ilkeler sunmak zorundalar. *How Can I Get Through to You?* kitabında iki oğul babası Terrence Real şöyle söylüyor:

> Oğullarımız erkeklik kurallarını erken ve net bir şekilde öğreniyorlar: Ağlama! Hassas olma! Zayıflık gösterme! Umursadığını gösterme! Toplum olarak, bütünlükleri bozulmamış erkek ve kız çocuklar yetiştirmenin iyi bir fikir olduğunu kısmen biliyor olabiliriz ama bu, onları gerçekten böyle yetiştirdiğimiz anlamına gelmiyor. Siz ya da ben kendimizi daha az kısıtlanmış çocuklar yetiştirmeye adamış olsak da, muhtemelen değişmeye başlamış olan toplumun büyük oranda değişmesine daha çok var. İstediğimiz kadar uğraşalım, oğullarımız ve kızlarımız sinema salonlarında, sınıflarda, parklarda her saat, her gün erkeklik ve kadınlıkla ilgili geleneksel mesajların bombardımanı altındalar.

Real yine "ataerkil" kelimesi yerine, "geleneksel" kelimesini kullanıyor. Oysa geleneklerin değişmesi her zaman çok zor değildir. Değişmesi neredeyse imkânsız olan ise yaygın kültürel ataerkil propagandadır. Buna rağmen bu propagandadan gerçek adıyla bahsettiğimizde, ataerkil kültürün oğlan çocuklara duygusal bilinçlerini ve hissetme kabiliyetlerini reddetmelerini, bastırmalarını ve her şey yolunda giderse kapatmalarını şart koştuğunu kabul ettiğimizde, oğlan çocukların ve tüm erkeklerin duygusal mutluluğunu korumaya başlarız.

Kültürümüzde duygularıyla tam, eksiksiz bir şekilde temas kurmalarına izin verilen, sevme ve sevilme arzularını utanmadan ifade edebildikleri anlara müsaade edilen erkekler sadece küçük oğlan çocuklardır. Eğer gerçekten çok şanslılarsa, akranları tarafından

katı cinsiyet rollerinin bir yetişkin erkek hapishanesindeki kadar sert bir şekilde dayatıldığı ataerkil okul sistemine dahil olmadan önce, içsel benlikleriyle ya da içsel benliklerinin bir kısmıyla iletişim halinde kalabilirler. Şans eseri ataerki karşıtı evlerde yaşayan az sayıdaki erkek, erken yaşta çifte hayat sürmeyi öğrenir: Evde hissedebilir, ifade edebilir ve var olabilir; ev dışında ataerkil erkek çocuk rolüne uyum sağlamak zorundadır. Ataerkil oğlan çocuklar, aynen yetişkin erkekler gibi kuralları bilirler: Kızgınlık hariç duygularını kesinlikle ifade etmemeleri gerektiğini bilirler; kesinlikle dişil ya da kadınsı olarak algılanacak bir şey yapmamaları gerektiğini bilirler. Ergen erkekler hakkında ülke çapında yürütülen bir araştırma, bu erkeklerin ataerkil erkekliği pasif bir şekilde kabul ettiğini açığa çıkardı. Araştırmacılar oğlan çocukların gerçek anlamda erkek olmak için saygıya layık olmaları, sert olmaları, sorunlar hakkında konuşmamaları ve kadınlara hükmetmeleri gerektiğini kabul ettikleri sonucuna ulaştılar.

Bu ülkenin her tarafında her gün oğlan çocuklar kendilerine duygularıyla nasıl başa çıkacaklarına dair tek bir mesaj ileten kitle medyası imgelerini tüketiyorlar; o mesaj şu: "Haylazlık yap." Haylazlık yapmak çoğunlukla dışa vurulan saldırganlık anlamına geliyor. Tekmelemek, bağırmak ve vurmak ilgi topluyor. Ataerkil ebeveynlik erkeklere duygularını kelimelerle ifade etmeyi öğretmediği için, erkekler ya haylazlık yaparlar ya da içlerine atarlar. Çok az erkeğe hissettiklerini, hissettikleri anda kelimelere dökmeleri öğretilir. Oğlanlar çocukluklarının ilk yıllarında duygularını ifade edebilseler bile, büyüdüklerinde hissetmemeleri ve kendilerini kapatmaları gerektiğini öğrenirler.

Oğlan çocukların kimlikleriyle ilgili yaşadıkları karışıklık ergenlik döneminde doruğa ulaşır. Bugünün oğlan çocuğunun erken çocukluk döneminde çoğunlukla daha geniş duygusal ifade yelpazesine

sahip olması, ancak ilerleyen zamanlarda duygusal farkındalığını bastırmaya zorlanması, birçok yönden ergenliği oğlan çocuklar için daha stresli bir hale getirir. Trajik bir şekilde, ülkenin her yerinde ergen erkekler arasında aşırı şiddet patlaması olmasaydı, oğlan çocukların duygusal hayatı hâlâ göz ardı ediliyor olacaktı. Terapistler bizlere kitle medyasında yer alan erkek şiddeti ve hâkimiyetiyle ilgili görüntülerin, oğlanlara şiddetin çekici ve tatmin edici olduğunu öğrettiğini söyler. Ancak buna rağmen, oğlan çocuklar bireysel olarak şiddete başvurduklarında, özellikle rastgele cinayet işlediklerinde, uzmanlar onların bu kadar şiddet kullanmasının gizemli bir sebebi varmış gibi davranma eğiliminde olur.

Ergen erkekler hakkındaki ilerici feminist araştırmalar, o döneme kadar kabul görmüş olan, oğlan çocukların ilgisiz ve kopuk oldukları antisosyal bir dönemden geçmelerinin doğal olduğuna hükmeden anlayışı çürüttü. Yakın dönemdeki çalışmalar genç erkekler için yalnızlaştırılmanın, duygusal ilgi veya bakımdan yoksun olmanın aslında duygusal açıdan yıkıcı olduğunu gösteriyor. Eskiden agresifliğin ayrılma ritüelinin bir parçası, büyümekte olan oğlan çocuğun bağımsızlığını beyan etme aracı olduğu varsayılırdı. Ancak tabii ki kız çocuklar antisosyal olmadan bağımsız olmayı ve ebeveynleriyle sağlıklı bir mesafe kurmayı nasıl öğreniyorsa, oğlan çocuklar da aynısını yapabilir. Sağlıklı ailelerde oğlan çocuklar antisosyal davranış geliştirmeden, yalnızlaşmadan bağımsızlığı öğrenebilir ve uygulayabilir. Tüm dünyada terörist rejimler insanların ruhlarını parçalamak için yalnızlaştırmayı kullanır. Psikolojik terörizmin bu silahı toplumumuzda ergen erkeklere karşı gündelik olarak kullanılıyor. Yalnızlaşan ergen erkekler kendi değerlerine ve itibarlarına dair algılarını yitiriyorlar. Dolayısıyla yeniden topluma dahil olduklarında, öncelikli savunma aracı olarak öldüren öfkeye başvurmalarına şaşırmamak gerekiyor.

Her ne kadar kitlelerce Amerikalı oğlan çocuk, cinayetle sonuçlanacak vahşi suçlar işlemeyecek olsa da, tüm oğlan çocuklar içlerindeki katili saklamayı ve genç nazik patriarklar olarak davranmayı öğrenseler de kimsenin dillendirmek istemediği gerçek şu ki, hepsi katil olmak üzere yetiştirilir. (Gittikçe daha fazla sayıda genç kadın, ataerkil düşünceyi sahiplendikçe güç elde etmek için şiddet kullanmaları gerektiği düşüncesini de sahipleniyor.) Erkek arkadaşlarından (onları "yola getirdikleri" söylemiyle) yumruk veya dayak yiyen ve bunu gizleyen farklı sınıflara mensup ergen kızlarla konuşursanız, yetişkin kadınların istismarcı erkeklerle ilişkilerinden bahsederken anlattıkları Dr. Jekyll ve Mr. Hyde hikâyelerinin benzerlerini duyarsınız. Bu genç kadınlar görünüşte nazik olup öfke patlamaları yaşayan erkekleri tarif ederler. Haberlerde görünüşte kibar, sakin olup birdenbire hamurlarındaki şiddeti açığa çıkaran genç erkekleri sürekli görürüz. Ataerkil düşünce oğlan çocukları, erkekliğe giden en kolay yol olarak öfkeyi sahiplenme konusunda teşvik eder. Dolayısıyla oğlan çocuklarda görünenin ardında köpürmekte olan hiddetin, parlayacağı anı bekleyen öfkenin varlığı şaşırtıcı olmamalı.

Oğlan çocukların gösterdiği öfkenin çoğu, kendilerinden, başka hiçbir duyguyu ifade etmemelerinin istenmesine yönelik bir tepkidir. Öfke hissizlikten daha iyi hissettirir; çünkü daha etkili bir eyleme yönlendirir. Öfke, korku ve acının saklandığı yer olabilir, ki çoğunlukla da öyledir. *The Heart of the Soul* [Ruhun Kalbi] kitabında yazarlar Gary Zukav ve Linda Francis öfkenin, benlik duygusunun önüne nasıl engel koyduğunu araştırır:

> Öfke sevgiyi engeller ve öfkeli olan kişiyi yalnızlaştırır. En fazla arzu duyulan şeyleri, yani dostluk ve anlayışı uzaklaştırma girişimidir; genellikle de başarılı olur. Kendi insaniliği ile birlikte başkalarının insaniliğinin reddedilmesidir. Öfke, anlaşılma yeti-

> nizin olmadığına ve anlaşılmaya değer olmadığınıza inanmanın verdiği ıstıraptır. Öfke sert, kalın ve yüksek bir duvar kadar etkili bir şekilde sizi diğerlerinden ayırır. İçinden, altından ya da üstünden geçmenizin imkânı yoktur.

Genç erkeklerin cinayet işlediği durumların hemen hepsinde mutlaka olay öncesindeki duygusal gerçekliği betimleyen öfke anlatılarını keşfederiz. Bu öfkenin, sınıf, ırk ve aile koşullarını kapsayan geniş bir yelpazeyle kesişecek şekilde ifade edilmesi önemlidir. Varlıklı evlerden gelen genç erkekler, duygusal açıdan kenar mahallelerdeki akranları kadar yabancılaşmışlardır.

Her zamankinden çok daha fazla sayıda oğlan çocuğun tek ebeveynli, kadınların yönettiği evlerde yetiştiği toplumsal tarihimizin şu döneminde, kitle medyası bekâr annelerin sağlıklı bir oğlan çocuk yetiştirmeye uygun olmadığı mesajını veriyor. Ülkenin her kesiminde anneler ebeveynliklerinin oğullarına zarar verebileceği kaygısını taşıyor. Olga Silverstein'in *The Courage to Raise Good Men* kitabında doğrudan uğraştığı mesele budur. Silverstein, hâlâ çoğu kişinin, annelerin oğullarının erkekliklerini tehlikeye attığına inandığını söyleyerek şöyle devam eder: "Çoğu kadın, çoğu erkek gibi, annenin eninde sonunda oğluna zararlı bir etkisinin olacağını, çocuğu zayıflatacağını ve sadece bir erkeğin oluşturacağı emsalin bir oğlan çocuğa erkekliğin yolunu gösterebileceğini düşünür. Özellikle bekâr annelere bir hanım evladı ortaya çıkarma korkusu musallat olur." Oğlan çocukların hissetmelerine izin vermenin onları eşcinsel bir erkeğe dönüştüreceği korkusunun temelinde homofobi yatar. Bu korku tek ebeveynli evlerde genellikle daha yoğundur. Sonuç olarak bu ailelerdeki anneler oğullarıyla kurdukları ilişkide son derece sert ve duygusal olarak aşırı derecede kısıtlayıcı olabilirler, çünkü bu muamelenin oğullarının daha eril olmalarına yardımcı olacağına inanırlar.

Çoğu eşcinsel erkeğin iki ebeveynli evlerden geldiği, maço ve kadın düşmanı olabileceği bilgisi ortada dolaşıyor ve bu bilgi insanlara ulaşıyor, buna rağmen hâlâ bir erkeği neyin eşcinsel yaptığına dair yanıltıcı varsayımlar türetiliyor. Duygularını ifade eden oğlan çocuklar, duygulara sahip bir erkeğin eşcinsel olacağından korkan ebeveynlerce her gün psikolojik olarak terörize ediliyor ve aşırı örneklerde vahşice dövülüyor. Eşcinsel erkekler makbul erkeklik konusunda heteroseksüel erkeklerle aynı kavrayışa sahipler. Neyse ki ataerkil erkekliğe meydan okumaya cesaret eden bazı eşcinsel erkekler oldu, hâlâ da varlar. Ama kültürümüzdeki çoğu eşcinsel erkek, cinsiyetçi düşünceyi heteroseksüel erkekler kadar sahiplenmiyor. Eşcinsel erkeklerin ataerkil görüşleri, ataerkil heteroseksüel erkeklerinkine benzer şekilde, arzu edilebilir cinsel davranış paradigmaları oluşturmalarına yol açıyor. Dolayısıyla çoğu eşcinsel erkek, heteroseksüel muadilleri kadar öfkeli.

Nasıl, anne sadizmi kadınlara, duygusal açıdan oğullarına zalim davranırlarsa onları erkekliğe daha iyi hazırlayacaklarını düşündüren bir dünyada ortaya çıkıyorsa, baba sadizmi de ataerkil değerlerin doğal bir sonucudur. Bruce Shenitz'in yayıma hazırladığı *The Man I Might Become: Gay Men Write About Their Fathers* [Olabileceğim Erkek: Eşcinsel Erkekler Babaları Hakkında Yazıyor] adlı kitapta yer alan erkeklerin çocukluk çağına ait hikâyelerin çoğunda, baba sadizminin ritüelleri tarif edilir. "Dady Was a Hot Number" [Babam Bir Numaraydı] bölümünde James Saslow'un yazdığı gibi:

> Tüm çocuklar Baba yüz çevirdiğinde saplanan kifayetsizlik hissinin getirdiği acıdan mustariptir. Bu acı, baba sizin arzu nesneniz, yol göstericiniz ve rol modeliniz ise iki kat daha derindir. Sadece anne sevgisi koşulsuzdur... Baba sevgisi ise çocuğu kalıba sokmayı da beraberinde getirir... Babalar bizlere meydan okur, ardından bizi

> yargılarlar; bir sonraki kuşağı yetiştirmelerindeki rolleri budur. İradelerin bu mitolojik savaşında tercih edilen silahlar ikna etmek ve örnek olmaktır, ama bu silahlar işe yaramazsa eğitim çavuşu, aile savaşının atom bombasını salıvermek durumunda kalacaktır: Reddetme.

Toplumumuzdaki çoğu ataerkil baba oğullarını kontrol altında tutmak için fiziksel şiddeti değil psikolojik terörizmin çeşitli tekniklerini, en başta da utandırma yolunu kullanır. Ataerkil babalar oğullarını sevemezler, çünkü ataerkinin kuralları, babaların oğullarıyla rekabete girmelerini ve gerçek erkeğin, söz sahibi olanın kendileri olduğunu kanıtlamaya hazır olmalarını gerektirir. "Finding the Light and Keeping It in Front of Me" [Işığı Bulmak ve Yoluma Tutmak] adlı makalesinde Bob Vance çocukken, bağ kurma arzusuyla babasının peşinden gittiğini, ama bağ kurmanın mümkün olmadığını sezgisel olarak bildiğini anlatır. "Bir şeyler beni, ihtiyacım olanı babamdan istemekten alıkoyuyor. Sanki çok küçük bir oğlan çocuk böyle şeyleri sezebilirmiş gibi, onun dünyasının dışında bırakıldığımı, beni dünyasına almasını sağlamak için ne yapabileceğimi sormamın, bana neşeyle veya şefkatle sarılmasını istememin yasaklandığını biliyorum... Kırılma burada başlıyor. Babama dair hatırladığım en eski anı bu."

Ataerkil babalara göre oğullar yalnızca eğitimdeki acemi erler olabilirler. Bu nedenle onları sertleştirmek ve ataerkil mirası sürdürecek şekilde hazırlamak üzere tasarlanmış sadomazoşist iktidar savaşlarına sürekli maruz bırakılmaları gerekir. Oğullar babaların onları bir alt konumda tutmaya çalıştıkları bir dünyada yaşarlar; eğitilmekte olan patriarklar olarak bir üst konuma nasıl geçeceklerini öğrenmek zorundadırlar. Real şöyle açıklar:

> Diğerleriyle olan ilişkileri sürdürmek için kendimizle ilişkimizin iyi olması gerekir. Sağlam bir haysiyet, içsel bir değer algısıdır;

> insanı "şundan daha iyi" abartısına da "şundan daha kötü" utancına da sokmaz... Birçok erkeğin bağlanmayı sürdürme konusunda yaşadığı sorunların nedeni küçümsenmedir. Sağlam bir haysiyet, yani ne üst ne de alt konumda olmak, henüz gerçekçi bir olasılık olmadığı için ve hayata alt konumda devam etmek kendilerinin ve başkalarının gözünde küçümsenmeyi açık ettiği için, çoğu erkek peşlerini bırakmayan kronik utancı saklamayı öğrenir... kendi insanlıklarından ve diğer herkesle yakınlık kurmaktan kaçarlar.

Bu şekilde yakınlık kurmaktan kaçma hali ergen erkeklerin hayatlarında son derece yoğundur. Çünkü çocuklukla genç yetişkinlik arasındaki bu geçiş bölgesinde, kendilerini kontrolden çıkmış hissetmelerine, ataerkil erkekliğin ölçütlerini karşılayamamaktan korkmalarına yol açan bir dizi duygu yaşarlar. Bastırılmış öfke tüm bu korkuların saklanabileceği en iyi yerdir.

Kamusal hayatta toplumsal cinsiyet rollerinde büyük değişimler olmasına rağmen, özel alanda birçok oğlan çocuk, mesafeli duran ya da mevcut olmayan babalarla kurulan ilişkiler nedeniyle travma geçirmiştir. Erkeklerden oluşan gruplarla çalışırken, onların çocukluğu hakkında anlattıklarını dinlerken, babalarının duygusal bağ kurmamasıyla ilgili hikâyeler duyuyorum. Oğlan çocukların çoğu, ataerkil beklentileri karşılamaya teşebbüs ettikleri zaman babalarının hiddetinden korkuyor. *Man Enough: Fathers, Sons and the Search for Masculinity* [Yeterince Erkek: Babalar, Oğullar ve Erkeklik Arayışı] adlı kitapta Frank Pittman bu durumu şöyle hatırlar: "Yeterince erkek olmadığımdan endişe edip erkekliğe saygı duyuyordum. Babamın bana devretmediği bir tür sihirli gücü, bana anlatmadığı bir sırrı olduğunu düşünüyordum." Aynı varsayım tekrar tekrar karşımıza çıkıyor. Bu varsayıma göre, genç erkeklerin nasıl ulaşacaklarını bilmedikleri bir erkeklik ideali var ve bu ideal, haysiyetlerine zarar veriyor. Babaları ortalıkta olmayan genç

erkekler bu arzunun yarattığı krizi en derin haliyle hissediyor gibi görünüyor. Gerçek bir yetişkin erkekle kurulan pozitif bağın yokluğunda, bu genç erkeklerin ataerkil idealin abartılı erkekliğini kuşanma ihtimalleri daha fazla oluyor. Yeterli derecede erkek olamama korkusu çoğunlukla öfkeye dönüşüyor. Birçok ergen erkek kızgın; çünkü baba ve oğul arasındaki duygusal bağ fantezisi ve orada olacağını hayal ettikleri sevgi hiçbir zaman gerçeğe dönüşmüyor. Bu bağın yerine sadece boş bir arzu alanı var. Fantezinin gerçeğe dönüşmeyeceği, "baba yarasının" iyileşmeyeceği açığa çıktığında bile oğlan çocuklar bu boş arzuya tutunurlar. Bu, onlara bir tür arayış ve amaç verebilir, böylece bir gün o babayı bulacaklarını ya da çocuk sahibi olup hayalini kurdukları babaya dönüşeceklerini düşünürler.

Babayla bağ kurma arayışlarında hüsrana uğrayan oğlan çocuklar sıklıkla derin bir acı ve bunalım yaşarlar. Kendilerini yalnızlaştırmalarına, dünyadan yüz çevirerek müzik, televizyon, bilgisayar oyunları... vs.'ye sığınmalarına izin verildiği için bu hislerini gizleyebilirler. Hayal kırıklığına uğramış ergen bir erkeğin kederini yönlendireceği bir duygu kanalı yoktur. Babasıyla olan duygusal bağı kaybettiği için yas tutabiliyor olsa, hayal kırıklığı ile başa çıkmanın sağlıklı bir yolunu bulmuş olurdu. Ama oğlan çocuklar yas tutacak alana sahip değiller. Matem alanına duyulan bu ihtiyaç *Yeni Bir Yaşam* adlı filmde dokunaklı bir şekilde tasvir edilir. Kanser olduğunu ve az bir ömrünün kaldığını öğrenen baba; annesi ve üvey babasıyla birlikte yaşayan, cinsel açıdan kafası karışık, öfkeli, uyuşturucu kullanan ergen oğluyla bağ kurmak ister. Oğul, babasıyla yaşadığı kısa süre içinde duygusal bağ oluşturmayı başarır. Babasının ölmek üzere olduğunu öğrendiğinde, kendisine devamı gelmeyecek bir sevgi sunulduğu için öfkelenir. Donald Dutton, şiddet eğilimli erkeklerle ilgili *The Batterer* [Darpçı] adlı araştırma

çalışmasında yas tutma konusunda çok az erkek örnek olduğu gözleminde bulunur ve şunu vurgular: "Özellikle erkekler, bireysel düzeyde matem ve yas tutmak konusunda âciz görünüyorlar. Erkeklere duygularını açık etmemeleri gerektiğini söyleyen bir dünyada sıkışan ergen erkeklerin gidecekleri, matemin kabul gördüğü bir yer yok." Yetişkinlerin çoğu, ergen erkek öfkesinden ne kadar şikâyet ederse etsin, kedere boğulmuş ve gözyaşlarını durduramayan bir ergen yerine öfkeli bir ergenle çok daha rahat başa çıkabilir. Oğlan çocuklar yasın üstünü öfkeyle örtmeyi öğrenirler. Oğlan çocuk ne kadar sorunluysa o kadar yoğun şekilde umursamaz görünür. Bağ kurma özleminin inkârı gerektiğinde duygusal olarak kapanmak en iyi savunma şeklidir.

Ergenler ülkemizde en sevilmeyen gruptur. Ergenlerden çoğunlukla korkulur; nedeni de tam olarak ebeveynlerinin ve etraflarındaki dünyanın ikiyüzlülüğünü sıklıkla açığa vurmalarıdır. Başka hiçbir ergen grubundan, bir araya gelmiş ergen erkeklerden korkulduğu kadar korkulmaz. Ebeveyni ve toplumun tamamı tarafından terk edilen birçok oğlan çocuk öfkelidir, ancak bu durum şiddet içeren davranışa yol açmadığı sürece kimse gerçekten bu öfkeyi umursamaz. Oğlan çocuklar öfkelerini alıp, tüm gün bir bilgisayarın başına oturur, hiç konuşmaz, hiç ilişki kurmazlarsa kimse umursamaz. Oğlan çocuklar öfkelerini alışveriş merkezine taşırlarsa, kontrol altında tutulduğu sürece kimse umursamaz. Terapist James Garbarino *Lost Boys* adlı kitapta konu oğlan çocuklar olduğunda "göz ardı etmek, kötü muameleden daha yaygındır: Duygusal olarak terk edilen çocukların sayısı, fiziksel ya da duygusal olarak doğrudan saldırıya maruz kalanlardan daha fazladır" diyerek bunu doğrular. Duygusal ihmal, duygusal hissizleşmenin zeminini hazırlayarak oğlan çocukların irtibatlarını kesme konusunda kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar. Oğlan çocuklardaki öfke patlamaları

çoğunlukla normal görülür ve ergenlikteki ataerkillik, uygunsuz davranışlar için kullanılan asırlık mazeret ile açıklanır: "Erkektir yapar." Ataerki oğlan çocukların içinde öfkenin oluşmasını sağlar ve bu öfkeyi sonra kullanılmak üzere saklar. İlerleyen zamanda çocuklar erkeğe dönüştüğünde, bu öfke sömürülmeye hazır bir kaynak halini alacaktır. Ulusal bir ürün olan bu öfke, emperyalizmi, nefreti ve kadınlar ile erkeklerin küresel düzeyde baskı altına alınmasını daha da ileri bir aşamaya taşımak üzere biriktirilebilir. Oğlanların, uzlaşmazlıkları farklı yollardan çözmeye bile çalışmadan, savaşmak üzere dünyayı dolaşmaya hevesli erkeklere dönüşmeleri için bu öfkeye ihtiyaç vardır.

Sivil haklar mücadelesi, cinsel özgürlük ve feminist hareket sonucunda genç Amerikan erkekler kitleler halinde, psikolojik olarak bütün olma haklarını talep ettiler ve bu taleplerini en görünür biçimde Vietnam Savaşı'nda savaşmayı reddederek ifade ettiler. Bu andan itibaren emperyalist beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerkinin propaganda aracı olan kitle medyası genç erkekleri hedef aldı ve psikolojik ataerkiyi güçlendirmek üzere son derece sert bir şekilde beyin yıkamaya girişti. Günümüzde küçük oğlan çocuklar ve genç erkekler her gün zehirli bir pedagoji bombardımanına tutuluyorlar. Bu pedagoji eril şiddeti ve eril hâkimiyeti destekliyor; oğlan çocuklara kontrolsüz şiddetin kabul edilebilir olduğunu; kadınlara saygı göstermemeyi, onlardan nefret etmeyi öğretiyor. Bu gerçeklikle duygusal terk edilmişlikleri bir araya gelince oğlan çocukların şiddete eğilimli ve öldürmeye istekli olmaları şaşılacak bir durum olmaktan çıkıyor. Esas şaşılacak olan ise öldürme eyleminin henüz yaygınlaşmamış olması.

Ergen erkeklerin özsaygısına yönelik acımasız ataerkil saldırı kabul edilmiş bir kural haline geldi. Yetişkin erkeklerin ergen erkeklere uyguladığı zorbalık konusunda derin bir sessizlik var. Yetişkin

erkeklerin küçük oğlan çocuklara ve genç erkeklere uyguladığı terörizm ve onlarla girdikleri rekabet büyük oranda kitle medyası aracılığıyla yürütülüyor. Genç erkek tüketicileri hedef alan kitle medyasının çoğu, kendinden nefret eden, duygusal olarak kapalı yetişkin erkekler tarafından oluşturulur. Bu erkeklerin ise kendilerinden daha genç erkeklerle şiddet pornografisi dışında paylaşacak hiçbir şeyleri yoktur. Bu amaçla, öldürmeyi cazip kılan, kadınların cinsel açıdan sömürülmesini ayartıcı ödül haline getiren görüntüler oluştururlar. Emperyalist beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerkiye yapılan feminist, ırkçılık karşıtı ve sömürgecilik sonrası eleştirilerin ardından, ataerkiyi yeniden yazmayı hedefleyen karşı tepki çok korkunç. Feminizm oğlan çocukları ve genç erkekleri göz ardı edebilirken, kapitalist ataerkil erkekler etmez. Bu ülkede *Harry Potter* kitaplarını ilk okuyan ve bu kitaplara âşık olanlar yetişkin, beyaz, varlıklı erkeklerdi. Kitabın yazarı, kendisini "keşfeden" zengin beyaz Amerikalı erkeklerce başlangıçta, işçi sınıfına mensup bekâr bir anne olarak tarif edildi. Her ne kadar bir kadın tarafından yazılsa da, Britanyalı J. K. Rowling'in *Harry Potter* kitapları, okul çağındaki oğlan çocuklar için yazılan İngiliz romanlarının zekice, modern bir tarzda yeniden ele alınmış biçimidir. Çok zeki, özel yeteneğe sahip, kutsanmış, beyaz bir oğlan olan (küçük bir patriark) günümüz modern kahramanı Harry bir dâhidir. Özel olarak kurgulanmış bir kız çocuk ve özel olarak kurgulanmış bir renkli oğlan da dahil olmak üzere, eşit düzeyde zeki olan diğer çocukları "yönetir." Bu kitaplar aynı zamanda, savaşı "iyilik" adına öldürmek olarak tarif ederek yüceltir.

Harry Potter filmleri, şiddetin başkaları üzerinde kontrol sağlamak için kullanılmasını yüceltir. *Harry Potter: Sırlar Odası*'nda şiddet kabul edilebilir gruplar tarafından kullanıldığında olumlu olarak algılanır. *Harry Potter* kitaplarındaki cinsiyetçilik ve ırkçı düşünce

nadiren eleştirilir. Yazar yönetici sınıfa mensup beyaz bir erkek olsaydı, feminist düşünürler Rowling'in kitaplarındaki emperyalizm, ırkçılık ve cinsiyetçiliğe daha etkin şekilde meydan okuyabilirlerdi.

Ebeveynlerin, özellikle ataerki karşıtı olanların, daha fazla sayıda oğlan çocuğu okumaya sevk ettiği için *Harry Potter* kitaplarını övmekle birlikte, bu kitapların içerikleriyle ilgili kaygılarını ifade ettiklerini sürekli olarak duyuyorum. Elbette Amerikalı çocuklar onlara bu kitapları okumaları gerektiğini söyleyen bir reklam kampanyasının bombardımanı altında kaldılar. *Harry Potter*, kitle medyasının icazet verdiği ulusal bir haber olarak ortaya çıktı. Ataerkil erkekliği yeniden yazmayan kitaplar *Harry Potter* kitapları gibi onay almıyor. Çocuklar ataerkil erkekten yana imgelemlere alternatif sunan başka herhangi bir kitap olduğunu bilme fırsatına pek sahip olmuyor. *Harry Potter*'ın harikulade finansal başarısı, bundan böyle oğlan çocukların seçeneğinin edebi kopyalardan ibaret olacağı anlamına geliyor.

Çocuk edebiyatı, aynen televizyon gibi, ataerkil tavırları devam ettirme konusunda takıntılıdır. Erkek karakterleri olup oğlan çocuklara odaklanan kitapların çok azı ataerkil norma herhangi bir şekilde meydan okumaya odaklanır. Bu kitapların sayısı çok fazla olmadığı için oğlan çocuklara alternatif erkeklikler öğretmek konusunda ne tür etkilerinin olabileceğini bilmenin imkânı yok. Oğlan çocuklara yönelik çocuk kitapları serileri yazarken, benim gibi vizyon sahibi feminist bir teorisyene oğlan çocuklar için yeni imgeler ve metinler tasarlamanın çok zor gelmesi başlangıçta beni hayrete düşürdü. İlk olarak, yeğenime kitap alırken oğlan çocuklar için ilerici kitapların eksikliği konusunda gözüm açıldı. Erkek karakterlerin olduğu ilk çocuk kitabım *Be Boy Buzz* [Vızıltı Çocuk Ol] ile ataerkil normları yeniden yazmadan oğlan çocukluk çağını övmek istedim. Sadece oğlan çocuklara duyulan sevgiyi ifade eden bir

metin yazmak istedim. Küçük oğlan çocuklar için yazılmış bir kitap. Bu kitap oğlan çocukların bütünsel esenliğini onurlandırmaya ve güldükleri, yaramazlık yaptıkları ya da öylece oturduklarında bile sevildiklerini ifade etmeye gayret ediyor. Yazdığım kitaplar onlara duygusal benlikleriyle başa çıkma yolları sunmayı amaçlıyor. Amaç, duygusal farkındalıklarını harekete geçirmek ve bu farkındalığı onaylamak.

Oğlan çocukların duygusal hayatlarını gerçekten korumak ve onurlandırmak için ataerkil kültüre meydan okumak zorundayız. Bu kültür değişene kadar, oğlan çocuklar için ataerkil eril görüşlere uymaya zorlanmadan, tek başlarına kendileri olmayı öğrenebilecekleri sığınaklar, altkültürler oluşturmak zorundayız. Onları doğru bir biçimde sevebilmek için bütün olma haklarının mütemadiyen yüceltildiği ve onaylandığı, sevme ve sevilme ihtiyaçlarının karşılandığı özel ve kamusal dünyalar kurabilmelerine olanak sağlayacak kadar iç yaşantılarına değer vermek zorundayız.

4

ERİL ŞİDDETİ DURDURMAK

Amerika'da erkekler her gün şiddet uyguluyor. Erkek şiddeti, penis sahibi olmakla şiddet uygulama isteği arasında biyolojik bağ olduğunu iddia eden ataerkil psikoloji tarafından "doğal" sayılıyor. Dünyada erkeklerin günlük hayatta şiddet uygulamadığı, tecavüz ve cinayetin nadir vakalar olduğu kültürlerin varlığı kanıtlandığı halde, bu düşünce toplumumuzda erkekliğe dair kavramları şekillendirmeye devam ediyor. Ülkemizde her gün şiddetten yüz çeviren erkekler var. Ama bu erkekler, şiddetin cazibesine yenik düşmeden ataerkil erkekliğin bölgesinde dolaşmayı nasıl başardıklarıyla ilgili kitaplar yazmıyorlar. Kadınlar, kadın kıyafeti giymiş ataerkil erkekler olmaya hak kazandıkça, erkek muadillerininkine benzer şiddet eylemlerinde bulunuyorlar. Bu da bizlere, şiddet kullanma isteğinin aslında biyolojiyle alakalı olmadığını, tahakkümcü bir kültürde iktidarın doğasına ilişkin bir dizi beklentiyle bağlantılı olduğunu hatırlatmaya yarıyor.

Yıllar boyunca, kötü erkekleri yenmek için şiddet kullanan iyi erkeklerin kahraman olduğu kaç adet televizyon dizisi ve film izlemiş olursak olalım, birçok insan feminist düşünürlerin erkeklerin gündelik hayatlarında şiddete gösterdikleri eğilimi abarttıklarını düşünüyor. Radikal feminist Andrea Dworkin kadınlara yönelik erkek şiddetinin ne kadar yaygın olduğunu yürekli bir şekilde ve mütemadiyen dillendirmeye cesaret etti. Dworkin,

Scapegoat [Günah Keçisi] kitabında şöyle yazıyor: "Birleşmiş Milletler'in yeni bir raporunda 'dünyadaki insan hakları suistimalinin en yaygın biçiminin kadınlara yönelik şiddet' olduğu söyleniyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde Adalet Bakanlığı 'her on iki kadından biri hayatlarının bir noktasında taciz edilecektir' diyor. Amerikan Tıp Derneği (*American Medical Association, AMA*) 'cinsel saldırı ve aile içi şiddetin ABD'nin fiziksel ve duygusal refahını tahrip ettiği' sonucuna vardı. 1995'te AMA 'ABD'de her yıl yedi yüz binden fazla kadının ya da her 45 saniyede bir kadının cinsel saldırıya uğradığını' bildirdi." Bu olgular gerçek fiziksel saldırılara değiniyor ve ister karı-koca, baba-kız, kız kardeş-erkek kardeş ister kız arkadaş-erkek arkadaş olsun, kadın-erkek ilişkilerinde neredeyse kabul görmüş bir norm haline gelen yaygın duygusal istismarı kapsamıyor.

Terrence Real *How Can I Get Through to You?* adlı kitabında yer alan "A Conspiracy of Silence" [Sessizlik Komplosu] başlıklı bölümde, bu kültürde erkeklerle kurulan ilişkilerin aslında neye benzediği hakkındaki hakikati konuşmamıza izin verilmediğini vurgular. Bu sessizlik, ataerkiyle yaptığımız kolektif kültürel gizli anlaşmayı temsil eder. Ataerkiye sadık kalmak adına, bize erkeklerin sırlarını saklamak zorunda olduğumuz öğretilir. Real, paylaştığımız temel sırrın sessiz kalmamız olduğuna dikkat çeker: "Genç kızlar kadınlığa kabul edildiğinde söylemeleri gereken ama susturulan şey tam olarak nedir? Kadınların taşıdıkları, konuşulamayan hakikat nedir? Yanıt basit ve ürpertici. Bu, genç kızların, kadınların ve de genç erkeklerin ortak noktası. Hiçbiri erkekler hakkındaki hakikati söyleyemez." Üzerine konuşulamayan hakikatlerden biri, toplumumuzdaki her sınıftan ve ırktan erkeğin her gün uyguladığı şiddettir: Duygusal istismar içeren şiddet. Marti Tamm Loring çığır açan *Emotional Abuse* [Duygusal İstismar] eserinde duygusal istismarı

şu şekilde açıklar: "[duygusal istismar] bir bireyin içsel benliğinin başka bir birey tarafından sistematik bir şekilde küçümsendiği ve yerle bir edildiği, süreklilik arz eden bir süreçtir. Kurbanın temel fikirleri, hisleri, algısı ve kişilik özellikleri sürekli olarak aşağılanır... Duygusal istismarın en belirgin tanımlayıcı özelliği belirli bir düzeninin olmasıdır... Duygusal istismarın kurucu öğesi küçük düşürmek ve kontrol etmek için süregiden... çabadır." En önemlisi, ailelerdeki duygusal istismar sadece çiftler arasındaki bağın bir bileşeni değildir, ailedeki herkesin birbiriyle ilişkisini belirleyebilir. Eğer bir kadın ataerkilse, yetişkin erkeklerin olmadığı tek ebeveynli bir evde duygusal istismar var olabilir. Birçok evde ataerkil iktidar, tek başına ebeveynlik yapan annelerini istismar eden ergen erkeklerde de kendini gösterir; bu, kadınlara yönelik eril şiddettir.

Real sessizliği bozarken, aile terapisi seanslarında hastalarının anlattığı hikâyeleri paylaşır. Real'in hastaları babalarının, hâkim konumlarını sürdürmek için utandırma, uzaklaşma, tehdit ve bunlar sonuç vermezse fiziksel şiddet kullanarak iktidar ritüellerini uyguladıklarını açıkça ortaya koyarlar. Büyüdüğüm ailede babamız sıklıkla gürleyen kızgın bir sesle Anneme peş peşe "seni öldüreceğim" diye bağırırdı. Yıllarca kâbuslarımda kızgın bir babanın bazen Annemi bazen de Annemi kurtarmaya çalıştığım için beni öldürdüğünü gördüm. Ailemizde Babam her zaman öfkeli değildi; ama şiddet içeren davranışlar sergilediği nadir durumlarda uyguladığı yoğun duygusal ve fiziksel istismar herkesi kontrol altında tutardı; herkes diken üstünde ve korku içinde yaşardı. Çoğunlukla soğuk, sessiz, ketum bir adam olan Babam sesini kızgınlıkla konuştuğunda bulurdu.

Yetişkin hayatımda en önemli ilişkilerimi yaşadığım iki erkek de babam ve sevgili büyükbabam gibi sessiz ve ketumdu. Hiçbir zaman kızgınlığını ifade ettiğine şahit olmadığım, daha az öfkeli büyükbabamdan farklı olarak, partner olarak seçtiğim bu iki erkek de zaman

zaman iktidar ritüelleri aracılığıyla hâkimiyet kurma ihtiyacı duydu. Birisi birkaç kez fiziksel şiddet uyguladı ve hiçbir zaman bunu önemli bir mesele olarak görmedi. Ayrıca duygusal olarak genellikle kabaydı. İkinci uzun süreli partnerimi kısmen, kadınlara karşı şiddetin durdurulmasının büyük bir savunucusu olduğu için seçtim. Ama ilişkimiz derinleştikçe zaman zaman duygusal istismar uygulamaya başladı. Sanki benim çok güçlü olduğumu hissediyor ve bu sezgi, o güce meydan okumak, yaralamak ve zarar vermek için onu güçlendiriyor gibiydi. Geçmişin şimdiki zamanda yeniden canlanması karşısında afallamıştım.

Pek çok kişisel gelişim kitabında kadınların kendilerine sürekli olarak kötü davranan erkekleri seçtiği fikri defalarca hakikat gibi sunulmuştur. Bu kitaplar nadiren ataerkiden ya da eril tahakkümden bahseder. İlişkilerin durağan olmadığı, insanların zamanla değiştiği, koşullara uyum sağladığı, bu kitaplarda nadiren kabul edilir. Olumlu özelliklerin yanısıra içlerinde olumsuzluk ve hâkimiyet tohumları taşıyan erkekler, hayatlarındaki kriz dönemlerinde olumsuzluğun filizlendiğini fark edebilirler.

Partner olarak seçtiğim iki erkek, sevdiğim tüm erkekler gibi, çocukluklarında çeşitli derecelerde maruz kaldıkları duygusal ilgisizliğin ve terk edilmişliğin kurbanlarıydı. Babalarını sevmiyorlar veya gerçekten yakından tanımıyorlardı. Büyüyüp, genç yetişkinlikten erkekliğe geçtiklerinde, babalarıyla olan iletişim kopukluklarını öylece, pasif bir şekilde kabul etmişlerdi. Her ikisi de tüm uzlaşma girişimlerinin babadan oğula yönelmesi gerektiğini düşünmüşlerdi. Ama yine de olgunlaştıklarında, erkekliğe giriş yaptıklarında, davranışlarından dolayı kınadıkları ve nefret ettikleri babalarından çok farklı hareketler sergilemediler. Zaman içinde onları gözlemlerken, her ikisinin de yirmili yaşlarında ve otuzlu yaşlarının başlarında isyankâr ve ataerki karşıtı olduklarını keşfettim. Ancak,

iş dünyasında ilerledikçe, kendilerini güçlü ve başarılı erkek olarak tanımlayan ataerkil tavırları sahiplenmeye başlamışlardı. "Erkek" olma zamanı geldiğinde, her ne kadar babalarıyla birlikte yaşıyor olmasalar da, yaşamlarının ilk dönemlerindeki modeller bilinçsiz bir şekilde yeniden canlanıyordu. Kişisel hayatlarındaki bu tekerrürden kendilerini sadece, farklı olmak için bilinçli bir şekilde çalışarak, tahakkümcü modele itaat etmeyerek koruyabilirlerdi.

Ataerkiyi değiştirmeye çalışmayı ve ataerkiye meydan okumayı bilfiil seçmeyen hiçbir erkek, ataerkinin etkisinden kaçamaz. En pasif, nazik ve sessiz erkek bile, ruhuna ataerkil düşüncenin tohumları yerleşmişse şiddet kullanma noktasına varabilir. Kadınların, şefkatli olmakla istismarcı olmak arasında gidip gelen erkekleri tanımlamak için kullandıkları Dr. Jekyll ve Mr. Hyde davranışının kökleri ataerkil düşünceye olan bu temel bağlılıktadır. Çocuklukta başlayan endoktrinasyon psikolojik bir kabul içerir; buna göre oğlan çocukların, şiddet içeren eylemlere arzu duymalarının kendilerini ataerkil erkeğe dönüştüreceğini kabul etmeleri gerekir. Şiddet içeren eylemleri arzulamakla gerçekten uygulamak arasında bir ayrım yapılabilir ve yapılması da gerekir. Flört tecavüzü üzerine çalışan araştırmacılar, bir dizi üniversite öğrencisi erkekle görüşme yaptıklarında, bu erkeklerin çoğunun bir kadını cinsel olarak zorlamakta hiçbir beis görmediğini öğrenip şaşkınlık içinde kaldılar. Bulguları, tecavüzün sapkın bir erkek davranışı olduğunu öne süren ve eskiden kabul gören düşünceye meydan okuyor gibi görünüyordu. Bu çalışmadaki erkeklerden herhangi birinin tecavüzcü olduğu ya da olacağı şüphe götürür olsa da zihinlerindeki uygun koşul oluştuğunda, bu erkeklerin cinsel şiddet uygulayabileceklerini tahayyül ettikleri açıktı. Hiçbir zaman gerçekleştirmeseler bile bilinçsiz olarak, tecavüze müsaade eden ataerkil düşünce içinde hareket ediyorlardı.

Bu, toplumumuzdaki çoğu insanın reddetmek istediği, ama herkesçe bilinen ataerkil bir gerçekliktir. Ne zaman kadın düşünürler, özellikle de feminizm savunucuları yaygın eril şiddet sorunundan bahsetseler, insanlar kalkıp çoğu erkeğin şiddet kullanmadığı cevabını vermeye heveslidirler. Bu insanlar, erkek yığınlarının doğdukları andan itibaren, erkek olduklarını kanıtlamak için bir noktada psikolojik ya da fiziksel şiddet uygulamak zorunda olduklarına inanmak üzere programlandıklarını kabul etmeyi reddederler. Terrence Real ataerkil düşüncenin küçük yaşlarda bu şekilde kabul ettirilmesini oğlan çocukların "normal travmatizasyonu" olarak tanımlar:

> Toplumsal cinsiyet konularını gözden geçirmeye başladığım ilk zamanlarda şiddetin, erkeğin çocukluk dönemindeki toplumsallaşmanın bir yan ürünü olduğuna inanıyordum. Ancak erkekleri ve ailelerini dikkatle dinledikten sonra şiddetin erkeğin çocukluk dönemindeki toplumsallaşmanın ta kendisi olduğuna inanmaya başladım. "Çocukları erkeğe dönüştürme" yöntemimiz tahribat oluşturuyor. Araştırmalar, oğlan çocukları annelerinden çok erken yaşta ayırdığımızı söylüyor. Onları kendilerini ifade etme olanaklarından, duygularından, başkalarına karşı gösterdikleri duyarlılıktan çekip alıyoruz. Tam da "erkek adam ol" ifadesi, meseleyi kabullen ve yoluna devam et anlamına gelir. Bağların kopması geleneksel erkekliğin olumsuz bir yan etkisi değildir. Bağların kopması *erkeklik*tir.

Bu endoktrinasyon süreci oğlan çocuğun iki kişinin ebeveyn olduğu ya da bir kadının tek başına ebeveynlik yaptığı bir ailede yetişmesinden bağımsız olarak gerçekleşir.

Eril şiddet, tahakkümcü bir modele dayalı ilişkileri öğretme yoluyla sürdürülür ve oğlan çocuklara hem kadınlar hem de erkekler aracılığıyla ulaşır. Ataerki, bu mantığı içselleştiren kadınların içindeki annelik sadizmini besler. Pek çok kadın, oğullarının baba-

ların, erkek arkadaşların, erkek kardeşlerin ve başkalarının ellerinde maruz kaldığı acımasızlığı öylece durup izler; çünkü bu şekilde ataerkiye olan bağlılığını gösterdiğini düşünür. Bu nedenle, erkeklerin öfkelerini yakın ilişki içinde bulundukları kadınlara yöneltmesinde şaşırılacak bir durum yoktur. Bu tür ilişkiler, birçok erkeğin çocukken hissettiği kızgınlık ve öfkeyi açıkça tetikler. Bu kızgınlık ve öfke, annelerinin ataerki adına onları korumamış ya da duygusal bağlarını acımasızca koparmış olmasından kaynaklanır.

Popüler mitlerin aksine bekâr anneler, oğullarını ataerkil standartlara uymaya zorlamak konusunda çoğunlukla en zalim olanlardır. Oğluna "erkek olmayı" dayatan bekâr anne ataerki karşıtı değildir; ataerkil iradeyi uygular. Olga Silverstein oğlan çocukluk dönemini araştırırken şu gözlemde bulunmuştur: "Tek ebeveynli ailelerde, annelerinin 'küçük erkeklerine' dönüşen oğlan çocuklara çok sık rastlanır. Bu oğlanlar çoğunlukla aşırı derecede buyurgan çocuklar olurlar ve annelerine patronluk taslarlar; sahiplenici, koruyucu ve baştan çıkarıcı olmak arasında gidip gelerek belirli bir tip kocayı garip bir şekilde taklit ederler." İster tek kişinin ister iki kişinin ebeveynlik yaptığı hanelerde olsun, "küçük patriark" rolüne bürünmelerine izin verilen oğlan çocuklar, çoğunlukla annelerine şiddet uygularlar. İstekleri tatmin edilmediğinde vururlar veya tekmelerler. Elbette küçük oğlan çocuklar annelerinden daha güçlü değildir, ancak ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için şiddet kullanmayı kabul edilebilir bir şey olarak gördükleri açıktır. Anneler, vurmanın yanlış olduğunu düşünseler bile, erkek evlatları kendilerine vurduğunda bir erkeğin, özellikle de baskıcı bir erkeğin ihtiyaçlarını karşılamanın kendi sorumlulukları olduğunu da düşünebilirler.

Birçok ergen oğlan çocuk ataerkil bir anneye karşı şiddet dolu bir küçümseme ve öfke hissiyle doludur; çünkü, ev dışındaki dünyada cinsiyetçiliğin annesini iktidarsız bıraktığını anlar ve annesinin

evde kendisi üzerinde iktidar sahibi olmasına sinir olur. Ergen oğlan çocuk annesinin evdeki otokrat yönetimini meşru iktidar olarak görmez. Bunun sonucunda, kendisini düzene sokmak üzere psikolojik terör taktikleri kullanan annesine karşı öfke dolu olabilir, ancak benzer taktikler uygulayan erkek akran ya da otorite figürüne hayranlıkla karşılık verebilir. Ataerkil bir kültürde oğlan çocuklar erken yaşta annenin otoritesinin sınırlı olduğunu, iktidarının yalnızca ataerkinin emanetçisi olmaktan ileri geldiğini öğrenirler. Anne (ya da daha sonra onun yerini alacak sembolik anne) oğlunun yetişkin erkek istismarına maruz kalmasına göz yumduğundaysa oğlunun şiddetinin hedefi olacaktır.

Yıllar önce *The Incredible Hulk* [Muhteşem Hulk] adlı televizyon dizisi birçok oğlan çocuğun en sevdiği programdı. Bu dizide, yoğun duygular hissettiğinde kızgın yeşil bir canavara dönüşen mülayim bir biliminsanı başroldeydi. Oğlan çocuklarla bu diziye duydukları merak üzerine görüşmeler yapan bir sosyolog, çocuklara Hulk'un gücüne sahip olsalar ne yapacaklarını sordu. Çocuklar "annelerini parçalayacaklarını" söylediler. Feminist teorisyen Dorothy Dinnerstein çığır açan *The Mermaid and the Minotaur* [Denizkızı ile Minotor*] adlı çalışmasında annelerin otokrat iktidarı karşısında oğlan çocukların gösterdiği öfkenin boyutlarını açığa çıkardı. Günümüzdeki birçok feminist araştırmacı gibi Dinnerstein de erkeklerin ebeveynliğe katılmaları gerektiğini söylüyordu. Böylelikle annenin, isyan edilmesi ve bazı durumlarda zarar verilmesi gereken mutlak güce sahip bir figür olarak görülmesine son verilebilirdi.

Yetişkin erkeklere öfke duyan ataerkil annelerin, oğulları aracılığıyla kendilerini ifade ettikleri açıkça görülüyor. Bu anneler oğul-

* Minotor, Yunan mitolojisine göre bir labirentte yaşayan, insan gövdesi ve boğa başına sahip hayali bir yaratıktır. -y.h.n.

larını, yetişkin bir erkeğin kendileriyle kurmayı reddettiği duygusal bağı annelerine sunmaya mecbur bırakıldıkları sağlıksız bir ilişkiye zorlarlar ya da onları sürekli olarak küçümseyip utandırarak duygusal istismar uygularlar. Böylesi ataerkil şiddet eylemleri, oğlan çocukların zihninde kadınlara şiddet uygulamanın uygun olduğu fikrinin güçlenmesine hizmet eder. Bu, mazur görülebilir bir intikam hissi uyandırır. Feminizmin anneliği idealleştirmesi anne sadizmine, kadınların çocuklara, özellikle de oğlan çocuklara uyguladıkları şiddete dikkat çekmeyi son derece zorlaştırdı. Ancak yine de ister tahakkümcü kültürdeki iktidar dinamiklerinin sonucu ister sadece öfke yansıması olsun, kadınların çocuklara şaşılacak düzeyde şiddet uyguladığını biliyoruz. Bu veri herkesi, kadınların şiddete erkeklerden daha az eğilimli olduğunu öne süren toplumsal cinsiyet teorilerini sorgulamaya yönlendirmeli.

Ataerkil kültürde kadınlar, üzerinde iktidar sahibi oldukları, özgürce hükmedebildikleri gruplara erkeklerin uyguladığı kadar şiddet uygularlar. Bu gruplar çoğunlukla çocuklar ve daha güçsüz kadınlardan oluşur. Çocuklara uygulanan kadın şiddetinin çoğu, erkek muadilinin yaptığı gibi, duygusal istismar biçiminde gerçekleşir. Bu şiddet özellikle sözlü istismar ve utandırma biçimindedir; bu nedenle belgelenmesi zordur. Kadınlara yönelik yetişkin erkek şiddetinin kökenlerini anlamak için her koşulda anne sadizmi üzerinde çalışmak zorundayız. Reformcu feminist düşünürler kadınlara daha etik, daha nazik, daha kibar cins olarak yaklaştılar ve anne sadizminin, yani ataerkil bir toplumda kadınların oğlan çocuklara uyguladığı şiddetin derinlemesine araştırılmasını bir dereceye kadar engellediler.

Annemiz disiplin uygulama ve evi yönetme görevlerinin erkeğe ait olduğuna tüm kalbiyle inanıyordu. Babamız aşırı şiddet kullandığında bunu âdeta onun hakkı olarak görüyordu. Hükmetmenin erkeklerin hakkı olduğuna inanan birçok kadın, kendilerine ya da

çocuklarına yönelik eril şiddete direnmemeleri gerektiğini düşünür. Bekleneceği üzere, annem de dahil bu kadınlar çocukları disiplin altına almak için şiddetin her biçimini kullanırlar. Yetişkin bir erkeğin öfkesinin hedefi olmaktan korkarak, Babanın hiddetini tetiklememek için çocuklarının mükemmel davranışlar sergilemesini arzulamaları mümkündür.

Kendileri babalarının ya da bakım işi üstlenen ebeveyn konumundaki başka bir erkeğin zulmüne maruz kalırken anneleri hiç müdahale etmemiş erkeklerle yaptığım sohbetlerde, bu erkeklerin, annelerini seçeneği olmayan kurbanlar olarak görerek idealleştirmeye diğer erkeklerden daha yatkın olduklarını fark ettim. Bu erkekler kızgınlıklarını annelerine yönlendirmiyorlardı, hatta annelerinin kendilerinin haklarını koruyacak şekilde hareket edebileceğini çoğunlukla göz önünde bile bulundurmuyorlardı. Ayrıca kadınlarla olan yakın ilişkilerinde kendileri de şiddet uyguluyorlardı. Onların bu davranışı Terrence Real'in ifadesini doğrular: "Ataerki koreografisi, sevgi, kayıp ve şiddetin bu kötücül kaynaşması, kimsenin gözünün yaşına bakmaz." Ataerkiyle ittifak içinde olan anneler oğullarını doğru bir şekilde sevemezler, çünkü ataerkinin onlardan oğullarını feda etmelerini isteyeceği bir an kaçınılmaz olarak gelecektir. Bu an çoğunlukla ergenlikte, şefkatli ve sevecen birçok anne oğullarını güçsüzleştireceği korkusuyla onları duygusal olarak beslemeyi bıraktığında gelir. Duygusal bağın kaybıyla baş edemeyen erkekler acıyı içselleştirir ve umursamazlık ya da öfkeyle gizler.

Yakın ilişki kurmayı seçtikleri kadınlarla duygusal bağ kuramayan yetişkin erkekler çoğunlukla zamanda donmuş gibidirler. Sevdikleri kişinin onları terk etmesinden korktukları için, kendilerine sevme imkânı tanımaktan âcizdirler. Tutkuyla sevdikleri ilk kadın, yani anneleri, kendi sevgi bağına sadık kalmamışsa, partnerlerinin aşka

sadık kalmasını nasıl bekleyebilirler? Bu erkekler yetişkin dönemlerinde kurdukları ilişkilerde çoğunlukla partnerlerinin sevgisini sınamak için sürekli olarak uygunsuz davranışlar sergilerler. Reddedilen ergen erkek, artık annesinin sevgisine layık olmadığından bu sevgiye ulaşamayacağını tahayyül ederken, yetişkin bir erkek olarak utanç verici uygunsuz hareketlerde bulunup yine de hayatındaki kadından koşulsuz sevgi sunmasını talep edebilir. Bu sınama geçmişin yaralarını iyileştirmez, sadece yeniden canlandırır. Çünkü sonunda kadın sınanmaktan yorgun düşer ve ilişkiyi bitirir, böylece terk edilme tekrarlanır. Bu dram birçok erkek için sevgiye itimat edemeyeceklerinin doğrulandığı anlamına gelir. Güçlü olmaya, hâkim olmaya inanmanın daha iyi olduğuna karar verirler. Frank Pittman *Man Enough* kitabında erkeklerden şöyle bahseder: "Çoğumuz sevilmek isteriz ama kontrolü elde tutmak isteyenler, patron olmak bunu gerektiriyorsa, sevgiden vazgeçmeye isteklidirler." Patron olmak için hiçbir erkeğin duygusal olarak sağlıklı, sevgi gösterebilen ve sevgi görebilen birisi olması gerekmez.

Sevgi hakkında yazmaya başladığım andan itibaren sevgiyi, M. Scott Peck ve Erich Fromm'un sevgi kavramlarını harmanlayarak tanımladım. M. Scott Peck'e göre sevgi, kişinin kendisinin ve bir başkasının ruhsal ve duygusal gelişimini besleme isteğidir. Erich Fromm'a göre ise sevgi yalnızca his değil, eylemdir. Sevgiyi bilmek isteyen erkeklerle çalışırken onlara sevgiyi özen, bağlılık, bilgi, sorumluluk, saygı ve güvenin karışımı olarak düşünmelerini tavsiye ettim. İlişkilerimizin çoğunda bu veçhelerin birkaçı vardır. Ataerkil erkekler sorumluluk sahibi olma ve araçsal bakım sunma konusunda eğitim almışlardır. Ergenlik yıllarımda, Babamın duygusal ihmalinden, kötü muamelesinden, Anneme ara sıra şiddet uygulamasından yakındığımda, her zaman annem hemen onun ne kadar çok çalıştığını, ailesinin geçimini sağladığını, neredeyse her gece evde

olduğunu ve sırf bunun için bile ona saygı göstermemiz ve onu onurlandırmamız gerektiğini hatırlatırdı. Erkekler ilgili olmakla sert olmayı çoğunlukla iç içe geçirdiği için, toplumumuzdaki herkes eril şiddetin erkeklerin sevgi görmelerini ve göstermelerini ne dereceye kadar engellediğiyle yüzleşmekte zorlanıyor.

Ataerkinin erkeklerden talep ettiği ilk şiddet eylemi kadınlara yönelik şiddet değildir. Bunun öncesinde ataerki tüm erkeklerden kendilerini ruhsal açıdan yaralayacakları eylemlere girişmelerini, duygusal yönlerini tamamen yok etmelerini talep eder. Bir insan kendini duygusal açıdan felce uğratmayı beceremiyorsa, ataerkil erkeklerin iktidar ritüellerini uygulayarak haysiyetine saldıracaklarından emin olabilir. Feminist hareket, erkeklere ve kadınlara bu ruhsal katliama meydan okumak için gereken bilgiyi sundu, ancak bu meydan okuma hiçbir zaman toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin geniş çaplı bir parçası haline gelemedi. Kadınlar erkeklerin daha yoğun duygusal ilişki kurmalarını talep etti, ama çoğu erkek gerçekten kendinden ne istendiğini anlayamadı. Erkekler, çok çeşitli duygusal yanıtlar üretmelerini sağlayacak parçalarını kesip atmış oldukları için bağları fazlasıyla kopmuştu. Kısaca, koparılmış olan parçaları yeniden bağlayıp birleştirmeden daha yoğun duygusal ilişki kurmaları, hatta sorunu kavrayabilmeleri mümkün değildi.

Real, aile terapisindeki bir çifti tarif ederken kadının, kocasının sahip olmasını istediği özellikleri anımsar: "Başkalarına karşı duyarlı olma, duygularını tanımlayabilme ve paylaşabilme kabiliyeti, aile için çalışırken kendi ihtiyaçlarını bir kenara koyabilmek." Real bunların "içinde bulunduğumuz aydınlanmış zamanlarda bile çoğu oğlan çocuğun vazgeçtiği" özelliklerle aynı olduğuna dikkat çeker. Real şu sonuca varır: "Bizim kültürümüzde, oğlan çocuklar ve erkekler yakın ilişki kuracak şekilde yetiştirilmezler ve hiçbir zaman

da yetiştirilmemişlerdir." Erkeklerde yakınlık arayan kadınların bu arzularını yansıttıkları ifadeleri küçümsenir. Birçok erkek, kadınlar duygusal bağ istediğinde, duygusal geri çekilmeyle ve en kötü durumda kötü muameleyle karşılık verir.

Kendisini duygusal açıdan sakatlamış, duygularıyla bağları koparmış birçok erkek, daha sonra duygusal istismarla altını oymak için yeniden duygusal bağ kurma girişimlerinde bulunur. Kısacası, sevginin ve duygusal istismarın bir arada olamayacağını anlamazlar. Zaten televizyon dizileri, filmler ve popüler kültürde yer alan pek çok şey, bir çiftin arasında tutku olduğu her vakit şiddetin patlak verebileceği mesajını taşırken, niye anlasınlar ki? Erkeklere, kadınların ve çocukların istismara uğradıklarında sevildiklerini hissetmediklerini anlamayı öğretmek, eril şiddeti sona erdirmek üzere çalışan grupların öncelikli amaçlarından biridir. Kay Leigh Hagan'ın otobiyografik makalesi "A Good Man Is Hard to Bash" [İyi Adama Vurmak Zordur] yazarın, istismar etme ve fiziksel şiddet uygulama ihtimali olduğunu hissettiği bir erkekle görüşmesiyle başlar. Hagan tavsiye almak üzere bu kişinin en yakın erkek arkadaşıyla buluşur ve istismarın ne kadarına katlanması gerektiğini sorar ve şöyle söyler: "Eğer onu önemsiyorsam ve bu ilişkinin uzun sürmesini istiyorsam, inişler ve çıkışlar olacaktır. İşler zorlaştığında kaçmamam gerektiğini düşünüyorum. Onu gerçekten seviyorsam bir parça istismarı hoş görmeye razı olmalıyım. "Arkadaşı doğrudan gözlerinin içine bakar ve der ki, "Kay, sevgi dolu bir ilişkide istismar kabul edilemez. Sevilmek için herhangi bir düzeyde istismarı hoş görmek zorunda olmamalısın."

Özgün bir cesaret ve sıradışı bir dürüstlükle Hagan "aşka ve güce dair anlayışının o anda sonsuza kadar değiştiğini" söyler. Hagan, sevgilisinin arkadaşının onun tarafında olacağını düşünmüştür: "Aksine, onun tepkisi kendimi sevmem, kendi iyiliğim için sorum-

luluk almam ve fark edilemeyecek kadar ince biçimler aldığında dahi şiddeti reddetmem konusunda beni cesaretlendirdi." Hagan erken yaşlarda bu bilgeliğe sahip olduğu için şanslıydı. Çoğu kadının, özellikle de ataerkinin tahtına tapanların kaderi çarpıcı biçimde farklıdır. Hagan'ın başta hissettiği gibi pek çok kadın ataerkil bir erkekle birlikte olmayı seçmenin, göreceli de olsa, bir düzeyde istismar görmeyi kendiliğinden kabul etmek olduğunu hissediyor. Kadınlar her gün, istismarı normalleştiren toplumsal cinsiyet farklarında ısrar ederek erkek şiddetini ve acımasızlığını örtbas ediyorlar. Erkeklerle birlikte olmak isteyen heteroseksüel yalnız kadınlar, bir noktada erkek partnerlerinin uygulayacağı duygusal ve/veya fiziksel istismarın kurbanı olmaktan kaçamayacaklarını düşünüyorlar. Kadınların aşk ilişkilerindeki eril şiddeti kabullenmeleri, bu kabullenmenin ortaya çıkışı öfke, korku ya da apaçık olan terörü maskelese de eril şiddete meydan okunmasını ve bu şiddeti değiştirmeyi zorlaştırıyor.

Beraber yaşadığım ve yumuşak huylu görünen profesör, duygusal istismardan fiziksel şiddete geçince anlayışlı ve bağışlayıcı olmam gerektiğini düşündüm. Benim gibi o da kötü bir aile ortamı içinde yetişmişti. Ancak her ne kadar terapiye gitse de, uyguladığı fiziksel şiddet sona erse de hiçbir zaman yaptıklarının yanlış olduğuna gerçekten inanmadı. Şiddet eylemlerinde bulunan birçok erkek gibi, onun kötü davranışından benim sorumlu olduğumu düşünüyordu. Şiddet uygulayan erkekler hakkındaki çalışmasında Donald Dutton, kadınların eril maskenin ardını görmesinin eril şiddeti hızlandırdığını söylüyor:

> Erkek hemen ardından özür dileyebilir ve utanç duyabilir, ama o duyguyu sürdüremez; çok acı vericidir, uzun süre gömülü kalmış yaraları fazlasıyla hatırlatır. Dolayısıyla kadını suçlar. Eğer bu durum birden fazla kadınla tekrarlanırsa, onu suçlamaktan "onla-

> rı" suçlamaya geçer. Kişisel eksiklikleri, gelişmekte olan kadın düşmanlığı aracılığıyla rasyonelleşir... Bu noktada istismarcılık sisteme bağlanır. Erkek, yakın ilişkide olduklarına karşı şiddet kullanmaya programlanır.

Baskın annelerinin duygusal olarak ihmal ettiği ve kötü muamelede bulunduğu erkekler çoğunlukla güçlü ve özgüven sahibi kadınlarla bağ kurarlar. Böylece çocukluklarındaki girdaba kapılma hissine yeniden ulaşabilirler. Bu erkekler, "anneye vuramaz" ve hâlâ onun sevgisine sahip olabilirlerken, partnerleriyle kurdukları yakın ilişkide şiddete başvurabildiklerini fark ederler. Şimdi verdikleri sevginin geçmişin yaralarını saracağını uman partnerleri, erkeklerin bu olumsuz davranışlarına, onlarla duygusal bağ kurmak için daha fazla çaba harcayarak yanıt verirler. Eğer bir ilişkide sadece bir taraf sevgi yaratmak, duygusal bağ alanı oluşturmak için çalışıyorsa, tahakkümcü model olduğu yerde kalır ve ilişki sadece süregiden iktidar mücadelesinin bir alanı haline gelir.

Duygusal olarak istismarcı olan ya da sürekli şiddet uygulayan bir erkekle uzun süreli ilişki yaşayan kadınlar sonunda çoğunlukla kalplerinin kapılarını kapatırlar. Sevgi yaratmaya çabalamaktan vazgeçerler. Kadınlar bu ilişkileri sürdürürler, çünkü deneyimlerinin getirdiği temel sinizm, çoğu erkeğin duygularını bastırdığını doğrular. Bu nedenle herhangi bir erkekle sevgi dolu bir ilişki bulacaklarına inanmazlar. Uzun süreli ilişki yaşadığım ilk partnerimi, devamlı duygusal istismarda bulunan ve zaman zaman fiziksel istismarına maruz kaldığım kişiyi terk etmek istediğimde, bu ilişkiyi bitirmek konusunda beni uyaranlar diğer kadınlardı (annem, yakın arkadaşlarım, tanıdıklarım). Birlikte olduğum erkeğin birçok erkekten daha iyi olduğunu, şanslı olduğumu söylediler. Onu terk etmek kendimi sevmemi ve kendime güvenmemi sağlayan bir hareket oldu ve hiç pişman olmadım. Ama çoğu erkeğin neye ben-

zediği konusunda beni uyaran kadınların gözlemlerinin de gayet yerinde olduğunu anladım.

Neredeyse on beş yıl boyunca partner olarak birlikte yaşadığım erkek, ataerkil erkeklikle alternatif erkekliğin bir karışımını sergiliyordu. Feminist hareketin en parlak döneminde tanıştık ve kendisi toplumsal cinsiyet eşitliği oluşturmak için çalışmaya istekliydi. Günümüzde birçok erkek için olduğu gibi onun için de eşit işe eşit ücreti, ev işini paylaşmayı ve üreme haklarını kabul etmek, duygusal gelişimi paylaşma ihtiyacını kabul etmekten daha kolaydı. Erkekler için duygusal gelişimle uğraşmak daha zordur, çünkü bu iş bireylerin duygusal olarak bilinçli olmalarını, hissetmelerini gerektiriyor. Ataerki, erkekleri duygularıyla iletişim kurmadıkları için ödüllendiriyor. İster kadınlara ve çocuklara ya da daha zayıf erkeklere karşı şiddet eylemlerinde bulunsunlar, ister toplumsal olarak onaylanmış savaş şiddetinin parçası olsunlar, erkekler hissetmedikleri zaman ataerkinin taleplerini daha iyi bir şekilde yerine getirirler. Hisleri olan erkekler çoğunlukla kendilerini diğer erkeklerden yalıtılmış halde bulurlar. Yalıtılma korkusu çoğunlukla erkeklerin duygusal farkındalıklarını artırmalarını önleyecek bir mekanizma olarak çalışır.

Bu ülkede çok sayıda genç erkek Vietnam'daki savaşa karşı çıkmak için ataerkiye karşı ayaklandığında, birçoğu adalete dair kaygı taşıyordu, çoğu öldürmek istemiyordu, ama büyük çoğunluğu da tek kelimeyle ölmek istemiyordu. Savaşa ve savaşı destekleyen emperyalizme karşı çıkmak bu genç erkekleri emperyalist beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerki ile ihtilaflı bir konuma yerleştirdi. Tavır almayı seçerek acı çektiler. Diğer erkeklerin alay konusu oldular, çoğu zaman hain olarak gösterildiler. Geçtiğimiz on yıl içinde kitle medyasında hedef kitlesi oğlanlar ve savaşı yücelten

birkaç film yapıldı (birkaçını sayacak olursak: *Er Ryan'ı Kurtarmak, Kurtuluş Günü, Siyah Giyen Adamlar, Kara Şahin Düştü, Pearl Harbor*). Bu filmler, anlamanızın mümkün olduğu veya olmadığı bir dava için savaşırken, yalnız ve evden uzakta ölmenin yine kahramanca görünmesini sağlıyor. Bu filmler feminizm karşıtı ataerkil tepkinin bir parçası. Bu filmler, aydın kadınların ve erkeklerin eleştirdiği ataerkil erkekliği yüceltiyor. Oğlan çocukların kalplerini ve hayallerini esir alarak propaganda işlevi görüyor. Aynen *gangsta rap** gibi, kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmak da dahil olmak üzere tüm cephelerde eril şiddeti övüyor.

Muhafazakâr kitle medyası, ataerkil pedagoji alanında günlük dersler sunuyor; oğlan çocuklara erkek olmak için ne yapmak zorunda olduklarını anlatıyor. Aydın babaların her gün şiddeti reddetmek için uğraştığı evlerde televizyon, şiddetin önemini yeniden vurguluyor, ölümle flört etmeyi cazip ve seksi bir hale getiriyor. Yoksul ve işçi sınıfına mensup oğlan çocuklar ve yetişkin erkekler çoğunlukla ataerkil erkekliğin en kötü özelliklerini bünyelerinde barındırırlar ve şiddet içeren uygunsuz davranışlar sergilerler, çünkü kişinin "erkekliğini" ilan etmesinin en kolay ve en ucuz yolu budur. Eğer başkan olarak, zengin olarak, halk lideri olarak ya da patron olarak "yeterince erkek" olduğunuzu kanıtlayamıyorsanız, sizi ataerkil erkeklik yarışmasına sokan bilet şiddet olur ve şiddet uygulama yeteneğiniz oyun sahasını eşitler. Bu sahada, yani şiddet sahasında, her erkek kazanabilir.

Ataerkil koşullarda kazanan erkekler, yaşam kalitesi bağlamında kaybederler. Ataerkil erkekliği sevgiye dayanan bağa tercih ederler. Önce kendilerini sevmekten, ardından da verip alabilecekleri,

* Kökünü "gangster" sözcüğünden alan, şiddete dayalı ve yasadışı eylemlerin meşrulaştırıldığı müzik kültürü. -y.h.n.

böylece kendilerini başkalarına bağlayacakları sevgiden vazgeçerler. Feminist araştırmacılar toplumumuzda yaygın olan aile içi şiddeti uzun zaman önce açığa çıkardı. Ancak bu teşhirden sonra kadınlara yönelik şiddet azalmadı, aksine bazı durumlarda yoğunlaştı. Feminizm karşıtı uzmanlar eril şiddetin yoğunlaşmasının sorumlusu olarak kadınların eskisinden daha eşit konumlarda olmasını göstermeye çalışıyorlar. Ama aile hayatına odaklanan birçok çalışma, bu alandaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinde önemli ve devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmadığını gösteriyor. Sosyolog Arlie Hochschild hane içindeki toplumsal cinsiyet dinamiklerinin kadınlar ve erkekler arasında gayet cinsiyetçi bir şekilde sürdürüldüğünü gösteren önemli veriler sundu: Kadınlar ev dışında çalışıyorlar, ancak ev işlerinin büyük kısmını yapmaya devam ediyorlar. Tabii ki feminist hareket öncesinde gizli kadın düşmanı olan erkekler, hareket hız kazandıkça öfkelerini aleni bir şekilde ortalığa salmaya daha fazla hak kazandıklarını düşündüler, ama öfke halihazırda mevcuttu.

Erkek şiddeti genel olarak, feminist hareket kadınlara daha fazla özgürlük sunduğu için yoğunlaşmadı; ataerkiyi destekleyen erkekler zamanla, iktidar ve egemenliğe dönük ataerkil vaadi gerçekleştirmenin kolay olmadığını keşfettiler; bu vaadin gerçekleştiği nadir zamanlarda ise kendilerini duygusal yoksunluk içinde buldular. Tatmin edeceği sanılan ataerkil erkeklik onları tatmin etmiyor. Zamanla bu farkındalık ortaya çıktığında birçok ataerkil erkek yalıtılmış ve yabancılaşmış bir halde kalıyor; geriye gidip geçmişteki mutluluğa ya da neşeye yeniden sahip olamıyorlar, ileri de gidemiyorlar. İleri gidebilmek için kimliklerinin üzerine kurulu olduğu ataerkil düşünceyi reddetmeleri gerekecek. Öfke, hislerin dünyasına dönmenin kolay yoludur; korku ve başarısızlık hislerini gizlemek için mükemmel bir örtü işlevi görebilir.

Annem ve babam elli yıldan fazladır evliler. Babam ataerkil statüsünden hiçbir zaman vazgeçmedi ve annem bu statüye hiçbir zaman meydan okumadı. Bu şekilde ataerkil düşünceye bağlı kalarak, birlikte mutlu olma şanslarını kaybettiler. Şiddet ve duygusal istismar tehdidi hep vardı ve yakınlaşmanın önünde engel oluşturuyor, birbirlerini affedip her şeye yeniden başlamalarını engelliyordu. Erkekler, üzücü bir şekilde, ataerki tuzağına sıkışmış durumdalar. Bu tuzak, küskünlüğün yoğunlaşmasına ve neşeyi yaşama ihtimalinin ortadan kalkmasına yol açan gündelik şiddetin, fark edilmesi zor, mahrem alandaki terörizmin yeşerdiği alan olarak varlığını sürdürüyor.

Erkekler için, genç ya da yaşlı, ataerkil erkekliğin kodlarını reddetmek kolay değil. Şiddete karşı olmayı seçmiş erkekler, bu seçimi dile getirsinler veya getirmesinler aynı zamanda ataerkiye karşı olmayı da seçmiş oluyorlar. "Gender Politics of Men" [Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Politikaları] adlı derinlikli makalesinde R. W. Connell, ataerkiye karşı çıkan erkeklerin içinde yaşadıkları dünyayla çatışma içinde oldukları gerçeğine dikkat çeker:

> Feminizmi destekleyen politikalar geliştirmeye çalışan erkekler, eşcinsel ya da heteroseksüel olmaları fark etmez, kolay bir işle uğraşmıyorlar. Bu erkekler muhtemelen diğer erkekler ve bazı kadınlar tarafından alaya alınıyorlar. Kadınların Yeni Dönem Duyarlı Erkek'leri küçük görmesi neredeyse bir gazeteci klişesi haline geldi. Feminist kadınlar bu erkekleri illa ki içtenlikle destekleyecekler diye bir şey yok.

Sonuçta şiddete, ölüme karşı durmayı seçen erkeklerin gerekçesi, tam anlamıyla iyi bir şekilde yaşamak ve sevgiyi öğrenmek istemeleridir. Bu erkekler, hayatlarını öğrenmemiz, onurlandırmamız ve hatırlamamız gereken gerçek kahramanlardır.

5

ERİL CİNSEL VARLIK

Çoğu erkek ve kadın, tatmin edici ve doyurucu cinsellik yaşamıyor. Hepimiz erkeklerin ilişkilere aşk değil seks arayışıyla, kadınların da seks değil aşk arayışıyla yöneldiği görüşünü duymuşuzdur. Aslında erkekler, aşkın sağlayacağını düşündükleri duygusal tatmini bulmayı umarak sekse yönelirler. Çoğu erkek seksin, yaşadığını hissetme, bağlandığını hissetme imkânı vereceğini; yakınlık, samimiyet ve haz sunacağını düşünür. Ama seks çoğu kez bu beklentileri karşılamaz. Bu durum, erkeklerin cinselliği saplantı haline getirmekten vazgeçmelerini sağlamaz; ihtiras ve özlemlerini yoğunlaştırır.

Cinsiyetçi toplumsallaşma yoluyla biz kadınlara, cinselliğin zorlu bölgesinden geçerek kalbimizin isteklerine ulaşacağımız öğretildiyse, erkeklere de kalplerindeki isteğin seks ve daha fazla seks olması gerektiği öğretildi. Cinsel özgürlüğün ardından gelen kadınların kurtuluşu, heteroseksüel ve biseksüel erkeklere kadınların da cinselliği erkekler gibi görmeye başlayacağı, kadın cinselliğinin de eril cinsel arzu kadar yırtıcı, saplantılı hale geleceği vaadinde bulunuyor gibiydi. Çoğu erkek bunun bir cennet vaadi olduğunu düşündü. Nihayet erkekler sorumluluk derdine düşmeden cinsel zevk peşinde koşabilecekti. Cinsiyetçi mantık, erkekleri sorumluluk almadan bağ ve yakınlık kurabileceklerine inandırmıştı; "Sikin olsun,

her şey ayağına serilsin."* cümlesinin, erkeklerin ihtiyaçlarının tek bir komutla her zaman her yerde karşılanabildiği ve karşılanabileceği anlamına geldiğine inandırmıştı, hâlâ da inandırmaya devam ediyor.

Kültürümüzde çoğu erkek ve cinsel özgürlük sonrası birçok postfeminist kadın cinsellikle ilgili bu tavırları hoş karşılıyor. Bu tavırlar cinsellikle ilgili kültürel saplantımızın kökeninde yer alıyor. Sevgi hakkında yazmaya, bu konuyla ilgili önce tek tek bireylerle, sonra kalabalık dinleyicilerle konuşmaya başladığımda, sevgi hakkında ciddi bir tartışma yürütmenin neredeyse imkânsız olduğunu fark ettim. Sevgiyle ilgili tartışmalar, özellikle kamusal sohbetler bizim toplumumuzda tabu. Buna karşın herkes seks hakkında konuşuyor. Televizyonlarımızda ya da sinema ekranlarında cinsellik içeren sahnelerin her biçimini görüyoruz. Seks hakkında konuşmak kabul görüyor. Sohbet programları, izleyicileri her gün cinsellik hakkındaki aleni tartışmalarla cezbediyor. Seks ile ilgili tartışmalara dahil olmak esasen daha kolaydır, çünkü ataerkil kültürde seks bizlere "doğal" arzu olarak sunulur. Çoğu insan biyolojik olarak seks istemek üzere programlanmış olduğumuza inanır, fakat sevgi istemek üzere programlanmış olduğumuza inanmaz. Neredeyse herkes sevgi olmadan cinsel ilişkiye girebileceğimizi düşünür; çoğu insan seksin olmadığı bir ilişkide çiftlerin sevgiyi yaşayabileceğini düşünmez.

Feminist hareket birçok cephede, özellikle iş, eğitim ve din gibi alanlarda kadınların eşitsizliği ile ilgili fikirlere meydan okumayı ve bunları değiştirmeyi başarabildi. Ancak, cinsiyetçilik çoğu insanın cinsel ilişkilerle ilgili düşünme biçimini şekillendirmeye devam

* ABD'de gazetelerde yer alan kişisel reklamlarda kullanılan, reklam verenin her şey için hazır ve nazır olduğunu belirten, yaygın olarak bilinen bir reklam sloganı. -y.h.n.

ediyor. Toplumumuzda cinsel ilişkiden uzak duran ya da nadiren cinsel deneyim yaşayan erkekler olmasına rağmen insanlar hâlâ seksin erkekler için olmazsa olmaz olduğuna inanıyorlar. Bu varsayımın altında, cinsel olarak aktif olmayan erkeklerin huzursuzluk yaratacakları ya da delirecekleri inancı yatıyor. Bu nedenle ülkemiz hapishanelerinde erkeklerin erkeklere uyguladıkları cinsel şiddet kabul görüyor. Bu nedenle tecavüz -flört tecavüzü, evlilik içi tecavüz ya da yabancı birinin tecavüzü fark etmez- hâlâ ciddi bir suç olarak addedilmiyor. Bu nedenle çocuklara tecavüz edilmesine, özellikle tecavüzü gerçekleştirenler yumuşak başlı, kibar erkeklerse, izin veriliyor. Böyle olmasaydı, çocuklara yönelik cinsel tacizle suçlanan ünlüler kültürel ikon olmaya devam edemezlerdi. Kültürümüzde eril cinsel şiddetin kabul edilmesinin altında büyük oranda "erkek bunu yapmak zorunda" varsayımı yatıyor. Bu nedenle, cinsel şiddetle ilgili gerçekler kaç tane televizyon programında yayınlanırsa yayınlansın, çoğu kişi, tecavüze uğrayan birinin "baştan çıkarıcı" kıyafet ya da davranışla "aranmış" olabileceğine inanmaya devam ediyor.

Günümüzde çocuklar seks hakkında bildiklerini en fazla kitle medyasından öğreniyorlar. Ülkemizde gündüz kuşağında yayınlanan pembe dizileri, porno kanallarını ya da cinsel içerikli yetişkin filmlerini izleyen çocuklar, beden ve cinselliğin hiç olmadığı kadar farkındalar. Ancak cinsellik hakkında öğrendiklerinin çoğu, erkeklerin ve kadınların, eril ve dişil olanın cinsel doğasıyla ilgili modası geçmiş ataerkil senaryolara uygun. Cinsel ilişkiler dünyasında hep bir hükmeden, bir de itaat eden taraf olduğunu öğreniyorlar. Erkeklerin kadınlara hükmetmesi gerektiğini, güçlü erkeklerin zayıf erkeklere hükmetmesi gerektiğini öğreniyorlar. İster eşcinsel olsun ister heteroseksüel, cinselliğe erişimden mahrum kalan bir erkeğin

eninde sonunda herhangi bir bedenle cinsellik yaşayacağını öğreniyorlar. Yeterince uzun süre cinsellikten mahrum kalan erkek, heteroseksüel olsa bile, başka bir erkekle cinsel ilişkiye girecektir; eşcinsel ise, mahrumiyet nedeniyle kadınlarla çaresiz cinsellikler yaşayacaktır. Çocuklar konu seks olduğunda ana akım medyadan "erkeğin yapmak zorunda olduğu" mesajını sürekli olarak işitiyorlar. Yetişkinler kendi deneyimlerinden hareketle bu konuyu daha iyi bilebilirler ancak, çocuklar kör fanatiklere dönüşüyorlar. Cinselliklerini ortaya koyamadıklarında erkeklerin delireceklerini düşünüyorlar. İşte bu mantık, feminist düşünürlerin "tecavüz kültürü" dedikleri şeyi üretiyor.

İster eşcinsel ister heteroseksüel olsun erkekler hayatlarının ilk dönemlerinde, ataerkil düşünce ve pratiğe itaat etmeleri karşılığında kendilerine sunulan başlıca ödüllerden birinin, kadınlara cinsel olarak hükmetme hakkı olduğunu öğrenirler. Eğer etrafta kadın yoksa, daha zayıf bir erkeği "kadın" pozisyonuna yerleştirme hakları vardır. *Victims No Longer: Men Recovering from Incest and Other Sexual Child Abuse* [Artık Kurban Değiller: Ensest ve Çocuklara Yönelik Diğer Cinsel İstismarlar Sonrası İyileşme Sürecindeki Erkekler] adlı antolojide, daha güçlü oğlan çocuklar, erkek kardeşler veya erkek arkadaşlar tarafından kurbanlaştırılan erkekler, ataerkil düşünce mantığında güçlünün kendinden zayıf addettiğine dilediğini yapma hakkının, istismarcıları tarafından kendilerine nasıl sunulduğunu anlatıyorlar. Aynı mantık yetişkin istismarcıların cinsellikle ilgili düşünme biçimini de çoğunlukla şekillendirmiştir. Ed, ağabeyinin cinsel istismarına maruz kalmasını şöyle anlatır: "Seksi dokuz yaşında öğrendim. On yaşımda ağzıma alıyordum. Diğer çocuklar dışarıda silahlarla oynarken, ben erkekleri nasıl 'mutlu edeceğimi' öğreniyordum. Bana nasıl 'kadın' olacağım öğretiliyordu. Ağabeyim onun 'erkek' ve benim 'kadın'

olduğum fantezileri canlandırmayı seviyordu." Bu ağabey evlendi ve arzu ettiği herkesle, isteseler de istemeseler de seks yapmanın hakkı olduğu düşüncesini evliliğine taşıdı. Tüm cinsel ilişkilerinin göze çarpan özelliği hükmetme ihtiyacıydı.

Hâkimiyet kültüründe iktidar savaşları insan ilişkilerinin gündelik parçasıdır, samimiyet içeren durumlarda ise çoğunlukla en kötü biçimlerine bürünerek gerçekleşir. Patronunun taleplerine hiçbir zaman aşırı öfke ve istismarla karşılık vermeyecek olan ataerkil erkek, yakın ilişkide olduğu kişiler davranışını değiştirmesini istediğinde hiddetle yanıt verir. İşlerinde gündelik yalanlar söylemeyen, aldatmayan erkekler özel ilişkileri içinde yalan söyler ve aldatırlar. Yalan söyleme hali çoğunlukla uygunsuz cinsel davranışla ya da cinsel davranışa bağlı huzursuzlukla ilintilidir. "Who He Was" [O Kimdi] adlı etkileyici makalesinde Eric Guitierrez, babasının gey olduğunu gizlemek için kendisinin nasıl yalanlar söylediğini anlatır: "Babam hakkında yalan söylemeye başladığımda, kendim hakkında da yalan söylemeye başladım. Yalanlarımı rastgele uydurmadım... Işık saçan gey babamı sokağımızı dolduran çalışkan, çim biçen babalar gibi tarif edecek rahatlatıcı detaylar uydurmak yerine, onun eksik yönlerini, zayıflıklarını, öfkelenmelerini gerçek çarpıklıklar gibi abarttım... Babamın bizi bağladığını ya da dehşet içindeki anneme kristal kadehler fırlattığını anlatan hikâyelerle arkadaşlarımın tüm dikkatini üzerimde topladım... Hakikati kendi hattı içinde abartarak, babam ve kendim için sahte kimlikler oluşturan usta bir yalancıydım." Cinsellikle ilgili olarak yalan söylemek ataerkil erkekliğin makbul bir yönüdür. Seks çoğu erkeğin rol yaptığı yerdir; çünkü burası ataerkil bir vaat olan hâkimiyetin kolayca gerçekleşebildiği tek toplumsal alandır. Bu ikramiyeler olmasa, erkekler çok uzun zaman önce kitleler halinde ataerkiye karşı ayaklanmış olabilirdi.

Oğlan çocuklar küçük yaşlarda, cinselliğin ataerkil erkekliklerinin sınanacağı nihai test alanı olduğunu öğrenir. Erken yaşlarda cinsel arzunun özgür bir şekilde ifade edilmemesi gerektiğini ve kadınların erkek cinselliğini kontrol etmeye çalışacaklarını öğrenir. Oğlan çocuklar için bu kontrol meselesi, annenin oğlan çocuğun penisine verdiği tepkiyle başlar; anne çoğunlukla penisten hoşlanmaz ve onunla ne yapacağını bilmez. Annenin penisten duyduğu rahatsızlık, çocuğa peniste tabiatı gereği bir sorun olduğunu söyler. Anne oğluna penisinin harika, muhteşem, fevkalade olduğunu anlatmaz. Oğlan çocuğun penisine karşı duyulan bu korku, oğullarını bedenleri hakkında eğitmek gibi bir derdi olmayan babalar tarafından da yaygın bir şekilde ifade edilir. Maalesef, çocuk istismarına dönük cahilce yaklaşımlar, ebeveynlerin çocuklarının -özellikle de oyunbaz fiziksel yakınlığa ereksiyon ile tepki verebilecek olan oğlan çocuğun- bedenini övmekten korkmasına neden olur. Ataerkil kültürde herkes penisi, küçük bir çocuğun penisini bile, potansiyel bir silah olarak görmeye teşvik edilir. Bu, tecavüz kültürünün psikolojisidir. Oğlan çocuklar kendilerini penisle ve ereksiyonların getireceği potansiyel hazla tanımlamaları gerektiğini öğrenir. Ancak eşzamanlı olarak, geri tepebilecek, onları iktidarsız bırakıp yok edebilecek bir silahmışçasına penisten korkmayı da öğrenir. Böylece oğlan çocukların cinsel eylemlerden çıkardıkları mesaj, kontrol ellerinde olmadığında, iktidarlarını icra etmediklerinde kendilerinin yok olacağıdır.

Ergenlikteki cinsel toplumsallaşma oğlan çocuğun hayatında, benliğini ve cinselliğini ataerkil erkeklikle özdeşleştirmek zorunda kaldığı hassas bir dönemdir; teori ve pratiğin birleştiği yerdir. Oğlan çocuk, cinsel şehvetinin genelde yoğun olduğu bu gelişme yıllarında şunu öğrenir: Ataerkil kültür kendisinden, bir taraftan aleni eylemlerle cinselliği bastırırken diğer taraftan bu şehveti ve şeh-

vetini tatmin etme isteğini gizlice beslemesini beklemektedir. Bu bölünme ataerkil erkekliğe kabul edilmenin bir parçasıdır; hayatının yeni bir dönemine geçtiğini simgeleyen bir törendir. Oğlan çocuk, cinsel arzunun tatmini söz konusu olduğunda kadınların düşman olduğunu da öğrenir. Oğlan çocuğa cinsel isteklerini bastırma ihtiyacını dayatacak olan grup kadınlardır; ama oğlan çocuk erkekliğini kanıtlamak için baskıyı aşmaya cesaret etmek ve cinsel eylemlerde bulunmak zorundadır.

Cinselliği bastırma oğlan çocukların ve erkeklerin şehvetini alevlendirir. "Fuel for Fantasy: The Ideological Construction of Male Lust" [Fantezinin Kamçısı: Eril Şehvetin İdeolojik İnşası] adlı makalesinde bu toplumsallaşmanın negatif etkisine ışık tutan Michael S. Kimmel, cinselliğin bastırılmasının, erkeklerin cinsel olmayanı sürekli erotikleştirerek cinsel fantezi kurmak zorunda olduğu dünyayı oluşturduğunu gösterir. Cinselliğin bastırılması ile cinsiyetçilik arasındaki bağı araştırırken şöyle açıklar:

> Cinsel ilişkide amaç nadiren cinsel hazdır; tek başına hazdan çok daha önemli olan bir şey risk altındadır: erkekler olarak kendimize dair algımız. Erkeklerin cinsel kıtlığa dair algısı ile erkekliğin onaylanması için sekse duyulan neredeyse zorunlu ihtiyaç, ömür boyu süren bir cinsel yoksunluk ve çaresizlik döngüsü oluşturarak birbirini besler. Toplumun öğrettiği şekilde davranan erkekler hayır dedikleri için kadınlara öfke duyarlar.

Çaresizlik ve öfke kadınlarla ya da diğer erkeklerle birlikteyken erkeklerin sekse dahil ettikleri duygulardır.

"Yapmak zorundasın" diyen ataerkil düşünce tarafından seksle bağımlılık ilişkisi kurmaya teşvik edilen erkekler bu durumda, nadiren seks yapabildikleri ya da hiçbir zaman istedikleri kadar yapamadıkları ya da yapmak istemeyen (bu kişi çoğunlukla kadın olur) birini zorlayarak ve manipüle ederek yapabildikleri bir dün-

yaya uyum sağlamak zorundadırlar. *The Heart of the Soul* kitabında Gary Zukav ve Linda Francis cinsel saplantılara bağımlı bireylerin özelliklerini tarif eder: "Sekse dair düşüncelerden dolayı huzur bulamazlar. Bir ilişkiden diğerine yönelirler. Her cinsel ilişki, şiddetli arzuları yalnızca kısa süreliğine yatıştırır, bu arzu çabucak geri gelir. Hiçbir cinsel aktivite onları tam anlamıyla tatmin edemez." Yazarlar bu durumu şöyle açıklar: "Şiddetli cinsel arzu sekse değil daha derin bir şeye duyulan arzudur." Bu şiddetli arzunun her zaman geri gelmesi, cinsellik bağımlılığının yalnızca seks yapmakla ilgili olmadığının işaretidir. Heteroseksüel de olsa eşcinsel de olsa, ataerkil erkek için bağımlılık içeren cinsellik temelde kişinin benliğini sürekli olarak onaylama ve yeniden onaylama ihtiyacıyla ilgilidir. Bir erkek benliğini yalnızca seks aracılığıyla yaşayabiliyorsa, bu durumda seks sürekli olarak ön plana çıkarılmalıdır. Zukav ve Francis şöyle izah eder: "Korkunun, değersiz olmanın ve sevilemeyeceğini hissetmenin yarattığı acı yoğunlaştıkça, cinsel ilişkiye girme ihtiyacı daha saplantılı bir hale gelir."

Bu durumda seks çoğu erkek için kendini avutma yolu olur. Seks bir başkasına bağlanmakla ilgili değil, kendi acılarından kurtulmakla ilgilidir. Bağımlı kişi çoğunlukla şiddetli acı içinde olan bir bireydir. Ataerkil erkekler acılarını dışa vurma olanağına sahip değildir; bu nedenle sadece kurtulma arayışı içindedir. Zukav ve Francis seks bağımlısının yetersiz olmaktan ve reddedilmekten korktuğunu vurgularlar: "Bu duyguları hissetmek istemeseler bile, bu duygular güçlendikçe seks takıntısı da güçlenir." Genelde erkeklerin cinsellik saplantısı normal görülür. Böylece bir bütün olarak kültür, erkeklere duygularını önemsememelerini, inkâr etmelerini ve olduğu gibi sekse aktarmalarını dayatır. Steve Bearman "Why Men Are So Obsessed with Sex" [Erkeklerin Sekse Bu Kadar Takıntılı Olmasının Nedeni] adlı makalesinde bu noktaya dikkat çeker ve

şöyle açıklar: "Karşı koyamadığımız itkilerin etkisiyle yabancılarla rastgele yaşanan cinsel ilişkilerle, pornografiyle, mastürbasyonla ya da unutulmuş olanı iyileştirmeye yönelik fetiş girişimlerle haşır neşir olmasak da seks, bağımlılık içeren bir nitelik edinebilir." Heteroseksüel ya da eşcinsel fark etmez, erkek cinselliği bu bağımlılık özelliklerini taşır.

Erkeklerin sürekli cinsel ilişki halinde olması hem biyolojik olarak mümkün değildir hem de gün içinde boş zaman faaliyetlerine ayrılabilen sınırlı saatler dikkate alındığında gerçekçi değildir. Bu nedenle, sayısız şekli olan ataerkil pornografi, seks bağımlısının hızlı bir şekilde kendini tatmin edebileceği bir süblimasyon alanına dönüşür. Ataerkil erkekler gün boyunca herhangi bir yerde pornografi ile haşır neşir olabilir. Film izleyebilir, dergi karıştırabilir, gerçek kadınları pornografik bir bakışla izleyebilir, soyabilir, "becerip" onlara hükmedebilir. Kimmel erkeklerin pornografi tüketiminin, onlara her daim hissetmeleri öğretilen cinsel şehvetle ve bu şehvet tatmin edilemediği için duydukları öfkeyle beslendiğini iddia eder:

> Pornografi bu öfkeyi cinselleştirebilir ve seksin intikam gibi görünmesini sağlayabilir... Erkekler her yerde iktidardalar; toplumun tüm ekonomik, siyasi ve toplumsal kurumlarını bilfiil yönetiyorlar. Yine de erkek, birey olarak kendini güçlü hissetmiyor -bu hissin çok uzağındalar. Çoğu erkek kendini güçsüz hissediyor ve kadınlara öfke duyuyor, çünkü kadınların kendi üzerlerinde cinsel güce sahip olduklarını düşünüyor: tahrik etme, seks sunma ya da seksten mahrum bırakma gücüne. Bu hem cinsel fantezileri hem de intikam arzularını tetikliyor.

Çoğu erkek kadınlara kızgındır. Halbuki erkekler doyum, özellikle de sonsuz cinsel doyum vaadini gerçekleştiremeyen ataerkiye içten içe duydukları öfkeyi kadınlara yöneltir.

Erkekler hayatlarının gerçekleriyle yüzleşmekten, tahakküm ve itaate zorlama ritüellerine katılma hakkına sahip olmanın hiç de öyle ataerkinin vadettiği kadar matah bir şey olmadığı gerçeğini açıklamaktan korkuyorlar. Eğer Terrence Real'in dediği gibi ataerki bir hastalık olsaydı, adı "arzu bozukluğu" olurdu. O halde bu hastalığı iyileştirmek için hepimiz erkekleri ve eril arzuyu görme biçimimizi yeniden ele almalıyız. Erkeklerin uyguladığı şiddeti bir güç ifadesi olarak görmek yerine, adını doğru koymak zorundayız: Patoloji. Ataerkil şiddet zihinsel bir hastalıktır. Bu hastalık en kötü tezahürünü erkeklerin cinsel hayatında bulur ve son derece güçlüdür, çünkü belgelenmesi oldukça zordur. Zira erkeklerin işyerinde ya da sosyal hayatta yaptıklarını gözlemleyebilirken cinsel hayatlarına tanıklık edemeyiz. Erkeklerin doğasında bulunan pozitif cinselliği alıp şiddete dönüştürmek, erkek bedenine karşı işlenen ataerkil bir suçtur. Pek çok erkek bu suçu ihbar edecek güce henüz sahip değil. Erkekler ne olup bittiğinin farkında. Ancak onlara bedenleriyle ilgili hakikatleri, cinsellikleriyle ilgili hakikatleri anlatmamaları öğretilmiş.

Robert Jensen'in "Patriarchal Sex" [Ataerkil Seks] adlı etkili ve cesur makalesi bu mesajı çok açık bir şekilde ortaya koyuyor. Ataerkil seksi şu şekilde tanımlıyor: "Seks sikmektir. Ataerkide sikmek bir zorunluluktur: yabancıları ve kız arkadaşları ve eşleri ve ayrı yaşanan eşleri ve çocukları hem tecavüzde hem 'normal' sekste sikme zorunluluğu. Ataerkil sekste önemli olan erkeğin sikme ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç belirdiğinde, seks gerçekleşir." Jensen cesur bir şekilde şöyle açıklıyor:

> Erkeklerin argoda cinsel ilişki için kullandığı esas terim "sikmek"tir. Bu terimin anlamına dikkat edersek bize yol gösterir. Bir kadını sikmek onunla seks yapmaktır. Başka bir bağlamda birini sikmek ... o kişiye zarar vermek ya da kazık atmak anlamına gelir. Basit

> bir küfür olarak ortaya atıldığında ("siktir") niyet edilen şey aşağılamadır ve söylenen çoğunlukla şiddet başlangıcı ya da şiddet tehdididir. Ataerkide seks sikmektir. İnsanların seks ve şiddet için aynı kelimeyi kullanmaya devam ettiği bir dünyada yaşıyoruz. Ama sonra seksin düzenli olarak şiddet içerdiği görüşüne direniyoruz. Seks aleni bir şekilde şiddet içerdiğinde ise hiddetlendiğimizi iddia ediyoruz. İşte bu, ataerkinin gücünün kanıtıdır.

Ataerkinin gücünün en önemli kanıtlarından birinin, cinsel şiddetin tatmin edici olduğuna hem kadınları hem de erkekleri ikna edebilmesi olduğunu da ekleyebiliriz.

Rock müzikten *rap* müziğe kadar pek çok popüler şarkı da bu mesajı paylaşıyor. Mesela Iggy Pop'un "Sikim donumda, pantolonumda belirginleşiyor. Sadece sikmek istiyorum, bunun romantizmle alakası yok"* şarkı sözleri ya da *rap* müzik grubu Mystikal'ın "Bu sona erdiğinde, bittiğinde, işimi bitirdiğimde kafamı bulandıracağım ve sürtüğün birinin amına koyacağım"** şeklindeki şarkı sözleri. Ataerkil cinselliğin erkekleri tatmin etmemesi elbette hayatlarının hakikatidir. Ataerkil cinsellik daha fazla tatmin yolu bulma umuduyla daha fazla cinselliğe yönelme, daha fazla şiddet uygulama mecburiyetini körükledi. Eskisi gibi soyutlanmayan, artık popüler kitle medyasında her daim mevcut olan ataerkil pornografinin bu kadar yaygınlaşmasının sebebi ataerkil zihniyetle beyinleri yıkanmış erkeklerin hakikati telaffuz etme cesareti bulamamasıdır. "Tatmin olamıyorum" deme cesareti bulamıyorlar. Ataerkil pornografi gündelik hayatın vazgeçilmez bir parçası haline geldi; çünkü eril cinsel arzunun ebediyen tatmin edildiği sahte bir kültür yaratılmasına ihtiyaç vardı. Böylece erkeklerin ataerkil yalanı açığa çıkarması ve sağlıklı cinsel kimlikler talep etmesi engellendi.

---

* 1976 tarihli Iggy & The Stooges şarkısı "Cock in my Pocket". -y.h.n.

** 2001 tarihli Mystikal şarkısı "Tarantula". -y.h.n.

Gey altkültürler tarihsel olarak, kendini dayatan eril arzuyu daha dürüst ve cesur bir şekilde açıkça telaffuz etmişlerdir. Ama popüler imgelemin aksine eşcinsel vahşi seks, ataerkiye karşı değildir, hatta temelde ataerkil idealin vücut bulmuş halidir. Jensen şu gözlemde bulunur: "Gey ya da heteroseksüel çok da fark etmez, ataerkil sekse direniş meselesi aynı derecede önemlidir. Çünkü eşcinseller de aynen heteroseksüel erkekler gibi siker. Hepimiz aşağı yukarı aynı eğitimi aldık... Sikmek geylerin yaptığı şey olarak görülür; hatta bazıları, sikmiyorsan gey olmadığını iddia edebilir." Geyler, bilinçli bir şekilde aksi yönde karar almadılarsa, çoğunlukla erkeklik, cinsellik hakkındaki düşüncelerinde heteroseksüel benzerleri kadar ataerkildirler. Geylerin ataerkiye yaptıkları yatırım aşırı derecede hastalıklı bir arzudur; çünkü tam da homofobiyi besleyen ve teşvik eden ideolojiye tutkundurlar. Ataerkil heteroseksüel erkekler kitle medyası sayesinde, eşcinsel erkeklerin "siki olan piliçler" olmadığı, ataerkil erkekliğin vücut bulmuş hali olabilecekleri ve oldukları gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kaldı. Bu nedenle, biyolojik kadınlar üzerindeki heteroseksüel eril cinsel hâkimiyet yoğunlaştı. Çünkü artık heteroseksüeli geyden gerçekten ayıran tek unsur bu hâkimiyet oldu. Eşzamanlı olarak heteroseksüel erkekler arasında homofobi arttı; sebebi, homofobiyi açık bir şekilde ifade etmenin, birbirine bariz bir şekilde benzeyen maço erkekler arasında kimin eşcinsel kimin heteroseksüel olduğunu belirlemeye yaramasıydı.

Ataerkil pornografi, heteroseksüel ve eşcinsel erkekler için ortak bir erkeklik alanıdır. Eşcinsel erkeklerin aradığı erkek görüntüleridir, ama erkekler aynen heteroseksüel pornografideki kadın ve erkek bedenleri gibi konumlanır. İster eşcinsel ister heteroseksüel erkeklere hizmet etsin, ataerkil pornografi temel olarak cinsel alanda tahakkümcü kültürün yeniden canlandırılmasıdır.

Erkeklerin, hâkimiyet kurmayı erotik hale getiren ataerkil pornografiye duydukları "ihtiyaç" eril iktidarın dışa vurumu değildir. Kadınlara yönelik nefret incitici, yaralayıcı ve yıkıcı hükmetme eylemlerine yol açabilir; ancak burada kurucu bir iktidar yoktur. Trajik bir şekilde bir yığın erkek kendi benliklerinin ve ataerkil cinselliklerinin tamamen aynı olduğuna inanıyorsa, özgürleştirici, tatmin edici cinsellik oluşturma cesaretini asla bulamaz. Ataerkil toplumda vicdan sahibi erkeklerin, kadınların çoğunlukla seksten korktuğu kadar yoğun şekilde seksten korkmasına yol açan işte bu gerçekliktir. Jensen'in tanıklık ettiği gibi:

> Hâkim kültür tarafından tarif edildiği, çevremde yaşandığı ve magazin sayfalarına, reklam panolarına ve sinema ekranlarına yansıtıldığı haliyle seksten korkuyorum. Seksten korkuyorum çünkü hâkimiyetten, zulümden, şiddetten ve ölümden korkuyorum. Seksten korkuyorum çünkü seks beni incitti, tanıdığım birçok insanı incitti, çünkü ben de geçmişte seks aracılığıyla başka insanları incittim. Dışarıda bir yerlerde, seksin kelimelerle tarif edilemeyecek şekilde yaraladığı, asla tam olarak anlayamayacağım derinlikte acılar yaşamış insanlar olduğunu biliyorum. Seks yüzünden ölen insanlar olduğunu biliyorum. Evet, seksten korkuyorum. Nasıl korkmam?

Jensen ve diğerlerinin cesur tanıklıklarına rağmen, ataerkil seks temelden eleştirildiği halde, çoğu erkek inkârı aşıp seks hakkındaki hakikati dillendirmiyor. Acıyı, çaresizliği, kafa karışıklığını bastırıyor, ataerkil kuralları takip ediyor.

Ataerkil erkekler ve kadınlar, değişmek yerine, cinsel alanda toplumsal cinsiyet eşitliği mantığını kötüye kullandılar; kadınları, ataerkil seksi savunmaları ve erkek benzerleri gibi bunun cinsel özgürlük olduğunu iddia etmeleri için teşvik ettiler. Müzik klipleri ve (senaristi ve yapımcıları ataerkil erkekler ve kadınlar olan) *Sex and the City* [Seks ve Şehir] gibi televizyon dizileri kadınlara, özel-

likle genç kadınlara, arzu edilebilir bir eşin, baskın ya da tabi bir role bürünmeye istekli, seks konusunda ataerkil bir erkek kadar umursamaz kalabilen kadın olduğunu öğretir. Kadınları ataerkil cinsel normlarla daha uyumlu hale gelecek şekilde sosyalleştirmek, ataerkinin eril öfkeyle başa çıkmayı umduğu yollardan biridir. Bu öfke, eleştirel uyanışın katalizörü olabilecek acının üstünü örttüğü için, bu öfkenin bastırılması gerekir. Pornografik cinsel şiddetin kitle medyamızda ve yaygın cinsel pratiklerde normalleşmesine yol açan sadece feminizm karşıtı tepki değildir. Erkekleri acılarını hissetmekten ve adlandırmaktan uzak tutma arzusu daimi olarak beyin yıkama ihtiyacını körükler.

Başlangıçta çoğunlukla kızgınlık aracılığıyla ifade edilen eril çaresizlik, ataerkil cinsel düzen için feminist hareketten çok daha büyük bir tehdittir. Yığınlarca erkek ataerkil seks ve pornografiyi kendini uyuşturmak için kullanmaya devam ederken, birçok erkek uyuşmaktan yorulup benliğini geri kazanmanın bir yolunu bulmaya çalışmakta. Yeni bir cinsellik bulmak bu iyileşme sürecinin parçasıdır. Modern hastalıklar, azalmış cinsel dürtü ve ileri düzeyde iktidarsızlıkla erkek bedenine yapılan saldırı, bazı erkeklerin hem ataerkil seksi sorgulamasına hem de cinsel olmanın tatminkâr yeni yollarını bulmasına neden oldu.

Aydınlanmamış erkekler, cinsellikle ilgili "adı konmamış sorunun" kendilerine düşen payından mustariplerse, inkârı aşıp hâkimiyet kurma ve tabi olmayla ilgili ataerkil senaryoları reddederek acılarını dindirebilirler. Bearman keskin içgörüsüyle "Why Men Are So Obsessed with Sex" isimli makalede erkeklere seçenekleri olduğunu hatırlatıyor:

> Cinsellik, yavaşça ve sistematik bir şekilde bizim dışımızda belirlenen insanlığımızın temel yönlerini ifade etmeyi ve yaşamayı hâlâ mümkün kılabilecek bir araç olarak elimizdedir, doğrudan ya da

> dolaylı olarak. Seks gerçek samimiyete, tam bir yakınlığa giden yol olarak; açıkça sevmenin, nazik ve kırılgan olmanın kabul gördüğü, buna rağmen güvende olunabilen, yapayalnız hissedilmeyen alan olarak sunulurdu ve sunuluyor. Seks, şehvetin kabul edilebilir olduğu, bedenlerimize nazik davranabildiğimiz ve taşkın tutkumuza kendimizi bıraktığımız tek yerdir. Bu nedenle erkekler seks konusunda bu kadar saplantılıdır... Ancak seksin bu ihtiyaçları tam olarak karşılaması mümkün değil. Bu tür ihtiyaçlar ancak eril koşullanmanın etkilerinden arınarak ve hayatlarımızın her alanını ilişkiler ağıyla ve yaşam enerjisiyle doldurarak karşılanabilir.

Erkekler için kompülsif cinselliği* değiştirmek, diğer bağımlılıklar gibi zordur. Çünkü erkeklerin bedenlerini sevmeleri, bu sevgi sayesinde diğer insan bedenleriyle, kadın ve çocuk bedenleriyle birlikte daha büyük bir topluluğun parçası olmaları için gereken iyileşmenin yerini kompülsif cinsellik almıştır.

Bearman erkeklere şunu hatırlatır: "Ne kadar çok seks yaparsanız yapın bu, sevmek, yakın olmak, hissettiğiniz tutkuyu ve hazzı ifade etmek ve kaslarınızla teninizde akan yaşam gücünü hissetmek için duyduğunuz muazzam ihtiyacı karşılamaya yetmeyecektir." Eğer kitlelerce erkek bu temel tutkunun kendi bedenleriyle yeniden kavuşmasını sağlarsa, ataerkil seksten bu şekilde bir uzaklaşma bizi gerçek cinsel devrime götürebilir. Ataerkil saldırıyla gücünden ve tutkusundan arındırılmış eril cinselliği iyileştirmek için her yaştan erkeğin cinsel özlemleri hakkında açıkça konuşmasına izin verilmesi şarttır. Erkekler, ataerkil düşüncenin artık şiddeti cinsel haz elde etmenin tek aracı haline getiremediği bir alanda cinsel varlıklar olabilmek zorundalar. Bu zorlu bir iş. Erkekler bunu yapmanın yolunu bulana kadar tatmin olmayacaklar.

---

* Takıntılı ve saplantılı düşüncelerin neden olduğu cinsel davranış bozukluğu. -y.h.n.

6

İŞ: SEVGİNİN BUNUNLA NE İLGİSİ VAR?

Feminist hareketten evvel, evde ve okulda oğlan çocuklara çoğunlukla iş hayatında doyuma ulaşacakları öğretilirdi. Bugünse oğlan çocuklar biraz farklı bir mesaj işitiyor. Onlara, paranın doyum vadettiği ve işin bir para kazanma yolu olduğu (ancak tek yolun bu olmadığı) anlatılıyor. Piyango kazanmak, zengin bir eş bulmak ya da yakalanmayacağınız bir suç işlemek, doyum sağlayan ve çalışmak kadar kabul gören yollar. Kapitalizm işin doğasını değiştirdikçe, ataerkil toplumda işin doğasıyla ilgili bu tutumlar da değişti. Şimdi veya gelecekte çok az erkek, tüm hayatı boyunca iş sahibi olmayı bekleyebilir. Bugünlerde her sınıftan çalışan erkeğin işsiz kaldığı dönemler oluyor. Dolayısıyla ataerkil kültür, kendine olan inancın sürmesi adına, erkeklere değerlerini ölçmeleri için iş haricinde kıstaslar sunmak zorunda kaldı.

Ataerkil özsaygının temel dayanaklarından biri olan iş, pek çok erkek açısından bir süredir böyle işlemiyor. Kültürümüzde işin doğasını değiştirebilmek için modası geçmiş ataerkil senaryoyu olduğu gibi reddetmek yerine, erkeklere, tatminkâr olmayan işe katlanmalarını sağlayacak bağımlılıklar sunuluyor. Erkekler monoton, sıkıcı, çoğunlukla insanlıktan çıkaran, sağlıklarını ve esenliklerini tehlikeye atan işleri yaparken, onları bilinçaltı düzeyinde yatıştırmak için sekse yönelik ataerkil saplantı ve bunun ürettiği pornografi teşvik ediliyor. Amerikamızdaki çoğu erkek tıpkı kadın-

lar gibi sömürü koşullarında çalışıyor; yaptıkları iş ve üstlerinden gördükleri muamele çoğunlukla kişilerin haysiyetine zarar veriyor.

Son yıllarda zemin kazanan feminizm karşıtı ataerkil görüşlerden biri, pek çok erkeğin geçim sağlama rolünün gereği olarak boş bir çaba içinde köle gibi çalışmaktan memnun olduğu ve erkeklerin huzursuzluğunun sebebinin işyerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki feminist ısrar olduğudur. Bu varsayımın altında, kadınların işgücüne katılmasının, artık erkekleri ailenin geçimini sağlayan tek kişi olarak görmemesinin, ataerkil kültürde erkeklerin esenliğine zarar verdiği düşüncesi yatıyor. Ancak feminist hareketin öncesinde, çalışan erkekler hakkında yapılan birçok sosyolojik çalışma erkeklerin zaten işin doğasından ve hayatlarındaki anlamından büyük ölçüde memnun olmadıklarını ve bunaldıklarını dillendirdiklerini gösteriyor. Ancak bu memnuniyetsizlik erkek çalışanların, iş hayatıyla ilgili mutsuzluklarından dolayı feminist hareketi suçladıklarında gördüğü kadar ilgi görmüyor.

Gazetecilik alanındaki muazzam eseri *Stiffed: The Betrayal of the American Man*'de Susan Faludi'nin belirttiğine göre, işin değeri ve doğasında oluşan değişiklikler, kadınlarla iş üzerinden girilen rekabet gibi nedenlerle, başta yaşlı erkekler olmak üzere bazı erkekler kendilerini evin geçimini sağlamanın getirdiği onurdan yoksun hissediyor. Bunun da yazarın "erkeklik krizi" dediği şeye yol açtığını belgeliyor:

> Erkeklik krizinin dış katmanı, yani erkeklerin ekonomik otoritelerini yitirmesi, doksanların başlarında durgunluk rüzgârlarıyla birlikte erkekler işsiz kaldığında oluşan tahribat hiç olmadığı kadar şiddetlendiğinde tamamen gözler önüne serildi. Ekonomik güçler, şirketlerin "konsolidasyonu" ve küçülmesi sırasında birçok erkeği tekrar güvenilmez iş pazarının ortasına attı, bu da aileye ekmek getiren kişi rolünü açıkça baltaladı. Hatta işten hiç çıkarılmamış

> pek çok erkek bir sonrakinin kendileri olabileceği endişesine kapıldı; ev geçindirenler olarak ayaklarını bastıkları zemin korkutucu şekilde sallantıdaydı.

Toplumumuzdaki pek çok erkek kendilerinin ve ailelerinin geçimini sağlama becerilerinin erkekliklerinin bir ölçütü olduğuna inanıyor olabilir; ancak erkekler genelde kaynaklarını gerçekten başkalarını geçindirmek için kullanmıyor.

Ben dahil feminist teorisyenler bir süredir, bazı davranışların erkeklerin bakım sağlamaya ve ev geçindirmeye hevesli olduğu konusundaki ataerkil iddiaya meydan okuduğuna dikkat çekiyoruz: Para kazanan ancak nafaka ya da çocuk bakım parası ödemeyi reddeden erkekler ya da aile reisi olup maaşlarını kişisel hazlar peşinde har vurup harman savuranlar gibi. Barbara Ehrenreich'ın *The Hearts of Men* [Erkeklerin Kalpleri] adlı kitabı erkeklerin ev geçindirmeye istekli olmadıklarını, "playboy" fikrinin bu rolden kaçma ve erkekliklerini başka araçlarla kanıtlama arzusundan kaynaklandığını vurgulayan ilk kitaplardan biriydi. Ailelerinin ihtiyaçları için maaşlarının az bir kısmını ayıran erkek aile reisleri, hâlâ ev geçindirdikleri yanılsamasına sahip olabilir. Günümüzde ev geçindirdiğini iddia eden birçok ataerkil erkeğin maaşını uyuşturucu, alkol, kumar ya da cinsel maceralarda çarçur etmesine imkân sağlayan para, kadınların geliri olabiliyor.

Bugünün erkek çalışanı, ekonomik olarak geçimini sağlamak için mücadele ediyor. Eğer hem kendisinin hem de ailesinin geçimini sağlıyorsa mücadelesi çok daha zor, başarısızlık korkusu ise daha yoğun oluyor. Toplumumuzda, aileden kalan bir varlığı olmayıp çalışarak çok para kazanan erkekler, zamanlarının çoğunu sevdiklerinden uzakta geçiriyor, saatlerce çalışıyor. Bu, çok para kazanmayan ama saatlerce çalışan erkeklerle ortak koşullardan biri. O

halde çoğu erkek için iş, sevginin önündeki engeldir; çünkü uzun çalışma süreleri genelde enerjilerini bitirir; duygusal emeğe, sevgiye emek vermeye zamanları ya hiç kalmaz ya da çok az kalır. Çalışma için zaman bulmakla sevgi ve sevilen kişiler için zaman bulmak arasındaki çatışma hakkında toplumumuzda pek konuşulmaz. Ataerkil kültürde, erkeklerin görevlerini yerine getirebilmek için anlamlı duygusal bağları feda etmeye gönüllü olmaları gerektiği varsayılır. Hiç kimse erkeklerin çocuklarla, eşlerle, sevdikleri kişilerle birlikte geçirecekleri zamanı kaybetmeye, kişisel gelişime ayıracakları zamanı kaybetmeye dair ne düşündüğünü gerçekten incelemeye çalışmamıştır. Susan Faludi'nin *Stiffed*'de dikkat çektiği çalışanlar, kendi iç dünyasına dönmeye, kendiyle ve başkalarıyla duygusal bağ kurmaya vakit ayıramamakla ilgili bir kaygı dile getirmiyor.

İşin doğasından kaynaklanan depresyonun, erkeklerin özel hayatlarında şiddet uygulamasına ne oranda yol açtığını belgeleyen çok az araştırma var. Çağdaş ataerki hayal kırıklığına uğramış erkek çalışanlara şöyle bir takas önerir: Zayıf bir ekonominin erkeklikten alıp götürdüğü ikramiye, cinsel alanda kadınlar üzerinde hâkimiyet kurarak telafi edilebilir. Cinsellik dünyası tatmin edici olmadığında erkekler öfkelenir. Kadınlar özellikle cinsel alandaki erkek hâkimiyetinden hakikaten bunalmış durumdalar ve çalışmanın tatmin etmediği erkeklerin tatmin olmak için sekse yönelmeleri, "evdeki mutluluğu" artırmak yerine çatışmayı yoğunlaştırıyor. Pek çok kadının işgücüne girmesi, erkeklerin ekonomik olarak altını oymadı; erkekler hâlâ hem işlerin hem de maaşların aslan payını alıyorlar. İşgücüne girme, çalışan kadınlara, evde kalıp bir erkeğin maaşına bağımlı olan kadınlara kıyasla, tahakküme direnmeye daha fazla hakları olduğunu hissettirdi.

Görüştüğüm işçi sınıfından ve orta gelirli kadınlar, yıllarca evde kaldıktan sonra ev dışında çalışmanın kendilerine biçtikleri değeri ne kadar artırdığını ve ilişkilere farklı bir gözle bakmalarını sağladığını anlattı. Bu kadınlar çoğunlukla eşlerinden ve sevgililerinden duygusal alana daha fazla dahil olmalarını talep etmeye başlıyorlar. Çalışan erkek bu taleplerle karşılaşınca, maaşının miktarına bakmadan, mutlak iktidarını kullanabilmek için çoğunlukla bu küçük kadının evde kalmış olmasını diler. Kadının maaşının erkek partnerinden yüksek olduğu çoğu durumda erkek, hâkimiyet duygusunu geri kazanmak üzere abartılı davranış biçimleri sergiler. Kadının maaşına öylece el koyup kendi keyfince kullanabilir ve böylece kadını bağımlı bir hale getirir. Cinsel iltimas taleplerini artırabilir, bu işlemezse kadını seksten mahrum bırakabilir; böylece seks arzulayan çalışan bir kadının gücünün zayıfladığını hissetmesine sebep olabilir.

Saatlerce çalışan çoğu kadın eve gelir ve rutin ev işlerini yapmak üzere ikinci vardiyasına başlar. Aynı pozisyondaki erkekler gibi, duygusal emek harcamak, duygu paylaşmak ve başkalarıyla ilgilenmek için zamanı olmadığını hisseder. Aynı pozisyondaki erkekler gibi sadece dinlenmek isteyebilir. Çalışan kadınlar, diğer kadınlara göre, asabi olmaya çok daha yatkındır; çocuk bakımıyla uğraşsa da uğraşmasa da tüm günü evde geçiren çok az sayıdaki kadına kıyasla, bir başkasının ihtiyaçlarını nazik bir şekilde karşılamaya pek açık değildir. Çalışan kadınlar, aynı pozisyondaki erkekler gibi, eve çoğunlukla duygusal emek harcayamayacak kadar yorgun gelir. Bu duruma rağmen cinsiyetçilik, tüm duygusal ilgi ve sevgiyi kadınların göstermesi gerektiğini söylediğinde ev içinde mutlaka sıkıntı yaşanır. Cinsiyetçi erkekler ve kadınlar bu ikilemin erkekleri duygusal bakım emeğini paylaşmaya teşvik ederek değil, daha cinsiyetçi toplumsal cinsiyet rollerine dönerek çözüleceğine inanırlar.

Daha çok kadının, özellikle küçük çocuklu kadınların, evde kalmasını isterler.

Bu erkekler ve kadınlar, tüm yetişkinleri ev dışında çalışmaya iten ekonomiyi elbette eleştirmez, sanki feminizm kadınları işgücünde tutuyormuş gibi davranırlar. Çoğu kadının çalışma sebebi, evden ayrılmak istemesi ve ailelerinin hayatta kalmak için gelire ihtiyaç duymasıdır, çalışmanın özgürlük göstergesi olduğuna inanan feministler olmaları değildir. Kimi erkekler ev işlerini yapmak ve çocuk yetiştirmek üzere evde kaldığında, bu düzenleme çoğu gözlemci tarafından yine de "gayri tabii" olarak görülür. Ev işleriyle meşgul erkekler, ilişkilerinin verdiği sorumluluğu yerine getiren insanlar olarak değil, ev dışında ayrıcalıklı erkek çalışanlar olarak sahip olabilecekleri iktidar ve ayrıcalıklardan evde kadınların işini yapmak üzere feragat eden şövalyeler olarak görülürler.

Bazı erkekler sevgi dolu katılımcı ebeveyn rolünü üstlenerek ve evde aynı zamanda ilişki becerilerini öğrenmelerini sağlayan işler yaparak cinsiyetçi varsayımlara meydan okumaya cüret ettiler. Bu erkekler, çocuk yetiştirme işine eşit bir şekilde katıldıkları takdirde erkeklerin, aynı pozisyondaki kadınlar gibi, duygusal ihtiyaçlar da dahil olmak üzere başkalarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmeyi öğreneceklerini iddia eden feminist teorinin doğruluğunu kanıtlıyor. Bir dereceye kadar etkin şekilde ebeveynlik yapan erkekler toplumumuzun tarihinde hiç olmadığı kadar fazla; ama buna rağmen erkeklerin büyük çoğunluğu hâlâ kendi çocuklarının duygusal gelişiminde eşit bir rol oynamayı reddediyor. Genelde bu erkekler duygusal yabancılaşmanın mazereti olarak işlerini gösteriyor. Kendilerini ister feminist ister feminizm karşıtı olarak tanımlasınlar, çoğu kadın erkeklerin ilişkilerde daha fazla duygusal emek harcamasını talep ediyor. Ama çoğu erkek, işgücünde toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm kalbiyle savunanlar bile, hâlâ duygusal eme-

ğin kadınların işi olduğuna inanıyor. Çoğu erkek iş dünyasında duygulara yer olmadığını, evdeki duygusal emeğin ise kadınlar tarafından harcanması gerektiğini iddia eden cinsiyetçi yargıyı savunmaya devam ediyor.

Birçok erkek, işi kendilerinden, duygusal farkındalıktan kaçma yeri olarak, kendilerini kaybedip duygusal açıdan uyuşmuş şekilde çalışma yeri olarak kullanır. İşsizlik duygusal yönden büyük bir tehdit gibi gelir; çünkü işsizlik doldurulması gereken zaman demektir, ama ataerkil kültürde çoğu erkek zamanın kendi ellerinde olmasını istemez. Victor Seidler, *Rediscovering Masculinity* [Erkekliği Yeniden Keşfetmek] adlı kitabında boş zamanı olmasından duyduğu korkuyu ifade eder ve şu itirafta bulunur: "Kendime zaman ayırmanın, günde bir saati bile kendime ayırmanın ne kadar zor olduğunu öğrendim. Her zaman yapmam gereken işler olmuştur. Kendime daha fazla zaman ayırmanın düşüncesi bile panik ve kaygı uyandırıyor." Seidler, çoğu erkeğin kendilerine dair algılarının çok sınırlı olduğunu, hatta "ilişkilenmek isteyebilecekleri benliklerinin" olup olmadığını bilemediklerini iddia eder. "Sadece 'benliğin' sıkıca kontrol etmemiz gereken bir şey olduğunu, yoksa planlarımızı bozabileceğini öğreniyor gibiyiz... Kendimizi daha iyi tanımak ya da benliğimizle daha fazla temas kurmak için asla kendimize doğru düzgün şans tanımıyoruz, çünkü... bunların hepsi erkekliğimizle özdeşleştirmeyi öğrenerek büyüdüğümüz 'kontrol'ü tehdit ediyor. Kapana sıkışmış hissediyoruz; ama bu kapanı sürekli olarak nasıl kendimiz için yeniden kurduğumuzu da bilmiyoruz." İşyerinde diğer erkeklerle rekabet etmek, erkeklerin duygularını ifade etmesini ya da tek başına vakit geçirmesini daha da zor hale getirebilir. İşyerinde yalnızlık arayışında olan erkek, özellikle de çalışmadığı anlarda, şüpheli olarak görülür. Ancak, erkekler işyerinde bir araya geldiğinde, nadiren anlamlı sohbetler eder. Dalga geçerler, birbirlerini

etkilemek için abartılı hareketlerde bulunurlar, şakalaşırlar, ama duygularını paylaşmazlar. Senaryoya bağlı kalarak, kısıtlı bir şekilde, ataerkil düşüncenin erkekliğe çizdiği duygusal sınırlar içinde durmaya dikkat ederek ilişki kurarlar. Ataerkil erkekliğin kuralları, erkekler olarak görevlerinin ilişkilenmeyi reddetmek olduğunu hatırlatır.

One Minute Manager [Bir Dakikalık Yönetici] kitabının yazarı ve *The Power of Ethical Management* [Etik Yönetimin Gücü] kitabının yazarlarından biri olan Kenneth Blanchard gibi erkek çalışanlar, işin doğasını ve iş ilişkilerini iyileştirmek için erkeklerin ilişkisel becerilerini geliştirmeleri gerektiğini mantıklı bulsa da, çoğu iş ortamı işçiler arasında, özellikle patron ve astları arasında kurulacak duygusal bağın işyeri açısından kötü addedildiği yerler olarak varlığını sürdürür. Erkekler ilişkisel becerilerini ve duygusal hayatlarını daha çok kullansalardı, en azından kendi esenliklerine arada bir katkı sunacak işi seçebilirlerdi. Erkekler hakkında yazan Susan Faludi ve Susan Bordo gibi sınıf ayrıcalığına sahip kadınlar, çoğu erkeğin kendini güçlü görmemesi karşısında şaşırır. Buna karşın, yoksul ve işçi sınıfı ailelerde büyüyen kadınlar, hayatlarındaki erkeklerin çektiği duygusal acının ve işten kaynaklanan tatminsizliklerinin her zaman gayet farkında olmuştur. Susan Faludi, çok yakından tanıdığımız yoksul ve işçi sınıfından erkekler hakkında yazan renkli feminist kadınların çalışmalarını okusaydı, pek çok erkeğin sıkıntılı ve hoşnutsuz olduğunu öğrenince "şaşırmazdı". Sınıf ayrıcalığına sahip kadınlar, erkeklerin mutlak iktidara sahip olduğu fikrini sürdüren tek grup olmuştur, sebebi kendi ailelerindeki erkeklerin çoğunlukla gerçekten güçlü *olmasıydı*. Faludi erkeklerin mutlak iktidara sahip olduğu yönündeki popüler feminist görüşü eleştirdiğinde, feministlerin erkeklerin acısını anlamadığı algısını devam ettirmek için okuyucuların feminist yazın konusun-

daki cehaletine güveniyor. Bu iddia, bu kusurlu tasviri desteklemek üzere Faludi'nin argümanına hizmet ediyor.

Stiffed kitabı Faludi'nin zihninde oluşmadan çok önce vizyon sahibi feministler, işçi sınıfına mensup erkeklerin hiç de kendilerini güçlü hissetmediğini, ataerkinin onları çok kötü bir şekilde yaraladığını yazıyorlardı. Faludi'nin bu yazından bihaber olduğunu tasavvur etmek zor. Ayrıca, "adı konmamış sorunla" yüzleşmek üzere kadınların kurduğu kurtuluş hareketi sanki kadınlara sınıf hatlarını aşarak hitap etmiş gibi davranmak Faludi adına samimiyetsiz bir görüntü çiziyor. Feminist hareket, hareketten önce de işgücünde yer alan ve hâlâ yer almaya devam eden, tıpkı hayatlarındaki erkekler gibi talihlerinden tatmin olmayan ve hoşnutsuzluk duyan işçi sınıfına mensup kadın kitlelerini pek etkilemedi. Yoksul ve işçi sınıfından kadınlar, olağan iş deneyiminin erkekleri güçsüz hissettikleri bir ortama soktuğunun, erkeklerin bunu ataerkil terimlerle ifade edemediğinin, Faludi'nin deyişiyle "daha az erkek" hissettiklerinin her zaman farkındaydı.

Bu toplumda feminist kazanımlar öncelikle sınıf ayrıcalığı olan kadınları olumlu etkilemişti. Aynı şekilde, ataerkil kültürün sınırları dahilinde, işin kendi hayatlarındaki niteliğini yeniden oluşturmalarına müsaade edilen "çalışan" erkekler de genelde sınıf gücüne sahipti. Seksenlerin sonunda ve doksanların başında birkaç popüler film, hastalık ya da kriz sebebiyle hayatlarını gözden geçiren ve yaptıkları işin niteliğini temelden değiştiren erkekleri tasvir ediyordu. Yakın tarihli bir film olan *Life as a House*'da [Yeni Bir Yaşam] yaptığı işin değeri azalan beyaz erkek bir mimar işini bırakır, kanser olduğunu ve kısa bir ömrünün kaldığını öğrenir, ardından ataerkiyi -tabii ki bu terim kullanılmaz- etraflıca düşünme sürecine girer. Hayatını gözden geçirirken, kalan aylarını başta ergenlik dönemindeki oğlu olmak üzere ailesiyle ve arkadaşlarıyla

duygusal bağlar kurarak geçirmeyi tercih eder. Zamanını sevgi vermeyi ve almayı öğrenmek için harcar. Eski karısının varlıklı iş adamı kocası, ölmek üzere olan bu adamdan etkilenerek onu örnek alır ve hayatının niteliği üzerine durup düşünür; işe daha az, duygusal ilişkilere daha fazla vakit ayırmaya karar verir. Bu film, önceki benzerleri gibi, çalışan erkeklerin his sahibi erkeklere dönüşmeleri için, duygusal benlikleriyle ilişki kurmaya vakit ayırmak zorunda olduklarını açık bir şekilde ifade eder.

Oscar ödüllü oldukça popüler film *Amerikan Güzeli*'nin başkarakteri Lester Burnham hayatından, işinden, evliliğinden ve ailesinden dolayı bunalımdadır; hissetme kabiliyetini yitirmiştir. İşi ciddiye almayı bırakır ve sona doğru hislerine temas edebilir ancak hayatını geri alamaz. *Yeni Bir Yaşam*'daki kahraman gibi o da ölür. Bu filmler olgunlaşma sürecindeki erkek tasvirleriyle izleyiciyi baştan çıkarır, ama sonra bu erkeklerin yaşamasına kesinlikle izin vermeyerek karakterlerine ve bize ihanet eder. Bu filmlerde, çalışmayı bırakan erkeğin yaşama nedenini kaybedeceğini söyleyen ataerkil mesaj yankılanır. Victor Seidler *Rediscovering Masculinity* [Erkekliği Yeniden Keşfetmek] adlı kitabında erkeklerin kendilerini iş üzerinden tanımlamalarını şöyle açıklar: "Geleneksel olarak bize ait olan tek kimlik budur... hâlâ erkekliğimizi başkalarından gelecek hiçbir şeye ihtiyacımız olmadığını göstererek kanıtlayabileceğimize inanıyoruz..." *Amerikan Güzeli*'nde Lester tek başına acı çeker. Duygularını eleştirel bir şekilde zihninde irdeler. Aşırı derecede savunmasız ve yalnız haldeyken ayakta kalamaz. Nihai olarak bu filmler erkek izleyicilere sevmeyi öğrendikleri takdirde anlamlı bir şekilde güçlenemeyecekleri mesajını iletir. *Amerikan Güzeli* sonuçta, hayatlarını eleştirel gözle irdelemek isteyen depresyondaki erkekler için umut olmadığını anlatır. Bizlere, erkekler değişmek istese dahi, ataerkil kültürde onlara yer olmadığını anlatır. Filmin

açılış replikleri bunu olduğu gibi ifade eder: "Adım Lester Burnham. Kırk iki yaşındayım. Bir yıldan kısa bir süre içinde ölmüş olacağım. Tabii henüz bundan haberdar değilim. Her neyse, zaten halihazırda ölüyüm." Popüler kültür bize duygusal olarak ölü bir noktadan yola çıkmış erkeklere ilişkin kurtarıcı imgeleri pek sunmaz. Uyuyan Güzel'in aksine, bu erkekler hayata döndürülemez. Aslında bazı erkekler duygusal iyileşme işine her gün kalkışırlar ama bu iş kolay değildir. Çünkü, özellikle de yoksul ve işçi sınıfına mensuplarsa, ataerkil kültür içinde destek sistemlerine sahip değillerdir. Ataerkiyi reddedip kendi yolunu bulan bir erkeği gösteren *Yeni Bir Yaşam*'ın *Amerikan Güzeli* kadar başarılı olmaması tesadüf değil.

İş bunalımından, özel hayatlarının niteliğine dair umutsuzluktan, yabancılaşma hissi ya da kaybolma duygusundan mustarip yoksul erkekler ve işçi sınıfı erkekleri, acılarını dindirmek için madde bağımlılığına yönelirler. İyileşmek istediklerinde İsimsiz Alkolikler sağlıklarına kavuşmak için gidebilecekleri nadir yerlerden biridir. İyileşme gruplarında her şeyden önce duygularıyla ilişki içinde olmanın önemli olduğunu, bu duyguları isimlendirmeye hakları olduğunu öğrenirler. İsimsiz Alkolikler'in başarısı, iyileşme pratiğinin topluluk çerçevesinde meydana geliyor olmasına bağlıdır. Bu toplulukta başarısızlıktan duyulan utanç ifade edilebilir ve erkeklerin iyileşme istekleri onaylanır. İyileşme sürecinde danışmanlık yapan erkeklerden John Bradshaw gibi vizyon sahibi olanlar, iyileşmeye giden yolu bu düzenlemelerde buldular. Görüşme yaptığım işçi sınıfı erkekleri, iyileşme sürecinde yeniden duygusal bağa yönelmişlerdi; temel olarak ataerki karşıtı bu işle uğraşmanın, ardından da bu ortamı bırakıp tekrar ataerkil kültüre dönmenin oldukça zor olduğunu söylediler. Erkeklerden biri duygularını ifade etme, hikâyesini anlatma isteğinin kadın partnerinin kendisinden soğumasına yol açtığını anlattı; partnerinin gözünde bu zayıflıktı.

Partneri, artık ayık olduğuna göre "bu duyguları ifade etmesine" ihtiyacı olmadığında ısrar etmişti.

Toplumsal cinsiyet rollerinin doğasındaki değişimlere rağmen, bizim kültürümüz, hâlâ cinsiyetçiliğin hüküm sürdüğü ataerkil bir kültür. Eğer böyle olmasaydı erkekler işsiz kaldıkları dönemleri kendini gerçekleştirmeyle ilgilenebilecekleri, iyileşmeyle meşgul olabilecekleri molalar olarak görebilirlerdi. Kültürümüzdeki birçok çalışan erkek zar zor okuyabiliyor ya da yazabiliyor. Yoksul ve işçi sınıfı erkekleri için iş dışındaki vaktin ilginç okuma programlarına ayrıldığını düşünün. Bu kişisel gelişim işi için maaş verildiğini düşünün. Ataerki hükümranlığını kaybettiğinde, erkeklerin kendilerini bütünsel bir şekilde değerlendirmesi, işi tüm varoluşları olarak değil, hayatın bir parçası olarak görmeleri mümkün olacak. *Love and Survival* [Aşk ve Hayatta Kalma] kitabında Dean Ornish daha az çalışmak, kendini gerçekleştirmek amacıyla zaman yaratmak için verdiği kişisel mücadeleyi anlatırken şöyle bir anlayış sunar:

> Eğer çalışmanın ardındaki niyet onaylanma ve iktidar arayışı ise -"Hey bana bakın, ben özelim, ben önemliyim, ben sizin sevginize ve saygınıza layığım."- o zaman diğerlerine bağlı hissetmeye çalışmanın yolu olarak kendinizi onlardan ayırıyorsunuz demektir. Diğerlerine bağlı hissetmeye çalışmanın yolu olarak kendinizi onlardan ayırmak: Bunun neden başarısızlığa mahkûm olduğu çok açıkmış gibi duruyor ama kültürümüzdeki norm budur... Eğer benim değerim ne yaptığımla belirleniyorsa, o halde ilişkiler zarar görse bile karşıma çıkan her önemli fırsatı değerlendirmeliyim.

Ornish bütünsel bir yaşam sürmeyi tercih etmeye başladığında, iş hakkındaki bu görüşü değiştirmeyi başarabildi.

Gail Sheehy'nin *Understanding Men's Passages* [Erkeklerin Hayatlarındaki Dönemleri Anlamak] adlı kitabı, yaptıkları işin şiddetli bunalımı ve mutsuzluğu artırdığı bilgisiyle mücadele eden

erkeklerin otobiyografik anlatılarını içeriyor. Bu erkekler duygusal esenliklerine karşı maaşları ve evi geçindiren kişi olarak imajları arasında seçim yapmakla boğuşuyorlar. Lee May şöyle hatırlıyor: "İki zor seçenekle karşı karşıyaydım. Ya çalıştığım işte devam edip nefessiz kalacak, boğulacak ve psikolojik olarak ölecektim ya da işten ayrılıp ekonomik açıdan çökme olasılığı ile yüzleşecektim." Lee May işteki mutsuzluğunun evdeki esenlik ruhuna zarar verdiğini kabul ediyor: "Evimiz mutsuz bir yerdi. Ancak eski işimde kalsaydım, mutsuzluğum ilişkimizi saracaktı." May, mutsuz olduğu işinden ayrılmayı tercih edebildi ve yeni işi (dünyayı gezen bir gazeteci olarak kendi hayatı hakkında bir kitap yazmak ve bahçe işleriyle ilgili popüler bir köşe yazmak) kişisel farkındalığının artmasına ve kendini gerçekleştirmesine katkı sunan bir işti. May'in inkârın üstesinden gelme sürecindeki korkularını dürüst bir şekilde tasvir etmesi, kendilerine her gün içsel benliklerinin önemli olmadığının söylendiği bir dünyada, içsel benliklerini doğru bir şekilde onurlandırmayı öğrenecek birçok erkek için bir modeldir.

Yıllarca düşünme biçimini yönetmiş ataerkil değerlerden kopmanın ne kadar zor olduğunu cesur bir şekilde yazan Ornish, yakınlık kurmanın iyileştirici olduğunu anlatıyor: "Hayatta kalmanın yolunun sevgiden geçtiğini öğreniyorum. Birilerini sevdiğimizde ve onlar tarafından sevildiğimizi hissettiğimizde, çektiğimiz acılar zaman içinde bir şekilde hafifliyor, en derindeki yaralarımız iyileşmeye başlıyor; kalplerimiz kalkanlarını indirecek ve biraz daha açılabilecek kadar güven duymaya başlıyor. Kendi duygularımızı ve etrafımızdakilerin hislerini tecrübe etmeye başlıyoruz." Ataerkil olmayan bir kültür hayal edin; kendilerine en uygun ve zevkle yapabilecekleri işi bulabilmeleri için tüm erkeklere danışmanlık verildiğini hayal edin. Çalışanların ilişkileri düzeltme üzerine dersler alabilecekleri, çalışmanın zorlu ve bunalımlı doğasını değişti-

remese bileen azından işyerini daha dayanılabilir kılabilecek, diğer çalışanlarla arkadaşlık geliştirip dayanışmaya dayalı bir topluluk oluşturabilecekleri molaların olduğu çalışma ortamları hayal edin. Herhangi bir gerekçeyle işsiz kalmış erkeklerin kendilerini gerçekleştirmenin yolunu öğrenebildiği bir dünya hayal edin. Kadın çalışanlar, maaşlar düşük olsa ve bazı feministlerin naifçe ileri sürdüklerinin aksine hiç özgürleştirici olmasa bile, evin yalıtılmış ortamını bırakıp toplumsal alanlarda çalışmanın duygusal esenliklerini artırdığını keşfediyor. Erkekler bu örnekten yola çıksalardı ve işyerini ilişki becerilerini uygulayacakları, topluluk kuracakları bir ortam olarak kullansalardı, iş etrafında oluşan eril kriz daha etkili bir şekilde ele alınabilirdi.

Çalıştıktan sonra emekli olan birçok erkek, bizim toplumumuzda özellikle altmış yaş üstü erkekler, çoğunlukla yaşlanmanın ataerkiden özgürleşmelerine olanak tanıdığını düşünüyor. Zamanın kontrolü ellerindeyken, aşırı yalnızlık, yabancılaşma, anlam krizi ya da diğer şartlardan dolayı çoğunlukla duygusal benlikler geliştirmek zorunda kalıyorlar. Bu erkekler işe dair ataerkil miti yıkarak daha genç kuşak erkeklere seslenebilecek itibarlı kimseler; bu seslerin duyulması gerekiyor. Bu sesler daha genç erkeklere "Hislerinizi keşfetmek, kalbinizi takip etmek için hayatınızın sonuna kadar beklemeyin. Çok geç olana kadar beklemeyin." diyen sesler. İş tüm erkeklerin hayatlarını güçlendirebilir ve güçlendirmeli. Cüretkâr erkekler işe severek, sevilerek gidip geldiklerinde, işin doğası dönüşecek ve işyeri artık işin yapılması için erkeklerin kalplerinin kırılmasını talep etmeyecek.

7

FEMİNİST ERKEKLİK

Çoğu erkeğe feminist olduğunuzu söylediğinizde, anında düşman olarak görülürsünüz. Erkeklerden nefret eden kadın olarak algılanmayı göze alırsınız. Çoğu genç kadın kendine feminist derse eril desteği kaybetmekten, erkeklerin sevgisini kaybetmekten korkar. Feminist hareketin erkeklerin hayatları üzerindeki etkisiyle ilgili popüler görüşe göre feminizm erkekleri incitir. Muhafazakâr, feminizm karşıtı kadınlar ve erkekler feminizmin aile hayatını tahrip ettiğini, çalışan kadınların, haneleri evi çekip çevirecek kişiden, çocukları ise anne ilgisinden mahrum bıraktığını ileri sürer. Ancak bu kişiler, feminizmin değil, tüketici kapitalist kültürün kadınları bir dereceye kadar işgücüne ittiğini ve orada tuttuğunu sürekli olarak göz ardı eder.

Feminist kadınlar tüm dünyaya ataerkinin kadın düşmanlığını teşvik ettiğini söylediğinde, verilen yanıt feministlerin sorunu büyüterek konuyu uç noktaya çektiği oldu. Ancak feminizm hakkında hiçbir şey bilmeyen erkekler feministlerin erkek düşmanı olduğunu iddia ettiğinde, feminist olmayan dünyadan bu erkeklerin konuyu uç noktaya çektiğini söyleyen bir yanıt gelmedi. Hiçbir feminist, erkekleri öldürmedi ya da erkeklere tecavüz etmedi. Feministler erkeklere uyguladıkları şiddet nedeniyle sürekli hapse atılmadı. Hiçbir feminist, kız çocuklara sürekli cinsel istismar uygulamakla suçlanmadı, küçük kızların yer aldığı bir çocuk pornosu

dünyası oluşturmadı. Oysa bunlar, bazı feminist kadınların erkekleri kadın düşmanı olarak tanımlamalarına yol açan eylemlerden birkaçı.

Tüm erkekler kadın düşmanı olmasa bile, feminist düşünürler en temel, dolayımsız biçimiyle ataerkinin kadınlara yönelik korkuyu ve nefreti teşvik ettiği konusunda doğru söylüyordu. Ataerkil erkekliğe arsızca ve su götürmez biçimde bağlı bir erkek, kültürün dişil ve kadınsı saydığı her şeyden hem korkar hem de nefret eder. Ancak, çoğu erkek hayatını, inancını ve eylemlerini yönetecek ideoloji olarak ataerkiyi bilinçli bir şekilde seçmemiştir. Ataerkil kültür, içinde doğdukları ve kabul etmek üzere sosyalleştikleri sistemdir. Yine de çoğu erkek hayatının her alanında ataerkiye ufak biçimlerde isyan eder ve ataerkil düşünce ve pratiğe mutlak düzeyde biat etmeye direnir. Çoğu erkek, ataerki bireysel arzuya müdahale ettiğinde açık bir şekilde direnmek istemiştir ama feminizmi ataerkiye meydan okuyacak, onu değiştirecek ve sonunda bitirecek bir hareket olarak sahiplenmeye istekli değildir.

Feminist hareket en başından beri kitle medyası aracılığıyla erkeklerin çoğuna erkek karşıtı olarak sunuldu. Aslına bakılırsa, çağdaş feminist hareket içinde ciddi düzeyde erkek karşıtı bir grup vardı. Erkeklerden nefret eden kadınlar, kadınların kurtuluşu hareketi mensupları arasında azınlıkta olsalar da en çok ilgiyi onlar çekti. Kadınlarla gerektiği gibi ilgilenmeyi beceremeyen erkekler, davranışlarıyla sürekli hâkimiyet kurarak, aslında feminist isyanın kültürel zeminini bilfiil oluşturmuşlardı. *Feminizm Herkes İçindir* adlı yakın dönemde yayımlanan kitabımın "Feminist Erkeklik" hakkındaki bölümünde şöyle yazdım: "Heteroseksüel kadınlar harekete, erkeklerin gaddar, zalim ve sadakatsiz oldukları, şiddet kullandıkları ilişkilerin içinden gelmişlerdi. Bu erkeklerin çoğu, toplumsal adalet hareketlerine katılmış olan, işçiler ve yoksullar adına

konuşan, ırk adaletinden bahseden radikal düşünürlerdi. Fakat iş toplumsal cinsiyet konusuna geldiğinde, onlar da en az muhafazakâr işbirlikçileri kadar cinsiyetçiydiler. Kadınlar, bu ilişkilerden öfkeyle çıkmışlardı ve bu öfkeyi, kadınların özgürleşmesi için itici bir güç olarak kullandılar. Feminist düşünce ve hareket ilerledikçe, aydınlanmış feminist aktivistler sorunun erkekler olmadığını, sorunun ataerki, cinsiyetçilik ve erkek tahakkümü olduğunu gördüler."*

Kendini feminist değişime adamış kadınlar açısından, sorunun sadece erkeklerde olmadığı gerçeğiyle yüzleşmek zordu. Bu gerçekle yüzleşmek için daha karmaşık düzeyde bir kuramsallaştırmaya ihtiyaç vardı; yüzleşmek için ataerki ve cinsiyetçiliğin sürdürülmesi ve kalıcı hale getirilmesinde kadınların oynadığı rolü teslim etmek gerekiyordu. Erkeklerle yaşadıkları yıkıcı ilişkilerden uzaklaşan kadın sayısı arttıkça, resmin tamamını görmek kolaylaştı. Tek tek erkekler ataerkil ayrıcalıktan vazgeçse bile ataerki, cinsiyetçilik ve eril hâkimiyet sisteminin yine olduğu gibi kaldığını, kadınların yine sömürülüp baskı gördüğünü anlamak kolaylaştı. Feminist gündemlerdeki bu değişikliğe rağmen, hiçbir zaman erkek karşıtı olmamış vizyon sahibi feminist düşünürler kitle medyasının ilgisini çekmedi ve hâlâ da çekmiyor. Sonuç olarak feministlerin erkeklerden nefret ettiği şeklindeki popüler görüş varlığını sürdürmeye devam ediyor.

Karşılaştığım feminist kadınların büyük çoğunluğu erkeklerden nefret etmiyor. Erkekler için üzülüyorlar; çünkü, ataerkinin erkekleri yaraladığını ve buna rağmen erkeklerin ataerkil kültüre bağlı kaldığını görüyorlar. Vizyon sahibi düşünürler ataerkinin erkekle-

* *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*; bell hooks; Türkçesi: Aysel Yıldırım, Berna Kurt, Ece Aydın, Şirin Özgün; bgst Yayınları; Ocak 2012; s.85. -y.h.n.

re zarar verme biçimine dikkat çektiği halde, eril acıyı irdeleyen devamlı bir çaba hiç olmadı. Hâlâ daha bazı feminist kadınların, enerjilerini erkekleri eğitmeye ve değiştirmeye harcamak istemediklerini söylerken bile, erkeklerin ataerki içindeki kötü durumlarına dair endişelerini ifade ettiklerini duyuyorum. Feminist yazar Minnie Bruce Pratt bu tutumu açık bir şekilde dile getiriyor: "Erkekler nasıl değişecek? Biri diğerine karşı çıkarken iki kişinin buluştuğu nokta, değişim noktasıdır. Ama ben kişisel iletişim istemiyorum. Bunu yapmak istemiyorum... İnsanlar enerjimizi erkeklere vermeyelim dediklerinde onlara katılıyorum... Erkekler kendi kendilerini kurtarmak zorunda." Çoğu erkeğin feminist düşünceye dair olumsuz yargılarıyla birleştiğinde bu tavırlar, oğlan çocukların ve erkeklerin kolektif ve destekleyici bir çağrıyla feminist harekete katılmaya ve böylece ataerkiden kurtulmaya hiç davet edilmemesi anlamına geliyordu.

Reformist feminist kadınlar bu çağrıyı yapamazdı; çünkü tüm erkeklerin güçlü olduğu fikrini ısrarla öne süren kadın odağı (çoğunlukla sınıf ayrıcalığına sahip beyaz kadınlar) en başta onlardı. Bu kadınlar için feminist özgürleşme daha ziyade iktidar pastasından kendi payını almak demekti; kadın kitlelerini ya da çok güçlü olmayan erkekleri cinsiyetçi baskıdan kurtarmakla pek ilgilenmiyorlardı. Yoksul erkekleri sömüren ve baskı altına alan güçlü babalarına ve kocalarına kızmıyorlardı; kendilerine iktidardan eşit şekilde faydalanma hakkı verilmemesine kızıyorlardı. Şimdi bu kadınların pek çoğu iktidar sahibi olduklarında, özellikle kendi sınıflarındaki erkeklerle ekonomik olarak eşit hale geldiklerinde, feminizme duydukları ilgiyi büyük oranda kaybettiler.

Feminist düşünce ve pratiğe duyulan ilgi zayıfladığında, feminist hareketin parlak günlerine kıyasla, erkeklerin zorlu koşullarının üzerinde daha da az duruldu. Bu ilgi yoksunluğu, toplumumuzda

yalnızca feminist bir vizyonun erkekleri yenileyebileceği gerçeğini değiştirmez; feminist vizyon feminist erkekliği kucaklar, oğlan çocukları ve erkekleri sever, kız çocuklar ve kadınlar için arzuladığımız her hakkı erkekler adına da talep eder. Feminist düşünce hepimize, özellikle de erkeklere, adalet ve özgürlüğü hayatı besleyecek ve destekleyecek şekilde sevmeyi öğretir. Feminist erkekliğin serpileceği bir dünya oluşturmanın yollarını gösteren yeni stratejilere, yeni teorilere, yol haritalarına şüphesiz ihtiyacımız var.

Maalesef erkeklere hitap eden, ulaşılabilir, açık ve öz, yakın tarihli feminist bir yazın yok. Feminist bakış açısıyla yapılmış ve erkeklerin çocukluğuna ağırlık veren sınırlı miktarda çalışma var. Doğrudan oğlan çocuklara hitap eden, cinsiyetçiliğe dayanmayan bir kimlik oluşturmayı öğrenmelerini sağlayan kayda değer miktarda feminist yazın ürünü yok. Çocuk kitapları dünyasında geniş bir alan kaplayan, ataerkil bakış açısına alternatif oluşturacak feminist çocuk edebiyatı kitapları yok. Çoğumuzun, özellikle sınıf ayrıcalığına sahip ve elit bir eğitim almış olanlarımızın, yetişkin hayatlarımızda verili olarak kabul ettiği toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk kitapları dünyasında ya da devlet eğitimi ve paralı eğitim dünyasında hiç yer almıyor. Öğretmenler genelde toplumsal cinsiyet eşitliğini, mevcut toplumsal yapıda kız çocukların oğlan çocuklarla aynı ayrıcalıklara ve haklara sahip olmasını sağlamak şeklinde algılıyor. Bu eşitliği, oğlan çocuklara kız çocukların sahip olduğu hakların aynısını sunmak olarak görmüyorlar: Örneğin, agresif ya da şiddet içeren oyunlarla ilgilenmemeyi seçme hakkı, bebeklerle oynama, giyinip süslenme oyunu oynama, herhangi bir cinse ait kıyafetleri giyme hakkı, seçme hakkı.

Reformist feministlerin, özgürlüğü yalnızca kadınların güçlü ataerkil erkekler gibi olma hakkı edinmesi olarak görmesi ne kadar yanlışsa (sınıf ayrıcalığına sahip feminist kadınlar hiçbir zaman

yoksul ve işçi sınıfı erkekler gibi yaşamak istediklerini öne sürmediler), özgürleşmiş erkeğin karşı cinsin kıyafetlerini giymiş bir kadına dönüşeceğini sanmak da konuyu o kadar basite indirgemek demekti. Yine de ana akım feminist düşüncenin erkeklere sunduğu özgürlük modeli buydu. Erkeklerin güçle ve başkalarını geçindirmekle ilgili fikirlere tutunmaları bekleniyordu. Bunlar ataerkil düşüncenin parçasıydı. Aynı zamanda da hâkimiyet kurmaya yaptıkları yatırımı bırakıp duygusal gelişime yatırım yapmaları bekleniyordu. Bu feminist erkeklik vizyonu o kadar çelişkiliydi ki gerçekleşmesi imkânsızdı. Bu durumda değişimi dert eden, değişime açık erkeklerin genelde vazgeçerek, gayet sorunlu buldukları ataerkil erkekliğe dönmesine şaşırmamak gerekir. Erkeklerin kurtuluşuyla ilgili feminist görüşü sahiplenen bazı erkeklerin eline geçen tek şey, pek az sayıda kadının bu dönüşüme saygı duyduğunu öğrenmek oldu.

"Yeni erkek", yani feminizmin değiştirdiği erkek, içten içe kendisinin maço muadilini arzulayan güçlü kadınlar tarafından posası çıkarılmış bir pısırık olarak sunulduğunda, çoğu erkek feminizme ilgisini kaybetti. İlgili olan erkekler de toplumsal cinsiyet rollerinin bu şekilde tersine çevrilmesine tepki göstererek, kadınların yön verdiği feminist harekette rol üstlenmeye çalışmaktan vazgeçtiler ve erkek hareketiyle ilişkilendiler. Bu ilişkilenmenin olumlu yönü, erkek hareketinin erkeklerin duygularıyla ilişki kurmaya, diğer erkeklerle konuşmaya duydukları ihtiyacı vurgulamasıydı. Olumsuz yönü ise, erkek hareketinin erkeklerin kendilerini tam anlamıyla gerçekleştirmeleri için kadınlardan ayrılmaları gerektiğine dair üstü kapalı ısrarla ataerkiyi desteklemeye devam etmesiydi. Erkeklerin hakiki benliklerini bulmak için kadınlardan ayrılması gerektiği fikri yalnızca yeni bir kılıfa bürünmüş eski ataerkil mesaja benziyordu.

Christine A. James, "Feminism and Masculinity" [Feminizm ve Erkeklik] adlı makalesinde Robert Bly'in öncülüğündeki erkek hareketini tarif ederken şunu belirtir:

> Bly, asıl olarak feminizmden sonra kadınların, başta genç erkekler olmak üzere erkeklerin kendilerini zayıf, erkekliklerinden yoksun bırakılmış, özgüvensiz hissettikleri bir ortam oluşturduğunu söyler, ayrıca yaşlı erkeklerin erkeklere yol göstermesi gerektiğini iddia eder... Bly erkeklerin izlemesi gereken yola örnek olarak Vahşi Erkek mitini gösterir; erkekler ve kadınlar arasında var olduğunu fark ettiği gerilimin ayrılmaz parçası olan hiyerarşik ikiliklere asla karşı çıkmaz. Muhtemelen, Vahşi Erkek mefhumu erkeklerle kadınlar arasında, erkeksi olanla kadınsı olan arasında yeni bir ilişkiyi teşvik etmeye çabalamaktansa, sadece "gerçek erkeklik" hakkındaki klişeleri güçlendirir.

Erkek hareketi çoğunlukla kadınları ve feminizmi eleştiriyordu. Ama ataerkiyle ilgili sürdürdüğü bir eleştiri olmuyordu. Nihayetinde erkeklerin ataerkiye meydan okumasını ya da erkekliğe dair özgürleştirici modeller tasavvur etmesini istikrarlı bir şekilde talep etmedi.

Erkekler tarafından oluşturulan "Yeni Dönem" modellerinin çoğu, toplumsal cinsiyet ilişkileri için farklı bir senaryo önerme kisvesi altında eski cinsiyetçi paradigmaları yeniden şekillendirdi. Erkek hareketi, maço ataerkil modellere çoğunlukla karşı çıkarken müşfik bir ataerki tasavvurunu destekledi; bu tasavvurda baba şefkatli ve nazik yöneticiydi ama hâlâ ipler onun elindeydi. Kadınları ve erkekleri birbirine yakınlaştırmayan feminist hareketin ve farklı erkek kurtuluş hareketlerinin ardından, ataerkil erkekliğin alternatifinin ne olabileceği sorusu hâlâ yanıt bekliyor.

Erkeklerin kendilerini kanıtlamak için "düşman" bir öteki inşa edip, bu düşman ister kadın ister sembolik düzeyde kadınsı olsun, ken-

dilerini onun karşısında tanımlamalarını gerektirmeyen yeni modellere ihtiyaç duyduğu çok açık. Çocukluğun ilk dönemlerinden itibaren erkekler tam olan, yani kendilerine rağmen bölünmemiş, bütünlüğe sahip erkek modellere ihtiyaç duyarlar. Tek başlarına annelik yapan birey kadınlar sorumluluk sahibi, sevgi dolu erkeklere dönüşen sağlıklı, sevgi dolu oğlan çocuklar yetiştirebildiklerini gösterdiler. Bununla beraber bu tür bir ebeveynliğin başarılı olduğu her vakada kadınlar, oğullarının çabalayıp ulaşması gereken yetişkin erkeklik konusunda örnek olacak yetişkin erkekler -babalar, büyükbabalar, amcalar, arkadaşlar ve yoldaşlar- seçtiler.

Vizyon sahibi feminizmin devrimci eylemlerinin en başında şüphesiz, erilliği ve erkekliği tahakkümcü modelden ayırarak, etik biyolojik bir kategori halinde yeniden kurmak gelmelidir. Ataerkil erkeklik terimi son derece önemlidir; çünkü ataerkil erkeklik, eril farklılığı daima yalnızca erkeklerin, kendilerine tabi olan kadınlar ya da zayıf addedilen herhangi bir grup üzerinde her türlü yola başvurarak üstün hâkimiyet kurma hakkı olarak tanımlar. Feminist erkeklik adına bu modeli reddetmek, erilliği performans olarak değil varoluş olarak tanımlamamız gerektiği anlamına gelir. Eril varlık, erillik, erkeklik kavramları benliğin özündeki asıl erdemi, penisi olan insan bedeninin özündeki asıl erdemi ifade etmelidir. Erkeklik hakkında yazan birçok eleştirmen bu terimden kurtulmamız gerektiğini, "erkekliğin sona erdirilmesine" ihtiyaç duyduğumuzu öne sürüyor. Ancak böylesi bir duruş, erilliğe içkin şeytani, kötü ya da değersiz bir şeyler olduğu kanısını güçlendirir.

Bu duruş, erilliği ve erkekliği ataerkinin penis sahibi kişiye dayattığı tüm tanımlayıcı özelliklerden ayırabilecek yaratıcı, sevgi dolu bir karşılıktansa, ataerkil erkekliğe verilen bir tepki gibi görünüyor. Bizim sevgiyle ilgili icraatımız erkekliği iyileştirmek ve ataerkil hâkimiyetin tutsağı olmasına izin vermemek olmalı. Tahakkümcü

olmayan kültürde eril cins için yaratıcı, hayatın devamlılığını sağlayan, hayatı güzelleştiren bir yer vardır. Kendini ataerkiyi sona erdirmeye adamış olan bizler, yaşadıkları yerlerde gerçek erkeklerin kalplerine dokunabiliriz. Bunu, erkeklikten ya da erkeksilikten vazgeçmelerini talep ederek değil, bu terimlerin anlamının değişmesine izin vermelerini, ataerkil erkekliğe sadakatten vazgeçmelerini isteyerek yapabiliriz. Böylece erkeksi olana, erkeksi olmanın hâkimiyet kurmakla ya da şiddet uygulama isteğiyle aynı anlama gelmediği bir yer bulmak mümkün olabilir.

Ataerkil kültür, erkekleri tam da patriark rolünü üstlenmezlerse var olma nedenlerinin kalmayacağına inanacak şekilde toplumsallaştırdığı için, erkeklerin kalplerini kontrol etmeye devam ediyor. Tahakkümcü kültür hepimize, kimliğimizin özünün hükmetme ve başkalarını kontrol etme iradesiyle tanımlandığını öğretir. Erkeklerin, kadınlara kıyasla bu hükmetme iradesine biyolojik olarak daha çok yatkın olduğu öğretilir. Aslında tahakkümcü kültür hepimizin doğuştan katil olduğunu, ancak erkeklerin yırtıcı rolü hayata geçirmede daha yetkin olduğunu öğretir. Tahakkümcü modelde dışsal güç peşinde olma, diğerlerini manipüle etme ve kontrol etme becerisi asıl önemli olandır. Tahakkümcü modele dayalı bir kültür hem şiddet içerir hem de tüm ilişkileri iktidar mücadeleleri olarak şekillendirir.

Modern zaman kâhinlerinin, iktidar savaşlarının insan ilişkileri için etkili bir model olmadığını şüpheye yer bırakmayacak şekilde ifade etmesi bir farklılık yaratmıyor; beyaz-üstünlükçü kapitalist ataerkil kültür, hâkimiyetin, günümüz medeniyetinin düzenleyici ilkesi olması gerektiğinde ısrar ediyor. *Heart of the Soul*'da Gary Zukav ve Linda Francis, insanların bir zamanlar türleri hayatta tutmak için dışsal bir güç oluşturma ihtiyacı duymuş olabileceğini, ama bu

durumun artık geçerli olmadığını açık bir şekilde ifade ediyorlar: "Saygı görsün veya görmesin, dışsal güç peşinde olmak sadece şiddete ve yıkıma götürür. Bu, artık işe yaramayan evrimsel bir kiptir. Yanlış bir ilaçtır ve hiçbir şekilde yeniden doğru ilaç haline getirilemez." Ataerkil erkeklik erkeklere benliklerinin yalnızca dışsal güç peşinde koşarak anlamlı olduğunu öğretir; bu tür bir erkeklik ise tahakkümcü modelin alt metnidir.

Erkeklerin gerçekliklerinin dönüştürülebilmesi için, önce kültürümüzü üzerine kurduğumuz temel ideoloji olarak tahakkümcü modelin saf dışı bırakılması gerekiyor. Ataerkil kültürde erkeklerin daha duygusal olabileceğini, ebeveynlik yapabileceğini ve cinsiyetçi rolleri kırabileceğini halihazırda gördük. Ancak temel ilkeler değişmediği sürece erkekler asla gerçekten özgür olamazlar. Bu temel ataerkil ruh, kendine ters düşen davranışları her an gölgede bırakabilir. Feminist hareketin toplumsal değişimde etkili bir güç olduğu dönemde, birçok erkeğin düşünme biçimini bir süre değiştirdiğini daha önce gördük. Ama toplumumuzu temelden destekleyen ataerkil düşünme biçimi değişmediğinde, hareketin enerjisi sönmeye başladıkça eski düzen yeniden kurulmaya başladı. Feminist hareketin yükselişte olduğu dönemde sert bir şekilde eleştirilen cinsiyetçi düşünce ve eylem, yeniden daha kabul edilebilir hale geldi. Erkeklerin kolektif kurtuluşu için ataerkinin sona ermesinin şart olduğu şüphe götürmez. Birçok erkeğin yaşadığı erkeklik krizine karşı tek çözüm bu.

Erkeklere farklı bir varoluş biçimi önermek için öncelikle tahakkümcü modeli birliktelik modeliyle değiştirmek zorundayız. Birliktelik modeli, birlikte var olma ve birbirine bağlı olmayı, yaşayan tüm varlıklar arasındaki organik ilişki olarak görür. Bu modelde kişi ister kadın ister erkek olsun, benlik her zaman kişinin kimliğinin özünde yer alır. Ataerkil erkeklik erkeklere patolojik düzeyde

narsist ve çocuksu olmayı öğretir; psikolojik olarak kendilerini erkek doğdukları için elde ettikleri -her ne kadar göreceli olsa da- ayrıcalıklar üzerinden tanımlamaya bağımlı olmayı öğretir. Bu nedenle birçok erkek bu ayrıcalık ellerinden alınırsa varoluşlarının tehdit edildiğini hisseder. Birliktelik modelinde eril kimlik, aynen dişil karşıtı gibi, özü itibariyle ilişkiselliğe eğilimli olan bir erdem kavramı etrafında şekillenecektir. Kültür, erkeklerin saldırma isteği ile doğduklarını varsaymak yerine, içkin bağ kurma isteği ile doğduklarını varsayacaktır.

Feminist erkeklik, erkeklerin değerlerinin olması için var olmalarının yeterli olduğunu, yani desteklenmek ve sevilmek için "yapmak", "icra etmek" zorunda olmadıklarını varsayar. Feminist erkeklik, kuvveti "birilerinin üzerindeki güç" olarak değil, kişinin kendinden ve başkalarından sorumlu olma kapasitesi olarak tanımlar. Bu kuvvet, erkeklerin ve kadınların sahip olması gereken bir özelliktir. *The Courage to Raise Good Men* kitabında Olga Silverstein eril cinsiyet rollerini cinsiyetçi normları kıracak biçimde yeniden tanımlama ihtiyacını vurgular. Yakın dönemde eril rollerin cinsiyetçi tanımlarında erillik ısrarla, kazanma, üstünlük sağlama ve hükmetme ile ilişkili olarak ele alınmakta: "Bizler, eril cinsiyet rolünün birçok detayını sorgulamaya istekli olana kadar, erkekleri insanlıklarının tamamına erişmekten mahrum bırakacağız. Bu detaylar arasında psikolog Robert Levant'ın eril cinsiyet rolünün öne çıkan bileşenleri listesinde adlandırdığı yedi norm ve stereotipin -'dişilikten kaçmak, kısıtlayıcı duygusallık, başarı ve statü arayışında olma, kendi kendine yetme, saldırganlık, homofobi ve cinselliğe dönük ilişkisel olmayan yaklaşımlar'- çoğu yer alır. Feminist erkekliğin temel bileşenleri arasında ise bütünlük, kendini sevme, duygusal farkındalık, kararlılık ve empati kurabilme, kendi başına hareket edebilme ve bağlı olabilme kapasitesi gibi ilişkisel yete-

nekler yer alır." Hayatı yaratma ve sürdürme sürecinde birlikte var olmanın ve birlikteliğin gereği olan toplumsal cinsiyet eşitliği ve karşılıklılığa bağlılık, feminist erkekliğin esasıdır. Böylesi bir bağlılık, şiddet içermeyen bir eylemi şiddete, barışı savaşa, yaşamı ölüme karşı her zaman kayırır.

Olga Silverstein haklı olarak "dünya bugün farklı türde bir erkeğe ihtiyaç duyuyor" diyor. Bunu söylerken "iyi" erkeğe ihtiyaç duyduğumuzu varsayıyor, ancak bu ikili kategori ister istemez, ikilikler arasında seçime zorlayan tahakkümcü modeli güçlendiriyor. Dünyanın bugün ihtiyaç duyduğu, Silverstein'ın bahsettiği özelliklere sahip özgürleşmiş erkekler, "empati kurabilen ve güçlü, kendi başına hareket edebilen ve bağ kurabilen; kendine, aileye, arkadaşlara ve topluma karşı sorumlu; bu sorumlulukların son kertede birbirinden nasıl da ayrılamaz olduğunu anlama kapasitesine sahip" erkekler. Erkeklerin feminist düşünceye ihtiyacı var. Feminist düşünce, erkeklerin duygusal evrimini ve ataerkil modelden ayrılmalarını destekleyen teoridir. Ataerki erkeklerin esenliğine zarar veriyor, günbegün hayatlarını ellerinden alıyor.

Silverstein değişen cinsiyetçi toplumsal cinsiyet rollerine odaklanan atölyeler düzenlediğinde, yukarıda tanımlanan özelliklere sahip bir erkeğin hayatta kalıp kalamayacağı konusunda onu sorgulayanlar kadınlar oluyor. Silverstein hakikatlere işaret ederek bu kadınların korkularına yanıt veriyor:

> Erkekler pek de hayatta kalamıyorlar! Bizler onları ölmek ve öldürmek üzere savaşa gönderiyoruz. Erkekliklerini kanıtlamak amacıyla, kolej futboluyla ilgili yakın tarihli bir filmdeki sahneyi canlandırmak için, otobana yatıyorlar. Orta yaşlarının başında kalp krizinden ölüyorlar, erkeksi aktiviteler olan içki ve sigaradan dolayı karaciğer ve akciğer hastalıklarına yakalanıp kendilerini öldürüyorlar, kabaca kadınlardan dört kat yüksek oranda intihar

ediyorlar, kadınlardan üç kat daha fazla cinayete (çoğunlukla diğer erkeklerin ellerinde) kurban gidiyorlar ve dolayısıyla kadınlardan yaklaşık sekiz yıl daha az yaşıyorlar.

Vahşi ve gereksiz şiddet eylemleri aracılığıyla ataerkil erkekliği kanıtlama mücadelesi içinde olan birçok erkeğin müebbet hapse mahkûm olduğunu da ben ekleyebilirim. Şüphesiz birçok kadın mutlu, tatminkâr bir hayat sürer, çünkü bizi şiddetle bir araya getiren bir kimliği sahiplenmeyiz, erkeklerin de aynı seçeneğe sahip olması gerekir.

Erkekler bütünlükleri korunarak yetiştirilse dünyanın nasıl olacağını tahayyül etmekte zorlanan tek grup kadınlar değil. Erkekler duygusal bütünlüğe sahip, sevebilen kişiler olarak yetiştirilirse ihtiyaç duyulduğunda güçlü olamayacaklarına, şiddet uygulayamayacaklarına dair genel bir korku var gibi görünüyor.

Bilge bir Masai* erkeği, Terrence Real kendisine iyi bir savaşçının özelliklerini sorduğunda, şu yanıtı verir: "Size, iyi bir *morani* (savaşçı) olmak için ne gerektiğini söylemeyi reddediyorum. Ama size büyük bir *morani* olmak için ne gerektiğini anlatacağım. Vahşetin gerekli olduğu an geldiğinde, iyi bir *morani* son derece vahşidir. Nezaketin gerekli olduğu an geldiğinde, iyi bir *morani* gayet naziktir. O halde, büyük bir *morani* olmak için hangi anın neyi gerektirdiğini bilmek gerekir." Bütünlüğe sahip her kişinin bünyesinde barındırdığı özelliklerle yetiştirilen kadınların, nezaketle, kararlılıkla ve saldırganlığa ihtiyaç duyulduğunda saldırganlıkla davranabildiklerini görüyoruz.

Tam, bölünmemiş benliklere sahip olabilen erkekler, tam da doğrudan tepki göstermek yerine ilişki kurabildikleri ve karşılık vere-

* Tanzanya ve Kenya sınırları içinde bulunan Masai Mara bölgesinde yarı göçebe bir hayat süren yerli halka verilen isim. -y.h.n.

bildikleri için, bilge Masai erkeğinin güzel bir şekilde tarif ettiği duygusal muhakemeyi hayata geçirebilirler. Ataerkil erkeklik, erkekleri tepki ve aşırı tepkinin çeşitli aşamalarına mahkûm eder. Feminist erkeklik, erilliğin bu tepkisel, vahşi, kontrolsüz bileşene sahip olduğu fikrini yeniden üretmez. Bunun yerine, erkekleri ve erkekleri önemseyen bizleri, erkeklerin kontrolü kaybetmesinden korkmamız gerekmediğine ikna eder. Ataerkinin gücü, erilliği korkulan bir şey haline getirmek ve erkeklerin de sevilmektense korkulmanın daha iyi olduğunu düşünmelerini sağlamak olmuştur. İtiraf etseler de etmeseler de erkekler bunun hiç de doğru olmadığını bilir.

Erkeklerin öykündükleri erillikten duyulan bu korku, hayatlarındaki tüm kadınlardan az ya da çok uzaklaşmalarına yol açar ve erkekler ne kaybettiklerini hisseder. Nihayetinde, ataerkiye sadık olmanın duygusal bedellerinden biri güvenilmez görünmektir. Ataerkil kültürdeki kadınlara ve kız çocuklara, duygusal olarak yakın oldukları erkekler de dahil olmak üzere, her erkeği potansiyel tecavüzcü ve katil olarak görmeleri öğretilirse, erkeklere güvenemeyiz ve güven olmadan sevgi olmaz. Küçük bir kızken babam ailemizde eve ekmek getiren ataerkil figür ve koruyucu olarak saygı görürdü. Aynı zamanda ondan korkulurdu. Korku uyandırma becerisi ona göre gerçek erkekliğin işaretiydi. Her ne kadar babamızın kendi başının çaresine bakabileceği bilgisi rahatlatıcı olsa da şiddet uygulama iradesi bizi -sevdiklerini- hedef aldığı anda onu kaybettik. Korkularımızla baş başa kaldık ve biliyorduk ki babamızın şiddetini sakinleştirmeye ve dönüştürmeye yetecek, onu bağlı kılacak hiçbir duygusal bağ yoktu.

Acaba kaç erkek ilişkilerinde sergilediği şiddet eylemleriyle, ataerkil erkekliğe içkin, her erkeğin içinde aç ve öldürmeye hazır bir yırtıcının, bir avcının olduğu fikriyle hareket ederek bu sevgi bağını kaybetti? Silverstein erkeklerin, "kadınlara mesafe almaya" yol

açan yabancılaşma ritüelleri sergilemeleri yönündeki ataerkil ısrardan zarar gördüklerini ileri sürer. Şöyle der: "Yaşlılarla çalışan herhangi birinin anlatacağı üzere, seksen yaşlarındaki kişiler son sözlerini söylerken, erkekler hep 'Anne' diye seslenir, 'Baba' diye değil. Bu erkekler gerçek bir anneye değil, bakım, ilgi, bağlı olma halini temsil eden ve sevgi dolu varlığı sayesinde yalnız olmadığımızı bildiğimiz sembolik bir anneye sesleniyor olabilir."

Ataerkil erkeklik gerçek erkeklerin, yalnızlığı ve bağlı olmama durumunu idealleştirerek erkekliklerini kanıtlamaları gerektiğini iddia eder. Feminist erkeklik erkeklere, diğerleriyle bağ kurma yoluyla, topluluk oluşturma yoluyla daha gerçek olduklarını söyler. Dünyada yalnız bir erkekten oluşan bir toplum yoktur. Tek kişilik kulübesindeki Thoreau* bile her gün annesine mektup yazıyordu. John Gray, *Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs'ten* adlı kitabında okuyucularına erkeklerin mağaralarına gireceklerini, yani iletişimi keseceklerini, bağlarını koparacaklarını söylediğinde, ataerkil erkekliği gerçeğe uygun bir şekilde tarif etmektedir. Ama hiçbir zaman erkeklerin mağarada yaşayarak hayatlarını geçirmesini önermez. Ancak, ataerkinin kucağına düşen birçok erkek, tamamen ve her daim yalnız oldukları ruhun ıssızlığında yaşar.

Cinsiyetçi tahakkümü ve baskıyı sona erdirmeyi hedefleyen bir hareket olarak feminizm, bize her koşulda ataerkil kültürden çıkış sunar. Bu hakikatin farkına varan erkekler çoğunlukla, toplumsal cinsiyet eşitliğinin neredeyse norm olduğu bir dünyaya doğan genç erkeklerdir. Daha yaşlı kuşak erkeklerin aksine, kadınların onlarla eşit olduğu konusunda ikna edilmeleri gerekmez. Bu erkekler kadın

* ABD'li yazar ve felsefeci Henry David Thoreau, 1845 yılında Waden Gölü kıyısında inşa ettiği kulübede iki yıl geçirmiş, bu deneyimi üzerine *Walden* isimli kitabını yazmıştır. -y.h.n.

araştırmaları dersleri alan, kendilerini feminizm taraftarı olarak tanımlamaktan korkmayan genç erkeklerdir. Onlar, feminist annelerin feminist oğullarıdır. Nitekim, annesinin kitabı *The Courage to Raise Good Men*'e yazdığı sonsözde Michael Silverstein annesinin çalışmasından övgüyle bahseder: "Anneleriyle bağlarını kaybeden erkeklerin kendi parçalarıyla bağlarını kaybettiği düşüncesi güçlü bir düşüncedir, değişimi tetikleyecek kadar güçlü. Annemin bu konuları benim için ve kendi için, diğer anneler ve oğulları için irdeleyecek cesaretinin olmasından gurur duyuyorum." Bu erkekler, feminist erkekliğin erkekleri nasıl özgürleştirdiğini gösteren, yaşayan örneklerdir.

Cinsiyetçi düşünceden feminist erkekliğe geçiş yapan daha yaşlı kuşaktan erkekleri, düşünce ve eylemlerini değiştirmeleri için harekete geçiren, çoğunlukla, hayatlarında yer alan kadınlardı. Ama birçoğunun bilincini ve davranışını asıl dönüştüren, ebeveynlik rolünü eşit bir şekilde üstlenmek olmuştu. Kız çocuklarına ebeveynlik yaparken beklenmedik şekilde ataerkil önyargıların çileden çıkardığı erkeklerle birçok görüşme yaptım. Bu erkekler, cinsiyetçiliğin kendi kızlarının hareketlerini ve varlığını tehdit etmeye başladığını görene kadar ya cinsiyetçi önyargıların farkında değillerdi ya da bu önyargılar umurlarında olmamıştı. Hareketin başlangıcından itibaren feminist teorisyenler ebeveynlik yapma işine tam anlamıyla dahil oldukları takdirde erkeklerin değişeceğini iddia ettiler. Böylelikle genelde kadınların doğasında var olduğu düşünülen ilişki yetenekleri erkeklerde de gelişecekti. Erkekler tahakkümcü modeli terk edip, kendileriyle birlikte ortak çocuklarına ebeveynlik yapan kadınlarla ilişki kurmaya başladıklarında ebeveynlik, sevgiyi hayata geçirebilecekleri bir ortam oluşturur. Eril hâkimiyet karşılıklı samimiyetin doğmasına imkân vermez, babaları çocuklarının kalplerine ulaşmaktan alıkoyar.

Erkekler kadınlara hükmetmeye devam ettiği sürece aramızda sevgi olamaz. Ataerkinin bizlere söylediği en etkili yalanlardan biri sevginin ve hâkimiyetin bir arada var olabileceğidir. Çoğu erkek ve kadın buna inanmaya devam eder, ama aslında sevgi, hâkimiyeti dönüştürür. Erkekler benliklerini ataerkil çerçevenin dışında oluşturduklarında, sevmeyi öğrenmek için ihtiyaç duydukları duygusal farkındalığı yaratırlar. Feminizm kadınların ve erkeklerin sevmeyi bilmesini mümkün kılar.

Vizyon sahibi feminizm bilge ve sevgi dolu bir siyasettir. Eril ve dişil varlığın sevgisinde kök salar, birinin diğerinden ayrıcalıklı olmasını reddeder. Kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocukları üzerindeki ataerkil hâkimiyeti sona erdirme kararlılığı, feminist politikanın ruhunu oluşturur. Hâkimiyete ve zora dayanan hiçbir ilişkide sevgi barınamaz. Erkekler kendilerini ataerkil kurallara itaat etmek üzerinden tanımladıkları sürece kendilerini sevemezler. Erkekler, tüm ilişkilerde karşılıklı olarak gelişmenin ve kendini gerçekleştirmenin değerini vurgulayan feminist düşünceyi ve pratiği sahiplendiklerinde, duygusal esenlikleri artacaktır. Hakiki feminist politika bizi her zaman esaretten özgürlüğe, sevgisizlikten sevgiye götürür.

"Karşılıklılığa dayalı bir birliktelik sevginin temelidir. Feminist düşünce ve eylem karşılıklılığın beslenebileceği koşulları oluşturur."

Gerçek bir yoldaş ve feminist politikanın savunucusu olan John Stoltenberg, ısrarla erkekleri, adaleti erkeklikten daha çok sevmelerini sağlayacak etik bir duyarlılık geliştirmeye teşvik etti. "Healing from Manhood" [Erkeklikten İyileşmek] adlı makalesinde, "adaleti erkeklikten daha çok sevmek hem kıymetli bir uğraştır hem de gelecektir" der. Stoltenberg şöyle devam eder: "Erkekliğe sadık olmayı benliğe tercih etmek, kaçınılmaz olarak adaletsizliğe yol

açar... adaleti erkeklikten daha çok sevmek, kişinin kimliğini benlikte yeniden konumlandırır -ilişkisel olarak, karşılıklı olarak, gerçekçi olarak." Feminist düşüncenin diğer erkek savunucuları gibi Stoltenberg de erkeklerin ataerkil düşünceye isyan etmelerinin ve kendilerini ve diğerlerini sevmeyi öğrenmelerinin kolay olmadığını bizzat bilir. Feminist erkeklik, erilliğin özündeki erdemi açığa çıkararak, erkek ve kadın herkesin erkekliği sevmekten şeref duymasını sağlayarak erkeklere benlikleriyle yeniden bağ kurma yolunu açar.

8

POPÜLER KÜLTÜR: MEDYA ERKEKLİĞİ

Kitle medyası, çocuk ve yetişkin erkeklere ataerkil düşünce ve pratiğin kurallarını öğreterek hiç durmadan beyinlerini yıkama işini üstlenir. Ataerkiyi sorgulama ve değiştirme yönündeki feminist talebimizin erkeklere pek tesir etmemesinin temel nedenlerinden biri, bu teorinin öncelikle kitaplarda ifade edilmesiydi. Çoğu erkek, feminist kitap almıyordu veya okumuyordu. Altmışların sonlarında ve yetmişlerde, beyaz feministlerin öncülüğündeki çağdaş feminist hareketin doruk noktasında, erkek yazarlar ataerkiyi eleştiren ve yıkıcı erkeklik meselelerini ele alan kitaplara katkı sundular. *The Male Machine* [Eril Makine], *Men's Liberation* [Erkeklerin Kurtuluşu], *The Liberated Man* [Özgürleşmiş Erkek], *The Limits of Masculinity* [Erkekliğin Sınırları], *For Men against Sexism* [Cinsiyetçiliğe Karşı Erkekler İçin], *Being a Man* [Erkek Olmak] ve *White Hero, Black Beast* [Beyaz Kahraman, Siyah Canavar] gibi kitaplar, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin erkekler tarafından pasif bir şekilde kabullenilmesine karşı çıktı.

Bu kitapların ve doğurduğu tartışmaların erkek bilincine tesiri, kadınlıkla ilgili feminist kitapların kadın bilinci üzerinde oluşturduğu etkinin çok uzağındaydı. Bu beyaz erkek yazarlar, genelde erkekliği yeniden kavramsallaştırma gayreti içine girmediler; onun yerine erkekleri, eskiden kadınlarla özdeşleştirilen davranış kalıplarını öğrenme yönünde teşvik ettiler. Yazarların hepsi, ekonomik

değişikliklerle birlikte kadınların statüsündeki değişikliklerin, erkeklikte bir kriz oluşturduğu konusunda hemfikirdi.

Gelişmiş modern kapitalist toplumda eril iktidar geleneksel olarak, erkeklerin ev geçindirme becerisiyle eşanlamlı görülürdü. Ancak iş dünyasına, yani ev geçindirme dünyasına girebilen kadınların sayısı arttıkça, ataerkil erkekliği temel düzeyde tanımlayan bu vasıf önemini yitirdi. İşgücünde cinsiyet eşitliği sayesinde, pek çok erkek aslında ev geçindiren kişi rolünü oynamaya o kadar hevesli olmadığını dillendirecek kadar özgürleşti. Birçok erkek, feminizmin kadınlara kendi harcamalarını karşılamaları gerektiğini öğretmesi fikrinden memnundu. Aynı dönemde feminist hareket ve sözde cinsel devrim, cinsel eylemin ve inisiyatifin tamamen erkeklerin alanına ait olduğu düşüncesini değiştirdiğinde, ataerkil erkekliğin bir göstergesi daha anlamını yitirdi. İşgücündeki ve cinsel politikadaki toplumsal cinsiyet temelli değişiklikler, cinsiyet rollerinin insanların büyük çoğunluğu için, özellikle de kadınlar için değişmiş olduğunu gösteriyordu. Ancak yine de erkekliğe ilişkin ataerkil kanılar, gerçekliğe dayanmadığı halde, olduğu gibi kaldı. Erkeklikteki kriz de varlığını korudu. Cinsiyetçi düşüncede hiçbir temel değişiklik olmasa da kurumsallaşmış, geleneksel ataerkil toplumsal düzene meydan okunmuş ve bu düzen değişmişti.

Bu krizi yaşayan erkekler, ya güvence ve emniyet için ataerkil ideolojinin temel varsayımlarına tutunabilirlerdi ya da erkekliğe dair farklı bir anlayış geliştirmek, eril kimliğin toplumsal inşası açısından yeni olanaklar oluşturmak üzere feminist çaba ve mücadeleyle ittifak kurabilirlerdi. Değişimi seçen, feminist hareketle ittifak kurmaya cesaret eden erkekler çoğunlukla gey veya biseksüeldi, ya da radikal feminist kadınlarla heteroseksüel ilişkilere sahipti. Bu ilişkilerdeki çoğu kadın, başlangıçtaki feminist coşku

azaldığında hayatlarındaki erkeklerin, erkekliği dönüştürmeye dönük ilgilerini kaybettiğini fark etti.

Ana akım kitle medyası, özellikle sinema ve televizyon, bir taraftan çelişkileri ortaya koyarken, diğer taraftan da ataerkil düşünce ve eylemi güçlendirmeye devam etti. Çoğu erkek değişimden yana seçim yapmadı, muhafazakâr kitle medyası da yerlerinde kalmalarını destekledi. Erkekler, artık eski biçimiyle hayata geçirilmesi imkânsız olan bir erkeklik kavramına bağlı kalmaya devam ediyordu. Bu da fiziksel güç ve istismarcı psikolojik terörizm aracılığıyla hâkimiyet kurma ve kontrol etme becerilerine daha fazla önem vermelerine sebep oldu. Artık ataerkil kontrolü sürdüremedikleri bir kamusal alanda (şirketlerindeki müdürler ve üst düzey patronlar kadın olabiliyordu) çalışmaya zorlanan bu erkekler, ataerkil tahakküm ritüellerini yalnızca özel alanda tam olarak icra edebiliyorlardı. Sonuç olarak, iş sahasındaki feminist değişikliklere rağmen kadınlara ve çocuklara yönelik eril şiddet vakaları artıyordu. Başta televizyondaki sohbet programları olmak üzere kitle medyası eril şiddet üzerinde durdu, fakat eril şiddet ile ataerkiyi sonlandırmak arasında ilişki kurulmadı. Kadınlar üzerindeki eril hâkimiyet sadece kitle eğlencesinin yeni bir biçimi haline geldi (nitekim O. J. Simpson duruşması* para kazandıran bir gösteriye dönüştü). Erkekler öteki erkeklerle iş dünyası dışında kurdukları toplumsal ilişkilerde, hâkimiyet kurmaya her zamankinden fazla mecbur bırakıldılar. On altı ile kırk beş yaş aralığındaki siyah erkeklerin ölüm sebepleri arasında, siyahların siyahları öldürdüğü cinayetler hızla ilk sıraya yerleşti.

* ABD'li eski futbol oyuncusu ve aktör O. J. Simpson, 1994 yılında eski eşini ve eşinin bir arkadaşını öldürme suçuyla yargılanmış, yargılanma süreci "yüzyılın davası" olarak nitelenmiş ve canlı TV şovuna dönüşmüştü. -y.h.n.

Televizyon dünyasında, çocuklara yönelik programlar cinsiyetçi mit yaratmaktan hiç vazgeçmedi. Alt metninde erkekliğin yer aldığı en popüler çocuk programlarından biri *Yeşil Dev Hulk*'tu. Farklı sınıf ve ırk çevrelerinden gelen oğlan çocukların çok sevdiği bu program, bir erkeğin her kriz durumunda (vahşi ve canavarca) fiziksel güce başvurmasının uygun bir tepki olduğu görüşünü öğretmeye yarıyordu. Bir sosyolog, küçük erkek izleyicilere Hulk'un gücüne sahip olsalar ne yapacaklarını sorduğunda, annelerini parçalayacakları yanıtını aldı. Hulk, Power Ranger oyuncaklarının öncülüydü; Power Ranger, daha yakın dönemde çıkan, oğlan çocukların şiddet ritüeline sahip oyunlarla haşır neşir olmalarına sebep olan video oyunlarıyla birlikte hâlâ popülerliğini koruyor.

Yeşil Dev Hulk'un kahramanı, ardından gelen birçok televizyon ve film kahramanı gibi, Barbara Ehrenreich'ın *The Hearts of Men: American Dreams and the Flight from Commitment* [Erkeklerin Kalpleri: Amerikan Rüyaları ve Bağlılıktan Kaçış] kitabına dahil edilebilecek mükemmel bir aday konumunda. Bu kahraman sürekli kaçan, kalıcı bağ ya da yakınlık kurmayı beceremeyen bir erkek. Filmde bir biliminsanı (rasyonel erkeğin vücut bulabileceği son aşama), öfkelendiğinde renkli bir canavara dönüşür ve şiddet içeren eylemlerde bulunur. Şiddet uyguladıktan sonra olağan beyaz erkek benliğine geri döner. Eylemlerini hatırlamaz, dolayısıyla bu eylemlerin sorumluluğunu üstlenemez. Arkadaşları ya da ailesiyle (yetişkinlere dönük popüler bir dizi olan *Kaçak*'ın kahramanı gibi) sürekliliği olan duygusal bağlar oluşturamadığı için, sevemez. Başarısının kaynağı, bağ ve ilişki kuramamasıdır. Beat* kuşağı erkekleri gibi, daha yakın dönemdeki X kuşağı erkekleri gibi, ata-

* ABD'li bazı yazar ve şairlerin oluşturduğu, görünürlüğünü 1950'li ve 60'lı yıllarda kazanan, eserlerinde cinsellik etkilerinin de yer aldığı, öznelerinin erkekler olduğu edebi akım. -y.h.n.

erkil erkeğin son halinin sembolüdür: yalnız, yollarda, her daim sürüklenen, içindeki hayvan tarafından yönlendirilen erkek.

Yeşil Dev Hulk ırkçılığı ve cinsiyetçiliği birleştirdi. Sakin, soğukkanlı, rasyonel beyaz erkek biliminsanı, tutkuları her canlandığında renkli bir canavara dönüşür. Dönüşüm geçirdiğini bilir ve bu nedenle büyük acı çeker; içindeki canavarla arasındaki bağı koparmanın yolunu bulmak için tedavi arayışına girer. *White Hero, Black Beast*'te ırkçılık ile erkekliğin inşası arasındaki ilişki üzerine yazan Paul Hoch şunu ileri sürer: "Aslında Batı'daki hâkim erkeklik kavramı ile ırksal (ve türsel) hâkimiyet arasında sıkı bir etkileşim vardır. Kökleri mit ya da fabla dayanan düşünceye göre, erkekliğin zirvesinde yer alan 'beyaz kahraman', erkekliğini asıl olarak 'karanlık canavar' ya da bir şekilde daha 'karanlık' olan diğer ırkların, ulusların ve toplumsal kastların barbar canavarları karşısında kazandığı zaferle elde eder." *Siyah Giyen Adamlar, Kurtuluş Günü* ve *Matrix* gibi yakın dönem filmleri, fantastik dünyada ataerkil beyaz erkekliği değerli kılmak için, karanlığın karşısına aydınlığı koyan bu tip ırkçı anlatılara dayanır. Gerçek hayatlarımızda hükümetimizin emperyalist beyaz-üstünlükçü politikaları, Körfez Savaşı'nda ve son dönemde Irak'a karşı yürütülen savaşta olduğu gibi, daha karanlık bir evrenin beyaz eril şiddetle hâkimiyet altına alınma ritüellerinin icra edilmesine yol açıyor. Asıl tehditkâr erkekliğin -tecavüzcü, terörist, katil erkeklik- karanlık öteki olduğu izlenimini yaratan beyaz patriarklar, dikkatleri kadınlara duydukları düşmanlıktan, kadınlara ve çocuklara uyguladıkları şiddetten başka yöne saptırabiliyorlar.

Gangsta rap'in, müzik endüstrisinin beyaz erkek yetkilileri öncülüğünde popülerleşmesi, ataerkiye ve kadın nefretine kamusal bir ses verdi. Yönetici sınıfa mensup beyaz erkekler, (başlangıçta çoğu altsınıftan gelen) genç siyah erkeklerin seslerini destekleyerek,

hem müşterilerinin ataerkil erkekliğin aksesuarlarına (para, güç, seks) olan özlemlerini sömürebiliyor hem de feminizm karşıtı mesajlarını genç beyaz erkeklerin öğreneceği dersler haline getirebiliyorlardı. Tıpkı hükümetimizi kontrol eden muhafazakâr beyaz erkeklerin, Colin Powell gibi bazı siyah erkekleri, (karanlık ötekinin, kahraman beyaz erkek tarafından imha edilmesi gereken tehdit olduğu fikrini tasdik ederek) Amerikan halkına savaş vaazı vermesi için kullanmaları gibi, kitle medyasında siyah erkekler zalim ataerkil erkekliğin vücut bulmuş hali olarak şeytanlaştırılır. Böylece dikkatler beyaz erkeklerin ataerkil erkekliğinden ve beraberindeki kadın nefretinden uzaklaştırılır.

Ataerkil beyaz erkeklerin feminizme karşı savaşı sürdürmek için kitle medyasını kullanma biçimlerinden biri, şiddet uygulayan ve kadın düşmanı olan erkeği hep sapkın ya da anormal olarak sunmaktı. Beyaz erkeklerin kendi ataerkil şiddetlerini inkâr etme konusunda ne kadar ileri gideceklerini gösteren mükemmel bir örnek, PBS kanalının Hillside Strangler* ile ilgili bir belgeselinde karşımıza çıkar. Bu belgeselde izleyiciler, yetişkin kadınları ve iki kız çocuğu öldüren beyaz erkek seri katille konuşan psikiyatristleri izleyebilmektedir. Hikâye bölümler halinde anlatılır; her bölüm oldukça dramatiktir ve merak uyandırır. İzleyiciler suçlanan kişinin, yakışıklı, tam bir Amerikalı beyaz oğlan ("oğlan" kelimesini kullanıyorum, çünkü yorum yapanlar sürekli olarak bu kişinin çocuksu özelliklerine değiniyorlar) olduğunu, güzel sarışın bir eşe ve oğlan bir bebeğe sahip olduğunu öğrenir. Bize bu kişinin kötü adam gibi, katil gibi görünmediği anlatılır. Çalışkan, çok sevilen vb. biri olduğunu öğreniriz. Tüm bu özellikler, (hepsi beyaz ve erkek olan) dedektiflerin ve polislerin onu tutuklarken tereddüt etmelerine

* 1977 ve 1978 yıllarında ABD'nin Los Angeles kenti civarında gerçekleşen seri kadın cinayetlerinin failine medyada verilen isim. -y.h.n.

neden olmuştur. Bu kişiyi "şüpheli olmaktan uzak" görmüşlerdir. Tutuklandıktan sonra bile, tam bir Amerikalı olan bu beyaz erkek kadınlara karşı tüm bu vahşi suçları gerçekten işlemişse, sebebinin ancak akıl hastalığı olabileceği söylenir ve davaya dahil edilen beyaz erkek akıl sağlığı uzmanlarından bunu belgelemeleri beklenir.

Sonunda akıllı bir doktor, suçlanan kişinin cezadan kurtulmak amacıyla akıl hastası taklidi yapmakta olduğunu açığa çıkarır. Anlaşılan bu kişi bahsedilen suçları işlemeden önce, nasıl deli gibi görüneceğini öğrenmek için psikoloji okumuştur. Doktor sonunda "maskesini indirdiğinde" Hillside Strangler "Bir kadın benim için hiçbir şeydir. Onu bir dakika içinde öldürebilirim." der. Dava sona ererken beyaz hâkim davaya dair son yorumlarını okur, dinleyicilere Hillside Strangler'ın bir kadın düşmanı olduğunu, kadınlardan nefret eden bir erkek olduğunu anlatır. Yine de hâkim buradaki kadın düşmanlığını ataerkiyle, cinsiyetçilikle ya da erkek hâkimiyetiyle ilişkilendirmez. Bunun yerine, bizlere bu erkeğin annesinin, şiddet uygulayan işe yaramaz kumarbaz kocasına kızgınlığını dışa vurmak için, oğlunu kırbaçladığı anlatılır. Son kertede, bu erkeğin kadınlara uyguladığı şiddet sebebiyle bir kadın suçlanır; işte bir "beni buna o zorladı" vakası daha. Bu adamın rasyonel bir şekilde etraflıca düşünülen kendini gizleme stratejisine ya da iyi bir adam gibi davranarak, müşfik aile babası kılığına bürünerek birçok kadını ve insanı kandırmasına dair hiçbir şey söylenmez.

Çağdaş feminist hareket ortaya çıktığından beri, gizem romanları türü, kadın düşmanı kötü adamlar yaratmak amacıyla hane içi şiddet, tecavüz ve ensest gibi feministlerin ilgi örgütlediği konuları sömürdü. *Jagged Edge*'den [Bıçak Sırtı], daha yakın tarihli *The Analysand*'e [Analiz Altında] kadar pek çok roman, ataerkil şiddetin gerekli olduğunu savunurken bile feminist temaları sömürür. Şiddet içeren suçların yüzde doksanından fazlasının erkekler

tarafından işlendiği gerçek dünyada, popüler kültürün erkeksi olana dair hem negatif hem de pozitif modeller sunması şaşırtıcı değil. Kadınlardan nefret eden tahakkümcü erkekler sürekli olarak, çocukken kötü muamele görmüş ve normal bir topluma uyum sağlayamayan münzevi kişiler olarak tasvir edildiler. İronik bir biçimde bu "kötü" adamlar, onları takip edip yakalayan ve katleden "iyi" adamlarla aynı kişisel özelliklere sahiptir. Her iki vakada da erkekler kendini gizler (başkalarının kendi kimlikleriyle ilgili algılarını yönlendirmek için çeşitli görünümlere ve kılıklara bürünürler) ve her ikisi de başkalarıyla duygusal bağ kurma yeteneğinden yoksundurlar.

Can Dostum gibi güncel filmlerde duyarlı erkeğin şiddete gizli bir eğilimi olduğu gösterilir. Filmde Will, işçi sınıfına mensup genç bir yetişkindir; travmatik çocukluğuyla yüzleşebildiği ve yeniden hissetmeyi öğrendiği takdirde sağlıklı bir erkek olma imkânına sahiptir. Will ataerkil kültür içinde, kaybettiği bağları yeniden kurmaya çalışan bir erkeğin sinemaya özgü portresidir. Terrence Real film hakkında şunları yazar:

> Will Hunting'in bize gösterdiği üzere, erkek başkalarıyla bağ kuramaz ve kendi kalbiyle ilişki kurmadan yaşamaya devam eder. Derin samimiyet, pek çok hassas duyguyu açığa çıkarır. Bu duygularla başa çıkmak, yakınlığı korumanın zorunlu yoludur. Yine de ilişkisizliğin getirdiği metanet, kendi duygularından kaçma stratejisi, tam da genç erkeklere öğretilen değerdir... Kendiyle ve başkalarıyla empati kurmak, değersizleştirilmiş ve keşfedilmemiş bir alana, kadınların alanına aittir. Will'in acısının ve bu acıdan kaçma hakkının, bu acıyı en çok değer verdiklerinin üzerine yıkma hakkının kökleri ataerkinin kalbinde yani tüm oğlan çocukların dahil edildiği eril kodda yatmaktadır.

Bu ataerkil kod kuşaktan kuşağa aktarılır. Ödüllü film *Kesişen Yollar* ise üç kuşak beyaz erkeği tasvir eder: Zorlu geçim şartlarının, içki-

nin ve sigaranın kurbanı olan egemen konumdaki patriark, onun hapishane müdürü olarak çalışan itaatkâr ataerkil oğlu ve üst kuşaklarının yolundan giden üçüncü kuşak erkek torun.

Ataerkil eril ideali gerçekleştirmek için bu beyaz erkekler duygularından kopmayı öğrenmek zorundadırlar. Egemen konumdaki patriark, oğluyla konuşurken sözlü şiddet uygular, "Annen beş para etmezdi." der. Utandırma yoluyla kontrolü elinde tutar. Oğlu, bu ırkçı ve kadın düşmanı patriarkı körü körüne takip eder, ta ki ırkçılık karşıtı ve hissetme kabiliyetine sahip olduğu için zayıf addedilen torun, babasına karşı çıkana kadar. Çocuk babaya neden kendisini sevmediğini sorar ve ardından ağzına dayadığı silahla kendini vurur. Torunun intiharı ataerkil döngüye son verir ve babanın dönüşüm geçirmesini sağlar; baba eskiden nefret ettiği siyahların arasında kefaret arayışına girer. Çağdaş hiçbir film ataerki şeytanını *Kesişen Yollar* kadar ustaca ifşa etmez. Kefarete giden yol beyaz eril ataerkil hükümranlığın reddini gerektirir. Ancak ataerkiye direnen erkekleri resmeden birçok filmde olduğu gibi, sonunda değişim, şiddet uygulayan tahakkümcü patriarktan, müşfik, iyi adam olan patriarka geçişten ibaret kalır.

Çağdaş kitaplar ve filmler, ataerkinin kötülüklerini belirgin şekilde tasvir ediyor, ama değişime doğru bir hat işaret etmiyor. Sonuç olarak bu kitaplar, erkeklerin hayatta kalmasının bir miktar ataerki kalıntısına tutunmayı gerektirdiği mesajını iletiyor. *Kesişen Yollar*'da gerçekten farklı ve insancıl olan, hisseden, ırkçılık karşıtı olup ataerkil pornografik nesneleştirmeyi bırakarak hakiki samimiyete geçmek isteyen kişi bir kurbandır. Kendini öldürür. Bu filmi izleyen hiçbir erkek sisteme gerçek anlamda meydan okumak yönünde ilham almayacaktır. Bir diğer film *Igby Goes Down*'da [Igby Zor Durumda] duygularıyla temas kurabilen baba şizofrendir. Ataerkil sorumluluğun ağırlığını taşıyamamakla birlikte hislerini oğluna

anlattığında, Igby onunla duygusal bir ilişki kuramaz. Annesine olan nefretiyle hareket eden Igby, etrafındaki dünyanın acımasızlığına sarılır ve şiddet uygulamaktan yalnızca kaçak olmayı, bulamadığı bir benliğin peşindeki firari olmayı seçerek uzak durabilir. Çağdaş filmlerin büyük çoğunluğu, erkeklerin içlerindeki canavardan kaçamayacakları mesajını iletir. Öyleymiş gibi davranabilirler. Gizleyebilirler, ama ataerkinin bilinçlerindeki etkisini asla kıramazlar.

Ataerkiyi desteklemeden erkekliği onaylayacak ve kutlayacak bir popüler kültür oluşturana kadar, pek çok erkeğin kendi kimliğinin doğasına dair düşünme biçiminde asla bir değişim görmeyeceğiz. *Can Dostum*'da, sevgiyi öğrenme olasılığıyla karşılaştığında Will bir seçim yapmak zorundadır. Travmatik geçmişinden kaynaklanan değersizlik ve utanç duygularından kurtulmak zorundadır; ölüm yerine yaşamı seçmek zorundadır. Sevmek, yaşamak yönündeki tercihi ataerkil modelden kopuştur ve ruhunu özgür kılar. İzleyiciler olarak onun özündeki erdemin yeni farkına varmasını ve kurtuluşunu kutlarız. Onun iyileşmesi bize umut verir.

Kitle medyası mümkün olanın sanatını öğretebilecek güçlü bir araçtır. Aydın erkeklerin, kitle medyasını kendi kamusal seslerinin alanı olarak talep etmeleri ve erkeklere başkalarıyla nasıl bağ kuracaklarını, nasıl iletişim kuracaklarını, nasıl seveceklerini öğretecek ilerici bir popüler kültür oluşturmaları gerekir.

9

ERKEK RUHUNU İYİLEŞTİRMEK

Ataerkil kültürde erkekler acılarını anlatamazlar. Oğlan çocuklar bunu küçükken öğrenir. Küçük bir kızken, kilisemde cemaatin karşısına çıkıp ilahi ruha duyduğu sevgi hakkında konuşan bir adam, bir diyakoz*, bende korku ve hayranlıkla karışık bir saygı uyandırırdı. Çoğunlukla şahadetinin ortalarında ağlamaya başlar, hıçkırıklar içinde gözyaşlarını büyük beyaz bir mendile akıtırdı. Bu gözyaşlarına şahit olan kız ve oğlan çocuklar onun adına utanırdı; çünkü çocukların gözünde diyakoz kendi zayıflığını gösteriyordu. Ağladığında, arkasında duran erkekler gözlerini kaçırırdı. Bir erkeğin hissettiği yoğun duyguları ortaya serdiğini görmekten utanıyorlardı.

Bu güzel adamı, bir kız olarak çocukluğumu anlattığım otobiyografi *Bone Black*'te [Kemiği Kara] andım:

> Onun çocuk zihninde, duyguları olan erkekler yalnızca yaşlı erkeklerdi. İnsanın üstüne alkol ve esans kokarak gelmezlerdi. İnsana, yumuşak ve güzelce hareket eden, sadece kısacık bir an oldukları yerde duran kelebekler gibi yaklaşırlardı... Ciddi yüzlü, kahverengi tenli bu adamlar kilisenin diyakozları, tanrının sağ koluydular. Tanrının sevgisini hissettiklerinde ağlayan, vaiz iyi ve

---

* Diyakozluk: Katolik Anglikan ve Ortodoks kiliselerinde ruhban sınıfının ilk basamağıdır. Diyakozluğu, papazlık ve piskoposluk aşamaları takip eder. Diyakoz, papaz yardımcısı anlamında da kullanılır. -y.h.n.

> inançlı hizmetkâr hakkında konuştuğunda ağlayan erkeklerdi. Ceplerinden buruşmuş mendiller çıkarır, gözyaşlarını bir fincana süt dökermişçesine bu mendillere dökerlerdi. O kız çocuk, kendisini aynen süt gibi besleyebilecek ve büyümesine yardımcı olabilecek o gözyaşlarını içmek isterdi.

Hem yetişkinler için yazdığım kitaplarda hem de çocuklar için yazdıklarımda, erkeklerin duyguları olmayan varlıklar olarak çizildiği ataerkil temsillere karşı çıkmak amacıyla, erkeklerin ruh güzelliğini ve dürüstlüğünü ortaya koyacak imgeler oluşturmaya çabaladım.

"Ataerki" kelimesini çok ender kullanmamıza rağmen, cinsiyetçi erkekliğin erkeklerin ruhlarına nasıl saldırdığını herkes bilir. Erkeklerin duygusal donukluğundan dolayı üstü kapalı şekilde kadınları suçlarken yanlış düşünse de şair Robert Bly erkekleri içlerindeki Vahşi Erkeği bulmaya davet etmiştir: Erkeklerin korunaklı bir alanda kalplerine ses verecekleri, feryat edecekleri, ağlayacakları, dans edecekleri, oynayacakları ve içlerindeki ruhu yeniden bulacakları ümidini taşır. Tabii ki Bly'in yürüttüğü atölyelere katılan erkekler bir süre için gevşer ve ardından vahşi ruhu geride bırakarak ataerkil dünyalarına geri dönerler. Robert Bly'in *Iron John*'unu [Demir John] okuyan herkes, yazarın anneyi suçlayarak konuştuğunu anlayabilir. Bly annelerin oğullarının ruhlarını köreltme konusunda oynadığı rolü gözden geçirmemizi talep etmekte haklı; ancak bu tür annelerin, anneliğe özgü sadizmi uygularken aslında ataerkil bakım işini yaptığını, kendilerine öğretildiği haliyle iyi bir annenin yapması gerekenleri uyguladığını göremiyor.

Bu kadar ataerkil erkeğin ataerkinin inanç ve değerlerini ilk elden, yani annelerinden öğrendiği, ancak annelerin oğullarını yetiştirip yetiştiremeyeceğinin sorgulandığı bir zamanda yaşıyor olmamız oldukça ironik. Ataerkil kültürde birçok anne yetişkin erkeklere

duyduğu öfkeyi, kızgınlıklarını oğullarına yönlendirerek ifade eder. Eisler, *Power of the Partnership*'te [Birlikteliğin Gücü] şöyle açıklar: "Bazı kadınlar, bastırılmış kızgınlıklarını zayıf ya da savunmasız olduğunu düşündükleri erkeklere, örneğin oğullarına yönlendirirler. Psikolog David Winter, eril hâkimiyetin aşırı düzeyde olduğu ülkelerde ya da dönemlerde yaşayan kadınların, güvenli bir şekilde öfkelerini yansıtabilecekleri tek erkek güruhu olan oğulları üzerinde fazla denetim kurmaya çalıştıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu koşullardaki kadınlar çoğunlukla üstü kapalı olarak ya da bazen pek de kapalı olmayan bir şekilde oğullarına zarar verir." Ataerkil kültürde birçok anne oğullarındaki vahşi ruhu, öğrenme merakını ve neşe dolu sevecenliği bastırır. Çünkü oğullarının zayıf olmasından; maço erkek, gerçek erkek, diğer erkeklerin imrenip saygı duyacağı erkek olmaya hazır olmayacağından korkar.

Erkeklerin annelere yönelttikleri kızgınlığın büyük kısmı, anneliğin oğlan çocuğun ruhunu ataerkil hasara karşı koruyamadığı için oluşan tepkidir. Terrence Real'in *How Can I Get Through You?* adlı kitapta anlattığı aile terapi seanslarından birinde bir oğul, ataerkil kültürün annesiyle arasındaki duygusal bağı kestiği anı ve annesinin bu duruma razı gelmesini anlatır. Oğul bu anı şöyle hatırlar: "Bana 'gitmeme izin ver tatlım' diyordu. 'Bırak gideyim. Babanın zalimin biri olduğunu biliyoruz. Birlikte, onun asla anlayamayacağı saf bir duygu dünyasında yaşıyoruz. Ama görüyorsun tatlım, çaresizim, değil mi? Ne yapayım?'" Anneler, oğullarını ataerkiye, yani duygularını hissetmeyen gerçek bir babaya ya da sembolik bir babaya teslim etmek adına, oğullarıyla sahip oldukları duygusal bağı her gün insafsızca ve vahşice koparıyorlar. Oğlan çocuklar acıyı hissediyor. Ve bu acıyı salıverebilecekleri bir yer yok, içlerinde taşıyorlar. Bu acıyı, acının öfkeye dönüştürüldüğü yere götürüyorlar.

Erkekler gerçek duygularını gizlemeyi öğrenirken öfkelerinin, hissettikleri güçsüzlüğün üzerini örtmeyi de öğrenirler. Eril hâkimiyeti sürdürme yolu olarak sahte bir benlik oluşturmayı öğrendiklerinde ise, sağlıklı bir şekilde haysiyet inşa edecekleri sağlam bir temelden yoksun kalırlar. Erkek olarak varlık göstermenin bir yolu olarak sürekli maske takmak, her zaman yalanı yaşamak, kimliğe ve esenliğe dair sahici bir algıdan sürekli mahrum kalmak demektir. Bu sahtelik, erkeklerin yoğun bir şekilde duygusal acı yaşamalarına yol açar. Hâkimiyet ritüelleri, acı ile uzlaşılmasına yardımcı olur ve yanılsamaya dayalı bir benlik algısının, yani kimliğin oluşmasını sağlar. Şair ve çiftçi olan Wendell Berry, *The Unsettling of America: Culture and Agriculture*'da [Amerika'nın Sarsılması: Kültür ve Tarım] şöyle iddia eder: "'Erkeğe özgü' olarak sınıflandırdığımız yıkıcı cüretkâr eylemlerden statü ve tazminatı çıkarsaydık, erkekler de kadınlar kadar acı çekerlerdi. Kadınlarla aynı sebepten dolayı acı çekerlerdi: Erkekler, kadınlar ve erkekler arasındaki duygu yoldaşlığından sürülmüşlerdir. Kadınlar ve erkekler arasındaki duygu yoldaşlığı, tüm varlıkların duygu yoldaşlığı ile kurulan en derin bağdır." Toplumumuzdaki erkeklerin çoğunun hiçbir statüsü, hiçbir ayrıcalığı yoktur; kapitalist ataerkide karşılıksız maaş ve tazminat almazlar. Bu erkekler için kadınlar ve çocuklar üzerinde hâkimiyet kurmak ataerkil varlıklarını ortaya koymanın tek fırsatı olabilir. Bu erkekler acı çeker. Istıraplarının ve çaresizliklerinin sonu ya da sınırı yoktur. Erkekler, erkeklerin değişmesini istemeyen bir toplumda acı çekerler. Bu toplum, erkeklerin erkekliği yeniden inşa etmesini ve böylece tahakküm etiğinin, eril kimliğin toplumsal formasyonunun temeli olmaktan çıkartılmasını istemez. Çektikleri acının yoğunluğunu kabullenmek yerine, saklarlar. Rol yaparlar. Güçsüz hissettiklerinde sanki güce ve ayrıcalıklara sahipmiş gibi davranırlar. Eril acının derinliğini kabullen-

medeki âcizlik, erkeklerin ataerkil erkekliğe meydan okumasını ve ataerkil erkekliği değiştirmesini zorlaştırır.

Anneler ve babalarla duygusal bağın kopması, birçok erkeğin yaşadığı ve adını koyamadığı duygusal açıdan ihmal edilmiş ve terk edilmiş olmanın getirdiği travmalar, erkeklerin ruhlarına zarar vermeye ve ruhlarını yaralamaya devam ediyor. Birçok erkek acısını dillendirmekten âciz. Tıpkı kadınlar gibi, en çok acı çekenler o acının faillerine sıkıca bağlanıyor ve cinsiyetçiliğe ya da cinsiyetçi baskıya direnmeyi reddediyor. Bu reddedişin temelinde, zayıflıklarının açığa çıkmasından korkmaları yatıyor. Acılarının derinliğini kabullenmekten korkuyorlar. Acıları yoğunlaştıkça, şiddet uygulamaya duydukları ihtiyaç, başkalarını zor kullanarak hâkimiyet altına alma ve istismar etme ihtiyacı da yoğunlaşıyor. Barbara Deming şöyle bir açıklama sunuyor: "Bence erkeklerin bu kadar şiddet uygulamasının nedeni, derinlerde bir yerlerde, bir yalanı hayata geçirdiklerini bilmeleri; bu nedenle son derece kızgınlar. Bir yalanı yaşayarak mutlu olamayacakları için yalanın açığa çıkmasına çok kızıyorlar. Bundan nasıl kurtulacaklarını bilmiyorlar, bu nedenle bu yalana daha da gömülüyorlar." Birçok erkek için, şiddet uygulayarak bağ kurdukları an, tek samimiyet, tek ulaşılabilir yakınlık, ıstırabın özgür bırakıldığı tek alan olabilir. Feminist kadınlar, tüm erkeklerin iktidar konumunda zulmeden güç sahibi zalimler olduğunda ısrar ederken, birçok erkeğin mağduriyet konumundan zulmettiği gerçeğinin üstünü örterler. Erkeklerin başkalarına uyguladığı şiddet, çoğunlukla kendilerine yöneltilen ve kendi içlerindeki şiddetin yansıtılmasıdır. Birçok radikal feminist, erkek tahakkümünden dolayı o kadar hiddetli ki, erkeklerin acı çekme olasılığını kabul edemiyor veya onları bağışlayamıyor. Erkeklerin kurbanlaştırılmasını sorgulama başarısızlığı bizi erkekliği anlamaktan, daha fazla erkeği feminist dönüşüm arayışında olmaya itebi-

lecek bir ilişki alanını açmaktan alıkoyuyor. Barbara Deming kadınları erkek öfkesine karşı besledikleri korkunun üstesinden gelmeye teşvik ederken erkeklerin "bir yalanı hayata geçirdikleri için hiddet dolu" olduklarını yazar; "bu, derinlerde bir yerde bundan kurtulmak istedikleri, hakikate özlem duydukları anlamına gelmektedir." Deming şöyle açıklar: "Erkeklerin vahşi hiddeti, bize korkmamız için bir neden verdiği kadar, umut etmemiz için de gerekçe verir."

Feminizm savunucuları için, erillik hakkında yeni düşünme biçimleri ve erkekliğin yeniden inşasına yönelik feminist paradigmalar oluşturmak son derece zor olmuştur. Feminist hareketin başarılarına rağmen oğlan çocukların toplumsallaşması, yani ataerkil erkek kimliğinin oluşturulması, köklü bir şekilde değişmedi. İster kurgusal ister kuramsal olsun, feminist yazın erkeklerin değişimi üzerine nadiren yoğunlaşır. Erkek öğrenciler ataerkiyi sorgulamaya ve ilerici kimlikler oluşturmaya uğraşırken, kendilerine yol gösterecek literatürden söz etmemi istediklerinde hep rahatsız olurum, çünkü onlara önerilebilecek literatür çok sınırlı. Buna karşın, cinsiyetçi dişil rolleri eleştirel bir şekilde anlamaya ve bu rolleri değiştirmeye uğraştığını söyleyen bir kadın öğrenciye sayısız kaynak sunabilirim. Doğrudan erkeklere hitap eden daha çok feminist çalışmaya ihtiyaç var. Değişim için erkeklerin feminist kılavuzlara ihtiyaçları var.

Feminist teoriyle ilgili bir derste öğrencilerden, yeniden inşa edilmiş feminist erkeklik örnekleri sunan bir kitap, film, televizyon programı ya da kişisel deneyim üzerine yorum yapmalarını istedim. Kırktan fazla öğrencinin olduğu sınıfta olumlu yanıt çok azdı. Birçok öğrenci John Sayles'ın eski bir filmi *The Brother from Another Planet* [Başka Gezegenden Gelen Erkek Kardeş] ve en son filmi *İki Kadın İki Macera* (Sunshine State) hakkında konuştu. Ben Alice

Walker'ın romanı *Renklerden Moru*'na* (The Color Purple) dikkat çektim. Bu roman tartışıldığında çoğunlukla Celie'nin nesneden özneye dönüşümü ilgi toplar; ancak hiç kimse Mister'ın dönüşümünden, ataerkil erkeklikten uzaklaşıp şefkatli, ilgili, toplulukla kaynaşabilen bir kimliğe yönelişinden bahsetmez.

Feminist kurgu erkekler için radikal bir şekilde yeni roller ortaya çıkıyor. Bir fantezi olarak *Renklerden Moru*, yıkıcı cinsiyetçi bir erkekliği bünyelerinde barındıran erkeklerin değişim süreçleri hakkında ütopik bir vizyon sunar. *Renklerden Moru*'nda Walker, erkeklerin hane içinde iktidarı korumak için kullandığı ataerkil tahakküm tekniklerini, suistimal ve terörizmle ilgili zihninizde canlandırabileceğiniz anlatılarla tasvir eder. Bunu yaparken aynı zamanda, tahakküm kuran erkeğin yeni bir bilinç, yeni var olma alışkanlıkları edindiği süreci resmeder. Walker'ın erkek dönüşümü hakkındaki ütopik vizyonu, değişimin tüm ağırlığını erkeklere yüklemez.

Celie de erkeklere karşı davranışlarını değiştirmek zorundadır. Yalnızca Albert'ın değişimini onaylamakla yetinmemeli, onu anlamalı ve bağışlamalıdır. Celie'nin kabul etmesi Albert'ın topluluğa yeniden katılmasını ve karşılıklılığa dayalı birliktelik vizyonunu sahiplenmesini sağlar. Romanın sonunda Celie, Albert hakkında şöyle der:

> Biliyorum, yaptığı onca kötülükten sonra neden ondan nefret etmediğimi merak ediyorsun. İki nedenden dolayı ondan nefret etmiyorum. Birincisi, Shug'ı seviyor. İkincisi Shug onu severdi. Ayrıca, kendini düzeltmeye çalışıyor gibi görünüyor. Sadece çalışmasını, kendi pisliğini temizlemesini ve Tanrı'nın lütfedip gerçekleştirdiklerini takdir etmesini kastetmiyorum. Artık onun-

* *Renklerden Moru*; Alice Walker; Türkçesi: Armağan İlkin; İnkılap Kitabevi; 1984. -y.h.n.

> la konuşurken gerçekten dinliyor ve bir keresinde sohbetimiz sırasında birden Celie dedi, doğal bir adam olarak yeryüzünde yaşadığım süre içinde ilk kez tatmin olmuş hissediyorum. Bu yeni bir deneyim sanki.

Albert, değişebilmek için kadınları istismar etme sebebini anlamak zorunda. Albert istismar isteğini, ataerkil endoktrinasyonun bir parçası olarak, gerçek benliğine karşı çıkmaya zorlanarak yetiştirilmesinin getirdiği travmaya bağlıyordu. Kendisi insanlığını yitirdiği için, başkalarına da insan değillermiş gibi davranmasının meşru olduğunu kolaylıkla düşünebiliyordu. Kitabın sonuna doğru Albert, insan varoluşunun nedenini anlamaya çalışan, derin düşüncelere gömülmüş bir düşünüre dönüşür: "Merak etmek için burada olduğumuzu, olduğumu düşünüyorum. Merak etmek. Soru sormak. O büyük şeyleri merak ederken ve büyük şeyler hakkında soru sorarken, küçük şeyleri neredeyse kaza sonucu öğrenirsin. Ama hiçbir zaman baştaki büyük şeyler hakkında daha fazlasını öğrenmezsin. Ne kadar merak edersem o kadar çok seviyorum." Albert bir patriarkken sevmeyi beceremiyordu.

Walker'ın kurgu karakteri Albert'ın aksine birçok erkek, elde olmayan nedenlerle değiştiremedikleri koşullar tarafından kuşatılmış değildir. Erkeklik krizinden mustarip çoğu erkek değişim arayışında nereye yöneleceğini bilmez. *Antwone Fisher* adlı, gerçek bir olaya dayanan filmde, sorunlu genç siyah erkek yaşadığı krizi şöyle ifadeeder: "Ne yapacağımı bilmiyorum." Erkeklere yönelik feminist bir gelecek, dönüşümü ve iyileşmeyi mümkün kılabilir. Cinsiyetçiliği ve cinsiyetçi baskıyı sona erdirmek isteyen feminizm savunucuları olarak, acılarından bahsederken erkekleri dinlemeye istekli olmak zorundayız. Ne zaman ki yüzümüzü çevirmeden eril acıyla cesurca yüzleşiriz, işte o zaman erkekler için iyileşmenin koşulu olan duygusal farkındalığın örneğini oluştururuz.

İyileşmek için erkekler yeniden hissetmeyi öğrenmek zorundalar. Sessizliği bozmayı, acıyı anlatmayı öğrenmek zorundalar. Erkekler acıyı anlatmak için genelde öncelikle hayatlarındaki kadınlara yönelirler ve kadınlar onları dinlemeyi reddeder. Kadınlar ataerkil erkekliğin gizemli havasına pek çok şekilde rağbet gösterdi. Bir erkeğin duygularını ifade etmesini görmeleri, bu duyguları dinlemeleri ve yanıtlamaları istendiğinde, öylece başlarını çevirebiliyorlar. Hayatımdaki erkekten sık sık duygularını anlatmasını istediğim bir dönem vardı. O konuşmaya başladığında ise ya sözünü keser ya da ağlayarak sustururdum, böylece duygularının kaldırılamayacak kadar ağır olduğu, duygularını kendisine saklamasının en iyisi olacağı mesajını iletmiş olurdum. Daha önce bahsettiğim *Sylvia* karikatürünün hatırlattığı gibi, kadınlar erkeklerin duygularını dillendirmesinden korkar. Ben erkek partnerimin acısını duymak istemedim çünkü duyduğum takdirde, erkeğin yaralıların koruyucusu olduğu ataerkil ideale yaptığım yatırımdan vazgeçmem gerekecekti. Eğer o yaralıysa, beni nasıl koruyabilirdi?

Olgunlaştıkça, feminist bilinçliliğim erkeklerin ataerkî tarafından istismar edildiğini teslim edecek kadar geliştikçe, eril acıya kulak verebildim. Erkeklerin yalnızca araçsal destek sunmak amacıyla var olduğunu düşünmeyi bırakıp, onları yoldaşlar ve hayat yolculuğunda bizimle yolculuk eden dostlar olarak görebildim. Erkekler henüz duygusal farkındalık ve ifade haklarını ilan edecek bir feminist erkekler hareketi örgütlemediği için, ne kadar erkeğin aslında duygularını ifade etmeye çabaladığını -ki bu çaba sadece hayatlarındaki kadınların onlara kulaklarını tıkamalarına ya da onları terk etmelerine yol açar- bilemeyeceğiz. Yaptığım görüşmelerde bazı erkekler, erkek ahbaplarıyla yoğun duygularını paylaştıklarında, o ahbabın ya sözünü keserek anlatmasını engellediğini ya yanıt vermediğini ya da mesafe koyduğunu itiraf ettiklerinde afallamış-

tını. Genci yaşlısı tüm erkekler, duyguları hakkında konuşmak istedikleri zaman diğer erkeklere gitmemeyi öğreniyor. Eğer heteroseksüellerse, cinsel samimiyetleri olan kadınlarla bu duyguları paylaşmaya çalışmaları çok daha olasıdır. Kadınlar genelde erkeklerle çok samimi sohbetlerin cinsel ilişki öncesindeki ve sonrasındaki kısa anlarda gerçekleştiğini anlatırlar. Tabii ki ana akım medya, duygularını paylaşmak üzere seks işçisine giden erkek imajını sürekli olarak üretir; bu ilişki hiçbir yakınlık içermeyen, dolayısıyla gerçek anlamda duygusal risk barındırmayan bir ilişkidir.

"Kırılgan" olmak birçok erkeğin kaçınmaya çalıştığı bir ruh halidir. Bazı erkekler tüm hayatlarını kaçma halinde geçirir ve bu nedenle asla derin samimiyet kuramazlar. Maalesef hepimiz, erkeklerle gerçekte hissetmediğimiz derinlikte samimiyetimiz ve yakınlığımız varmış gibi davranarak ataerkiyle gizlice anlaştık. Aslında kim olduklarına dair kesinlikle fikrimiz yokken, erkeklere onları sevdiğimizi söyledik. Gözümüzdeki yerlerini söylemekten ödümüz koptuğu, aynı fikirde olmadığımızda uzaklaştırılmaktan, aforoz edilmekten korktuğumuz halde, babalarımıza onları sevdiğimizi söylüyoruz. Böylece hepimiz erkeklere her şeye sahip olabileceklerini, ataerkil erkekliğe tutunup yine de sevdiklerine değer verebileceklerini hissettirerek ataerkil kültürle gizli bir anlaşma içine giriyoruz. Gerçekte, bir erkek ne kadar ataerkil ise, hisleriyle olan bağı o kadar kopuk olmak zorundadır. Hissedemezse, bağ kuramaz. Bağ kuramazsa derin samimiyet kuramaz.

Önemli bir biçimde, Terrence Real birçok erkeğin derin samimiyetin ne olduğunu bilmediğini öne sürer: "Erkekliğin ya baskın ya da edilgen dünyası hassasiyete çok kısıtlı bir alan bırakır... kişi ya kontrol ediliyor ya da kontrol ediyordur, ya tahakkümcüdür ya da hâkimiyet altındadır." Real "erkekler derin samimiyetten korktuklarını söylediklerinde, aslında tabi kılınmaktan korktuklarını söy-

lerler" diyerek çok önemli bir kavrayışı paylaşır. Genelde bu tabi kılınma korkusu, ataerkil kadınların ebeveynlik yaptığı oğlan çocukların, anne yakınlığına duydukları özlem aracılığıyla kontrol edilmesiyle tetiklenir. Anne sadizmi söz konusu olduğunda, manipülatif kadın, oğlanı kendi iradesine mecbur bırakmak, kendisine tabi kılmak için çocuğun duygusal kırılganlığından faydalanır. Erken yaşlardaki bu deneyim, birçok erkeğin yetişkin bir kadınla derin samimiyet kurma korkusunun temelinde yatar. Bu durum, ataerkil kültürde pek çok erkeğin derin samimiyeti genç kadınlarda ya da kızları olacak yaşta kadınlarda aramasının sebebini açıklayabilir.

Anne sadizmini oğlan çocuklarla ilişkili bir şekilde ele alan feminist tartışma çok sınırlı. Nedeni, annelerin son derece güçsüz olduğu daha geniş bir toplumsal bağlam söz konusu iken, feminist düşünürlerin ataerkil kültürde annelerin çocuklar üzerinde sahip olduğu gücün adını koyacak bir dil bulmasının zorluğuydu. Oysa kadınları, oğlan çocuklar üzerinde hasar bırakacak şekilde duygusal güç kullanmaya iten şey, ataerkide tam da kadınların yetişkin erkekler karşısındaki bu güçsüzlüğü olabilir. Bu nedenle annelerin işlevsiz olduğu ve anne sadizminin bol bulunduğu tek ebeveynli evler, oğlan çocukların büyümeleri için, anne sadizminin norm olduğu işlevsiz iki ebeveynli evler kadar sağlıksız yerlerdir. İki ebeveynli evlerde oğlan çocuk, anne sadizmine müdahale etme işlevi gören, aydın bir tanık gibi davranan yetişkin bir erkeğe sahip olacak kadar talihli olabilir. Bu tür bir müdahale bir kadının tek başına yönettiği bir hanede yoktur.

Kadınlar kalıtsal olarak erkeklerden daha sevgi dolu değiller; kadınlar bakım işlerini yürütüp yine de duygusal istismarda bulunabilirler. Ataerkil kültürde, kadınların sevgi dolu olduklarını, derin samimiyet kurma yetisine sahip olduklarını öylece varsayma eğilimi çok güçlü. Öyle ki, derin samimiyeti mümkün kılacak, ilişki

kurmayı sağlayacak becerileri olmayan kadınların durumu çoğunlukla dikkatten kaçıyor. Birçok kadın ilişki kurmayı sağlayan beceriler öğrenmeleri için teşvik edilir, ama haysiyetin zarar görmesi, bizi bu becerileri sağlıklı bir şekilde hayata geçirmekten alıkoyabilir. Feminist erkekliğin serpilebileceği bir kültür oluşturmaya başlayacaksak, annelik yapan kadınların eleştirel bilinç geliştirmek üzere kendilerini eğitmeleri gerekecek. Yakın gelecekte oğlan çocukların, ister ayrı olsunlar ister birlikte, çocuklarına derin samimiyet kurmayı öğreten sevgi dolu ebeveynlere sahip olduklarında nasıl geliştiğini gösteren daha fazla veriye sahip olmayı umabiliriz. O zamana kadar ilişki kurma becerisinden yoksun erkeklerin bunu öğrenebilecekleri alanı oluşturalım.

Zukav ve Francis'in *The Heart of the Soul*'da cesur bir şekilde dile getirdiği üzere, "Derin samimiyet ve dışsal güç arayışı -yönlendirme ve kontrol etme yetisi- birbiriyle uyuşmaz." Çoğu erkeğin başkasıyla samimiyet kurabilmesi için, öncelikle kendisiyle samimi olması gerekir. Hissetmeyi ve duygularına vâkıf olmayı öğrenmek zorundadır. Duygularını maskeleyen ya da bastıran erkekler aslında acıyı hissetmek istemez. Duygusal acı, çoğu erkeğin üstünü örttüğü, uyuşturduğu ya da tecrit ettiği bir his olduğu için, hislere geri dönüş yolculuğu genelde acı çekme yolundan geçer. Aşırı eril öfke bu acı çekme alanının üstünü örter: İyi bir şekilde korunan sır budur. Bir kadın eril acıya yaklaştığında, ardındaki duygusal kırılganlığı görecek kadar eril maskeye nüfuz ettiğinde, çoğunlukla öfkenin hedefine dönüşür.

Duygusal olarak kapalı olan erkeklerin genelde saklamaya çalıştığı, duygusal kırılganlıktan duydukları utançtır. Erkekleri, hisseden benliklerinden uzaklaştırıp ataerkil eril maske takmak üzere sosyalleştirmek için utandırma sıklıkla kullanılır. Bu nedenle yetişkin birçok erkekte içsel bir utandırma sesi vardır. Araştırmalar ataerkil

babaların, çocukları tarafından nadiren öldürüldüğünü gösterir; babaları tarafından utandırılan erkeklerin duyduğu nefret çoğunlukla dişil otorite figürlerine aktarıldığı için anneler daha çok öldürülür. Erkeğin içindeki yaralı çocuk, özellikle kadınlara karşı, misillemeden korkmaksızın öfke duyabilir. İlişkideki samimiyet ne kadar derinse, kadının hem öfkenin hedefi hem de sırdaş olması o kadar muhtemeldir; kadın, erkeğin öfkeye bağımlı olduğunu kimseye anlatmaz. Bu durum, özellikle eylemin faili olan erkeğin, annesini ya da güçsüz kardeşlerini döven bir oğul olduğu vakalarda görülür. Kültürümüzde oğulların, özellikle ergen erkeklerin annelerine uyguladığı şiddetten pek bahsedilmez. Çok sayıda yetişkin bekâr erkek, kadın ebeveynle yaşamak üzere eve döndüğünden ya da evden hiç ayrılmadığından, giderek büyüyen bir ev içi geçimsizlik sorunu var; hem duygusal hem fiziksel olan bu sorunun üzeri örtülüyor.

Kadın-erkek çiftler arası ilişkilerdeki mahrem ilişki terörizmi özellikle de duygusal istismar bir sorun olarak tanımlanır. Ancak, yetişkin çocuklar ile ebeveyn arasında yaşanan ilişki terörü hakkında çok az şey söylenir. Yakın tarihli *The Piano Teacher* [Piyano Öğretmeni] adlı film, yetişkin bir çocukla bir ebeveyn arasında var olabilecek hem duygusal hem de fiziksel istismar biçimindeki sadomazoşist şiddeti, canlı bir tasvirle gösterdi. Filmde yer alan yetişkinler kadın. İzleyicilerin gördüklerini kadınlar arası rekabetin geleneksel cinsiyetçi algılarına göre yorumlamasına müsaade ediliyor. Ancak gerçek hayatta bekâr anne/yetişkin oğul ilişkilerinde muazzam düzeyde duygusal istismar gerçekleşmekte ve bu istismarın adı konmuş değil. Ataerkil kültürde kadınlar erkek istismarını örtbas etmek ve gizlemek üzere eğitilirler; özellikle de oğlun suçlu, annesinin ise kurban olduğu durumlarda böyledir. Bu sağlıksız yakınlık durumlarının var olma sebebi, kültürel olarak

kadınlara ve erkeklere yakınlığın ne olduğunu öğretmekteki kültürel başarısızlığımızdır. Kadınlar bakım işini üstlenen başlıca ebeveyn olarak kaldıkları müddetçe, nasıl yakınlık kurulabileceğini öğrenme ve bu bilgiyi erkek ve kız çocuklarla paylaşma konusunda büyük oranda bizler sorumlu olacağız.

Nasıl yakınlık kurulacağını öğrenmek ilişkisel bir beceridir ve bize kendini tanımanın değerini öğretir. Gary Zukav ve Linda Francis birine yakın olmak, o kişi karşısında kırılgan olmak şeklindeki eski anlayışın ötesinde daha geniş, daha anlamlı bir yakınlık tanımlaması yaparlar: "Dışsal güç arayışından (yönlendirme ve kontrol etme yetisi) otantik iktidar arayışına (kişiliğinizin ruhunuzla uyumlu hale gelmesi) geçtiğinizde yakınlığa ulaşırsınız." Son yıllarda okuyucuları ruhlarına özen göstermeye sevk eden birçok kişisel gelişim kitabı yayımlandı. James Hillman, Thomas Moore ve Gary Zukav tarafından yazılan bu tip kitaplar, ülke çapında çok satanlar arasına girdi. Ne gariptir ki bu erkekler, ruhumuza özen göstermemiz gerektiğinden bahsederken, sanki kadınlar ve erkeklerde bu özenin yolu aynıymış gibi konuşuyorlar. Thomas Moore *Care of the Soul* [Ruha Özen Göstermek] kitabının giriş bölümünde okuyucuya şunları anlatır: "Tatmin edici iş, doyurucu ilişkiler, bireysel güç ve semptomlardan* kurtulmak hep ruhun armağanlarıdır. Yaşadığımız dönemde, ruha inanmadığımız, dolayısıyla da değerler hiyerarşimizde ona yer vermediğimiz için bu armağanları elde etmek hiç kolay değil... Zihnin bedenden ayrıldığı ve maneviyatın materyalizm ile bağdaşmadığı derin bir yarılma döneminde yaşıyoruz. Peki bu bölünmeden nasıl çıkarız?" Vizyon sahibi düşünürler, hâkimiyet mantığının bu bölünmeyi nasıl oluşturduğunu ortaya

* Thomas Moore, insan davranışlarında ortaya çıkan çeşitli semptomların, ruhun ihmal edildiğinin göstergesi olduğunu ifade eder. Sözü geçen "semptomlar" bunlardır. -y.h.n.

koyarak ve birlikte var olma, birbirine bağlı olma modelini seçerek bütünlüğü yeniden oluşturmaya başlayabileceğimize, bütünlüğün ise beraberinde ruha özen göstermeyi getireceğine inanıyorlar.

Ataerkil erkeklik mantığına kendini kaptırmış erkekler ruhlarının önemli olduğuna inanmakta zorlanırlar. Thomas Moore'un, ruhlarımızı beslememiz için hepimize yaptığı açık çağrının sonunda sunduğu şu öneri belki de ataerkil bir önyargıdan kaynaklanıyordu: "Ruha özen göstermek kişisel gelişim projesi değildir... Düzgün yaşamak ya da duygusal olarak sağlıklı olmakla hiçbir ilgisi yoktur." Ruha özen göstermekle kendini duygusal ve fiziksel olarak besleme arasındaki ilişkiyi reddetme ihtiyacı, tam da Moore'un eleştirdiği bilinç düzeyinde ikilik oluşturan bölünmelerin göstergesidir. Ruhuyla doğru bir şekilde ilgilenen herkes duygusal esenliğinin arttığını hisseder.

Erkeklerin, ruhlarının önemli olduğunu, ruhlarına özen göstermenin varlıklarının birincil görevi olduğunu duymaya ihtiyacı var. Erkeklerin hepsi, tahakkümcü bir model aracılığıyla iktidar peşinde koşmak yerine, ruhlarının hayatlarında daha çok açığa çıkmasını isteselerdi, bildiğimiz dünya daha iyi bir hale gelirdi.

Bizlere, gezegendeki hayatı geliştirecek şekilde ruha özen gösterme yollarına dair mesajlar ileten vizyon sahibi erkek öğretmenlerin; yoksul ülkelerdeki renkli erkekler, sürgünde yaşayan erkekler, emperyalist erkek şiddetinin kurbanlaştırdığı erkekler olması yalnızca kaderin bir cilvesi olamaz. Akla gelen iki erkek Dalai Lama Hazretleri ve Vietnamlı Budist papaz Thich Nhat Hanh. Dalai Lama *Ethics for the New Millenium*'da [Yeni Bin Yıl İçin Etik] ruhsal bir devrim çağrısı yapar. Tüm insanların mutluluğu arzuladığını ve içsel huzurun hakiki mutluluğun temel bir özelliği olduğu görüşünü iletir; içsel huzuru da başkalarına özen göstermeyle ilişkilendirir.

Dalai Lama'nın duygu yüklü mesajı, erkeklerin ilişkisel beceriler -empati kurabilme, diğerleriyle ilgilenme becerisi- geliştirerek ruhlarını iyileştirebileceklerini dünyaya anlatan feminist düşünürlerin görüşünü çağrıştırıyor.

Erkeklere ve kadınlara ruhsal rehberlik sunan vizyon sahibi erkek öğretmenlerin varlığı bize, erkeklerin kalplerinin sevgi ve şefkat ile dönüştüğünü sürekli olarak hatırlatır. Dalai Lama mütemadiyen, şefkat pratiği geliştirmemiz gerektiğini öğretir. Erkekler kendilerini ataerkiyi sona erdirmek için çalışıyor görmese de, gerçek ortadadır ki, şefkat yolunu seçen her erkeğin ruhu iyileşir ve tahakkümden uzaklaşır. Dalai Lama'nın sunduğu bilgelik şudur:

> Hayatlarımıza anlam katan temel şeylerden biri şefkattir. Süregiden mutluluk ve neşenin kaynağı budur. İyi bir kalbin temelinde de bu yatar. Herkese karşı gösterdiğimiz nezaket yoluyla, muhabbet yoluyla, dürüstlük yoluyla, hakikat ve adalet yoluyla kendi iyiliğimizi sağlarız. Bunun karmaşık bir teoriyle alakası yoktur. Bu sağduyu meselesidir... İnkâr edilemez bir şey varsa bu, kendi mutluluğumuzun başkalarının mutluluğuna ayrılmaz bir şekilde bağlı olduğudur. İnkâr edilemez bir şey varsa bu, toplum acı çektiğinde bizim de acı çektiğimizdir... Bu nedenle diğer her şeyi reddedebiliriz: din, ideoloji, geçerli tüm bilgiler. Ama sevgi ve şefkatin gerekliliğinden kaçamayız.

Ruha özen göstermekten kastedilen budur; bu gezegende hayatı sürdüreceksek, bütünüyle ve iyi bir şekilde yaşayacaksak hem kadınlar hem erkekler bu işle uğraşmalıdır.

Toplumumuzdaki birçok erkek ilahi güçlere inanır, ancak ruhsal hayatı değersiz kılmayı, kutsala dair algılarına zarar vermeyi de öğrenmiştir. Bu nedenle erkeklerin sevebileceği bir kültür oluşturacaksak ruhsal restorasyon uğraşı, yani erkeklerin ruhlarını kutsal olarak görme uğraşı elzemdir. Erkeklerin kalpleri şefkatle doldu-

ğunda ve sevgiye açık olduğunda, Dalai Lama'nın dediği gibi, "Tapınağa ya da kiliseye, camiye ya da sinagoga ihtiyaç yoktur, karmaşık felsefeye, doktrine ya da dogmaya ihtiyaç yoktur, çünkü kendi kalbimiz, kendi zihnimiz tapınaktır ve şefkat doktrindir."

Çağdaş feminist hareketin militanlığının doruk noktasında olduğu dönemde, eril tanrılara inananlarımıza çoğunlukla hain muamelesi yapıldı. Yine de birçoğumuz, ataerkil ideolojiyi eril dini figürlere içkin olan korumacı ve sevgi dolu nezaket imgesinden ayırmak için, erkeklere olan sevgimizi korumakta ve eril ruhun kutsallığını takdir etmeye devam etmekte özellikle fayda gördük. Çoğumuz Hıristiyan geçmişe sahip yaralı kız çocuklar olarak, her gün yirmi üçüncü mezmurla* meditasyon yapmayı faydalı bulduk, çünkü bu, ruhlarımıza özen gösteren baba imgesini çağrıştırıyordu; hayatta kalacağımızın, iyilik ve merhametin bize sunulacağının ve babanın sonsuza kadar bizi kanatları altında tutacağının sözünü veriyor ve güven sağlıyordu.

Bu sevgi dolu babalık imgesi, feminist erkekliği en ilahi biçimiyle kapsıyor. Ruhu iyileştirerek, oğlan çocukların ve erkeklerin ruhlarına özen göstererek hayranlığımızı açığa vurmaya cesaret etmek zorundayız. Tahakkümcü erkeği değil, kutsal ruhun vücut bulduğu, sevgide birleşebileceğimiz erkeği, ayrılma tehdidi olmadan, korkuya yer olmayan mükemmel sevgiyi bilerek selamlamaya cesaret etmek zorundayız.

* 23. Mezmur, Zebur'un bir bölümü. Kitab-ı Mukaddes'in Koini tercümesine göre Davud tarafından yazılmış olup Tanah'ın Zebur kitabında bulunur ve Tanrı'yı bir çoban olarak anlatır. -y.h.n.

10

ERKEKLERİN BÜTÜNLÜĞÜNÜ GERİ KAZANMAK

Erkeklerin kalplerindeki krizi iyileştirmek için hepimiz şu gerçekle yüzleşmeye istekli olmalıyız: Ataerkil kültür erkeklerin ruhlarının bölünmüş olmasını gerektirir. Bu talebe boyun eğmeyen erkekler olduğunu biliyoruz; ancak birçok erkek tam olma kapasitesinden vazgeçmiş durumda. Bütünlük arayışı, erkeklik krizini iyileştirebilecek ve erkeklerin kalplerini sevgi vermeye ve almaya hazır hale getirebilecek destansı bir yolculuktur.

Maske takmayı öğrenmek ("erkeklik"* terimi halihazırda bu kelimeyi içerir) ataerkil erkeklikte, oğlan çocuğa verilen ilk derstir. Oğlan çocuk temel duygularını, cinsiyetçiliğin eril olarak tanımladığı kabul görmüş davranışlara uymadığı takdirde açığa vuramayacağını öğrenir. Ataerkil ideali gerçekleştirmek adına gerçek benliklerinden vazgeçmeleri istenen oğlan çocuklar, kendilerine ihanet etmeyi erkenden öğrenir ve ruhlarını katlettikleri bu eylemlerden dolayı ödüllendirilir. Terapist John Bradshaw, bir çocuğun doğal hislerinin kabul görmediğini öğrenmesiyle gerçekleşen bölünmeyi açıklar. Çocuk, gerçek benliğinin uygunsuz ve yanlış olduğunu söyleyen bu derse karşılık olarak sahte bir benlik kuşanmayı öğrenir. Bradshaw şöyle ifade eder: "Yanlış bir şey yaptım, gerçekten ne olduğunu bilmiyorum, bizzat varoluşumla ilgili son derece yanlış bir şey var

---

* İngilizcesi *masculinity*. -y.h.n.

hissi, mutlak umutsuzluk algısına yol açar. Bu umutsuzluk, muammaya dönmüş ruh halinin en derinindeki yaradır. Bu, neysem o olma imkânımın bulunmadığı anlamına gelir; kendim olarak kaldığım sürece önem arz etmemin ya da birinin sevgisine değer olmamın yolu yok. Başka biri olmanın yolunu bulmak zorundayım; sevilebilecek biri, ben olmayan biri." Cinsiyetçi roller oğlan ve kız çocuklarda kimlik oluşumunu kısıtlar, ancak süreç oğlan çocuklara daha çok zarar verir. Çünkü hem onlardan beklenen roller daha katı ve sınırlandırıcıdır hem de bu rollerden saptıklarında sert bir şekilde cezalandırılma olasılıkları daha yüksektir.

Çağdaş feminist hareket, genç kadınların cinsiyetçi tanımlardan farklı bir benlik algısı oluşturabilecekleri, toplumsal olarak onaylanmış bir alan yarattı. Fakat aynı özgürlük genç erkekleri de kapsayacak kadar genişlemedi. Dolayısıyla ataerkil kültürde genç erkeklerin sahte bir benlik oluşturma, bölünmüş olma geleneğini sürdürmelerinde şaşılacak bir şey yok. Çocuk yaştaki ve yetişkin erkeklerdeki bu bölünme, çoğunlukla kompartmanlara ayırma durumu ile betimlenir. Erkeklerde zihinsel hastalıklara zemin oluşturan ve derin yaralar açan, psişe ve ruhlarındaki bu bölünmedir. Sahte benlik maskesi takmak zorunda kaldıklarında, erkeklerin dolu ve özgür yaşama kapasiteleri son derece azalır. Keyif alamazlar ve hiçbir zaman gerçekten sevemezler.

Sahte benliğe sahip kişi sahtekâr olmak zorundadır. Kendisine ve başkalarına yalan söylemeyi öğrenen insanlar sevemezler, çünkü hakikati söyleme yetileri zarar görmüştür, dolayısıyla güven duymaktan âcizdirler. Ataerkinin erkeklerde oluşturduğu psikolojik hasarın özü budur. Bu kültürün devamlı yadsıdığı istismar biçimlerinden biri budur. Patriark olmak üzere toplumsallaşan oğlan çocuklar istismar edilir. Ataerkil ideal doğrultusunda şekillenen toplumsallaşma aracılığıyla çocuk istismarının kurbanları olan oğlan

çocuklar, sevilemez olduklarını öğrenirler. Bradshaw'a göre "ilişkilerin iktidar, kontrol, gizlilik, korku, utanma, yalnızlaşma ve mesafe üzerine kurulduğunu" öğrenirler. Bunlar çoğunlukla yetişkin ataerkil erkeğin takdir edilen özellikleridir.

Duygusal olarak yaralanmış oğlan çocuklar, ataerkil kültürde toplumsal olarak kabul görürler ve hatta böyle olmaları talep edilir. Oğlanların tam olma, bütünlüğe sahip olma haklarından mahrum bırakılması hem teşvik edilir hem de bu işin doğru yolu olarak görülür. Terrence Real "çocuklarımızı dünyaya geldiklerinde sahip oldukları bütünlük ve bağdan vazgeçmeye zorluyoruz" der ve ardından onları "en derindeki benliklerini gömmeye, konuşmaktan vazgeçmeye ya da hakikati dikkate almamaya, doğamız gereği en çok arzuladığımız yakınlık halini güvensizlik ve hatta aşağılama içine hapsetmeye" teşvik ettiğimizi söyler. Real, ataerkinin son derece sert olan psikolojik etkisini açığa çıkartarak, şu hakikat hakkında konuşma cesaretini gösterir: "İlişkiselliğe karşı olan, kırılganlıktan nefret eden bir kültürde yaşıyoruz. Bu kültür, bırakın bağ kurma yetilerini geliştirmeyi, bu yetilerden bilfiil korkuyor." Oğlan çocuklara kırılgan yönlerinden nefret etmeyi öğretmek, onları kendi ruhlarını katletmek üzere sosyalleştirmenin bir yoludur. Öğrenilmiş bölünme, ayrılma ve kopma eylemleri sonucunda erkek ruhunda oluşan bu yara, ancak bütünlüğü hayata geçirerek iyileşebilir. Yaralanmış erkek, ataerkil erkekliğin ihtiyaçlarına hizmet ederken bir kenara attığı benliğinin tüm parçalarını iyileştirmek zorundadır. Bu iyileşme, eril varlığın bütünlüğünü yeniden kurmak için gerekli olan zemindir.

Rabbi Harold Kushner *Living a Life That Matters* [Anlamlı Bir Yaşam Sürmek] adlı son kitabında bütünlüğün anlamından bahsederken, gayet anlaşılır olan şu açıklamayı sunar: "Bütünlük, tam olmak, parçalanmamış olmak, bölünmemiş olmak demektir. Kişiliğinin

farklı bölümlerini birleştirmiş, böylece ruhundaki çatlağın önüne geçmiş bir kişiyi tanımlar." Ataerki, erkekleri bütünlükten vazgeçmeye ve inkâra dayalı hayatlar yaşamaya teşvik eder. Kompartmanlara ayırma, duygularını gizleme ve bağ koparma becerilerini öğrenen erkekler, öyle olmadığı halde bütünlük içinde hareket ettiklerini düşünebilirler. Erkeklerin öğrenilmiş psikolojik inkâr durumu son derece ağırdır. M. Scott Peck, *Further along the Road Less Traveled* [Az Gidilmiş Yolda İlerlerken] kitabında bütünlük tanımına ekleme yaparak, "bütünlük" teriminin kökünün anlamını tartışır. Terimin kökünün "birleşmek"* fiili olduğunu söyler ve kompartmanlara ayırmanın tersi olduğunu vurgular. "Bütünlükten yoksun olan insanlar, ister istemez kompartmanlara ayrılır. Ataerkil erkeklik, erkeklerin kompartmanlara ayrılmasını normalleştirir."

Peck, kompartmanlara ayrılmanın acıyı hissetmekten kaçma yolu olduğunu iddia eder: "Pazar sabahı kiliseye giden, Tanrı'yı, Tanrı'nın yarattığını ve Tanrı'nın sevgili insanlarını sevdiğine inanan, ancak pazartesi sabahı, şirketinin bölgedeki akarsuya zehirli atık boşaltma politikasını sorun olarak görmeyen erkek tipine alışkınız. Dinini bir kompartmana, işini diğer kompartmana yerleştirdiğinden bunu yapabilmektedir." Birçok erkek kompartmanlara ayırmanın olumlu bir pratik olduğuna inanmak üzere toplumsallaştığı için, bunu doğru bulur, rahat eder. Dolayısıyla bütünlüğü hayata geçirmek zordur, acı verir. Peck şu önemli noktaya dikkat çeker: "Bütünlük ıstırap verir. Ancak o olmadan tam olmak mümkün olmaz." Erkekler tam olmak için, bütünlüğü hayata geçirmek zorundadır.

Özsaygının sağlam olabilmesi için bütünlük gereklidir. Birçok erkeğin özsaygısı azdır; çünkü cinsiyetçi erkek rolünü hayata geçirmek adına sürekli yalan söylerler ve (sahte görünümlere bürünerek)

* İngilizcesi *to integrate*. -y.h.n.

çevrelerini aldatırlar. Konuyla ilgili çığır açan çalışması *Six Pillars of Self-Esteem*'de [Özsaygının Altı Dayanağı] Nathaniel Branden, bütünlük oluşturma pratiğini özsaygının temel dayanağı olarak tanımlarken, yalan söylemenin özsaygıyı nasıl zedelediğinden bahseder. Kendisini bir zamanlar, birçok erkek gibi, diğer insanları korumak adına yalan söylemenin önemli olduğuna inandırdığını, ancak zamanla "yalanın işe yaramadığı" hakikatiyle yüzleşmek zorunda kaldığını itiraf eder. Haysiyetini onurlandırmak, bütünlüğü hayata geçirmek için hakikatin söylenmesi gerektiğini, "erteleyerek ve geciktirerek âdeta sonuçları herkes için daha korkunç bir hale" getirdiğini keşfeder. Ayrıca, "Hiç kimseyi, özellikle de kendimi koruyamadım. Gerekçelerimden biri değer verdiğim insanları korumak olsa bile, olaylar başka türlü gelişseydi yaşayacakları acıdan çok daha fazlasını çekmelerine yol açtım. Gerekçelerimden biri değerlerim ve bağlılıklarım arasındaki çatışmadan kaçınarak haysiyetimi korumak olsa bile, haysiyetime zarar verdim." Branden'ın tanımladığı bu yanlış mantık, birçok ataerkil erkeğin hakikati anlatmaktan, bütünlüğü hayata geçirmekten kaçınmak için kullandığı mantığın aynısıdır.

Sıklıkla, erkeklerin yalan söyleme ve kompartmanlara ayırma yoluyla daha fazla iktidar elde ettiklerini düşünmemiz sağlanır. Ama durum hiç öyle değildir. Sahte bir benliği koruma ve kollama stresi, eril duygusal esenliğe zarar verir. Erkeklerin yaşadığı depresyonun büyük bir bölümü tam olamamaları ile doğrudan ilgilidir. Her ne kadar erkekler sahte benlikler oluşturmak ve bunları sürdürmek üzere toplumsallaşsalar da birçok erkek bir zamanlar var olan hakiki benliğini hatırlar. Bu kaybın anısı, benlikten vazgeçmeye teşvik eden dünyaya duyulan nefretle birlikte depresyonu doğurur. Yetişkin erkeklerde kaynağı çoğunlukla belirlenmeyen bu ıstırap kalıcıdır. Birçok erkeği gerek işkoliklik gerekse madde kul-

lanımı gibi bağımlılıklara sürükler. İşkoliklik erkekler arasındaki en yaygın bağımlılıktır, çünkü genellikle ödüllendirilir ve duygusal esenliklerine zararlı bir şey olarak görülüp ciddiye alınmaz.

İş, genelde erkeklerin duygularından koptuğu bir alandır. Zukav ve Francis işkolikliği duygulardan kaçış olarak tanımlar: "İşkoliklik, en güçlü anestezik kadar etkili bir uyuşturucudur... İşkoliklik derin bir uykudur. Acı veren duyguları geçici olarak bilincinizden uzaklaştıran, kendiliğinden oluşan bir kendinden geçme halidir." Bağımlılıklar artık acıyı uzak tutamadığı anda, erkekler depresyona girer. Bu kadar fazla eril acıya rağmen, ancak son yıllarda erkeklerin depresyonla yüzleşmesine toplumsal düzeyde izin verildi. Erkekler, karşılanmayan beklentileri ya da mükemmeliyetçilikleri (ki bu asla karşılanamaz, çünkü insan olmak demek mükemmel olmamak demektir) nedeniyle sıklıkla depresyona girer. Çoğunlukla, feminist hareketin "eril iktidarı" ortadan kaldırdığı ya da zayıflattığı, dolayısıyla da erkeklerin yoksunluk hissettiği öne sürülür. Bu düşüncenin altında eril depresyonun suçlusunun kadınlar olduğu fikri yatar. Buna karşın, pek çok kadın işgücüne dahil olunca erkeklerin kendilerini tehdit altında hissettiğine inanmak epey zor. Çünkü kadınlar erkeklerden daha az maaş alıyor ve uzun saatlerin ardından ikinci vardiyaya başlamak üzere eve geliyor. Evin dışındaki bir kadın artık evin ataerkil reisi olan kişinin yönetimi altında olmadığı için, kadınların dışarıda ne yaptığından çok, dışarıya yönelmeleri eril iktidarı tehdit edebilir.

Feminist hareketin erkekleri derinden etkileyen bir boyutu, kadınların erkekleri hem kolektif hem de bireysel olarak eleştirme hakkında diretmesiydi. Büyüdüğüm ataerkil evde, Babamın iktidarının en belirgin yönü eleştirilemez olmasıydı. Annem hiçbir zaman feminist olmadığı halde, kırk yıl boyun eğmenin ardından Babamı eleştirmeye başladı, eleştirisi eril iktidar ve ayrıcalığa yönelik

feminist meydan okumayı çağrıştırıyordu. Birçok kadın gibi, kocasının duygusal ilişkilenmeden yoksun olmasına isyan etti. Birçok kadın gibi, kocasının kişisel gelişime önem vermesini istedi. Ataerkil kültür yıllarca erkeklere kişiliklerinin, erkekliklerinin kişisel gelişime önem vermeksizin kabul göreceğini öğretmişti; feminist hareketin ardından kadınlar birdenbire erkekleri yeni duygusal beklentilerle sıkıştırdılar. Erkekler bu duruma toplu bir şekilde depresyon hissiyle yanıt verdi.

Popüler psikoterapist M. Scott Peck, büyümek yönünde attığımız her önemli adımda inkâr, kızgınlık, pazarlık, depresyon ve kabullenme sürecinden geçtiğimizi hatırlatır (Elisabeth Kübler-Ross'un ölümle yüzleştiğimizde geçirdiğimiz aşamaları tanımlamak için kullandığı aşamaların aynısı). M. Scott Peck, sevdiği kişilerin onu karakterindeki kusurlar nedeniyle eleştirmesini örnek olarak verir ve bu eleştiriye direnir:

> Eğer beni gerçekten, eleştirmeye devam edecek kadar seviyorlarsa, belki "Haklı olabilirler mi? Büyük Scott Peck'in muhtemel bir sorunu olabilir mi?" diye düşüneceğim bir noktaya gelebilirim. Eğer evet cevabı verirsem, o zaman bu durum depresyona yol açar. Ama depresyona yol açan bu düşünceye dayanabilirsem -benimle ilgili gerçekten bir sorun olabileceği düşüncesine- ve bu sorunun ne olabileceğini merak etmeye başlarsam, düşünür, çözümler, ayrıştırır ve tanımlarsam, o zaman sorunu yok etme ve kendimi bundan arındırma sürecine girebilirim. Depresyon işini -tamamen- bitirdiğim vakit, diğer uçtan yeni bir erkek, yeniden dünyaya gelmiş bir insan, daha iyi bir kişi olarak çıkacağım.

Ancak erkekler sıklıkla kendilerini öfke haline sıkışmış bir şekilde bulurlar.

Dolayısıyla tam olmak isteyen birçok erkek ilk önce öfkenin yoğunluğunun ve bu öfkenin gizlediği acının adını koymak zorundadır.

Ölmek üzere olduğu bilgisiyle karşı karşıyayken Joseph Beam "Brother to Brother: Words from the Heart" [Kardeşten Kardeşe: Kalpten Dökülen Kelimeler] adlı yazısında şunları itiraf eder:

> Hırpalanma veya yanlış anlaşılma riski barındırsa da benim için çok önemli olan şeyin konuşulması, söze dökülmesi ve paylaşılması gerekiyor. Kızgınlığı biliyorum. Bedenimdeki kızgınlık su kadar çok. Ben evimi bu malzemeden inşa ettim: Yağmurda ağlayan kan kırmızısı tuğlalar... Dünyaya gösterdiğim yüz ve duruş, bu. Dinleyiciye sahip olmamın yolu, bazen tek yolu, bu. Duygusal yakınlık göstermemin yolu bazen bu. Siyah bir erkek olarak bana sunulan muameleden dolayı kızgınım. Bu yakıcı kızgınlık, gey olduğum için cemaatimin beni aşağılaması ve hor görmesiyle körükleniyor. Eve olduğum gibi gidemiyorum.

Kızgınlık çoğunlukla depresyonu ve derin kederi gizler.

Depresyon, genelde yas tutma becerisinden yoksunluğun üstünü örter. Erkeklere yas tutacakları duygusal alan verilmez. Kız çocuklar ve kadınlar ağlayabilirler, hayatları boyunca kederlerini ifade edebilirler. Bizler kolayca dışa vurabiliriz. Erkeklere hâlâ, içlerine atmaları, daha da kötüsü, ağlayacakmış gibi hissettiklerini inkâr etmeleri öğretiliyor. Donald Dutton "Love and Rage" [Sevgi ve Öfke] başlıklı bölümde, erkeklerin kaybı kabullenmeyi reddetmelerinin, eril öfkenin temel bileşeni olduğunu söyler:

> Yas tutan eril model azdır... Erkekler yas tutmak, matem tutmak konusunda bireysel düzeyde özellikle kabiliyetsiz görünürler. Belki de bu nedenle *blues*• erkekler arasında çok popüler. *Blues*, bu kaybolmuş ve ulaşılamayan sürecin toplumsal olarak desteklenen bir biçimi olarak hizmet görür... *Blues* sanatçısı Robert

• *Blues*'un doğuşu Afrikalı kölelerin tarlada çalışırken söyledikleri hüzün ve acı dolu şarkılarla olmuştur. Ayrıca ismini, Batı Afrika kültüründe cenaze ve yas törenlerinde acının sembolü olarak kullanılan mavi renkten aldığı iddia edilmektedir. -y.h.n.

Johnson "hırpalandım ve ölmek umrumda değil" diye şarkı söylediğinde, bir sürü erkek kendi karşılıksız kalan özlemlerini hissedebiliyor ve baş sallayarak onaylayabiliyor.

Birçok ergen kız çocuk, küçük bir çocuktan olgun bir genç kıza dönüşürken yas sürecinden geçer. Genç kızların değişikliğin matemini tutmalarına izin verilir. Çocuk ya da yetişkin eril kişilerin yas tutma ritüelleri yoktur.

Kilisenin siyah erkeklerin hayatında bu kadar önemli olmasının nedenlerinden biri, kilisenin erkeklerin duygularını ifade etmesine, yas tutmasına izin verilen mekânlardan biri olmasıdır. James Baldwin *Bundan Sonrası Ateş*'te kilisede duyguların bu şekilde serbest bırakılmasını şöyle tarif eder: "Bazen bir vaazın ortasında her nasılsa, bir mucize sonucunda, kilise ve ben bir olduğumuzda, dedikleri gibi 'Sözü' gerçekten taşıdığımı biliyordum. Onların acı ve mutlulukları benim, benimki onların oluyordu. Onlar mutluluklarını bana bırakırdı, ben kendiminkini onlara bırakırdım. O zamandan beri, böylesi zamanlarda hissettiğim güç ve zafere eşdeğer hiçbir şey yaşamadım." Erkeklerin yas tuttuğunu ilk kez çocukluğumun kilisesinde gördüm.

Erkeklerin psikolojik ve ruhsal olarak büyümek için yas tutmaya ihtiyacı vardır. Kendini iyileştirmeye çalışan erkekler, ancak acıyı hissedebildikleri noktada şifa bulmaya başladıklarını itiraf ederler. Neale Lundgren oğlan çocukluk hakkındaki "The Night When Sleep Awoke" [Uykunun Uyandığı Gece] adlı otobiyografik metninde bu içsel mücadeleyi cesaret ve içgörü ile anlatır; bir baba modeli bulmayı, erkeklikle yeniden bağ kurmayı nasıl istediğini itiraf eder. "Baba arayışımı tüketmiş olduğumu düşündüğüm zaman, terapi desteği almaya başladım. Çeşitli kronik, açıklanamaz depresyon nöbetlerinin ardından, sonunda acı ve öfkeden kaçmaktan vazgeç-

meye karar verdim. Terapi bilgisine sahip erkek ve kadınların yardımı ve desteğiyle, yaralı kalbimin korktuğum alanını keşfetmeye başladım. Geçmişteki kayıplarımın ve bağlarımın yasını tutmaya başladım." Bir erkek, yas tutmasını sağlayacak duygusal yetisi engellendiğinde, muhtemelen zamanda donup kalır ve büyüme sürecini tamamlayamaz. Erkeklerin, değişmek ve tamamen dönüşmek adına eski benliklerinin yasını tutmaları ve doğacak yeni benlikleri için alan oluşturmaları gerekir.

Eğer bir erkek -özellikle bir başkasını, bilhassa kadınları tatmin etmek için- asla değişmemesini söyleyen ataerkil kuralları çiğnemek istemiyorsa, sevilmek yerine kendinden isteneni yapmayı seçecektir. Sevdiklerinden yüz çevirecek ve erkekliğini kişiliğine, yalnızlaşmayı bağ kurmaya yeğleyecektir. Terapist George Edmond Smith erkeklerin, kontrolden çıktıkları ya da hata yaptıkları fark edildiğinde öfke ve inkârla yanıt vermeyi küçük yaşlarda öğrendiğini hatırlar:

> Ayrıca küçükken, yanıtını bilmediği bir soru sorduğumda babamın, "Bak, sorduğun sorunun yanıtını bilmiyorum ve bu nedenle sana haddini bildirmeliyim!" dercesine sinirlendiğini hatırlıyorum. Elbette meseleyi hızlıca kavramıştım; yanıt bulmak için babama gitmeyi bıraktım. Bana, "Oğlum, bu sorunun yanıtını bilmiyorum, hadi yanıtı birlikte arayalım ve bulalım." demek için vakit ayırabilirdi.

Yalnızca tam olmayı becerebilen bir baba, küçülme hissetmeksizin oğlunun karşısında cahil olmayı kabul edecek bütünlüğe sahip olabilir.

Tam olan erkekler utanç duymadan korkuları hakkında konuşabilir. Sahte korkusuzluk maskesi takmaya ihtiyaç duymazlar. Babalar eskiden beri oğullarına korktuklarını söyleyemezler. Oğullarının beklentilerini karşılayamamaktan korkarlar. Henüz hissetmeyle

bağını koparmamış, duygusal olarak kapanmamış çocuğu kıskandıklarını ve ona imrendiklerini oğulun fark etmesinden korkarlar. Neale Lundgren kendi çocukluğu hakkında yazarken şunları hatırlar: "Babama hayranlık ve saygı duyuyordum, bir de sıklıkla sanki benden korktuğunu hissediyordum. Belki de çocukken kendisinin de sahip olduğu gibi olan kalbim onu korkutuyordu: büyük, dolu, açık, güçlü ve hassas."

Duyguları kabullenemeyen babalar, çoğunlukla duygularının üstünü öfkeyle örter, oğullarıyla olan bağlarını acımasızca koparır, oğulun sevgisini ve hayranlığını reddederler. Ataerkinin rekabetçi performans modeli, babalık yapan erkeklere, oğlunun rakibi olduğunu ya da olacağını, dolayısıyla çocuğun onun zaferini çalma ihtimalinden korkması gerektiğini öğretir. Mitlerimiz ve dini hikâyelerimiz oğulların babanın düşmanı olarak tasvir edildiği, babanın iktidarını çalmaya her an hazır olduğu anlatılarla doludur. Bu işlevsiz model erkeklere, ayrılmanın ancak şiddet ve ölüm aracılığıyla gerçekleşebileceğini telkin eder. Sadece sağlıklı bir modeli -baba figürünün, bütünlüğü olan yetişkin erkeğin, rehberin oğula barınak sağladığı, onu koruduğu, yetiştirdiği modeli- seçen erkek, oğlu sağlıklı bir şekilde bağımsızlığını beyan ettiğinde nezaketle onun yanında yer alabilir.

Baba figürü sağlıklı olduğunda, ne zaman işi oluruna bırakmak gerektiğini bilir, oğlunun yoldaki her adımını onaylayabilir. Thomas Moore'un oğlan çocukluk hakkındaki "Little Boy Found" [Küçük Oğlan Bulundu] makalesinde beyan ettiği gibi, "Babalar bizimle konuşursa, kıymetli ruhlarımızı koruyabiliriz... Babalar ve oğullar birbirlerine muhtaçtır, çünkü birbirlerini ayakta tutarlar. Babalarımızın yavaş büyümesine izin vermemiz gerekiyor. Babaların hayatlarını bunun için feda ederek bizim çocuksu aptallığımızı ciddiye alması gerekiyor. Böylece bizler de güneşteki yerimizi

alabilen şanslı babalar olabiliriz."* Gözü pek kuvvete ve bütünlüğe sahip şefkatli babalar oğullarının açık, hassas kalplerine siper olabilir, onları ataerkinin acımasız saldırılarından koruyabilir.

Erkekler bütünlüğü hayata geçirdiklerinde, tam olmanın kısmen esnek olmayı öğrenmek, müzakere etmeyi, düşünce ve eylemde değişikliği benimsemeyi öğrenmek olduğunu kabul eder. Kişinin kendini eleştirme, değişme ve başkalarının eleştirilerini dinleme yetisi, sorumluluk almamızı sağlayan var olma koşuludur.

Erkekler, aile ve arkadaşlara karşılık verebilmek için sorumluluk üstlenerek hareket etmek zorundadır. Sağlıklı özsaygının bir diğer bileşeni de budur. Nathaniel Branden sorumluluk sahibi olma becerimizi keyif alma, kişisel olarak güçlenme becerisi ile eşit tutar. Böyle bir kişisel faillik algısı, dayatılan cinsiyet rollerinden kopmamıza olanak sağlar. Gerçek özgürlük ve bağımsızlık budur:

> Yaşamımdaki değerleri kabul etme veya seçme sorumluluğum var. Eğer pasif bir şekilde, düşünmeden kabul ettiğim veya benimsediğim değerlerle yaşarsam, rahatlıkla bunların sadece "benim doğam" olduğunu, sadece "beni ben yapan şeyler" olduğunu sanabilir ve seçimin söz konusu olduğunu görmezden gelebilirim.

---

* Psikoterapist Thomas Moore, Carl Jung'un "ebedi ergen" (*puer aeterno*) kavramını çeşitli metaforlar kullanarak mitolojik ve astrolojik açıdan incelediği makalesinde, ergenlerin yeryüzü ve gökyüzü arasında dikey bir hatta yer aldığını; yeryüzünün ölümü ve hiç büyümeyen ergeni, gökyüzündeki güneşin ise yaşamı ve olgunlaşmayı temsil ettiğini ifade eder. Hattın her iki ucunda bir baba yer alır. Yeryüzündeki büyükbaba, gerektiğinde kendi canını feda ederek oğlu ayakta tutar ve göğe yükseltir. Baba ise, dikey hattın güneş kısmında yer alır ve oğlu güneş ışınlarında yok olmaktan korur. Babaları tarafından muhatap alınarak, babalarının yüreklendirici sözlerini duyarak sevgiyle büyüyen oğlanlar, nihai olarak ölümden uzaklaşarak güneşe ulaşabilir; kendileri de baba olduklarında güneşteki yerlerini alarak kendi çocuklarıyla benzer bir ilişki kurabilirler. -y.h.n.

> Eğer değerlerin, seçimler ve kararlar doğrultusunda benimsendiğini kabul etmeye istekliysem, o zaman değerlerimi gözden geçirip onları sorgulayabilir ve gerekirse değiştirebilirim. Yine beni özgür kılan şey, sorumluluk almaktır.

Erkeklere her daim kontrolü elde tutmaları gerektiğini söyleyen ataerkil model, ne zaman kontrol edeceğini, ne zaman vazgeçip oluruna bırakacağını bilmeyi gerektiren sorumluluk sahibi olma becerisini geliştirmekle çelişir.

Sorumluluk sahibi erkekler özeleştiri yapabilirler. Daha fazla erkek özeleştiri yapıyor olsaydı, başkaları tarafından, özellikle de yakın ilişki içinde oldukları kadınlar tarafından eleştirildiklerinde yaralanmaz, incinmez ya da mahcup olmazlardı. Özeleştiri, sorumluluk sahibi erkekleri hatalarını kabul etme konusunda güçlendirir. Başkalarına karşı hata yaptıklarında, hatayı kabullenmeye ve telafi etmeye istekli olurlar. Başkaları onlara karşı hata yaptığında, affedebilirler. Bağışlayıcı olma becerisi mükemmeliyetçilikten uzaklaşmanın ve kırılganlığı kabul etmenin bir parçasıdır.

Aynı zamanda, yapıcı eleştiri yalnızca onaylama süreciyle eşleştirildiğinde işe yarar. Onaylama, duygusal ilgiyle alakalı bir eylemdir. Yaralı erkekler çoğunlukla pozitif bir şey söyleyemezler. Huysuz ve sürekli söylenen adamlardır, sinizmin ardına saklanarak kendilerine ve başkalarına karşı duygusal mesafe alırlar. Onaylama bizi birbirimize yakınlaştırır. Başkalarına gösterilen en üst seviyede merhamet ve empatidir. Erkeklik hakkındaki erkek karşıtı feminist eleştirilerin olumsuz yönlerinden biri, eril varoluşun olumlu ve olumlu olması muhtemel bileşenlerinin hiç onaylanmamasıydı. Aralarında benim de yer aldığım bir grup insan, erkekleri onaylama ve mücadele yoldaşları olarak görme gerekliliği hakkında yazdığımızda, çoğunlukla erkeklerle özdeşleşmiş olmakla damgalandık. Bize saldıran kadınlar, erkeklerden nefret etmeden de ataerkiyi

eleştirmenin mümkün olduğunu anlamadılar. Aslında, ataerkinin (her ne kadar ödüller alsalar da) erkekleri kurbanlaştırma biçimlerinin ayırdına varmak, erkekleri feminist harekete dahil etmenin, varlıklarını memnuniyetle karşılamanın ve katkılarını onurlandırmanın bir yoluydu.

Eleştirel çözümleme, gelişmeyi teşvik ediyorsa faydalıdır, ama asla yeterli değildir. Onaylama uğraşı bizi bir araya getiren şeydir. Erkekler kendilerini ve başkalarını onaylamayı öğrendiğinde, ruha özen gösterdiklerinde, tam olma yoluna girerler. Erkekler ufak merhamet eylemlerinde bulunabildiklerinde, hükmetme ihtiyacı olmaksızın başkalarıyla duygudaşlık içinde olabilirler. Artık ayrı değildirler, artık ayrışmış değildirler, diğerlerinin tam olma haliyle birleşebilecek bir tam olma hali oluştururlar. Bu karşılıklı şekilde var olmaktır. Tam olan insanlar olarak keyif alabilirler. Mutluluğun aksine neşe işler istediğimiz gibi gitmediğinde dahi varlığını koruyan daimi bir haldir. Cizvit rahip Henri Nouwen "Celebrating Life" [Hayatı Kutlamak] adlı makalesinde "neşenin olduğu yerde hayat vardır" der. Nouwen, Sarmaşık Ligi* okullarındaki prestijli akademik pozisyonları, zihinsel engelliler için bir toplulukta çalışmak üzere bıraktı. Ruhsal bir rehber ve bakım alanında aktif şekilde çalışan biri olarak, bütünlüğünün başkalarına hizmet ederken doğrulandığını fark etti. Terapist George Edmond Smith *Walking Proud: Black Men Living Beyond the Stereotypes*'da [Gururla Yürümek: Klişelerin Ötesinde Yaşayan Siyah Erkekler], "bencil olmayan çok basit şeyler yapmaya" başladığında psikolojik gelişiminin ilerlediğini itiraf eder. Smith okuyuculara, erkekler "her uyanış anında şeytana değil iyi olana uyarlarsa hayatlarının çarpıcı bir şekilde değişeceğini" anlatır.

* İngilizcesi *Ivy League*. ABD'nin en iyi sekiz üniversitesini kapsayan birlik. -y.h.n.

Bütünlük sahibi erkekler hizmet etmekten utanmazlar. Bakım işiyle uğraşırlar, koruyucudurlar, ateşin yanmaya devam etmesini sağlarlar. Neşeyi bilirler. Büyüme dönemi anılarımı anlattığım *Bone Black*'te çocukluğumda beni daima ve koşulsuz olarak seven büyükbabamdan övgüyle bahsettim: "Onun kokuları burun deliklerimi mutluluk esansı ile doldurur. Onunla kalbimin kırılan tüm parçaları yeniden bir araya gelir." Yeniden birleşmenin gerçek anlamı budur; hasarın onarılabileceğini, yeniden tam olabileceğimizi bilerek yaşamaktır. Bu, erkekler ataerkiye meydan okumaya, ataerkiyi değiştirmeye cesaret ettiklerinde yaşanan nihai doyumdur.

11

SEVEN ERKEKLER

Büyürken babamı konuşmayan, duygularını saklayan, bize zaman ayırmayan ya da ilgi göstermeyen güçlü erkek olarak tanırdım. Evin geçimini sağlardı, koruyucuydu, kapıyı kollayan savaşçıydı. Evdeki yabancıydı. Onu tanımamıza, çocukluk hikâyelerini duymamıza, çocukluk anılarıyla eğlenmemize izin verilmezdi. Hayatı gizemle örtülmüştü. Onu araştırırdık. Fotoğraflarına bakardık: Genç asker fotoğrafına, boksör fotoğrafına, bilardo salonundaki muzaffer Babamıza, basketbol sahasındaki Babamızın fotoğrafına. II. Dünya Savaşı'nda görev aldığı yalnızca siyahlardan oluşan piyade bölüğü fotoğrafına bakardık. Çocukluğumuzun en sevilen oyunu, Babayı fotoğraflarda bulmaktı; bizim babamız, tam bir patriark -kendi döneminin savaş için yetiştirilmiş erkeği.

Savaştan bahsetmeden, erkekler ve sevgi hakkında yazamam. Bize, erkeklerin sevmesi durumunda medeniyetin ayakta kalamayacağı tekrar tekrar söylendi; çünkü erkekler severse öldürme emrini yerine getiremezlerdi. Ancak, erkekler doğuştan katil olsalardı, biyolojileri ve kaderleri gereği can almak üzere programlanmış olsalardı, onları katile dönüştürecek ataerkil toplumsallaşmaya ihtiyaç duyulmazdı. Savaşçı yaşam biçimi, oğlan çocukları ve yetişkin erkekleri yaralar; erkeklerin insanlığını, kalbinden delip geçen bir oktur. Savaşçı yaşam biçimi, erkeklerin ruhunun yeryüzündeki tüm hayatı tehdit edecek düzeyde fakirleşmesine sebep olur.

Shepherd Bliss kendi çocukluk dönemini ve savaşçı yaşam biçimini anlattığı "My War Story" [Benim Savaş Hikâyem] adlı yazısında, açık bir şekilde "travma, özel bir tür travma -askeri travma, savaş travması- çocuğu olduğunu" itiraf eder. Orduda büyüyen, asker olan, ardından barış savunucusu haline gelen Bliss, savaşa ve savaşçı yaşam biçimine karşı bir duruş geliştirir:

> Savaş etiği bizlere zarar verdi. Yirmi birinci yüzyıla girerken, savaşı ve savaşçıları aşarak olgunlaşmamız gerekiyor. Savaşçıdan övgüyle söz eden erkek hareketi yazarlarına ve aktivistlerine katılmıyorum. Savaşçının cesaret, ekip çalışması, sadakat gibi bazı özelliklerini takdir ediyorum; ancak bu modelin kendisi, tarihin içinde bulunduğumuz noktasında iflas etmiştir. Elbette koruyuculara, sınır koyuculara, toprağı işleyenlere ve vatandaşlara ihtiyacımız var. Savaş ve savaşçıların bunca tehdidi altındaki bu gezegende hayatta kalacaksak miadı dolmuş savaşçı modelini aşmak; toprağa ve hayvanlara özen gösteren uzlaştırıcı, eş ve çiftçi imgelerine değer vermek zorundayız.

Savaş, hayatı sürdürme ve güvenliği sağlama stratejisi olarak başarısız olduğu halde ülkemizin liderleri, ölmekte olan ataerkiye yeniden hayat vererek bizi savaşa zorluyorlar.

Savaşın en eski biçimleri hem kadınları hem erkekleri kapsıyordu. Barbara Ehrenreich *Blood Rites* [Kan Ayinleri] adlı kitabında savaşın tarihini detaylı bir şekilde anlatırken şöyle der: "İnsanlar, muzaffer yırtıcı avcı statüsünü yalnızca erkeklere vererek hem kadınların hem erkeklerin daha büyük ve güçlü hayvanlara av oldukları tarih öncesi kâbusu 'unutmaya' çalıştılar... Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet, av olduğumuz ortak geçmişimizi tesadüfen silen ve yırtıcı avcı statüsünün en azından erkekler için doğuştan ve 'doğal' olduğunu söyleyen bir fikirdir." Savaşın sadece eril bir meşguliyet değil, daha ziyade "genelde erkekliğin kendisini tanımlamaya yarayan bir faaliyet" olduğuna dikkat çeken Ehrenreich,

"savaş ve saldırgan erkekliğin" birbirlerini karşılıklı olarak güçlendirdiğini iddia eder. Savaşın cinsiyetlendirilmiş doğası erkekleri yırtıcı avcı, kadınları av yapar. Savaşa ve savaşı mümkün kılan tüm düşünme biçimlerine son verme ihtiyacından bahsetmeden, erkekler ve sevgiye, kadınlar ve erkekler arasındaki sevgiye dair konuşamayız.

"Savaşma seviş" sloganının ülkemiz tarihinde popüler olduğu dönem, bazı erkeklerin, ataerkil erkekliğe direnme zorunluluğu hakkında en bilinçli oldukları dönemdi. Savaş karşıtı eylemleri nedeniyle hapse atılan Daniel Berrigan'ın, Thich Nhat Hanh*'la, topluluk olmayı öğrenmek için dayanışmanın gerekliliği üzerine konuşması tesadüf değil. Bütünlüğe sahip olan bu iki erkek *The Raft Is Not the Shore*'da [Sal Sahil Değildir] direniş gösteren topluluklara ihtiyaç olduğundan bahsederler. Thich Nhat Hanh şöyle söyler:

> Bence, direnişin esasında savaşa direnmekten daha öte bir anlamı olmalı. Direniş, savaşa benzeyen her türlü şeye direnmektir. Çünkü kişi modern toplumda yaşarken, bütünlüğünü, tamlığını rahatça sürdüremeyeceğini düşünür. İnsanilik, kişinin kendi olma becerisi, elinden sonsuza kadar alınır... Dolayısıyla belki de direniş öncelikli olarak, sistem tarafından zaptedilmeye, işgal edilmeye, saldırıya uğramaya ve imha edilmeye karşı olmak anlamına gelmektedir. Burada direnişin amacı, açık seçik görebilmek için şifa bulmaya çabalamaktır... Direniş toplulukları, insanların kendilerine kolayca dönebildikleri, şifa bulabildikleri ve yeniden tam olabildikleri koşulların bulunduğu yerler olmalıdır.

Berrigan ilişkilerin, bağlılık içeren ilişkilerin, çok önemli direniş toplulukları olarak görülmesini diler.

Tahakkümcü kültürlerde ailelerin çoğu güvenli yerler değildir. İşlev bozukluğu, yakın ilişkilerdeki terör ve şiddet, aileleri savaşın geliş-

* Thich Nhat Hanh, Vietnamlı bir budist rahip ve barış aktivistidir. -y.h.n.

mesine elverişli bir zemin haline getirir. Henüz ataerkil kültürü yok edememiş olduğumuzdan, tahakküme son vermeye yönelik mücadelelerimizi yaşadığımız yerde, ev dediğimiz topluluklarda başlatmalıyız. Devrim yapma, hayatı dönüştürme gücümüzü buralarda tecrübe ederiz. Halihazırda, erkeklerin ataerkiye bağlı kalmak zorunda olmadığını biliyoruz. Bazı erkekler sık sık yaşam ve sevgi haklarını talep ederek farklı bir hak iddiasında bulundular. Bu erkekler, erkeklerin sevebileceği hakikatini gösteren umut ışıklarıdır.

Eğer tüm erkeklerin sevmeyi öğrenebileceği bir kültür yaratacaksak, öncelikle aileyi tüm farklı biçimleriyle bir direniş alanı olarak yeniden tasavvur etmek zorundayız. Oğlan çocukluk çağını, şiddet ve ölümle alakalı erkeklik öğretisinin telkin edildiği bir dönem değil, başkalarıyla kurulan bağdan, asli bir insani arzu olan samimiyetteki eğlence ve neşeden keyif almanın öğrenildiği bir dönem olarak, farklı bir şekilde görmeyi arzulamalıyız. Thomas Moore'un oğlan çocuğun ataerkil olmayan bir biçimde sevilmesine yönelik bilgece çağrısını takip etmeliyiz:

> Oğlan çocuk olmak ne kadar gizemlidir, ölüme ve doğuma çok yakın, son derece eğitimsiz, bu nedenle de son derece körpe ve iyimser. Oğlan çocuğu hor görmekten vazgeçmeliyiz; kendi toyluklarımızı, büyümeyi ağırdan almamızı, güzellikten aldığımız katıksız hazzı, güneşe olan sevgimizi, güneşe ulaşma hevesimizi, gezginliğimizi ve büyük düşüşlerimizi hor görmeyi bırakmalıyız... Bu oğlan çocukla karşılaştığımız her yerde, arkadaşlarımız ve öğrencilerimiz arasında, kurumlarımızda ve kalplerimizde, onu yüreklendirecek sözler sarf etmeliyiz. Aksi halde bu çocuk kaybolacaktır ve işte o zaman bizim için de sevecenlik ve nezaket tümden yok olacaktır.

Oğlan çocukların sevmesini mümkün kılacak kültürü oluşturmak için, sevgi vermeyi (gıda ve barınak sağlamak da sevgi içeren eylemlerdir) ailenin birincil işlevi olarak görmeliyiz.

Nasıl seveceklerini ailede öğrenen oğlan çocuklar (ve kız çocuklar), evde ve ev dışında topluluk kurmak için gerekli olan ilişkisel becerileri öğrenirler. Şair Wendell Berry böyle bir hareketi, varlıkların doğasındaki kutsallığa duyulan saygıya geri dönüş olarak anlatır:

> Çocuklar olarak bizi seven yetişkinler tarafından çevrelenecek kadar şanslıysak, tamlık algımız sadece kendi içimizde tamamlanmış olmaktan ibaret kalmaz, aynı zamanda diğerlerine ve kendi alanımıza ait olma algısını da kapsar; bu, topluluğa ve ortak olana dair bilinçsiz bir farkındalıktır. Tekil bütünlük ve topluluk aidiyetine dair bu çifte algı, yaşadığımız sürece kişisel sağlık standardımızı oluşturur... İçgüdüsel olarak sağlığın bölünmediğini biliyoruz gibi görünüyor.

Ailelerimiz işlevsel hale geldiğinde, tahakkümcü model ve ardından gelen ataerkil düşünce tarafından biçimlendirilmediğinde, Berry'nin tarif ettiği sağlık modeli norma dönüşebilir.

Böyle bir dünyada oğlan çocuklar acı çektirmeye ve ölüme odaklanmayan, aksine hayatı ve tam olmayı kutlayan oyun biçimleri tasavvur edebilecektir. Ayrıca, oğlanlar arasındaki, oğlan çocuklarla kız çocuklar arasındaki bireysel farklılıklar, hâkimiyet kurma gerekçesi olarak, birinin diğerini yönetme sebebi olarak yorumlanmayacaktır. Bu farklılıklar keşif yapmaya, bilgi paylaşmaya ve yeni varoluş yolları bulmaya vesile olacaktır. Sevgi dolu ebeveynler, oğlan çocuklara katı cinsiyet rolleri dayatılmadığında çocukların kendileriyle ilgili kararları; tutkuları, istekleri, yetenekleri doğrultusunda aldıklarını zaten görüyorlar. Ataerkiyi sona erdirmeden, duygusal hayatlarını koruyarak oğlan çocukları onurlandıramayız. Aksi biçimde davranmak, oğlanları erkeğe dönüştürmek adına süregiden ruh katli ile işbirliği yapmaktır.

Şüphesiz taşkın, fiziksel güç gerektiren ve risk barındıran eylemleri seçen oğlan çocuklar olacaktır; ancak daha sakin hazlar arayan,

riskten uzak duranlar da olacaktır. Kişilikleri bu iki paradigma arasında bir noktada yer alan oğlan çocuklar da olacaktır. Oğlan çocuklar empati sahibi ve güçlü; otonom ve bağlı; kendine, aileye, arkadaşlara ve topluma karşı sorumlu, birbirine bağlı şekilde bir arada var olmayı esasen kabul eden bir topluluk kurabilecek şekilde yetiştirilirlerse, o sağlam temel oluşur. Böylece bu çocuklar sevebilirler.

Bu sağlam temeli kurmak için erkekler, iyileşmeye cesaret ederek, ilişkilerini iyileştirmeyle uğraşmaya cesaret ederek örnek oluşturmak zorundadır. Cinsel tercihlerinden bağımsız olarak, kişisel iyileşme sürecindeki erkekler işe çoğunlukla çocukluklarına dönerek ve erkeklik hakkında hangi bilgiyi ne yolla öğrendiklerini değerlendirerek başlar. Birçok erkek kim olduğunu, hislerini keşfettiği, sonra başkalarının hoşuna gitmeyecek bu tecrübeyi bastırdığı anları saptamayı faydalı bulur. Eril hastalığın* kökenlerini anlamak, birçok erkeğin hasarı tamir etmeye başlamasına yardımcı olur. Toplumumuzdaki bazı ilerici eşcinsel erkekler, özellikle ataerkil düşünceye direnmekte olanlar (duygusal farkındalıklarından dolayı sıklıkla "kadınsı" olarak nitelenenler), ilişkisel alandaki iyileşmede ön saflarda yer alıyorlar. Heteroseksüel erkekler ve ataerkil eşcinsel erkeklerin onlardan öğrenecekleri var.

Erkekler duygularına vâkıf olmayı seçtiklerinde sevgiye giden yola girerler. Zukav ve Francis bu süreci şöyle görür: "Duygusal farkındalık yalnızca şu koşula ya da bu koşula uygun tekniği geliştirmek değildir. Kişiliğinizin ulaşabileceğiniz en soylu, tatmin edici, keyif-

* Orijinal metinde hastalık kelimesi "*dis-ease*" olarak yazılmıştır. *Disease* hastalık, rahatsızlık anlamındadır. *Ease* rahatlık, kolaylık, bir işi güçlük çekmeden yapma anlamına gelir. Olumsuzluk bildiren "*dis*" eki "-" işareti ile birlikte kullanılarak erilliğin zorlukla, bir işi güçlük çekerek yapmayla ilişkisi kurulmuştur. -y.h.n.

li ve güçlendirici kısmına dikkat çeken yönelimin doğal bir ifadesidir. Ulaştığınız yer ruhunuzdur." Kadınlar, erkeklerin duygularına daha vâkıf olmasını ister. Bu durum özellikle erkeklerle sevgi dolu ilişkiler içinde olmayı isteyen kadınlar için geçerlidir. Ancak, erkekler nasıl kriz içindeyse, kadınlar da erkekler söz konusu olduğunda inanç krizi yaşar. Bu kriz, erkeklerin yapıcı bir değişim geçirme, duygusal olgunluk kazanma, büyüme kapasiteleri konusunda umutsuzluk biçimini alır.

Kadın grupları bir araya gelip erkekler hakkında konuştuğunda, lezbiyen kadınların erkek karşıtı olduğu fikrinin yanlışlığı mutlaka ortaya çıkar. Erkek nefreti içeren en acımasız yorumlar her zaman, erkeklerle birlikte olan ve hayatlarının sonuna kadar onlarla birlikte olmayı planlayan kadınlar tarafından yapılır. Kırk dokuz yıllık evliliğin ardından annem babama kızgın durumda. Mükemmel itaatkâr eş şimdi, her ikisi de yetmiş yaşını aşmışken, babam duygusal açıdan daha verici olmadığı için mutsuz. Annem feminist olmadığı için, bu eski zaman patriarkının birdenbire ona sevgi sunmasını beklemenin bir çelişki olduğunu görmüyor. Kızgınlığı babamı şaşırtıyor ve öfkelendiriyor. Anne'nin kızgınlığının ardında, tüm hayatını mutlu etmeye adadığı erkek tarafından sevildiğini hiç hissedemeden her an ölebileceği korkusu yer alıyor. Aynen ataerkinin vaatlerinin gerçekleşmediğini düşünen erkekler gibi, Anne de tutulmamış sözlerle ortada kaldığını, kendisinden beklendiği gibi iyi bir kadının oynaması gereken itaatkâr rolü oynadığı halde ödüllendirilmediğini düşünüyor.

Feminist olmayan kadınlar, ataerkiyi destekleyen kadınlar, cinsiyetçiliği dert etmeyen kadınlar da feminist ve cinsiyetçilik karşıtı kadınlar gibi erkeklerin daha sevgi dolu olmasını istiyor. Shere Hite, *Women and Love: A Cultural Revolution In Progress* [Kadınlar ve Sevgi: Devam Eden Kültürel Devrim] başlıklı hacimli çalışmasında

bu isteği belgelemiştir. Kitabın "Loving Men at This Time in History" [Tarihin Bu Anında Seven Erkekler] başlıklı bölümü şu gözlemle başlıyor: "Tuhaf, rahatsız edici bir biçimde, bu çalışmadaki evli, bekâr ya da boşanmış her yaştan çoğu kadın, aradığı aşkı henüz bulamadığını söylüyor." Kadınların erkeklerle ilişkilerinde aradıkları sevgi, ilişkide karşılıklılığı temel alır. Karşılıklılık eşitlikten farklıdır.

Kadınlar olarak bir dönem, eşit olduğumuzu gösterdiğimiz takdirde erkeklerin bize daha fazla saygı göstereceğine inanıyorduk. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin birçok insan için kabul gören norm olduğu bir dünyada, erkekler saygılarını kadınlardan esirgiyor. "Saygı" kelimesinin kökü "bakmak"* anlamına gelir. Biz kadınlar hayatlarımızdaki erkeklerin bizi fark etmesini, görmesini, bize ilgi göstermesini isteriz. Tüm alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliği olsa da olmasa da, saygı isteriz. Bir erkek ve kadın birbirini sevmeye, birbirini karşılıklı olarak desteklemeye, ilgi, sadakat, tecrübe, saygı, sorumluluk ve güven oluşturmaya söz vermişse, koşullar eşit olmasa bile kimse bu farklılığı hâkimiyet dayatmak için kullanmaz. Sevgi, hâkimiyet ile birlikte var olamaz. Sevgi, eşitliğin mevcut olmadığı koşullarda varlığını sürdürebilir. Eşitsizlik özü itibariyle hâkimiyet doğurmaz; daha sevgi dolu olma gerekliliğiyle ilgili bilinci artırabilir.

Birçok kadın erkeklerden umudunu kesmiş durumda, çünkü erkeklerin en nihayetinde hükmetmeyi sevgi dolu eş olmaktan daha çok istediğine inanıyor. Buna inanmalarının sebebi, pek çok erkeğin karşılıklı sevgiyi mümkün kılacak değişiklikleri yapmayı reddetmesi. Kadınlar sevgiyi birlikte tecrübe etmek istedikleri erkekler adına

* İngilizce saygı anlamına gelen *respect* kelimesinin kökünün *to look at* olduğu belirtilmektedir. -y.h.n.

ataerkiye meydan okuyacak kadar erkeklerin kalpleriyle ve duygusal esenlikleriyle ilgilendiklerini kanıtlamış değiller. Bize sürekli kimseyi değiştiremeyeceğimizi söyleyen kişisel gelişim kitapları okuyoruz; bu herkesçe bilinen kullanışlı bir gerçek. Ama şu da aynı derecede gerçek: Sevgi, gerçek sevgi —bana istediğimi verirsen sana istediğini veririm biçimindeki duygusal takasa girmeksizin hakiki ilgi, bağlılık, bilgi, sorumluluk, saygı ve güven— sunarsak değişim için karşı konulamaz bir katalizör işlevi görür. Ataerkiyi destekleyip ardından hayatındaki erkekleri sevdiğini ya da erkekler onları sevmediği için hüsrana uğradığını iddia eden kadınlar inkâr halindedir.

Erkeklerin sevmesini isteyen kadınlar, erkeklerin ataerkil düşünce ve eyleme son verdiği bir bilinç devrimi olmaksızın, bunun sahiden gerçekleşemeyeceğini bilir. Cinsiyetçi roller kadınların duygusal gelişimini her zaman desteklediğinden, kadınların sevgi yolunu bulması daha kolay oldu. Erkeklerden daha iyi ya da daha fazla sevmiyoruz, ancak duygularımıza daha rahat başvuruyoruz; çünkü, ataerkil toplum bile bu özelliğimizi destekliyor. Erkekler duygusal gelişimleri konusunda ataerkil kültürden asla destek göremeyecekler. Ancak, aydınlanmış tanıklar olarak sevdiğimiz erkekleri (babalarımız, erkek kardeşlerimiz, arkadaşlarımız, yoldaşlarımız) değişebilecekleri yönünde cesaretlendirirsek ve değiştiklerinde onları kabul edeceğimizin güvencesini verirsek, dönüşüm o kadar riskli görünmeyebilir.

Bazı erkekler hayatlarındaki sevgisizliğin farkına vardıkça, sevgiye duydukları özlemin varlığını da kabul ediyor. Bu farkına varma, erkeklerin ne yapacaklarını bildikleri anlamına gelmiyor. Daha da önemlisi, erkekler sevdiği vakit cinselliklerinin doğası, hem sekse dair düşünme biçimleri hem de cinselliği hayata geçirme biçimleri değişir. Çoğu erkek sevmeyi öğrenmekten korkar; çünkü ataerkil

modelin ötesinde bir cinsellik tasavvur edemez. Erkeklerin sevdiği bir dünyada, sekse olan takıntılarının yerini kuşkusuz eros ve erotizme yoğunlaşmak alacaktır. Tüm erkeklerin cinsel hazzın keyfini çıkarma olanağı olabilir. Erotizm erkeklere sağlıklı bir şekilde öğretildiğinde, tahakküm kurma fantezilerini ikame etme veya erkekliği benliğin önüne geçirme amacıyla değil, yalnızca kendisi için var olacak cinsel fantezi de dahil olmak üzere cinsel hazza ulaşılacaktır.

Erkekler sapkın cinsel fanteziyi (özellikle ataerkil pornografi tüketimi) çoğunlukla depresyon ve kederden saklanma alanı olarak kullanır. Ataerkil pornografi erkeklerin, ataerkil iktidarın vaadi her zaman gerçekleşebilirmiş gibi davranabildikleri yerdir. Michael Kimmel "Fuel for Fantasy" [Fantezinin Kamçısı] adlı makalesinde eril cinsel arzunun bu yönünü inceler: "Pornografik ütopya bolluk, coşku ve otonomi dünyasıdır, yani üzerinde yaşadığımız dünyadan tamamen farklıdır... Çoğu erkek 'oldukça umutsuz' hayatlar yaşadığı için, kendini özellikle iyi hissetmez... Pornografik fantezi erkeklerin yaşadıkları gerçek dünyaya karşı bir intikamdır. Bu fantezileri dönüştürmek için bu gerçeği de dönüştürmek durumundayız." Erkeklerin yaşadığı gerçek dünyayı dönüştürmek adına eril bedeni ve varoluşu yeniden güzellik, haz, arzu alanı ve insanlık imkânı olarak hayal edecek kolektif irademize ihtiyaç var. James Hillman'ın *The Soul of Sex*'te beyan ettiği gibi:

> Beden ve ruhun uzlaşmasından elde edilecek ilk kazanım, bedenin erotizminde var olan erdem ve değeri yeniden keşfetmektir; bu, derinlikli, ruhu besleyen bir cinselliğin ön koşuludur... Seksin özünü bulmak için, seksi modern felsefelerimiz yoluyla yarattığımız materyalist ve mekanik bedenden koparmak ve hayal gücünün ince, fanteziyle beslenmiş, mitleştirilmiş bedeniyle yeniden bir araya getirmek zorundayız.

Özgürce hayal kurabilecekleri o samimi alanda zarar gören erkeklerin, hayal kurabilme iradelerini şifaya kavuşturacak bir restorasyon sürecinden geçmeleri şart. Ancak böyle bir sürecin ardından onları tatmin edecek bir cinselliğe ulaşmalarını engelleyen ve engellediği gibi bağımlılık da yaratan cinsellik modeliyle bağlarını koparabilirler.

Steve Bearman, "Why Men Are So Obsessed with Sex" [Erkeklerin Sekse Bu Kadar Takıntılı Olmasının Nedeni] adlı makalesinde sekse dönük eril dürtüyü, kesintiye uğramış eros olarak açıklar:

> Cinsellik, doğrudan ve dolaylı şekilde insanlığımızın yavaş yavaş ve sistematik olarak bizim dışımızda konumlandırılan temel yönlerini ifade ve tecrübe etmemizi hâlâ mümkün kılabilecek bir araç olarak elimizdedir. Seks gerçek samimiyete, tam bir yakınlığa giden yol; açıkça sevmenin, duyarlı ve kırılgan olup yine de güvende kalmanın, çok yalnız hissetmemenin uygun olduğu bir alan olarak sunulmuştu; hâlâ da sunuluyor. Seks, şehvete düşkün olmaya müsaade edilebilen, bedenlerimize karşı nazik olabildiğimiz ve kendimizi taşan tutkularımıza bırakabildiğimiz tek yerdir. Anlaşılan, nerede bıraktığımızı bile hatırlamadığımız haz ve arzu, canlılık ve heyecan yine hayal edilebilir konuma gelir.

Dokunaklı ve son derece çağrışım yüklü; işte ataerkil cinselliğin vaadi budur ve bu, öyle bir vaattir ki yerine getirilmesi asla mümkün değildir. Bunu içselleştiren yetişkin ve genç erkekler sonsuza kadar hasret çekmeye, sonsuza kadar yoksunluk durumunda kalmaya mahkûmdurlar.

Bearman, ataerkil koşullanmanın sekse takıntılı olmayı öğrettiği erkeklerin, "sonra duyarlılığı bastırmak, hissizleşmek, bedenlerini göz ardı etmek ve insanlarla doğal yakınlıklarını bırakmak yönünde sürekli koşullandırıldığına" dikkat çeker. Şöyle devam eder: "Böylece tüm bu insani ihtiyaçlar bize seks ve cinsellik yoluyla

vadedilir... Ancak seks bu ihtiyaçları kesinlikle tamamen karşılayamaz. Bu tür ihtiyaçlar yalnızca, eril koşullanmanın etkilerinden arınarak, ilişkileri ve canlılığı hayatımızın her alanına yayarak karşılanabilir." Bearman, erkeklerin, his dolu yaşamlarını geri isterken baskıya direnmelerini ve tutkuyu seçmelerini önerir; tutkuyu insaniyetlerini özgürleştirme çabalarında seçilebilecek "en iyi müttefik" olarak tanımlar. Latince kelime *patior*'un kök anlamı "acı çekmek"tir. Tutkuyu talep etmek adına erkekler, acıyı içselleştirmek, ıstırabı hissetmek zorundadır, beklemekte olan haz dünyasına acıdan geçerek ulaşırlar. Yaşadığımız dönemde, erkeklerin destansı yolculuğu budur. Bu yolculuğun sonunda fethetmek ve hükmetmek, bağ koparmak ve hayata son vermek yoktur; bu, benliğin ufak parçalarının bulunup yeniden bir araya getirileceği, bütün haline getirileceği bir geri isteme yolculuğudur.

Erkekler tam olmak için çalıştıkça, seks birçok hazdan biri olarak olması gereken konumuna yerleşir. Bağımlılık içeren ataerkil seksin aksine, hayat dolu erotik ruha dayalı tutku, duygusal bağı derinleştirir. Zukav ve Francis'e göre:

> Sevgi dolu cinsel yakınlık... ilgi ve minnettarlığı açığa çıkarır. Bu, karşılıklı vermedir, karşılıklı alma değil. Bireylerin birbirini sömürdüğü değil, beslediği bir alandır. Sevgi dolu cinsel yakınlıkta cinsel partnerler değiştirilebilir değildirler. Partnerler hikâyeleriyle, yetenekleriyle, mücadeleleriyle ve hazlarıyla biriciktir. Birbirlerini bilirler ve birbirlerine ilgi gösterirler. Empati kurarlar. Birbirlerine merak duyarlar. Fiziksel yakınlığı, duygusal yakınlıklarını derinleştirmek için kullanırlar... Birlikte gelişmeye yazgılıdırlar.

Onarılmış bir erotik algıya, yaşam gücü olarak erosa erişebilmiş bazı erkekler, mutluluklarını genel olarak erkeklerle paylaşmak zorundalar. Bearman şöyle anlatır:

• Tutku sözcüğünün İngilizce karşılığı *passion*, Latince *patior* kökünden gelmektedir. -y.h.n.

> Kendim ve tüm erkekler için vizyonum şudur: Bizi şartlandırarak elimizden alınan insanlığımızın her parçasını geri istemeliyiz. Seks takıntısı, insan deneyiminin, onlar olmaksızın idare etmeyi öğrendiğimiz tüm temel yönlerini geri istediğimizde iyileşebilir. Bu temel yönler: Birbirimize gösterdiğimiz yakın ilgi; her yaştan, çevreden, cinsiyetten insanla şefkatli bağlara sahip olmak; bedenlerimizden şehvetli bir şekilde zevk almak; tutkulu bir şekilde kendini ifade etmek; arzuyu canlandırmak; kendimize ve başkalarına yönelik müşfik sevgi; kırılganlık; yaşadığımız zorluklarda yardım; tatlı bir huzur, pek çok türden ilişkide çok sayıda insanla yakınlaşmak ve yakın kalmak.

Erkekleri seven kadınlar da bu vizyonu paylaşır.

Genç ve yetişkin erkeklerin kendilerini sevmenin yolunu bulmasını hasretle bekliyoruz. Genç ve yetişkin erkeklerin kendilerini sevince birbirleriyle dostluklarını iyileştirmelerini hasretle bekliyoruz. Tutkuyu hayatına geri isteyen hiçbir erkek, başka bir erkeğin tutkusundan korkmaz. Bu erkek homofobik değildir; çünkü homofobik olmak, kişinin haysiyetinin oluşması ve sürmesi için zaruri olan kendini kabul etmesinin ve başkalarını kabul etmesinin inkârı olurdu. Tüm erkekler ilkel gerçek tutkuyla iç içe olsalardı, gey ve heteroseksüel kategorilerine atfedilen önem yok olurdu.

Frank Browning *A Queer Geography*'de [Kuir Coğrafya] çoğunlukla bağları kesen gey kimlik politikaları ile bağları genişleten eros ve erotikliğe teslim olma arasında faydalı bir ayrım yapar:

> Erotik derken, bizi kendine çekmesi muhtemel tüm güçlü cazibe odaklarını kastediyorum: Yol gösterici olmak veya bize yol gösterilmesinden, gerçekleşmesi mümkün olmayan flörtleşmeden, entelektüel keyif alma halinden, eğlence ya da işte emek verilmiş arkadaşlıktan, ruhsal coşkunluktan, sessizyasta tutulu kalmaktan, ortak bir düşmana karşı patlayan öfkeden, arkadaşlığın asil sevgisinden. Çoğunlukla erkeklerle seks yapmamın, bu sevme biçim-

lerinin hepsiyle bir ilgisi olabilir veya hiçbiriyle bir ilgisi olmayabilir. Çünkü bu sevgilerin hepsi hayatımdaki erkeklerle de kadınlarla da gerçekleşebilir ve gerçekleşiyor da.

Ataerki her zaman erotik tutkuyu bastırmaya ve ehlileştirmeye çabaladı; çünkü erotik tutku kesinlikle bizi kendimizle, en yakından tanıdıklarımızla ve yabancılarla çok geniş bir duygusal ve zihinsel ortaklığın içine çekebilecek güce sahip.

Feminizm herkese karşılıklılığa dayanan bir ilişki vizyonu, tahakküme yer vermeyen bir birliktelik vizyonu sunarak hem kadınların hem erkeklerin özel hayatlarını değiştirdi. Bu karşı konulamaz vaat, yalnızca, ataerkil düşünce kadınların, erkeklerin, kız çocukların ve oğlan çocukların bilincine hükmetmeyi bıraktığında gerçekleşebilir. Ataerkinin açtığı yaraları iyileştirmeyi istiyorsak, kaynağa yönelmek zorundayız. Doğrudan erkeklerin gözlerinin içine bakıp hakikati, erkekler için değerler devrimi yapmanın zamanı geldiğini söylemeliyiz. Kalplerimizi oğlan çocuklara ve erkeklere kapatıp, sonra da neden savaş politikalarının ülke siyasetini ve romantik özel hayatlarımızı şekillendirmeye devam ettiğini düşünemeyiz.

Bu ülkede cinsiyetler arasında, yırtıcı hayvan olmanın kaderinde yazdığını sananlar ve onların av farz ettikleri arasında bir savaş var. Toplumsal cinsiyet tahakkümüne direniş bu savaşı yoğunlaştırdı. Feminist düşünce ve feminist eylem görünürlük kaybettikçe birçok kadın, kurtuluşu ataerkide aradı. Kadınlar ülke tarihinde hiç olmadığı kadar ataerkil maskeyi takmaya ve duygusal benliklerini erkekler gibi derine gömmeye teşvik ediliyorlar. Kadınlar bu paradigmayı benimsiyorlar, çünkü hükmedilen olmaktansa hükmeden olmanın daha iyi olduğunu düşünüyorlar. Ancak bu, kadınların ölüler evine eşit bir şekilde girmesini sağlayan sapkın bir cinsiyet eşitliği vizyonu. O evde sevgi yok.

İleri görüşlü -kadın, erkek ama özellikle feminist- düşünürlerin yaralı kalplerimizi ve acı çeken gezegenimizi iyileştirmek için önerdiği alternatif teori ve pratikler kadınların çoğu tarafından henüz toplu bir şekilde sahiplenilmedi. Birçok erkeğin aksine, çoğu kadına ilişkilerle ilgili beceriler öğretilir. Ancak kadınların, bu becerileri özgürlük ya da sevgi arayışında değil de, çoğu kez tahakkümün, ataerkinin hizmetinde kullandığı açık. Bu veriyi dikkate alırsak, artık çoğu kadının grup olarak, erkeklerden daha ileri aşamada olmadığını görürüz. Her iki grupta da kurtuluş peşinde olan, tam olmanın peşinde olan, radikal ve devrimci olmaya cesaret eden bireyler var; ancak insanların büyük çoğunluğu esas itibariyle hâlâ cinsiyet savaşına son verecek ve sevgiyi mümkün kılacak yola girmekte tereddüt ediyor. Birçok erkeğin, kendini iyileştirmeye uzanan yolu keşfetmeye ve takip etmeye kadınlar kadar hevesli olmadığı ortada iken, erkekleri arkamızda bırakarak fazla uzağa gidemeyiz. Ellerinde öylece göz ardı edilemeyecek ya da unutulamayacak kadar çok güç var. Erkekleri sevenlerimiz, yolculuğumuza onlar olmadan devam etmek istemiyoruz. Yanımızda olmaları gerekiyor, çünkü onları seviyoruz.

Terrence Real'in ilişkisel iyileştirme vizyonuna katılıyorum, sevgi çemberinin dışında kalan erkekleri geri çağırıyor. Ataerkil kültürde erkeklerin sevgiye yolculuğu asla zahmetsiz ya da basit olmayacak. Kalplerini açmak ve sevgiyi bulmak için zorlu yollardan geçen kadınlar gibi, erkeklerin de bilinç yükseltmeye, destek gruplarına, terapiye, eğitime ihtiyacı var. Duygusal açlık çeken, duygusal olarak kapanmış erkekler, sevgisizliğin verdiği acıyla hasta düşmüşler; aynen madde bağımlılığı söz konusu olduğunda yapmamızın teşvik edildiği gibi, sevdiklerinin olumlu müdahalede bulunmasına ihtiyaç duyuyorlar. Real'in belirttiği gibi "Dışarıda çetin, ilişkisellik karşıtı bir dünya var. Eski şartlar çok uzun zamandır bizimle birlikte. Zaman

zaman bu şartların ağına düşmemiz, yolumuzu kaybetmemiz mümkün. İşte böylesi dönemlerde, bizi tanıyan ve seven insanların yardımı çok önemli." Yardım arayışında olan erkekler çoğunlukla zor destek buluyor. Onları onaylayacağımız, destekleyeceğimiz bir değişim kültürü yaratmadan değişmelerini istiyoruz.

Ne zaman değişmemeye kararlı bir erkek partnerim için sevgi emeği vermeye çabalasam, ondan vazgeçmem, onu kapı önüne koymam söylendi. Zamanımı boşa harcadığım söylendi. Tüm bu olumsuz geri dönüşler üzerine, yaralı erkeklerin, özellikle olumlu yönde hızlı ya da yeterince hızlı değişim gerçekleşmediğinde geri çevrilmeden gidebilecekleri iyileşme mekânlarının bulunup bulunmadığını düşündüm. Erkeklerin kurban ettiği kadınlar, erkekler tarafından sürekli incitilmekten mustarip kadınlar, erkeklerin iyileşmesine yardım ederek harcayacakları enerji konusunda tedbirli olma akıllılığını gösteriyorlar haliyle. Ancak hem erkeklerin yardımını gören hem de erkekler tarafından incitilen çok sayıda kadın var. Kay Leigh Hagan hayatındaki iyi erkekler nedeniyle erkek nefreti konusunda kahrolduğunu itiraf ediyor:

> Hem erkekler hem kadınlar için etrafta İyi Erkekler'in olması bir şekilde rahatsız edicidir; çünkü genellikle tipik erkek davranışları sergilemezler; konuşmaktan çok dinlerler; kendi davranışları ve güdülerini değerlendirirler, kadınların kültürünü araştırarak ve kadınları dinleyerek kadınların gerçekliği hakkında kendilerini aktif bir şekilde eğitirler... Başkalarına yönelik duygularını yansıtmak için kadınları kullanmaktan kaçınırlar... Hata yaptıklarında -ki yaparlar- kendilerine yol göstermeleri için kadınlara yönelirler ve eleştiriyi minnettarlıkla karşılarlar. Kontrolcü ve istismarcı davranışın daha önce üzerine düşünülmemiş alternatiflerini açığa çıkaracak yeni bir var olma biçimini dört gözle beklerken, ebedi bir belirsizlik yaşarlar. Ortamda kadınlar olmadığında dahi, diğer erkeklerin kadın düşmanı davranışlarına müdahale ederler ve kendi benzer davranışlarını fark etmek ve

> bu davranışlara meydan okumak için çok çalışırlar. Belki de en muhteşemi, iyi Erkekler feminist bir pratiğin kendileri için değerini idrak eder ve savunurlar. Bunu siyaseten doğru olduğu ya da kendilerini kadınlara beğendirmek istedikleri, hatta kadınların eşit olmasını diledikleri için değil, eril ayrıcalığın onları hem tam olmaktan, hakiki insan olmaktan hem de dünyayla ilgili hakikati bilmekten alıkoyduğunu anladıkları için yaparlar... Bu erkekler, erkeklerin değişebileceğinin kanıtıdır.

Böyle erkekler mücadeledeki hakiki yoldaşlardır. Onların hayatımdaki varlığı umudumu ayakta tutuyor.

Acı içindeki, kriz içindeki erkekler haykırıyor. Eğer haykırmasalardı acı içinde olduklarını bilmezdik. Hikâyelerini dinledikçe, iyi olmak istediklerini ama ne yapacaklarını bilmediklerini duyuyoruz. Gerçek bir hikâyeye dayanan *Antwone Fisher* isimli film, bir erkeğin iyileşmek için yol arayışını kayda geçirir. Fisher'ın şiiri *Who Will Cry for the Little Boy?* [Küçük Oğlan İçin Kim Ağlayacak?] yaralı erkeklerin artık gizleyemedikleri ıstıraba ses verir. Erilliğe ve erkeklere olan sevgimizi, acı çeken erkeklerin yaralarını ve onlarla birlikte bu sürece tanıklık edenlerimizi iyileştirmeye çalışarak gösteririz. Birçoğumuz, yaralanma biçimlerimizi fark etmenin, iyileşme pratiğini bulmak ve sürdürmekten genellikle daha kolay bir süreç olduğu gerçeğini yaşadık. Erkekler yıkımla meşgulken, kadınların onları özveriyle desteklemesinin makbul olduğu, hatta teşvik edildiği bir kültürde yaşıyoruz. Ancak henüz, bir erkek şifa bulmak istediğinde, iyileşmek istediğinde, yaratmak için çalıştığında onu desteklememizi isteyen bir dünya oluşturmuş değiliz.

İlişkilerde iyileşme, yeniden bağlanma, derin samimiyet kurma ve topluluk oluşturma işlerini erkekler asla yalnız yapamaz. Oğlan çocukların ve yetişkin erkeklerin her gün yolunu kaybettiği bir dünyada rehberler, işaret tabelaları, yeni hatlar oluşturmak zorun-

dayız. Erkekleri değişim yönünde güçlendiren iyileşme kültürü yapım aşamasında. İyileşme yalnızken gerçekleşmez. Seven ve sevmeyi isteyen erkekler bunu bilir. Kalplerimizi ve kollarımızı açarak onları desteklemek zorundayız. Eve dönüş yollarını bulmaya çalışırlarken, değişme isteğini hayata geçirirlerken, yaralı ruhlarının sığınabileceği bir sevgi sunarak, onları sarmaya hazır bir şekilde durmamız gerekiyor.

"DEĞİŞME İSTEĞİ: ERKEKLER, ERKEKLİK VE SEVGİ" KİTABINDA BELL HOOKS, ATAERKİNİN ERKEKLİĞİ NASIL ŞEKİLLENDİRDİĞİNİ VE ERKEKLER ÜZERİNDEKİ İKTİDARINI NASIL SÜRDÜRDÜĞÜNÜ TARTIŞIYOR. ATAERKİNİN ERKEKLERİ KENDİLERİNİ TANIMAKTAN VE SEVMEKTEN NASIL ALIKOYDUĞUNU ANLATIYOR. SEVMEYİ ÖĞRENMEK VE GERÇEK ANLAMDA ÖZGÜRLEŞEBİLMEK İÇİN, ERKEKLERİN ATAERKİYE MEYDAN OKUYARAK HÜKMETME İSTEĞİNDEN VAZGEÇEBİLMELERİ GEREKİYOR.

FEMİNİST DÜŞÜNCE VE PRATİK, ERKEKLİĞİN İÇİNDE BULUNDUĞU KRİZİ ANLAYABİLMENİN TEK YOLU. ERKEKLERİN DEĞİŞMEYİ İSTEMEDİKLERİ DOĞRU DEĞİL AMA DEĞİŞMEKTEN KORKTUKLARI DOĞRU. SEVMEYİ ÖĞRENEBİLMEK, DEĞİŞME CESARETİNİ GÖSTEREBİLMEK İÇİN BELL HOOKS ERKEKLERİ FEMİNİZME YAKLAŞMAYA, KENDİ MUTLULUKLARI VE ÖZGÜRLÜKLERİ İÇİN FEMİNİZMİ TALEP ETMEYE ÇAĞIRIYOR.

ISBN 978-975-6165-83-6